

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ İMPARATORLUK ÇAĞI

Teçizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler

1776 -1914

CİLT III

ROBERT B. BRUCE-PHYLLIS G. JESTICE-STUART REID-ROB S. RICE-FREDERICK C. SCHNEID

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ
İMPARATORLUK ÇAĞI
1776 - 1914
CİLT III

ROBERT B. BRUCE - PHYLLIS G. JESTICE - STUART REID - ROB S. RICE - FREDERICK C. SCHNEID

ÇEVİRİ: EMİR YENER

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	
Piyadenin Rolü	7
2. BÖLÜM	
Süvari Savaşları	59
3. BÖLÜM	
Emir ve Komuta	111
4. BÖLÜM	
Kuşatma Teknikleri	159
5. BÖLÜM	
Deniz Savaşları	207
ÇEVİRMENİN NOTLARI	251
SEÇME BİBLİYOGRAFYA	253

PIYADENİN ROLÜ

Tüm çatışma dönemlerinde olduğu üzere, sömürge savaşları çağında da orduların ana kütlesini piyade oluşturuyor ve savaşın ağır yükünü omuzlarında taşıyordu. Devrin sömürgeci güçleri sadece orduları seferber etmek değil, bu kuvvetleri binlerce kilometrelik okyanus, orman, çöl ve dağdan da aşdırmak zorundaydılar. Hafif donanımlı, ne at ne de topun giremeyeceği en zorlu arazide bile yürüyebilen sıradan piyade, sömürge savaşının ideal silahı idi.

Sömürgeci güçlerin karşısına çıkan yerel Asya, Afrika ve Amerika orduları da genelde ezici çoğunlukla piyadeden müteşekkildiler. Bu vaziyetin zikre değer istisnaları Kuzey Afrikalı Araplar ve Kuzey Amerika ovalarının Kızılderilileri idi.

On beşinci yüzyılın sonları yani coğrafi keşifler zamanından beri birçok Avrupa gücü sömürge imparatorlukları kurmuş ve çok sayıda denizasırtı çatışmaya girmişlerdi. Ancak on sekizinci yüzyıl sonundan yirminci yüzyıl başına dek süren sömürgeciliğin altın çağı boyunca sömürge savaşlarına en çok bulaşanlar İngiltere ile Fransa

CANLARINI PAHALIYA SATTILAR. C. E. Fripp'in bu tablosunda, 24. Piyade Alay'ının 1. Taburu'na mensup askerler 22 Ocak 1879'daki Isandhlwana muharebesinde Zulular nihai darbe için yaklaştırken son savunmalarını yapıyorlar.

idi. Bu iki gücün orduları en büyük denizaşırı imparatorlukları ele geçirdikleri için bu bölümün odağını oluşturmaktadırlar.

Bu devirdeki ilk İngiliz sömürge savaşı aynı zamanda birinci İngiliz imparatorluğunun sonunu da simgelemektedir. Amerika Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) İngiliz gücüne karşı en sonunda başarılı olan bir ayaklanmaydı. Başarısı bizzat ayaklanmayı körükleyen kötü devlet politikalarının ve İngiliz komutasının üst kademeleri tarafından sergilenen genel bir kötü performansın neticesi olmuştu. İngiltere'nin "kırmızı ırbalı" piyade eri ise kendi hesabına, savaşın en iyi askeri olduğunu göstermişti. İngiliz askerinin bireysel profesyonelliği, yeteneği ve cesareti Kuzey Amerika'nın harp meydanlarında defalarca kanıtlanmıştı.

Kuzey Amerika'daki İngiliz kuvvetlerinin ana kütlesi piyadeden müteşekkildi. On sekizinci yüzyılın hat taktiklerine göre talim gören İngiliz piyadesi, karar silahı olarak emektar "Brown Bess" flintasına güvenirdi. Bu silahla açılan yoğun yaylım ateşi (.75 kalibre/18 mm'lik bir kurşun atıyordu) yakın menzilde yıkıcıydı. Sıcak çatışmada açılan yaylım ateşleri ancak yıllar süren düzenli talim ve sert disiplin ile sağlanabilirdi ki İngiliz piyadesi bu işte mükemmeldi. Düşman tüfek ateşiyle iyice yumuşatılınca piyadeler süngü takarlar ve neredeyse durdurulamayan mekanik bir kesinlikle taarruza kalkarlardı. Nitekim İngilizler Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndaki muharebelerin çoğunu piyadelerinin Kıta ordusu, ama özellikle milis kuvvetlerindeki hasımlarından üstün olması sayesinde kazanmışlardı.

Nizamiler Gayrinizamilere Karşı

Birleşik Devletler'de, araziye siper alarak, açık arazide parlak üniformalar giymiş İngiliz piyadelerini avlayan Amerikan askerlerine dair popüler bir efsane vardır. Concord muharebesi ve neticesinde İngilizlerin Boston'a ricatı (1775) gibi hareket bu milli efsaneye kaynaklık etmiştir ancak bu resmin gerçekte pek az ilişkisi vardır. Acı gerçek ise, Bağımsızlık Savaşı esnasında İngiliz ordusunun Kıta ordusunu her meydan muharebesinde yenmiş olmasıdır. Kıta kuvvetleri hem kendi tecrübelerinden hem de Prusyalı Baron von Steuben gibi Avrupalı talim subaylarının

İNGİLİZ HAFİF PİYADE SUBAYI VE ERİ, 1780.

De Louthenberg'in çizimlerine dayandırılmış bu iki askerden de görüldüğü üzere, İngiliz Ordusu eğitim ve malzemesini sömürge savaşının gereksinimlerine hızla uydurabiliyordu. Yine de buradaki kasket ve kısa ceketler kimilerince kullanışlıdan çok gösterişçi bulunmuştu. Bu askerler "Brown Bess" flintasını kuşanmışlardı.

ağır elinden derslerini alana kadar İngilizlere denk olmaya bile yaklaşamamışlardır. Amerikalılar bu işi hat taktiklerini benimsemek ve yeteneklerini savaşın ateşinde geliştirmek suretiyle başarmışlardır.

Kaide İngiliz piyadesinin harp meydanındaki üstünlüğü idi ancak her kaidenin istisnaları vardır. Seçkin Kıta ordusu alayları da zaman içinde geliştirdi ki bunların ilk ve en başarılılarından biri Batı Virginia'nın hudutlarından asker toplayan "Morgan'ın Avcıları" adlı alay idi. Bir Kızılderili savaşları gediklisi olan Daniel Morgan (1736-1802) komutasındaki bu vahşi birlik, beyaz geyik derisinden kendine münhasır bir üniforma giyerdi. İki tarafın askeri de kaval namlulu filintalar kullanırken, Morgan'ın adamları Amerika'nın batı hudutlarındaki en popüler silah olan uzun namlulu Kentucky tüfeği kullandılar. Bunun namlusundaki yivler kurşunu döndürerek kaval namlulu filintadan üç kat fazla menzile verirdi ve kesin isabet sağlardı. Dolayısıyla avcı alayı yaygın ateşini hakir görür ve bireysel nişancılığı el üstünde tutardı.

Öte yandan, tüfek doldurmak filintaya nazaran üç kat daha fazla zaman alıyordu. Bunun sebebi, kurşunun yiv setlerini tutması için tüfek namlusuyla milimetresine kadar aynı çapta bulunması gerekliliği idi. Bu devrin tüm silahları ağızdan dolma olduğundan tüfeğini doldurmak için bir avcı erinin harbesini çekiçle vurarak itmesi gerekiyordu. Namlunun ardına atışlardan kalan barut artığı ile kirlendiği savaşlarında silahı doldurmak iyice güçleşiyordu. İlâveten, bu ilkel tüfeklere süngü de takılamıyordu. Morgan'ın avcı erleri göğüs göğüse savaş için av bıçakları veya

tomahawk taşıyorlardı ancak bunlar süngülü filintanın erişim mesafesinden yoksunlardı. Dolayısıyla avcı erleri göğüs göğüse savaşta ciddi bir dezavantaja sahipti. Yine de seçkin hafif piyadeler olan avcıların harp meydanlarında dengi yoktu ve devrimin dönüm noktası sayılan Saratoga muharebeleri de dahil (1777) birçok önemli Amerikan zaferinde hayati rol oynamışlardı. İngilizler bu taktik dersleri iyice öğrendiler ve on dokuzuncu yüzyıl başında kendi tüfekli hafif piyade alaylarını kurdular.

MORGAN'IN AVCILARI'NIN ŞEFİ. General Daniel Morgan sınır savaşçılarının geyik derisi kıyafeti ile resmedilmiştir. Morgan'ın 500 kişilik birliği Saratoga (1777) ve Cowpens (1780) gibi muharebelerde çok faydalı olmuştu.

Sömürge Maceraları

1815'te Napoleon Savaşları'nın bitişi ve Avrupa'ya barışın geri dönüşü ile düvel-i muazzama arasında kabaca bir güç dengesi tespit edilmişti. Düvel-i muazzama arasında kırk yıl kadar çatışma çıkmadıysa da, özellikle İngiliz ve Fransız orduları topraklarını koruyup genişletmek için yerkürenin dört yanında sömürge savaşlarına girişmişlerdi.

Geçmiş askerî şanını geri kazanmak ümidiyle yanıp tutuşan Fransa gözünü Kuzey Afrika'ya dikmişti. Bu, Fransa'nın garp ocakları korsanlarına karşı giderek daha çok sefer düzenlediği bir dönemdi. Yıllar boyunca artan düşmanlığın ardından, 1827'de, Fransa'nın Cezayir elçisi halkın önünde aşağılandı.

Fransızlar önce bir deniz ablukası koydular; tacizler devam edince de 1830'da Cezayir'i işgale giriştiler.

Kral Louis-Philippe'in (1773-1850) yeni teşkil edilen meşruti monarşisi, Fransa'nın gergin politik yaşamında hükümetin kararlı görünmesi ve güçlü hareket etmesi gerektiğini kavramıştı. Ayrıca fırsatçılar bu çatışmada hem Fransa'nın yeni topraklar ve zenginlikler elde etmesi hem de kıtadaki hassas güç dengesini bozmadan Avrupa'nın başat askerî gücü unvanını geri alması için bir şans görüyorlardı.

Fransızlar Cezayir kenti ile birçok önemli kara şehrini ele geçirdiler; ancak Arap direnişini kırmayı başaramadılar. "Çöl Şahini" lakabıyla tanınan karizmatik şeyh Abdülkadir (1808-1883) Fransız

HECİNSÜVAR LEJYONER. Develer Fransız piyadesine Kuzey Afrika çöllerinde uzun devriyeler için gereken hareketliliği sağlamıştı. Nitekim Fransız Yabancılar Lejyonu böylesi görevler için bir hecinsüvar alayı kurdu.

GENERAL THOMAS ROBERT BUGEAUD. Bugeaud'nun Fransa'nın Kuzey Afrika'yı fethinde, güçlü bir hükümet ve kamu hayatını iyileştirmeyi seferin bir parçası yapma yönündeki metodu büyük başarı sağlamıştı.

muharebesinden kaçınan bu kuvvetler uzun bir gerilla savaşı yürüttüler. Böylesi bir mücadelede mezalim olağan hale geldi. Abdülkadir'in adamları Fransız yönetimini destekleyen kimseye acımıyor, esir Fransız askerleri kadar sivilleri de işkenceyle öldürüyorlardı. Fransa'nın Afrika Ordusu da Arap köylerine baskın verip kendi katliamlarını yaparak cevap veriyordu. Böylece Cezayir'deki gerilla savaşı iyice iğrenç bir hal aldı.

Uzayan savaş Fransız askerlerine de ağır gelmişti. On yılın ardından geldikleri noktada ne yapacaklarını şaşırmış gibilerdi. Cezayir'de muharebeler kazanabileceklerini göstermişlerdi ancak daha savaşı kazanmaları gerekiyordu. Anavatanın ilgisizliği ve uzayan gerilla savaşının dehşeti maneviyatı çöktürmüştü. Ne hükümetten ne de üst komutadan bir cevap alabiliyorlardı. Bir dizi Fransız generali, beyhude yere Abdülkadir'e diz çöktürmek peşinde ünlerini lekelemiş; savaşın bizzat kendisi ise Kral Louis-Philippe için bir utanç ve hayal kırıklığı kaynağı haline gelmişti. Bir şeyler yapılması lazımdı.

General Bugeaud

Fransa için dönüm noktası 1840'ta General Thomas Robert Bugeaud'nun (1784-1849) Fransız Afrika Ordusu komutanı atanmasıyla başladı. 65,000 takviye ile beraber Cezayir'e ulaşan Bugeaud savaşı kazanarak Fransa'yı Kuzey Afrika'nın efendisi yapmaya kararlıydı. Gençliğinde ateşli bir Bonapartçı iken artık kendini ispatlamış bir kralcıydı. Bu sebeple Kral Louis-Philippe onu hem askerî bakımdan yetenekli hem de politik bakımdan güvenilir buluyordu ki bu gerçekten nadir bir bileşim idi.

Bugeaud Fransız ordusuna 1804'te katılmış bir Napoleon Savaşları gazisiydi. İlk tecrübesini Mareşal Suchet'nin (1770-1826) hizmetinde katıldığı İspanya'daki kanlı kontrgerilla savaşlarında kazanmıştı. Asasını, İspanya'nın diğer tüm bölgeleri Fransa'ya karşı isyan, ateşle yandığı sırada Aragon'u tedip ve

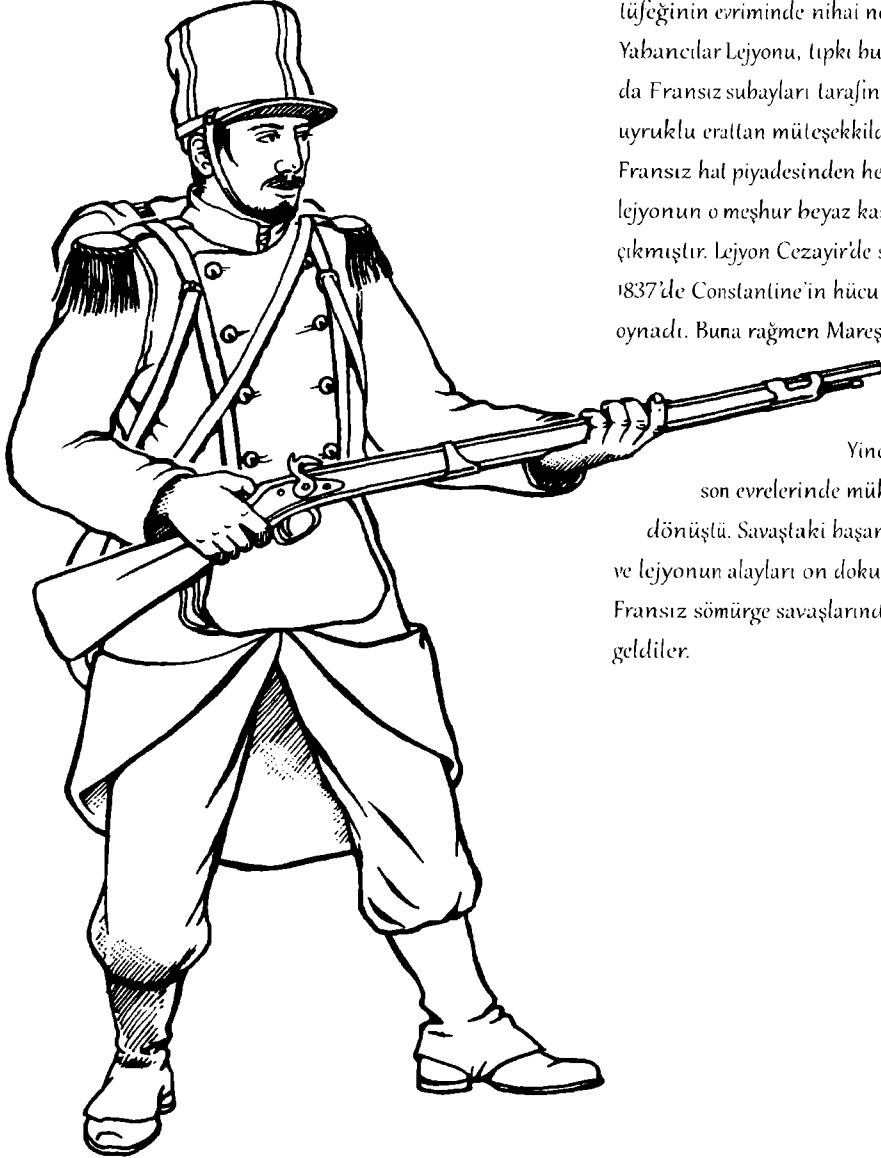
işgalcilere karşı cihat ilan ederek güçlü bir Arap-Berberi ittifakı kurdu. Takip eden savaşta bir dizi Fransız generali Abdülkadir'e boyun eğdirmekte başarısız kaldı. Yıllarca süren muharebeler Fransa'yı hassas bir vaziyette bırakan kırılgan bir barış sözleşmesi ile sonuçlandı. Bu sebeple, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki köprübaşını güçlendirmek isteyen Fransız ordusu 1837'de önemli kıyı şehri Constantine'i ele geçirdi. Abdülkadir bunu barış anlaşmasının ihlali olarak görünce savaş yeniden başladı.

Constantine'in işgali ile iyice yayılan Fransız ordusu bir defa daha kararlı ve ele geçirilmesi güç bir düşmanla karşı karşıyaydı. Abdülkadir'in kuvvetleri evlerini teşkil eden çorak topraklarda hızla hareket edebilen hafif silahlı atlılardan oluşuyordu. Fransız topraklarına derinlemesine akın yapan ama meydan

Fransız Lejyoneri (1844)

Cezayir'in jethi döneminden bu er M1842 kapsüllü misket tüfêğini kuşanmıştır. Kapsül mekanizması eski çakmak taşlı sistemden daha güvenilirirdi ve 1850'lerde şeşhane tüfeklerinin yaygınlaşmasından evvel misket tüfêğinin evriminde nihai noktayı teşkil ediyordu. Fransız Yabancılar Lejyonu, tıpkı bugün olduğu gibi, o zamanlar da Fransız subayları tarafından komuta edilen yabancı uyruklu erattan müteşekkildi. Lejyon üniformasının Fransız hal piyadesinden hemen hiçbir farkı yoktu, zaten lejyonun o meşhur beyaz kasketi çok daha sonra ortaya çıkmıştır. Lejyon Cezayir'de savaşın aleşinde pişli ve 1837'de Constantine'in hücum ile zaptında önemli bir rol oynadı. Buna rağmen Mareşal Bugeaud lejyondan pek hoşlanmıyordu ve hatta bir ara lağvını bile önermişti.

Yine de lejyon Cezayir Savaşı'nın son evrelerinde mükemmel bir harp gücüne dönüştü. Savaşdaki başarıları eleştiricileri susturdu ve lejyonun alayları on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın Fransız sömürge savaşlarındaki seçkin birlikler haline geldiler.

tenkil ederek kazanan Suchet'nin metotları Bugeaud tarafından iyice öğrenilmişti. Sırf kaba kuvvetle gerillaların yenilemeyeceği, İspanya'dan öğrendiği en önemli ders idi. Toprakları düzgün biçimde yönetmek ve ne zaman sert, ne zaman yumuşak davranacağını bilmekten müteşekkil iyi hükümet teşkili esastı. Taktik seviyede ise, geleneksel askerî güçlerden ziyade hafif ve hareket kabiliyeti yüksek tertiplerin gerilla takibinde daha etkili olduğunu kavramıştı. Bugeaud Kuzey Afrika'daki seferlerinde işte tüm bu dersler ile kendi fikirlerini harmanlamıştı.

Gelişinden kısa süre sonra Bugeaud, deniz aşırı savaşmanın yanında Kuzey Afrika kabilelerinin kültür ve kimliğini de özümseyecek yeni bir Fransız ordusu yaratmaya koyuldu. *Armée d'Afrique* (Afrika Ordusu)

Bugeaud'nun gelişinden önce de kendine münhasır bir kişilik kazanmaya başlamıştı lakin, yeni bir onur ve gurur duygusu aşılayarak bu kuvveti mükemmel bir harp makinesi haline sokan o idi. Bu yeni ordu, gelecek on yıllarda parlak bir ün kazanacak olan en iyi Fransız subay ve erlerinden bazılarını yetiştirecekti.

Bugeaud ayrıca Kuzey Afrika alaylarını Fransız ordusuna resmî olarak entegre etmeye de koyuldu. Fransız ordularında yabancı asker istihdamı uzun bir geçmişe dayanıyordu ki bunun en yakın örneği saflarında tüm Avrupa'dan toplama alayları barındıran I. Napoleon'un (1769-1821) *La Grande Armée*'si (Büyük Ordu) idi. Bugeaud'nun serinkanlı yol göstericiliği ve ilham verici önderliği altındaki Afrika Ordusu'nun yeni yabancı alayları Fransız ordusuna yeni bir İmparatorluk Muhafızları birliği teşkil ettiler. Birinci imparatorluğun bu efsanevi askerlerine rakip oldukları gibi ikinci imparatorluğun muhafızlarını da hem nitelik hem performans açısından geçtiler. Cezayir ateşinde dövülen Afrika Ordusu değerini Afrika, Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa'nın harp meydanlarında defalarca gösteren seçkin bir kuvvet olmuştur.

Yeni Fransız piyade alaylarından en çok tanınanlar Zuhaf birlikleridir. İlk başta bunlar Fransız subay ve astsubaylar tarafından komuta edilen Kuzey Afrikalı askerlerden oluşuyorlardı. Cezayir Savaşları'nda kendilerini göstermişler; renkli kıyafetleri ve savaştaki yiğitlikleri ile seçkin birlik addedilir olmuşlardı. Bol Murabıt pantolonu (şalvar) ve sarıktan müteşekkil egzotik üniformaları ile Zuhaf Fransız Afrika Ordusu'nun simgesi oldular. Sonradan

ikinci imparatorluğun ordularında seçkin piyade olarak hizmet vermişlerdir ve III. Napoleon (1808-1873) üç kalıcı Zuhaf alayını resmen kurarak sayılarını hatırı sayılır oranda arttırmıştı.

Esasında Kuzey Afrika-lılardan müteşekkil olan Zuhaf birlikleri daha gelişimlerinin ilk safhalarında

saflarına Fransız askerlerini de almaya başlamışlardı. Zuhafların ünü büyüdükçe Fransız ordusunun en iyi subay ve erleri aralarına katılmak için yarışmaya başladılar. 1840'larda Zuhaf Fransız ordusunun en iyi piyadeleri idi.

Fransız Yabancılar Lejyonu

Cezayir'in fethi sırasında ortaya çıkan ve adı sonsuza dek sömürge savaşları ve Kuzey Afrika'nın kızgın çölleri ile anılacak olan bir diğer seçkin piyade birliği de Fransız Yabancılar Lejyonu idi. Kral Louis-Philippe 1831'de bir fermanla bu lejyonu yaratmış ve Cezayir'de savaşa sürmüştü. Fransız subayları idaresindeki bu birliğin eratı, pek çoğu geçmiş karanlık ve yeterince talim görmemiş yabancılardan oluşuyordu. Lejyon derslerini zor yoldan Afrika'da aldı. Beş yıl boyunca Arap pusuları ve hastalıkla mücadele ettikten sonra, henüz şimdinin o seçkin kuvveti olmasa bile, yetenekli bir askerî birliğe dönüşmüş sayılırdı.

İspanya'daki Carlosçuluk Savaşları (1834-39) ardından lejyon mevcudu iki tabura çıkartılarak nizami bir Fransız alayı haline dönüştürüldü.

*“Dostlarım, Murabıt ordusunu
tıpkı bıçağın tereyağını kestiği
gibi keseceğiz. Tek korkum
yenileceklerini öngörüp
darbemizden kaçmalarıdır.”*
BUGEAUD'NUN ISLY NUTKU,
1844

1837'de Cezayir'e geri gönderildiğinde bu "yeni" lejyon savaşta pışmıştı ve Constantine'in fethinde yaptığı hücumlar ile Fransız zaferine hayati bir katkı sağlamıştı. Fransız Yabancılar Lejyonu işte bu dönemde seçkin bir birliğe dönüştü. Ayrıca izleyen 125 yıl boyunca Cezayir'i yuva edinerek Fransız sömürge savaşlarında ön cephede durdu. Bugeaud lejyondan pek etkilenmemişti lakin birlik zamanla onun da saygısını kazandı ve Afrika ordusunun kalıcı bir parçası oldu.

Cezayir'deki savaşın büyük kısmında Fransızlar tepkisel bir kuvvet olarak kalmışlar, inisiyatif neredeyse hep Abdülkadir'in elinde bulunmuştu. Bugeaud bunu değiştirdi. Bol silah ve levazıma sahip sağlam üsler kurdu ve buralardan düşmana saldırma amaçlı kurulmuş seyyar kollar gönderdi. Bu kollar daha önce Cezayir'e gelen Fransız birliklerinin aksine ağır topçuya ve hantal levazım katarına dayanmıyorlardı. Bunun yerine askerler tayınlarını üstlerinde taşıyor ve toplar, o da şayet alınmışlarsa, hafif tipte oluyorlardı. Bu birlikleri teşkil eden piyade-süvari bileşkesi Arap rakibi kadar hareketliydi. Bugeaud, Arapların konvoylara ve kasabalara saldırmasına en iyi çözümün; onları kendi üslerini ve halklarını savunmaya zorlayıp saldırgan bir sefer için zaman ve kaynak bırakmayarak meşgul etmek olduğunu söylüyordu.

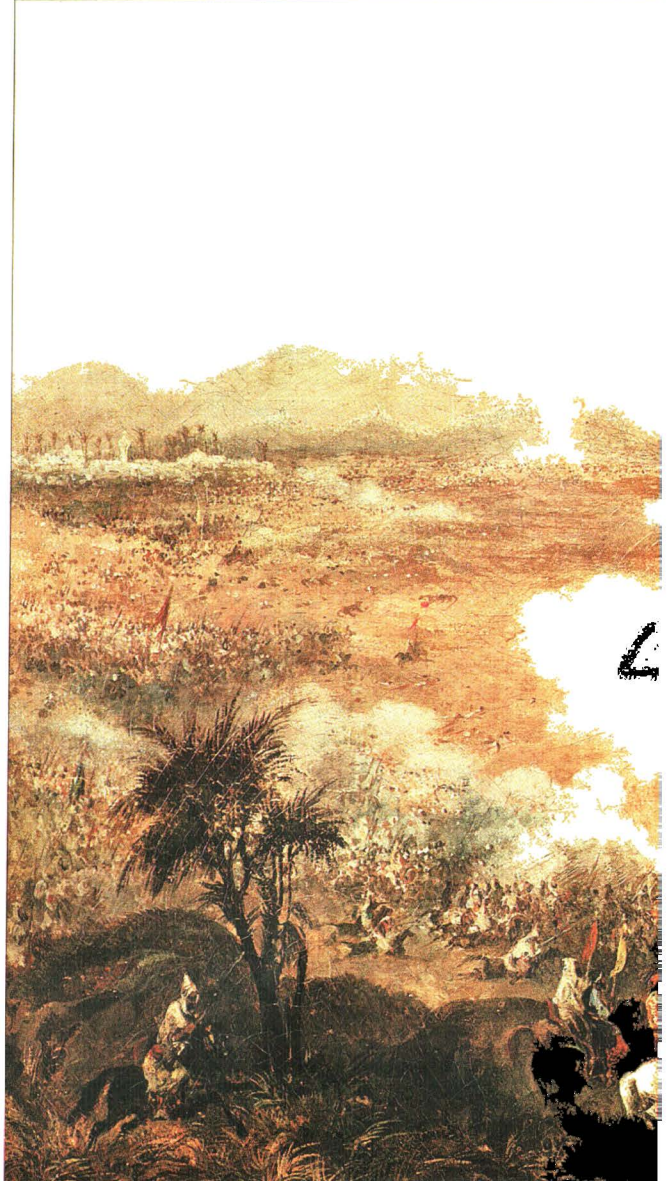
Bugeaud'nun stratejisi işe yaradı ve izole karakollar ile Fransız kontrolündeki şehirler arasında hareket eden konvoylara yönelik saldırılar hatırı sayılır biçimde düştü. Dört yılı aşkın bir sürede Abdülkadir'in kuvvetleri yavaşça batıya sürüldü. Fransızlar savaşı neredeyse kazanmışken Abdülkadir ordusuyla Fas'a çekildi. Fas meliki Abdurrahman ona destek verdi ve Fas topraklarından Cezayir'e akınlar yapmasına göz yumdu. Bugeaud'nun protestolarına melikin verdiği yanıt "kafir" Fransızlara karşı cihat ilan ederek kuvvetlerini savaşa sürmek oldu.

Bugeaud anında tehlikeyi kavramıştı. Cihat ilanı ve bir Fas ordusunun Cezayir'e girişi yıllar süren tedip ve tenkili bir anda hiç edebilirdi. Hızlı ve tayin

edici bir hareket gerekliydi ve Bugeaud tam da bunu yapmaya girişti. Temelde piyadeden müteşekkil birkaç bin askerlik bir kol hazırladı ve Fas'ı istila etti. Bu cesur ve gözüpek bir hareketti ancak inisiyatifi elde bulundurmak ve savaşı düşmana taşımak yönündeki stratejisine uygundu.

İsly Muharebesi

Murabıtlar yaklaşık 60,000 kişilik bir kuvvet toplayarak mukabele ettiler. Bugeaud doğrudan bu

İSLY MUHAREBESİ. Fransız ekolünden kimliği belirsiz bir sanatçının Paris'teki Musée de l'Armée'de (Askeri Müze) sergilenen bu tablosu, Bugeaud'nun "domuz kafası" nizamını iş başında betimlemektedir.

ordunun üstüne yürüdü zira amacı esas düşman gücünü ezici bir darbe ile dağıtıp seferi bitirerek Fas'ta uzun bir gerilla savaşından kaçınmaktı. Ancak Bugeaud'nun ordusundan birçok subay muharebe olasılığından dolayı tedirgindi. Bir yenilgi, hatta kesin olmayan bir zafer bile başkaldırı alevlerini kontrolü imkansız biçimde tüm Kuzey Afrika'yı yutacak bir yangına çevirebilirdi. Bugeaud da riskten haberdardı ancak Murabıtlara vurulacak tayin edici bir darbenin sırf askerî güçlerini kırmakla kalmayıp tüm isyanı

boğabileceğine de inanıyordu. Eğer Fransa savaştan yorulduysa, Arap ve Berber halkları da bezmişti ve tek bir tayin edici zafer maneviyatlarını yok edebilecekti. Bu kaçırılmayacak bir fırsattı.

Savaşın arifesinde ulaşan küçük bir takviye birliği zayıf Fransız ordusunun mevcudunu çoğu piyade olmak üzere 6500 kişiye çıkarttı. Yine de askerın General Bugeaud'ya itımadı sonsuz, maneviyat yüksekti. Bugeaud 12 Ağustos 1844 gecesi subaylarının önüne çıkarak şöyle dedi: "Öbür

gün dostlarım, büyük bir gün olacak.” Onlara keşşafın Murabıt şehzadesinin kuvvetini 60,000, yani Fransız ordusunun 10 katı civarında tahmin ettiklerini söyledi. Ancak o sayılardan çekinmemiştir zira piyadelerini “domuz kafası” nizamında dizecekti.

Sürpriz Hücum

Sürpriz de Bugeaud’nun planında kilit bir faktördü. 14 Ağustos 1844 günü sabah saat 1’de harekete geçen kuvvetleri sessizliği korumak üzere kesin emir almışlardı. Fransızlar karanlıkta akıntılı Isly nehrini bir kıvrımından geçtiler ve şafaktan hemen önce Murabıt ordugahının tam karşısındaki bir tepeye çıktılar. Murabıtlar yedi kocaman ana kampa yayılmışlardı ki bunu gören Fransızlar karşısına çıkan kuvvetin büyüklüğünü ilk defa gerçekten idrak ettiler. Fransızlar düşmanla kapışmak amacıyla

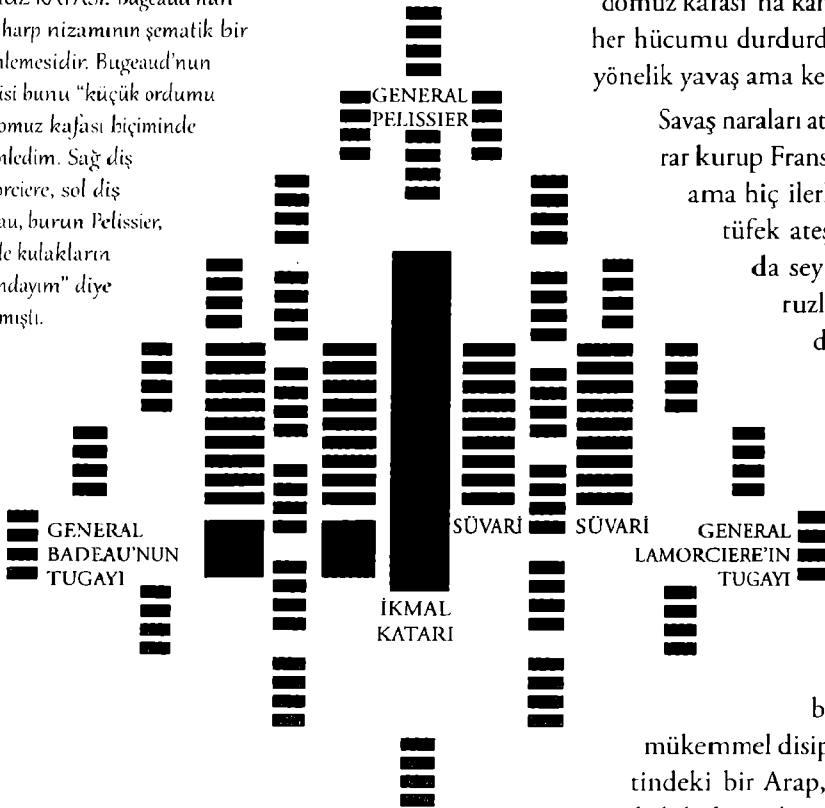
tepeden inip Isly’nin son bir kıvrımını geçerken meydan okuyan bir zafer narası atıldılar.

Şaşkınlığa düşen Murabıtlar çadırlarından fırlayarak atlarına bindiler. Neredeyse tüm orduları süvariden mürekkepti ve bunlardan küçük bazı müfrezeler Fransızların nehri geçmesini önlemek için koşturdular. Ne var ki bu hücumlar destek ve eşgüdümünden yoksundu. Baş çeken Fransız taburları bunları kolayca savuşturdu ve Bugeaud’nun ordusu “domuz kafası” nizamında hiç durmadan ilerledi. Fransızlar Murabıt ordugahını teşkil eden geniş platoya ulaştığı sırada düşman süvarileri dev saflar oluşturup akın akın “domuz kafası”nın kanatlarına saldırılar düzenlediler. Piyade tugayları kare oluşturmayı reddederek hat nizamında kanatlarda beklediler ve düşman süvarilerinin yaklaşmasına müsaade ederek yakın menzilden öldürücü bir yayılım ateşi açtılar. Makine kesinliğinde yayılım ateşi açan talimli Fransız piyadesi Murabıtların “domuz kafası”na kanatlardan dalmak üzere yaptığı her hücumu durdurdu ve Fas mevzilerinin kalbine yönelik yavaş ama kesintisiz ilerleme devam etti.

Savaş naraları atan Murabıt atlıları saflarını tekrar kurup Fransız nizamına üst üste saldırdılar ama hiç ilerleme kaydedemediler. Fransız tüfek ateşi her saldırıda saflarını daha da seyreltiyor ve her başarısız taarruzla Murabıt süvarisinin ümidi daha da kırılıyordu. Kargaşa içinde fır dönüyorlar, ordularına uluorta saplanan bu yürüyen piyade kütlelerinde beyhude yere saldıracak bir yayılım nokta arıyorlardı. Fransız piyadesi daha az tecrübeli yahut talimli piyadeyi yıldırarak bu art arda saldırılar karşısında mükemmel disiplinini korudu. Fransız hizmetindeki bir Arap, Fransız ordusunu “bin tane çakal ile kuşatılmış bir arslan” olarak nitelendir-

mişti.

DOMUZ KAFASI. Bugeaud’nun ünlü harp nizamının şematik bir betimlemesidir. Bugeaud’nun kendisi bunu “küçük ordumu bir domuz kafası biçiminde düzenledim. Sağ dış Lamorciere, sol dış Badeau, burun Pelissier, ben de kulaklara arasındayım” diye anlatmıştı.

Süvari Karşı Saldırısı

Fransız nizamı Murabıt hattının merkezine ve şehzadenin ordugahına yaklaşıırken Bugeaud süvarilerini “domuz kafası”nın içinden çıkardı ve Murabıt atlılarını kılıçtan geçirmek üzere yolladı. Fransız süvari saldırısı büyük bir azim ve beceriyle gerçekleştirildi ve şehzadenin çadırının çevresinde Fransızların galip geldiği şiddetli bir süvari savaşı gerçekleşti. Piyade tugayları, süvariler kendi işlerini yaptığı sırada bile durmak bilmez hücumlarına devam ettiler ve Murabıtların küçük topçu parkını ele geçirdiler. Fas ordusunun merkezi yarılmış, bozgun artık tamamlanmıştı.

Murabıtlar ricat etmeye başladığı sırada Fransız süvarileri onları fazlaca bir atılganlıkla takip edince küçük bir grup ayrı düşerek etrafı sarıldı. Tehlikeyi fark eden Bugeaud hemen bir piyade tugayına koşar adım ilerleyip süvarileri kurtarma emrini verdi. Gür bir nara atan Fransız tugayı süngü takmış halde taarruz ederek Murabıt süvarileri içinde geniş bir gedik açtı ve böylece Fransız süvarileri selamete kendilerini kurtardılar. Murabıt ordusu ufka doğru kaçarken Bugeaud ve kurmayları şehzade için hazırlanmış kahvaltının keyfini çıkartmak üzere Fas çadırında toplandılar. Bu, sadece Fas gücünü kırmakla kalmayan ama her cihetten Cezayir Savaşı’nı da sona erdiren tatlı bir zafer anıydı.

Bugeaud resmî raporunda piyadesinden özel bir övgüyle bahsetti. Gerçekten de piyadeler muharebenin sürükleyici gücü olmuş ve harp alanında hakimiyet kurmuşlardı. Bugeaud muzafferane biçimde Fransa’ya döndü ve kısa süre sonra Fas ile barış imzalandı. Cezayir’de savaş bir süre daha sürse de direniş Isly’de sona ermişti. Abdülkadir 1847’de Fransızlara resmen teslim oldu ve Fransa yüzyıldan fazla süre Cezayir’i yönetti.

Yeni Silah Teknolojisi

Cezayir’de hizmet gören Fransız piyadesi kaval namlulu filinta kuşanmıştı. Nitekim büyük sömürgeci güçlerin piyadeleri on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında filinta taşımaya devam ettiler. Yıvli tüfeğin kanıtlanmış isabetliliği ve uzun menziline rağmen doldurulmasındaki yavaşlık profesyonel askerlerin bunu temel piyade silahı olarak kabulüne engeldi. 1847’de Fransız ordusundan Cezayir gazisi Yüzbaşı Claude Etienne Minié (1804-1879) ateşlendiği

vakit tüfek namlusundaki yivleri tutmak üzere şişen bir mermi geliştirdi. Bu atılım, tüfek mermisinin de filinta kurşunu kadar hızlı doldurulmasını sağlıyor ve piyadeye hem tüfeğin menzil ve isabetliliğini hem de filintanın atış hızını veriyordu. İki yıl sonra Minié bu mermiyi atacak yeni bir tüfek geliştirdi ve Fransız ordusu bunu süratle temel piyade silahı olarak

kuşandı. İngilizler de hemen kendi tüfekleri olan M1853 Enfield’i geliştirdiler.

Piyade silahı teknolojisindeki atılım, tüfekli piyadenin dünyadaki harp alanlarına hakim olduğu yeni bir çağ açtı. Bu teknoloji neredeyse tamamen sömürgeci güçlerin tekelinde kaldığından, ellerindeki ateşli silahlar, o da varsa, filintadan ibaret yerel kuvvetler karşısında sömürgeci ordular kesin bir avantaj elde ettiler. Böylelikle sömürgecilerin üstün silahlar taşıyan küçük cüsseli profesyonel ordularının modern silahlar ve talimden yoksun kalabalık yerel kuvvetlerle karşı karşıya geldiği bir şablon çizilmişti. Sonuç sömürgeci orduların yerel kuvvetlerle yaptıkları çoğu savaştan üstün talim ve ateş gücü ile muzaffer çıkmaları idi.

İngiliz piyadeleri 1871’de, imparatorluklar çağının simge silahlarından birisine dönüşen Martini-Henry tüfeğini kuşandılar. Martini-Henry yerini aldığı hantal Snider-Enfield’dan daha hafif ve kısa, tek

*“Piyade sarsılmaz bir
soğukkanlılık göstermiştir.
Dört köşedeki taburlar
tek seferde 3000 yahut
4000 süvarinin hücumuna
uğramakla beraber bir an dahi
sallanmamışlardır.”*
BUGEAUD’NUN ISLY
RAPORU, 1844

Isly Muharebesi

1844

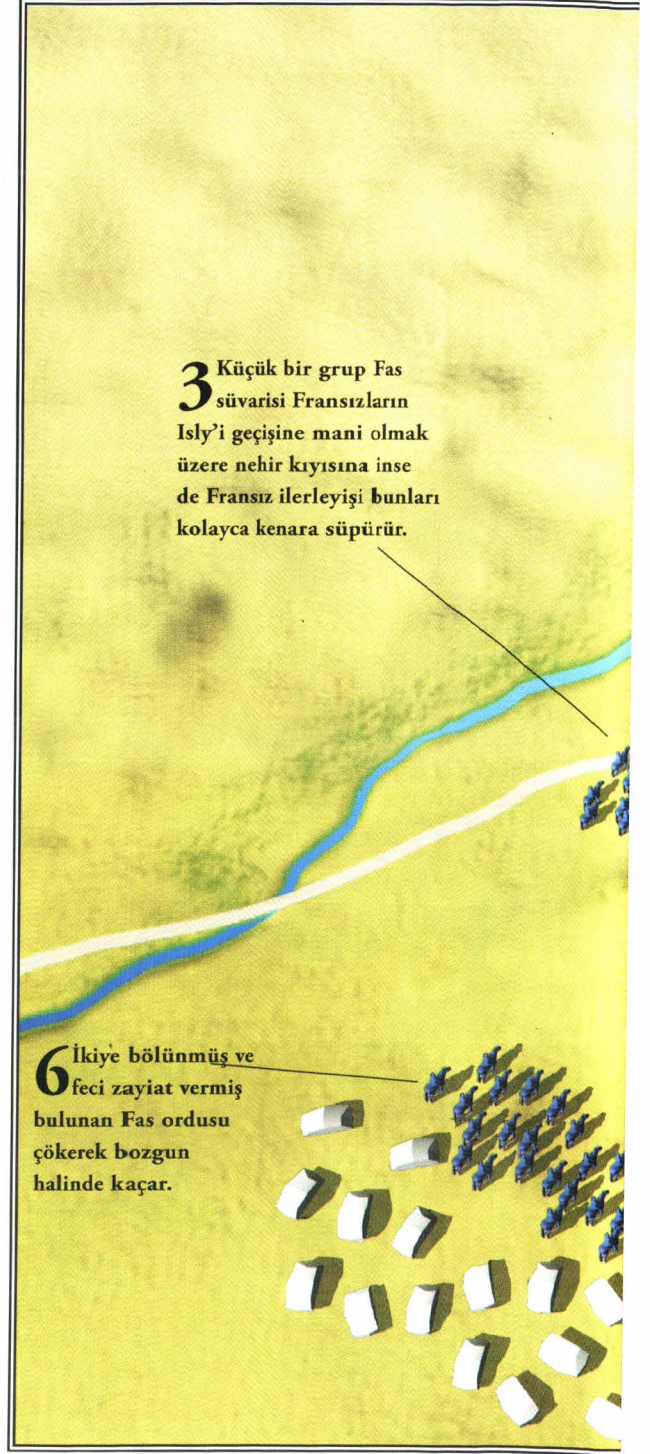
1844'te uzun bir gerilla savaşının ardından Bugeaud, Abdülkadir'in önderliğindeki ayaklanmayı bastırmış ve Cezayir'in çoğunu Fransız hakimiyetine almıştı. Ancak Abdülkadir ordusuyla Fas'a çekilerek burayı savaş sürdürmek üzere üs tuttu. Vaziyet, Fas meliki Abdurrahman Fransa'ya karşı cihat ilan ettiğinde daha da nazik bir hal aldı. Bugeaud, Cezayir direnişini bastırmak için harcadığı tüm çabanın bir anda yok olup gidebileceğini anladı. Bunun üzerine 6500 kişilik savaş görmüş gedikliden müteşekkil küçük bir orduyla Fas'ı istila etti. Sınırı geçtikten hemen sonra ise Şehzade Muley Muhammed komutasındaki 60.000 süvariden mürekkep esas Fas ordusunu Isly Nehri yakınlarında ordugah kurmuş halde yakaladı. Bugeaud'nun karma piyade, süvari ve topçu kuvveti kendisinin verdiği isimle "domuz kafası" nizamı aldı. Bugeaud ilerlemeye başladığında Faslılar karşı saldırıya kalktılar. "Domuz kafası"na kanatlardan defalarca hücum etseler de her sefer disiplinli yayılım ateşi ile geri püskürtüldüler. Bugeaud'nun nizamı Fas hattını orta yerinden yardı ve ardından hücum eden Fransız süvarisi zaferi mühürledi.

Isly'deki Fransız zaferi Abdülkadir'in direnişine verilen Fas desteğini sona erdirdi ve onu kısa süre içinde teslim olmak zorunda bırakarak Fransa'nın Cezayir'i fethini tamamladı.

3 Küçük bir grup Fas süvarisi Fransızların Isly'i geçişine mani olmak üzere nehir kıyısına inş de Fransız ilerleyişi bunları kolayca kenara süpürür.

6 İkiye bölünmüş ve feci zayıat vermiş bulunan Fas ordusu çökerek bozgun halinde kaçır.

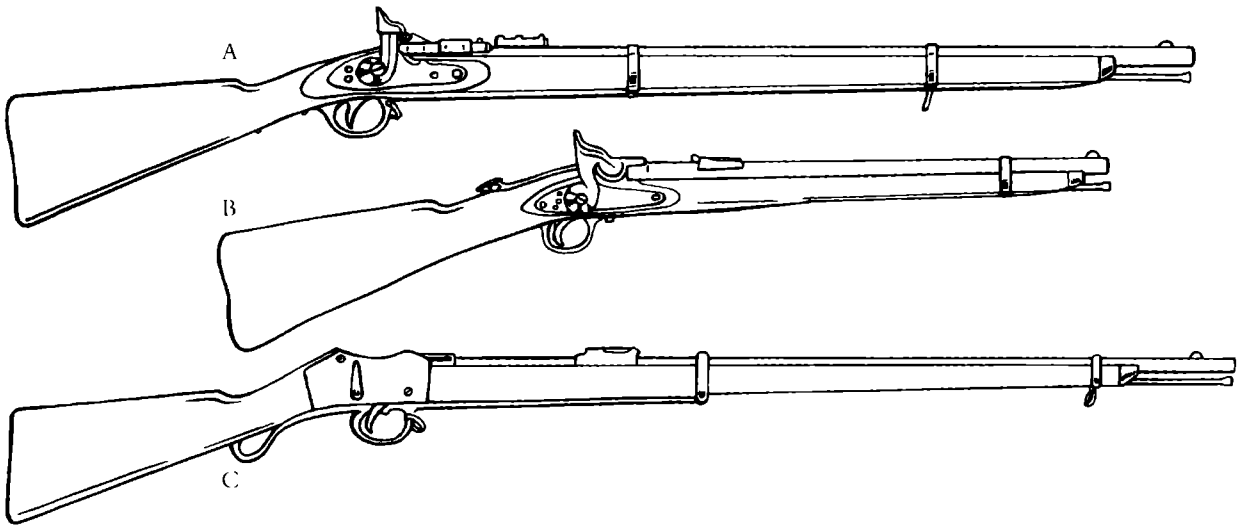

1 14 Ağustos 1844
günü saat sabah
2'de Bugeaud'nun
ordusu karanlığın
örtüsü altında Fas
ordugahına yaklaşır.

2 Bugeaud, şafak
sökerken adamlarının
tezahüratı eşliğinde
ordusunu "domuz kafası"
nizamına sokar ve düşman
ordugahına yönelir.

4 Fas süvarileri Fransızlara
bir dizi hücum yaparlar
ama her biri yakın menzilden
açılan yaylım ateşi ile
püskürtülür.

5 Ana ordugaha
ulaşıldığında Bugeaud
Faslıların işini bitirmek
üzere süvarisini gönderir.
Fransız atlıları Fas toplarını
ele geçirirler ancak bazıları
kısıtılır ve bir piyade tugayı
tarafından kurtarılmalrı
gerekir.

atımlı kuyruktan dolma bir tüfekti. Daha baştan kuyruktan dolma sistemle tasarlandığı için uzun menzilde bile mükemmel isabetliliğe sahip güvenilir bir silahtı. Attığı ağır .45 kalibrelik (11 mm) fişegi ateşlemek için kullanılan kuvvetli barut hakkı şiddetli geri tepmeye neden oluyordu. İlk modeller tabanı lehimlenmiş bükme pirinçten bir fişek kullanıyordu. Bu cephaneye tutukluk dahil birçok sorun çıkartarak kusurlu olduğunu gösterince 1870'lerin ortalarında tek parça pirinç bir fişek ile değiştirildi. Martini-Henry, düvel-i muazzama'nın mukabil tüm silahlarına denk hatta daha üstün bir tüfekti ve İngiliz piyadesine karşısına çıkabilecek tüm yerel düşmanları üstünde ateş üstünlüğü sağlamıştı. İngiliz piyade taktikleri de bu durumu yansıtır vaziyette düzenlenmişlerdi. Bu piyadeler açık arazide ateş gücünü yoğunlaştırmak için hat nizamı alır ve ateş etkisini arttırmak için yaylım ateşi açardı. Bir İngiliz taburunun disiplinli yaylım ateşi gerçekten korkunç bir şeydi ve bu gerçek ilerleyen yıllarda defalarca kanıtlanacaktı.

İngilizlerin ateş gücü vurgusu, yakın tarihlerde Avrupa ve Amerika'da gerçekleşen ve tüfekli piyadeler tarafından sürüklenen savaşların sonucunda kurgulanmış sağlam prensiplerden doğmuştu. Fakat bir rakibin yakın temas kurmak için ağır kayıpları göze almaya muktedir bulunduğu durumlar göz ardı edilmişti. Bu durumlar özellikle Fransa-Prusya

SÖMÜRGEÇİLİK ÇAĞINDAN ÜÇ İNGİLİZ TÜFEĞİ. Snider (A) ağızdan dolma M1853 Enfield'in kuyruktan doldurma mekanizması takılmış türeviydi ve İngiliz alaylarında kısa süre sonra Martini-Henry (C) ile değiştirildi. Westley-Richards karabinası (B) 1879'da Zulu Savaşı'nda Durnford'un Natal Yerli Süvarileri dahil İngiliz süvarisi tarafından kullanılmıştı.

Savaşı (1870-71) sırasında görülmüştü ancak çoğu taktisyen böyle kuralların sömürge savaşlarına uyarlanabileceğine inanmıyordu. Onların fikrince talim, disiplin ve modern silahlardan yoksun "vahşiler" Prusya Muhafızları ile kıyaslanamazdı. Ancak Avrupa Savaşlarının aksine yerel ordular emperyal rakipleri karşısında sıklıkla çok büyük sayı üstünlüğüne sahip bulunuyorlardı. Eğer bir düşman kuvveti ezici sayı üstünlüğüne ve yakın dövüş için gerekli cesarete sahipse sayıca dezavantajlı bir tüfekli birliği, tıpkı 1879 Zulu Savaşı'nda görüldüğü gibi, hezimeye uğratılabilirdi.

Isandhlwana Muharebesi

İngilizler Güney Afrika'ya ilk defa Napoleon Savaşları sırasında gelmişler; Hindistan kolonileriyle olan hayati iletişim hatlarını güvene alma planının bir parçası olarak Cape Town'ı ele geçirmiş ve Ümit Burnu'na hakim olmuşlardı. On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısı boyunca bir dizi atılgan sömürge valisi İngiliz yönetiminin bölgedeki sınırlarını genişletmiş;

İngilizler Afrika'nın içlerinde doğuya ve kuzeye ilerledikçe Zulular ile karşılaşmışlardı. Zulular İngilizlerle karşılaşmalarından bir süre öncesinden beri Güney Afrika'daki hakimiyetlerini genişletmekte bulunan militarist bir savaşçı toplumdur.

1870'lerin sonunda İngiltere Güney Afrika'daki hükümünü Afrika'nın güneydoğu kıyısında bulunan Natal sömürgesini de içerecek kadar yaymıştı. Bu koloni Zulu ülkesi ile komşu bulunuyor ve yeni İngiliz valisi Sör Henry Bartle Frere bu güçlü kabilenin niyetlerine dair giderek artan bir paranoya besliyordu. İngiltere ve Zulular arasında bir savaşın kaçınılmaz olduğuna inandığı için yapılacak en doğru işin Zulu gücünü kırarak önleyici bir saldırıda bulunmak olduğunu düşünüyordu. Ona göre bu, Zuluların Natal'daki sömürgecilerin üstüne kendi seçecekleri bir zamanda çullanmalarından evlaydı. Bu amaçla Londra'daki Sömürgeler Nezareti'ni, Zulu tehlikesine ve bu tehlikeyi yok etme gerekliliğine dair üslubu giderek keskinleşen bir rapor bombardımanına tuttu.

Londra ilk başta bu çağrılara olumlu bakıyordu. Bunu kumpasına açık çek olarak yorumlayan Frere, Lord Chelmsford'a (1827-1905) Natal'da bir ordu toparlamaya başlamasını emretti. Ordusunu takviye etmek için İngiltere'den bulunduğu talepler, Rusya ile savaş korkusu yaşandığı ve Hindistan'ın kuzeybatı sınırında vaziyet kötüleştiği için reddedildi. Nitekim, Londra'daki bürokratlar Afganistan'da zaten savaş çıktığı ve başka yerlerde de çıkma ihtimali bulunduğu için Frere'in önleyici savaş çağrılarını giderek soğuk bakar olmuşlardı. Frere'e Zulularla olan sorunlarına diplomatik bir çözüm araması emredildi ancak bu emir kendisine çok geç ulaştı. Vali Frere'in emirleri uyarınca Lord Chelmsford'un 17,800 kişilik ordusu Zulu kralı Ceteswayo'nun kumandasındaki Zulu

ŞAKA'NIN MİRASI. 1816'da, karizmatik savaş şefi Şaka, Zuluları militarist bir imparatorluğa dönüştürdü. Ardılları Zulu topraklarını genişleterek Güney Afrika'daki en güçlü yerli imparatorluğunu kurdular.

kuvvetlerine “ağır bir darbe vurmak” üzere 11 Ocak 1879’da Zulu ülkesini istila etmişti.

Üç Koldan Hücum

Chelmsford kuvvetleri kuzey, merkez ve güney olmak üzere üç kola ayrılmış halde saldırıya geçmişti. Her kol aşağı yukarı eşit kuvvette olmakla beraber merkez kol en güçlüleriydi. Merkez kolla beraber hareket eden Chelmsford, civardaki düz araziden aniden fırlanmış bir yükselti olan Isandhlwana Tepesi’ne doğru yavaşça ilerledi.

Afrika’nın bu bölgesinde ovalar, Zuluların kuvvetlerinin hareketini gizlemek amacıyla kullanmakta usta oldukları koyaklar ve kuru tepeliklerle doluydu. Bu gerçek, Chelmsford’a karargahında eşlik eden Boer izciler tarafından dile getirilmiş ve kendisine durduğu her gece arabalarını *laager* (tabur cengi) düzeninde dizmesi öğütlenmişti. Boerler, Zulular yakın iken her an saldırı beklenebileceğini ve bu yüzden de ordugahı tahkim etmek gerektiğini zor yoldan öğrenmişlerdi. Zulularla yaptıkları savaşlarda Boerler bu savaşçıların vahşiliklerine, becerilerine ve saldırganlıklarına saygı duymayı da öğrenmişlerdi. Zulular düşmanlarının saldırmasını boş boş beklemez, bizzat kendileri hücum manevralarına girişirlerdi. Boerler ayrıca Chelmsford’a düşmanın askeri yeteneğini küçümsememesini de öğütlemişlerdi zira Zulular bazı İngiliz subaylarının düşündüğü gibi “cahil vahşiler” değil, büyük sayıda savaşçıya manevra yaptırabilen yetenekli komutanlara sahip çok becerikli askerlerdi.

Chelmsford Natal’da iken Zuluları etraflıca incelemişti. Bunun neticesinde onlara karşı belli bir saygı beslemiş lakin o zamana dek sadece değersiz düşmanlarla karşılaştıkları için ünlerinin abartıldığını düşünmüştü. Örneğin, kendisine *laager* kurması öğütlendiğinde İngiliz ordusunun Boer ailelerinin araba katarına benzemediğini, Zulular

saldırırsa böyle şeylere gerek duymadan kendini savunabileceğini söylemişti. Ancak Chelmsford, Zulu saldırısına karşı kuvvetlerini sıkıca kenetlenmiş halde tutması gerektiğini gözden kaçırmıştı. Tıpkı Londra’daki Harbiye Nezareti gibi, Zuluların ateşli silah kuşanmamasına güveniyordu. Onların silahı, bir-iki tane fırlatma mızrağı ile desteklenen saplama mızrağı *Assegai* idi. Onun çıkarsamasına göre hat nizamında dizilmiş bir İngiliz taburunun açacağı yaylım ateşi böyle kötü silahlı bir kuvveti biçirdi. Zulu saldırganlığından çekinmek bir yana,

Chelmsford birçok defalar tek korkusunun Zuluların savaştan kaçınıp seferi boşa çıkarmaları olduğunu söylemişti.

20 Ocak 1879’da Chelmsford ve merkez kolu Isandhlwana tepesinin eteğinde ordugah kurdu. Bu, yaklaşan muharebede savaşa girecek temel birlik olan 24. Piyade Alayı’nın Sfenks biçimindeki alametiyle görüntü-

de kaba bir benzerlik taşıyan tuhaf bir coğrafi şekildi. Chelmsford esas Zulu ordusunun yerini tespit etmek için sabırsızlanıyordu ve batıda güçlü bir Zulu kuvvetinin varlığını haber aldığı anda ardına düşmeye karar verdi. Gerçekte ise keşşafı Chelmsford’un dikkatini ordugahına yaklaşan 20,000 kişilik dev bir Zulu gücünden uzaklaştırma amacındaki küçük bir birliği görmüşlerdi.

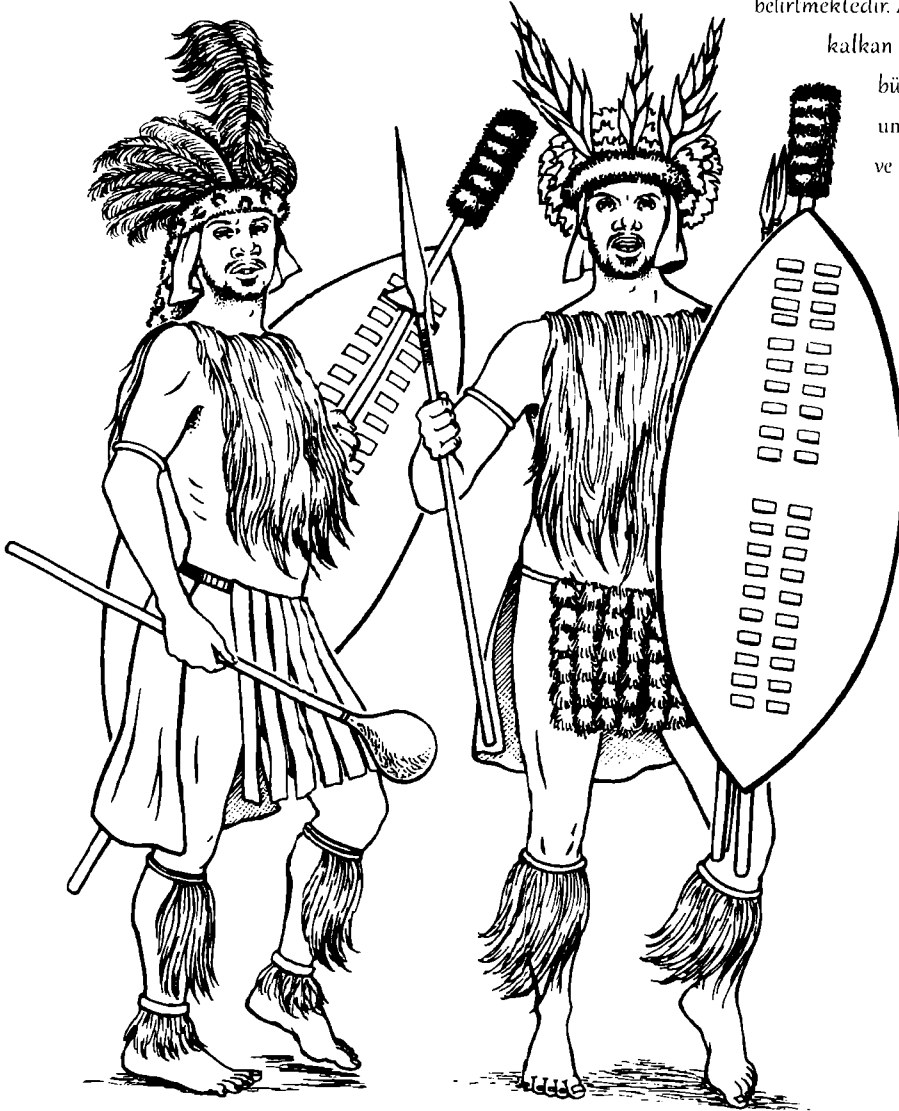
Chelmsford yemi yuttu ve 22 Ocak 1879 sabahı merkez kolunun ana kütlesini de beraber götürerek takip amacıyla ordugahtan ayrıldı. Kampı korumak için geride, harp tecrübesinden yoksun bir kurmay subay olan Kıdemli Yarbay Henry Pülleine (1838-1879) komutasındaki (hem yerli hem de İngiliz askerlerinden müteşekkil) yaklaşık 1300 kişilik bir kuvvet ve iki top bırakmıştı. Atlı Natal yerlilerinden bir müfrezeye komuta eden Albay Anthony Durnford (1830-1879) Pülleine’e yardımcı oluyordu. Durnford, Pülleine’in keşşaflarının ordugaha yaklaşan büyük bir Zulu kuvveti gördüklerine dair

“Tommy yap bunu, Tommy
yap şunu, sonra keyfin nası
Tommy ? Ama çalınca
davul ‘ince kırmızı hattaki
kahraman’ oluverdi.”
RUDYARD KIPLING,
“TOMMY”

Zulu Savaşçıları (1879)

Bu Zulu savaşçıları geleneksel silahlarını kuşanmışlardır. Soldaki savaşçı ağır bir ahşap topuz olan knob-kerri taşımaktadır. Sağdaki adam ise yakın dövüşte kullandığı kısa saplı mızrağı olan ünlü assegai ile birlikte, göğüs göğüse savaştan hemen

önce kullandığı iki fırlatma mızrağı taşımaktadır. Zulu Savaşı sırasında bazı Zulu savaşçıları ateşli silah edinmiş olmakla beraber geleneksel silahlarını da bırakmamışlardır. Her ikisinin de taşıdığı siyah derisi kalkanların üstündeki işaretler rütbe ve statülerini belirtmektedir. Zulular savaşta iki tip kalkan kullanırlardı: isilangu büyük ve adam boyunda iken, umbumbuluzo daha küçük ve kolay taşınıyordu.

raporları üzerine kampa geldi. Pulleine'in aksine Durnford'un Afrika'da geniş savaş tecrübesi vardı ve rütbece Pulleine'in üstüydü. Buna rağmen, ordugah yakınlarında hareket ettikleri bildirilen bir Zulu kuvvetiyle çatışmak üzere Natal süvarilerini de alarak kampı terk etti. Durnford'un küçük kuvveti doğruca, artık ordugahın vuruş mesafesine girmiş bulunan dev Zulu ordusunun ortasına at sürmüştü.

Muharebe Başlıyor

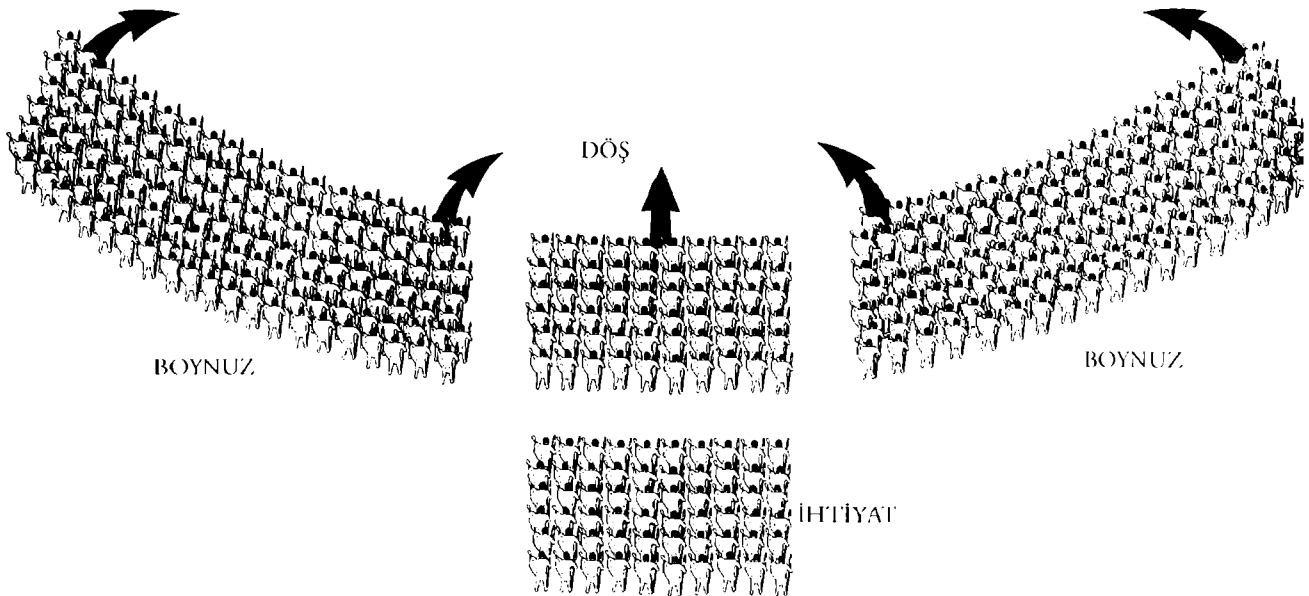
Durnford'un atlıları acele ricat ettiler ve kuru bir dere yatağında sağlam bir savunma mevzii bulunca attan inerek Zululara tüfek ateşi açtılar. Bu sırada, Durnford'un ortaya çıkmasına bir nebze şaşırın Zulular ordugaha saldırıya geçmişlerdi. Kuvvetlerine ustaca manevra yaptırarak "Manda" adı verilen bir harp nizamı aldılar. Bu nizamla düşmanı sıkıştırmak için bir cephe hücumu yapıyor, o arada ilerleyen savaşçılardan kurulu iki "boynuz" kanatları vurarak tam çevirme sağlıyordu.

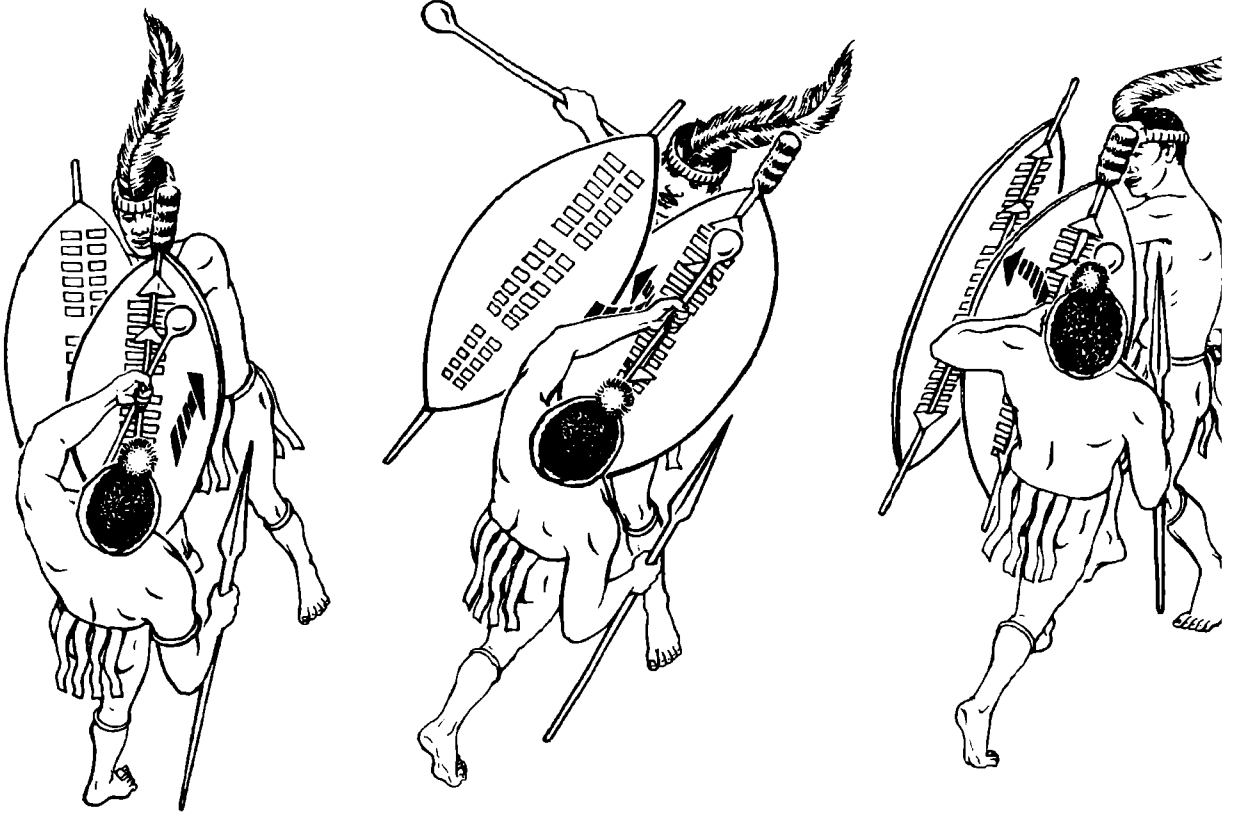
Pulleine saldırının geldiğini görmüştü. Lakin adamlarını sıkışık bir savunma nizamına sokacağına piyadesini ileri çıkarıp ordugahın epey önünde gevşek bir avcı hattı kurdu. Bu ön hat yerleşimi tüfek ateşinin etkisini arttırıyordu zira ön cephede ordugah civarından çok daha iyi görüş alanı

vardı. Pulleine, piyadelerinin Martini-Henrylerini kullanarak Zuluları uzun menzilli tüfek ateşiyle durdurabileceğini düşünmüş olmalıydı. Pulleine'e hakkını vermek gerekirse bu taktik ilk başta işe yaradı ama Zuluların sayısı çok fazlaydı: muharebeye girmiş yaklaşık 20,000 savaşçı vardı. Dahası, yaylım ateşleri "Manda"nın "döş"ünü vurmakla beraber "boynuzlar" halen sağlamdı ve kısa sürede her iki kanadına da çökerek aşırı yayılmış kuvvetini çevirip yok etme tehdidi yaratıyorlardı.

Muharebe en kızgın halini aldığıında Pulleine iki hafif topunu da etkili biçimde kullanabiliyordu lakin basitçe, bunlar Zulular üstünde gerçek bir etki yaratmak için çok az sayıda ve çok küçük cüssede olduğundan ordugahın savunması piyadelerin eline bakıyordu. Kaffir savaşlarının bu tecrübeli, disiplinli ve savaşta pişmiş gediklileri uzun menzilden Zululara ölümcül bir yaylım ateşi açtılar. Her adam 70 adet, yani bir ere yetip de artacak kadar çok miktarda fişek taşıyordu.

"MANDA". Bu bir Zulu impi'si tarafından düşmanla temasa geçerken alınan geleneksel harp nizamıydı. Başarısı, Zuluların düşmanı çevirmek için ne kadar hızlı davranabileceğine bağlıydı: merkez yahut "döş" düşmanı yerine mihlarken kanatlardaki daha genç savaşçıların alaylarından kurulu "boynuzlar" hızla hareket etmeliydiler.

Son Direniş

İngiliz askerleri mevzilerini koruyup Zululara ağır zayıat verdirdiler ama Zuluların müdafilerin kanatlarını çevirmesiyle sonları geldi. Her iki kanat da neredeyse aynı anda sarıldı ve İngiliz piyadeleri kendilerini her yönden hücum eden Zulular tarafından kuşatılmış buldular. İngilizlerle beraber hizmet veren birçok yerli asker bozulup kaçtı ancak 24. Piyade Alayı'nın askerleri yerlerinde kaldılar ve küçük öbeklere bölünmüş oldukları halde, etraflarını arı oğulları gibi kaplayan Zululara karşı koymaya çalıştılar. Bu eşit olmayan bir mücadeleydi ama İngilizler canlarını pahalıya sattılar ve mücadelenin sonucu çoktan belli olmuşken bile yanlarında birçok Zulu'yu götürdüler. Isandhlwana'daki İngiliz kuvveti helak oldu ve hem Pülleine hem de Durnford adamlarıyla beraber savaşırken öldüler. Muzaffer Zulular ordugahı yağmaladılar ve çekilmeden evvel de ateşe verdiler. 2000 savaşçı kaybeden Zulular için

ZULU SAVAŞÇILARI Temel olarak yakın dövüş için talim gören Zulular kendi kör noktalarını korumak için olduğu kadar rakibin böğrünü açıkta bırakmak için de kalkınlarını kullanırlardı. Burada bir Zulu, ikhwa tipi mızrağını sıplamadan önce, kalkınıyla rakibini açığa çıkartıyor.

bu pahalı bir zaferdi. Kampı korumak için bırakılan 1400 İngiliz askerinin ise hepsi kaybedilmişti.

Chelmsford savaşın başlamasından kısa süre sonra ordugahına Zuluların saldırdığını haber almıştı ama esas düşman ordusunun peşinde olduğuna inandığından tepki vermekte yavaş davranmıştı. Isandhlwana'daki ordugahın ümitsiz vaziyette kaldığını çok geç idrak etti. Ordusunu yüzgeri ederek kampına yöneldi ancak gün batmakta olduğu sırada olay yerine vardığında çarpışma çoktan bitmişti. İngilizler ölen arkadaşlarının cesetlerinin feci biçimde parçalandığını gördüklerinde dehşete kapıldılar. Mideleri yarılmış, kafaları kopartılmış, cinsel organları kesilmişti. Bu korku sahnesi Chelmsford'un harp meydanında geceleme kararı almasıyla daha

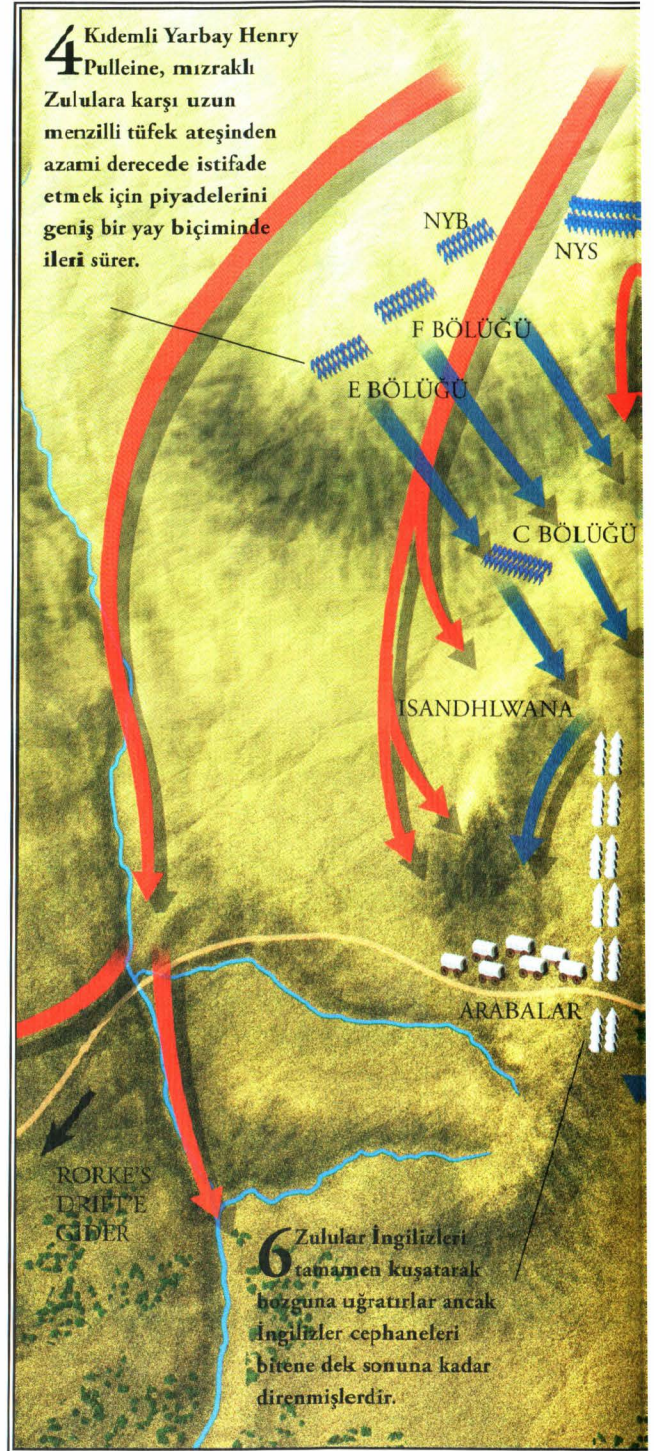
Isandhlwana Muharebesi

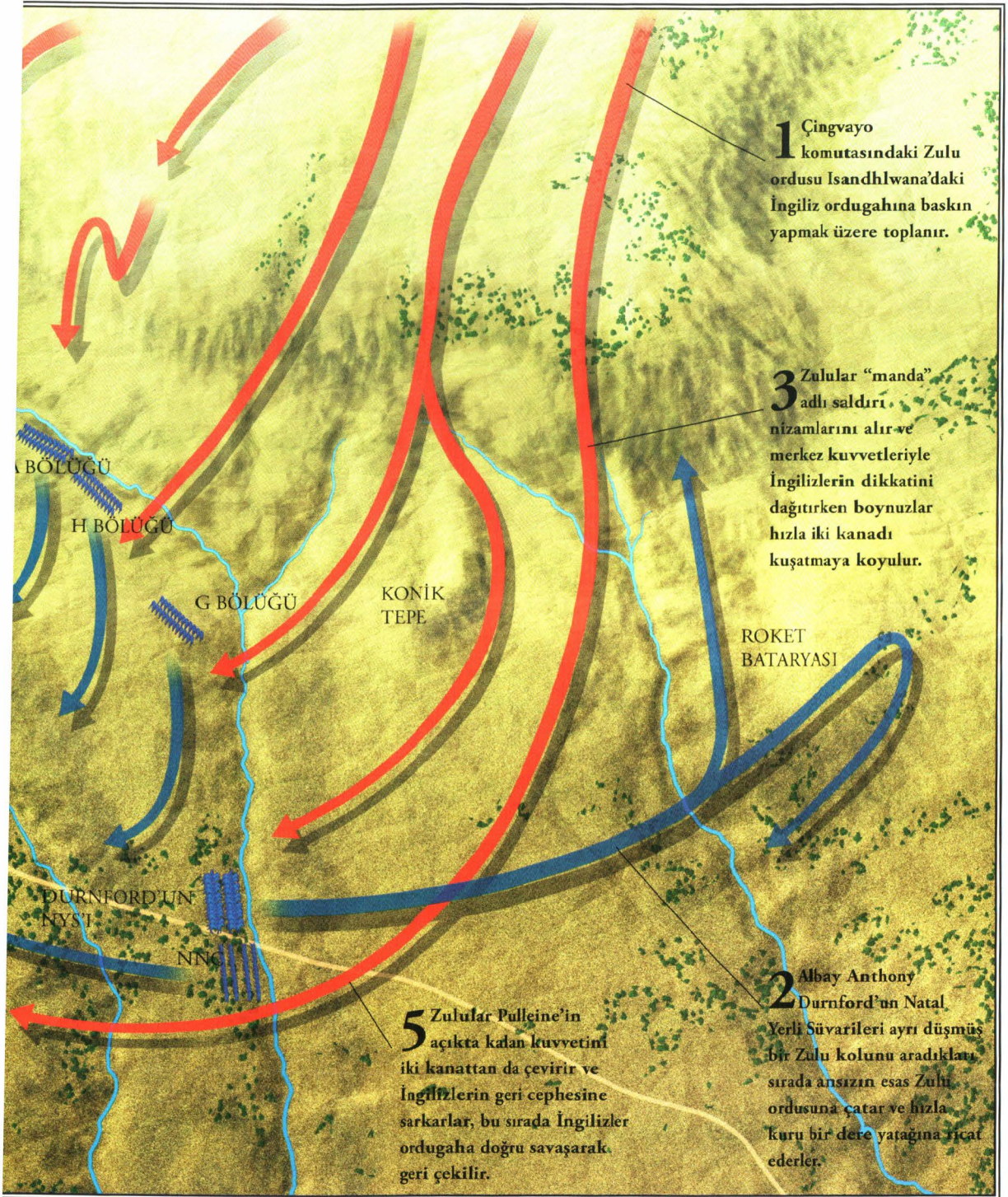
1879

Lord Chelmsford komutasındaki bir İngiliz ordusu Ocak 1879'da Zulu ülkesini istila etmişti. Zuluların niyetlerinden emin olmayan ve temas kurmak için sabırsızlanan Chelmsford ordusunu üç kola ayırdı. Merkez koluna eşlik eden Chelmsford kuzeye, Isandhlwana adıyla bilinen bir tepeye yürüdü. 21 Ocak akşamı, mevkiinin güneydoğusunda Zuluların bulunduğu dair rapor aldı. Esas düşman kuvvetinin bulunduğu ikna olduğundan ertesi sabah kuvvetlerinin büyük kısmıyla beraber takibe çıktı ve geride hem yerli hem de İngilizlerden müteşekkil 1300 piyade bıraktı. Gerçekte ise Chelmsford'un takip ettiği bir yanıltma kuvvetiydi, 20,000 kişilik esas Zulu ordusu batıdan Isandhlwana'ya yaklaşıyordu. Sabahın ilerleyen saatlerinde, Durnford'un Natal Yerli Süvarileri Isandhlwana'ya ulaştılar. Durnford, Zuluları aramak üzere at sürünce Çingvayo'nun ordusunun sağ kanadına tosladı. Durnford'un adamları geri çekilirken Zulular hücum ettiler. Pulleine üstün ateş gücünden yararlanmak amacıyla piyadesini geniş bir yay biçimindeki mevzide ileri sürdü ama bu sadece onu Zulu çevirme manevrası karşısında zayıf düşürdü. İngilizlerin kanatları Zulu "boynuz"ları tarafından çevrilince savunma çöktü.

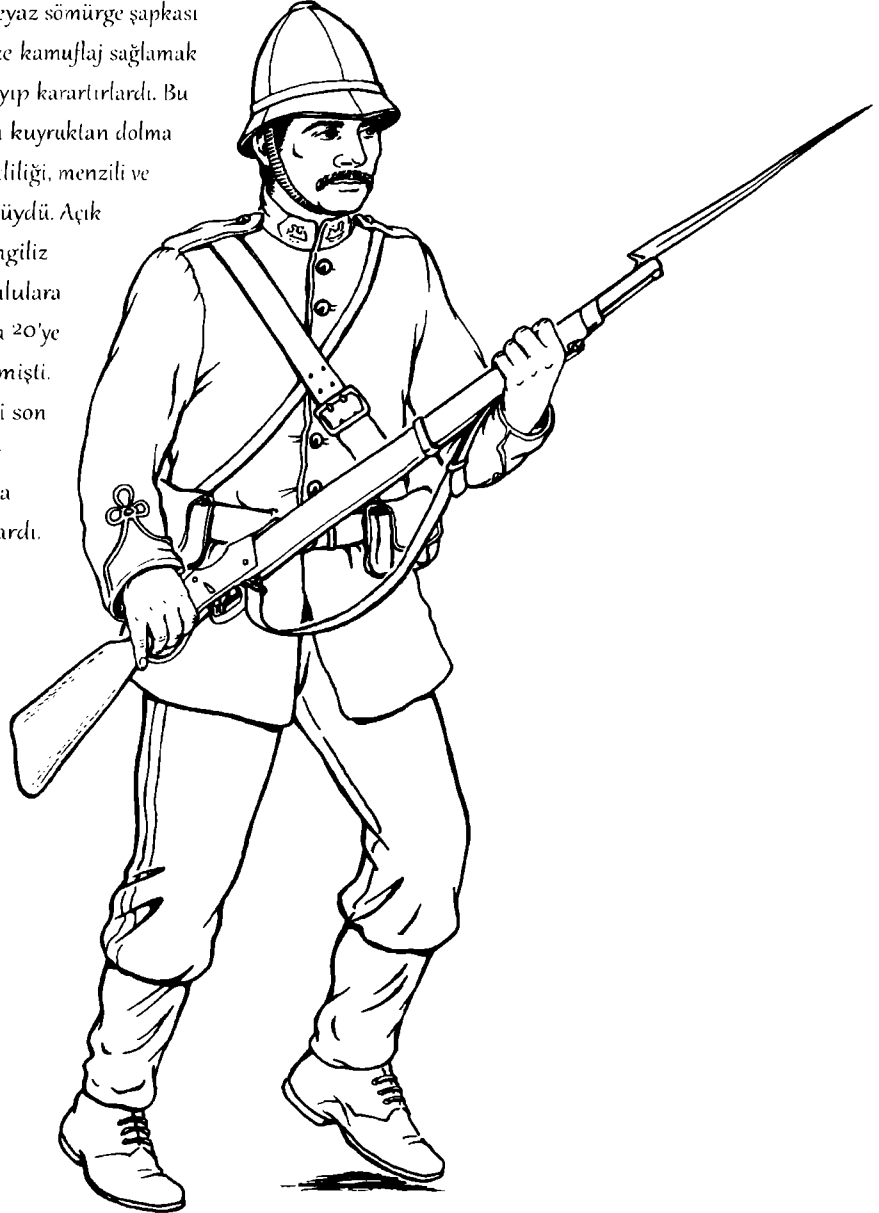
Isandhlwana Tugela Nehri'nin hemen kuzeyinde yer almaktadır. Lord Chelmsford, Zulu ordusuyla hızla muharebeye tutuşup yenmek, böylece savaşı hemen bitirmek arzusunda idi.

Er, 1. Tab. / 24. Piyade Alayı (1879)

24. Piyade Alayı'nın alameti olan sfenks şeklen Isandhlwana Tepesi ile ürkütücü bir benzerlik taşıyordu. Bu asker İngiliz piyadesinin geleneksel kırmızı urbasını giymiş; acımasız Afrika güneşine karşı da beyaz sömürge şapkası takmıştır. Askerler bir nebze kamuflaj sağlamak için miğferlerini çayla boyayıp karartırlardı. Bu adamın kuşandığı tek atışlı kuyruktan dolma Martini-Henry tüfeği isabetliliği, menzili ve şiddetli geri tepmesi ile ünlüydü. Açık arazide yaylım ateşi açan İngiliz piyadesi Isandhlwana'da Zululara ağır kayıplar verdirmiş ama 20'ye 1 sayı zafiyeti ile sarılıp ezilmişti. 1. Tab. / 24. Alay'ın askerleri son mermiye kadar savaşmışlar ve kırılmadan önce Zululara süngüleriyle karşı koymuşlardı.

da türkütücü hale büründü. İngilizler ölü Zulular ve henüz gömmedikleri arkadaşlarının parçalanmış cesetleri arasında bir kabus gecesi geçirdiler.

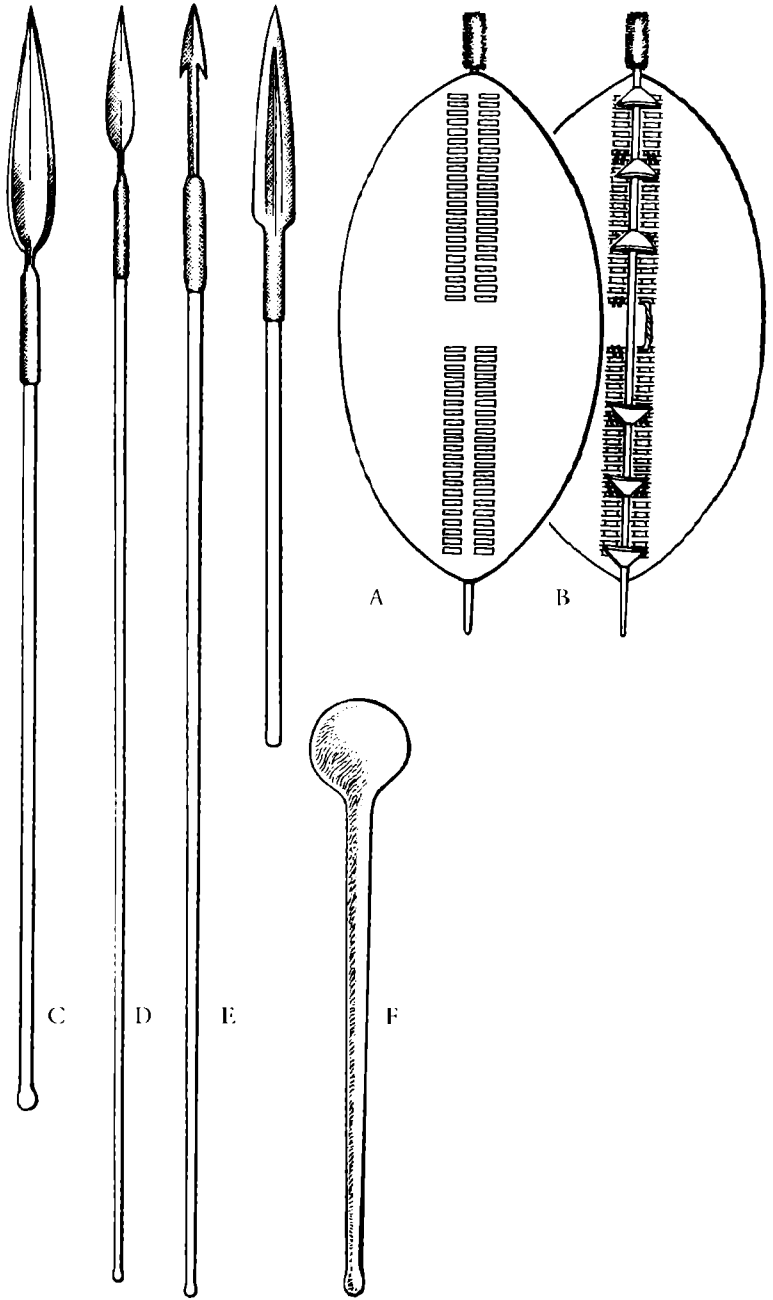
Bu kahredici bir yenilgiydi. Ancak, ertesı gün Rorkes Drift’de sergilenen muazzam savunmanın da yardımıyla, Chelmsford toparlanmayı başardı. Bu derme çatma tahkimli mevzideki bir avuç İngiliz askeri Isandhlwana’da çarpışmaya girmeyen Zulu ihtiyat kuvvetinin tam güçle hücumuna göğüs germiştir.

Chelmsford toparlandı ve işgale devam ederek en nihayet 4 Temmuz 1879’da Zuluları Ulundi’de yenilgiye uğrattı. Burada uzunlamasına hatlar yerine sıkışık, kol kola bir harp nizamı kullanarak Zulu askeri gücünü sonsuza dek yok etti.

Savunma Prensipleri

Rorkes Drift’in başarılı savunması, İngiliz piyadesinin sağlam savunma mevzilerine ve tüfekleri için yeterli fişğe sahip bulunması durumunda kendinden çok büyük bir Zulu ordusunu yenebileceğini göstermişti. Isandhlwana yenilgisi, Zuluların alaylarına profesyonel bir beceriyle manevra yaptırabilme hasletini Chelmsford’un göz ardı etmesinden ve kuvvetlerinin bir kısmının izole edilip esas Zulu ordusu tarafından yok edilmesine sebep olan bir kararda bulunmasından ileri gelmiştir. İngilizlerin Zulu rakiplerine verdirdikleri zayıyata bakılırsa, Chelmsford’un esas kuvveti de muharebeye dahil olsaydı dengelerin değişip Zululara ağır bir yenilgi yaşatılacağı kesinlikle çıkarsanabilir.

Chelmsford’un yaptığı hareket hatalarından başka İngiliz taktiklerinde de kusurlar vardı.

ZULU YAKIN DÖVÜŞ SİLAHLARI. A) Assegai (kısa saplama mızrağı). B) işilangu (savaş kalkanı), C) iklwa (saplama mızrağı). D) & E) Jirlatma mızrakları ve F) Knob-Kerri (ahşap topuz).

Zuluların, Avrupa’nın en seçkin alaylarına bile pes dedirtecek miktarda kayba göğüs gerebileceği gerçeği göz ardı edilmişti. Bir defa göğüs göğüse

GÜNÜMÜZDE ISANDHLWANA. Önde Zuluların muharebede ölen savaşçıları için yaptıkları anıt görülmekte. Zulular büyük bir zafer kazanmıştı ama ölen 2000 savaşçı ile ağır bir bedel ödemişlerdi.

savaş başladığında İngilizlerin “ince kırmızı hattı” yakın dövüşte yetenekli ve kalabalık bir düşman tarafından yutulmuştu. Ancak bu, tüfek ateşinin etkilerini yalanlamamaktadır. Bilakis İngiliz piyadesinin Isandhlwana’da açtığı disiplinli ve isabetli ateş gerçekten yıkıcıydı ve Zuluların kaybı ağırdı. Ancak, sırf ateş gücünün kötü komutanlık, kötü taktik seçimler ve ağır zayıyata razı cesur bir düşmanın hakkından gelemeyeceği de görülmüştü.

Afgan Seferleri

İngiliz ordusu Güney Afrika’da Zulularla savaştığı sırada bir de Afganistan’da savaşa tutuşmuştu.

İngiltere’nin Hindistan’ı fethi imparatorluğa muazzam bir zenginlik ve saygınlık getirmişti. 1815 itibariyle bu “taç mücevheri” tüm yerküreyi kuşatacak yeni bir imparatorluğun köşe taşı olacak gibi gözüküyordu. Ancak küçük bir ada ulusunun Hindistan boyutunda bir araziye hükmetmesi devasa bir harcamayı ve yoğun askerî yatırımı gerektiriyordu. İngiltere’nin Hindistan’da faaliyet gösterdiği ilk günlerden beri Doğu Hint Kumpanyası’na sömürge savunmasını sağlamak da dahil muazzam bir özerklik tanınmıştı. Büyük sayıda yerli asker devasa araziye savunmak için istihdam ediliyor ve nitekim yerli alayların sayısı İngiliz alaylarını katbekat geçiyordu.

Tüm bu sistem 1857’de Hint Ayaklanması ile değişti. Yerli askerler subaylarına silah çekmişler ve eşgüdümlü bir ayaklanma ile İngiliz sivillerini de katletmişlerdi. İsyan, Hindistan’daki İngiliz

Havildar, Madras Yerli Piyade Alayı (1820)

Kolundaki pırpırların da gösterdiği üzere Havildar, rütbece İngiliz çavuşunun dengiydi. Sömürge çağının tüm büyük imparatorlukları topraklarını savunmak ve genişletmek için yerli askerlerden yoğun biçimde faydalanıyorlardı. İlk Madras alayları İngilizler tarafından on sekizinci yüzyıl sonlarında kurulmuştu ve İngiliz hizmetindeki en eski Hint birlikleri arasında yer alıyorlardı. Doğu Hint Kumpanyası bu askerleri kiraladığı gibi bölgeye atanmış İngiliz birliklerini de kontrol eder; savaş ve barış yapmak dahil Hindistan'daki işleri İngiltere hükümeti adına yürütürdü. 1857'de, çoğu Bengal ordusu mensubu olan Hint alaylarının çıkardığı Sipahiler İsyanı ile bu sistem çöktü. İsyanın bastırılmasının ardından İngiliz hükümeti Doğu Hint Kumpanyası'nı lağvetti ve sömürge yönetimini doğrudan ele aldı. Fakat isyandan sonra bile Hint alayları sömürge müdafaasının organik bir parçası olarak kaldılar.

egemenliğini daha önceki hiçbir tehdidin yapmadığı ölçüde tehlikeye sokmuştu. Sadık alaylar ve İngiliz askerleri sonunda ayaklanmayı bastırmışlardı ancak sonuç, sömürgecinin müdafaası hususuna sürekli bir etkide bulunmuştu.

Birçok yerli alay sadakatini korusa da İngilizler imparatorluk müdafaası üstüne görüşlerini gözden geçirmek zorunda kalmışlardı. Neticede düzeni sağlamak ve sömürgeyi savunmak amacıyla bölgeye çok daha fazla sayıda İngiliz kuvveti kaydırılmıştı.

Hindistan'ı dış tehditlerden koruma problemi birçok açıdan Hint coğrafyası sayesinde kolaylaşıyordu. Sömürgecinin kuzey ve kuzeydoğusunda yükselen Himalaya Dağları bu yönlerden gelecek tüm saldırılara karşı aşılmaz bir engel oluştururken, Birmanya'nın (Burma) balta girmemiş ormanları ve genel olarak söz konusu ülkeden kaynaklanan bir tehdidin bulunmayışı o cepheyi de güvene alıyordu. Ancak imparatorluk stratejilerinin gözünde Afganistan'ın komşusu olan kuzeybatı sınırı bir tehlike noktası teşkil ediyordu. Afganistan'ın öte tarafında Rus İmparatorluğu yer alıyordu ve Ruslar 1600'lerden beri Asya'ya yayılıyorlardı. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, Rusya'nın Avrupa'daki güçlü konumu ve Orta Asya'ya yayılması bir tehdit algısı yaratmıştı. İngiltere'nin gözünde Afganistan'ın önemi ülkenin kendisinden değil, Hindistan'a yakınlığından ve sınırda bir Rus ordusunun belirebilmesine geçit vermesinden kaynaklanıyordu. Afganistan, Hindistan kalesinin şeviydi ve ya doğrudan elde tutulması ya da en azından dost bir tampon devlet haline getirilmesi gerekliydi.

Felaket ve Geri Çekiliş

İngilizlerin Afganistan'daki aşiret savaşları girdabına burnunu ilk sokuşu 1839-42 Birinci Afgan Savaşı'na neden olmuştu. Sonuç İngiltere için bir faciaydı ve kuvvetlerinin bu ülkeden geri çekilmesine neden olmuştu. Buna karşın sınır sonraki otuz yıl boyunca nispeten istikrarını korudu. Ancak Rusya ve İngiltere bölgede nüfuz sahibi olmak amacıyla zıt güç odaklarını destekledikleri "Büyük Oyun" adı verilen bir güç yarışına girmişlerdi. Rusya 1877'de Afganistan'ın yeni hükümdarı Şir Ali'ye (1825-1879)

bir elçilik heyeti yollayarak hatırı sayılır bir darbe vurdu. İngilizler Afganlara kendi heyetlerini kabul ettirmeye çalışarak mukabelede bulunmak istedilerse de Şir Ali bunu reddederek 1878'de Rusya ile resmi dostluk anlaşması imzaladı. Rusların ülkede artan nüfuzundan giderek telaşlanan İngiltere kendi heyetinin de Kabil'de kabul edilmesini talep etti. Afganlar bunu da reddedince Hindistan naibi Lord Lytton (1831-1891), emrindeki İngiliz ordularına Afganistan'ı işgal ederek Afgan başkentinde bir elçiliği zorla kurmaları direktifini verdi.

Ordular ve Silahlar

Hindistan'daki İngiliz ordusu 1878'e gelindiğinde muazzam bir savaş gücüydü. İngiliz piyade alayları bu teşkilatın belkemiğini teşkil etmekle beraber, Sih ve Gurka piyade alayları da iyi bir ün sahibiydi ve İkinci Afgan Savaşı'nda mükemmel askerler olduklarını kanıtlayacaklardı. Tam savaş başladığı sırada İngiliz ordusu harp meydanına daha uygun bir üniforma giymeye başlıyordu. Zulu Savaşı'nda çarpışan İngiliz askerleri geleneksel kırmızı urbayı giymişlerdi ama Hindistan'daki İngiliz kuvvetleri ya haki renk üniforma benimsemişlerdi ya da kırmızı urbalarını haki paltolarla gizliyorlardı. Parlak beyaz renkteki güneş niğferlerini de rengini karartmak için çayla boyuyorlar, böylece Afganistan'ın tozlu tepelerine daha iyi uyum sağlıyorlardı. Bu tür önlemlere çağdaş anlamda kamuflaj denemezse de zamanına göre çok ileri adımlardı. Örneğin, Fransız ordusu bir 35 sene daha sıcak çatışmaya parlak kırmızı pantolonla girecektir.

İngiliz piyadeleri Martini-Henry tüfeğini kuşanmışken yerli alaylara yakın zamanda hizmet dışı bırakılan Snider tüfeği verilmişti. Bu, 1857 ayaklanmasının tekrarı olması halinde İngilizlerin elindeki silahların teknolojik üstünlüğünden emin olabilmek içindi ama aynı zamanda seferi destekleyecek çok sayıda yerli askeri ucuz donatmayı da sağlıyordu. Hindistan'daki İngiliz topçusu çok geri bir seviyedeydi, öyle ki Afgan topçuları İngiliz hasımlarına denk, hatta daha üstün idiler. İngiliz ve Hint süvarileri savaş sırasında birkaç şanlı zaman geçireceklerdi ama İkinci Afgan Savaşı boyunca

İngiliz ordusunun esas vurucu gücü mükemmel piyadesiydi.

Kabil'e Yürüyüş

Afganistan'ın başkenti Kabil'e ilerleyişe Tümgeneral Sör Frederick Roberts (1832-1914) komuta ediyordu. Hindistan'da doğan Roberts bir İngiliz subayının oğluydu ve 1878'de, İkinci Afgan Savaşı çıktığı sırada İngiliz ordusunda kendine iyi bir ün yapmış; 1857'deki büyük isyan sırasında Victoria haçı kazanmış bulunuyordu. İyi bir taktik bilgisi sergiliyor ve kendisine duydukları muhabbetten dolayı "Bobs" adını takmış olan adamlarına karşı büyük cömertlik gösteriyordu. Peşaver'de üslenmiş bulunan Roberts'in kolu, Kabil'e Hayber Geçidi'nden ilerledi ve 2 Aralık 1878'de Afganları Peyver Kotal'da yenilgiye uğratarak Kabil'i işgal etti. Şir Ali kaçtığı Rusya'da öldü ve onun yerine geçen oğlu Yakup Han, Gandamak Anlaşması'nı imzalayarak İngilizlerle barış yapmaya

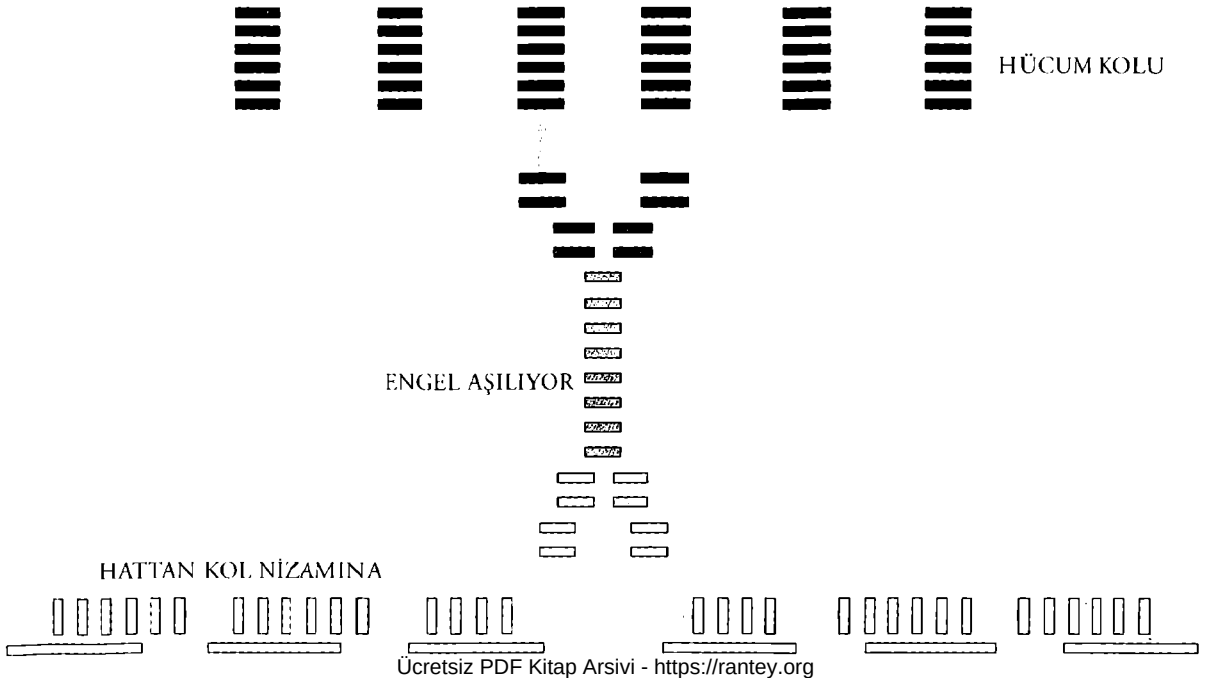
karar verdi. Buna göre İngiltere Afganistan'dan toprak alıyor ve ülke üzerinde gayriresmî bir protektora kuruyordu. Binbaşı Sör P. L. N Cavagnari (1841-1879) Kabil'e İngiliz temsilcisi olarak atandı ve ardından İngiliz kuvvetleri Hindistan'a geri çekildi.

Roberts, İngiliz çekilişinin zamansız gerçekleşmiş olmasından çekiniyordu. Esas Afgan ordusu muharebeye çekilip yok edilmemişti. Afganların davetsiz yabancılara duyduğu nefret efsaneviydi ve onların da birçoğu 1842'de İngilizlere karşı kazandıkları zaferden manevi güç alıyordu. Roberts Afganların anlaşmaya uyması için İngiltere'nin gücünü daha ağır göstermesi gerektiğine inanıyordu. Ne yazık ki öngörüsü doğru çıktı. Anlaşmanın imzalanmasından sadece iki ay sonra, Yakup Han'ın hükümdarlığını hakir gören ve barıştan da rahatsız durumdaki Herat aşiretinin isyancı askerleri Kabil'de bir ayaklanma başlattılar. Asiler İngiliz elçiliğine saldırdılar ve kısa ama kanlı bir çarpışmadan sonra Cavagnari ile Hintli muhafızlarını katlettiler.

Afganistan'a Dönüş

Hindistan'da, Lord Lytton'ın tepkisi hızlı ve gözüpek oldu. Seferden dönen birlikler arasında en sağlam durumda bulunan Roberts koluna Afganistan'a

ENGEL AŞMAK. Sömürge savaşlarında nizami piyadeler harp nizamlarını bozmalarını gerektiren bozuk araziden geçmek durumunda kalıyorlardı. Bir on dokuzuncu yüzyıl Fransız el kitabından alınmış bu şematik çizimde piyadenin hücum nizamına dönmeden evvel tek sıra oluşturup bir engeli nasıl aştığı gösterilmektedir.

dönerek ihanetlerinin bedelini Afganlara kanla ödetmesini emretti. Roberts beklenmedik ölçüde kolaylıkla Hayber Geçidi'nden geçti ama Afgan başkentine giden yol boyunca sürekli taciz ateşi ve küçük çaplı pusulara maruz kaldı. Kabil eteklerinde karşısına çıkan büyük bir Afgan kuvvetini şaşırtarak 6 Ekim 1879'da Çerasiyab muharebesinde yendi. Ardından muzafferane girdiği başkentte Cavagnari'nin katline karıştığından şüphe edilen 87 Afgan'ı asarak ahaliye İngiltere'nin elinin ağır olduğunu hissettirdi. Fakat Afganlar bu harekattan yılmamışlardı. Roberts,

Aralık 1879'da Şerpur'da verdiği zorlu bir muharebe ile dev bir Afgan saldırısını püskürttü. Bundan sonra gerilla savaşı Afgan kırsalına hakim oldu ve Afganlar civar karakollara saldırıp İngiliz askerlerini katlettikçe mezalim mezalimi körükledi.

Roberts misillemeler düzenledi ve Afgan köylerinin yakılmasını emretti. Doğrudan emirleri olmamakla beraber emrindeki askerler elçiliğe yapılan saldırı yahut sefer süresince karşılaştıkları diğer mezalime karşılık Afganları idam ettiler. Bu tür hareketler hem devrin liberal politikacıları hem de daha

sonraki tarihçiler tarafından kınanmıştı ama insafsız Afganlar tarafından naaşları korkunç biçimde parçalanmış silah arkadaşlarını gören askerlerin gözünde Roberts'in hareket tarzı uygun, hatta yumuşak sayılırdı. Tuğgeneral Charles Gough (1832-1912) anavatana şöyle yazıyordu: "Yapılan bir mezalim yoktur; gerçekleştirilen idamlar elçiliğe yapılan saldırıya ve yaralıların öldürülmesine karşılıktır."

General Roberts'in hareketleri kontrgerilla savaşının çözümü mümkün olmayan problemlerini yansıtıyordu. Yerel kuvvetler sömürgeci güçlerin askerlerine sürekli dile getirilmeyecek kadar korkunç işkenceler yapıyorlardı; ama bunlara verilecek doğru cevap ne olmalıydı? Genelde sert bir misilleme politikası izleniyordu ama böyle bir hareket tarzı da halkı fatih kuvvete iyice

1. KANDAHAR KONTU FELİD MAREŞAL SÖR FREDERICK ROBERTS. Askerleri tarafından muhabbetle "Bobs" adıyla takılan Roberts bir subayın oğlu olarak Hindistan'da dünyaya gelmişti. Parlak bir taktikçi ve sömürge savaşı üstadıydı.

Er, 30. Bombay Yerli Piyade Alayı (1880)

İkinci Afgan Savaşı'ndaki tüm Hint askerleri gibi bu er de yerli alaylarını donatmakta kullanılan modası geçmiş kuyruktan doldurma Lee-Snider tüfeğini kuşanmıştır. Sipahiler İsyanı'ndan sonra İngilizler Hint birliklerinin İngiliz askerleri kadar gelişmiş silahları taşımasına

dikkat ediyorlardı.

Bombay alaylarının

çoğu isyan sırasında

sadakatini korumuş olsa da

bu kurala maruz kalmaktan

kurtulamamışlardı. 30. Bombay

Yerli Piyade Alayı'nda çok sayıda kötü

talimli acemi ve pek az İngiliz subayı

vardı; buna rağmen birlik Afganistan

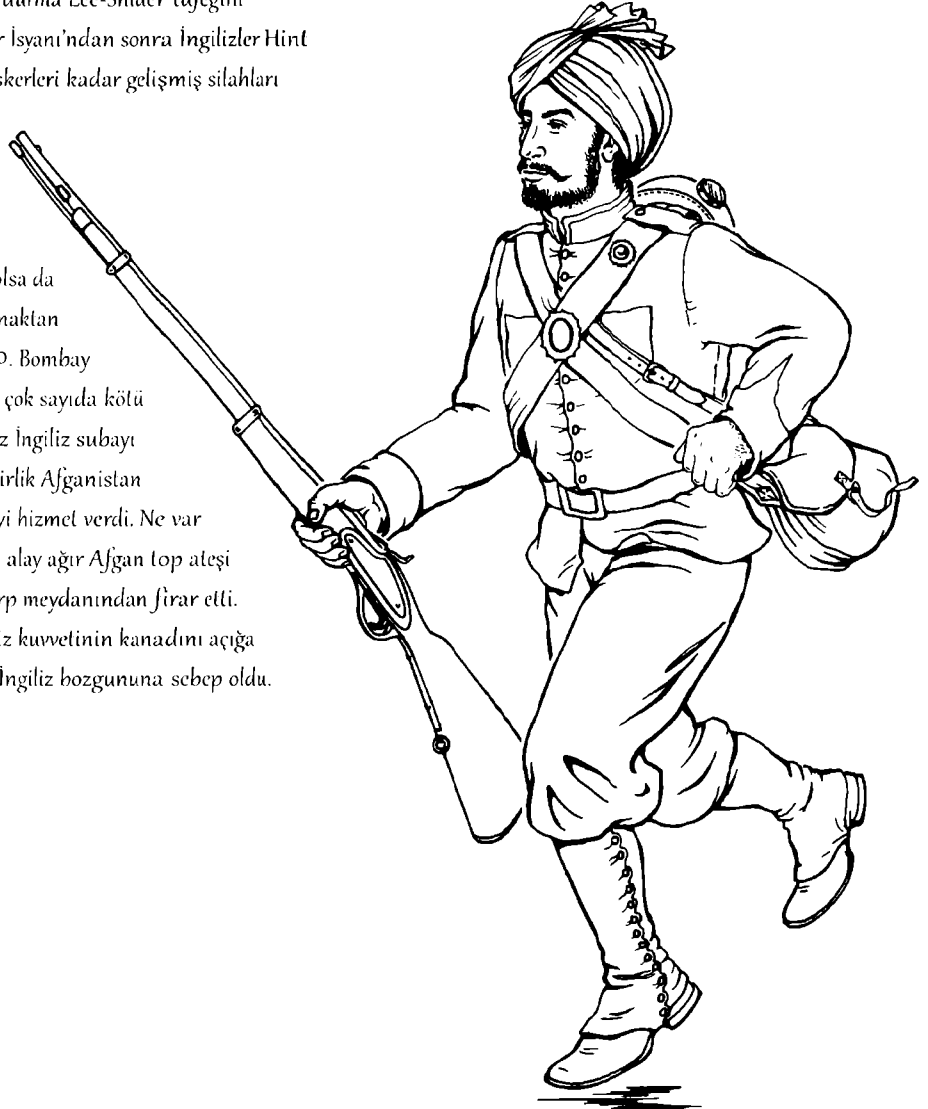
seferinin başlarında iyi hizmet verdi. Ne var

ki 1880'de Meyvend'de alay ağır Afgan top ateşi

altında çözüldü ve harp meydanından firar etti.

Alayın çekilmesi İngiliz kuvvetinin kanadını açığa

çıkartarak felaket bir İngiliz bozgununa sebep oldu.

yabancılaştırabilirdi. Zulüm, düşmanı teslim olacak kadar korkutmak yerine bölgeyi iyice düşman hale sokuyor; halkı asilerin çağrısına kulak vermeye yatkın hale getirip isyan saflarını yeni gönüllülerle doldurarak askerî problemi iyice zorlaştırıyordu. Eli ağır bir hareket aynı zamanda anavatanda utanç yaratabilir ve kamuoyunu savaş aleyhine döndürebilirdi. İngiliz basını Roberts'in hareketlerinin bir kaydını yayınlamış ve onun sefer yönetimine yönelik eleştirileri kıskırtmışlardı.

Mevzubahis idamlar Londra'yı karıştırmış ve liberal muhalefet 1879'daki seçim çalışmalarında bu vaziyetten çokça istifade etmişti. William Gladstone, Başbakan Benjamin Disraeli'nin saldırgan emperyal yayılmacılık politikasını ana gündem maddelerinden biri yapmış; Isandhlwana yenilgisi, Kabil'deki katliam ve Roberts'in Afganları bastırırken sergilediği "aşırılıklar" başarısız bir dış politikanın kanlı bedeli olarak sunulmuştu. Gladstone Afganistan'ın işgalini "onursuz bir savaş" olarak nitelermiş ve İngiltere'nin Afganistan'ı istila etmeye hakkı olmadığına ısrar etmişti.

Bu eleştiriler, Cavagnari için olduğu kadar 1842 hezimetine karşı da gerçekleştirdiği misilleme hareketinin ölçülü olduğunu düşünen Roberts'e pek dokundu. Hindistan ve Afganistan'da hizmet gören ordusunun subay ve erlerinden çoğu da hislerini paylaşıyordu. Ancak anavatandaki kamuoyu böylesi "barbarca" eylemleri hoşnutsuzlukla karşılıyordu. Neticede, liberaller seçimde zafer kazandılar ve Gladstone, Afganistan'daki İngiliz ordusunda büyük rahatsızlık yaratarak, yeni başbakan olduğunda Afganlarla bir barış müzakere etmeye ve tüm İngiliz kuvvetlerini Afganistan'dan çekmeye söz verdi.

Hemen sonra felaket geldi çattı: Güney Afganistan'da Kandahar civarında harekatta bulunan bir İngiliz kolu pusuya düşürüldü ve tüm bir

İngiliz tugayı Meyvend muharebesinde felaket bir şekilde yok edildi. Kandahar'a kaçan kılıç artıkları, Tümgeneral Primrose komutasındaki şehir garnizonu ile beraber, büyük bir Afgan kuvveti tarafından kuşatıldılar. İngiltere'nin Afganistan'dan çekilişi şimdi bir bozgun haline dönüşmeye başlıyordu ki imparatorluğun saygınlığı, hatta belki de tüm birlik

ve beraberliği artık İngiliz ordusunun bu krizle başa çıkabilmesine bağlıydı.

Kandahar'a Yürüyüş

Felaket haberi ulaştığı esnada, Korgeneral Donald Stewart (1824-1900) Kabil'den çekilişi düzenlemekle meşguldü. Hemen bir imdat kuvveti hazırlandı ve Kabil'den Kandahar'a yürüyerek

Tümgeneral Primrose'u kurtarma emriyle beraber Roberts'in komutasına verildi. Vaziyet tehlikeliydi. Roberts'in, ancak adamlarının üstlerinde taşıyabilecekleri ve civardan, o da ne kadar bulabilirlerse, tedarik edebilecekleri kadar levazımla 480 km (300 mil) yürümesi gerekiyordu; zira Kabil tahliye edilecek ve Roberts zorlu yürüyüşünü gerçekleştirdiği sırada diğer İngiliz birlikleri geri çekileceklerdi. Yine de maneviyat yüksekti. Askerlere İngiliz ve imparatorluk askeri olan yoldaşlarını kurtarmaya gittikleri ve görev tamamlandığında Kandahar'da kalmadan Hindistan'a geri dönecekleri söylenmişti.

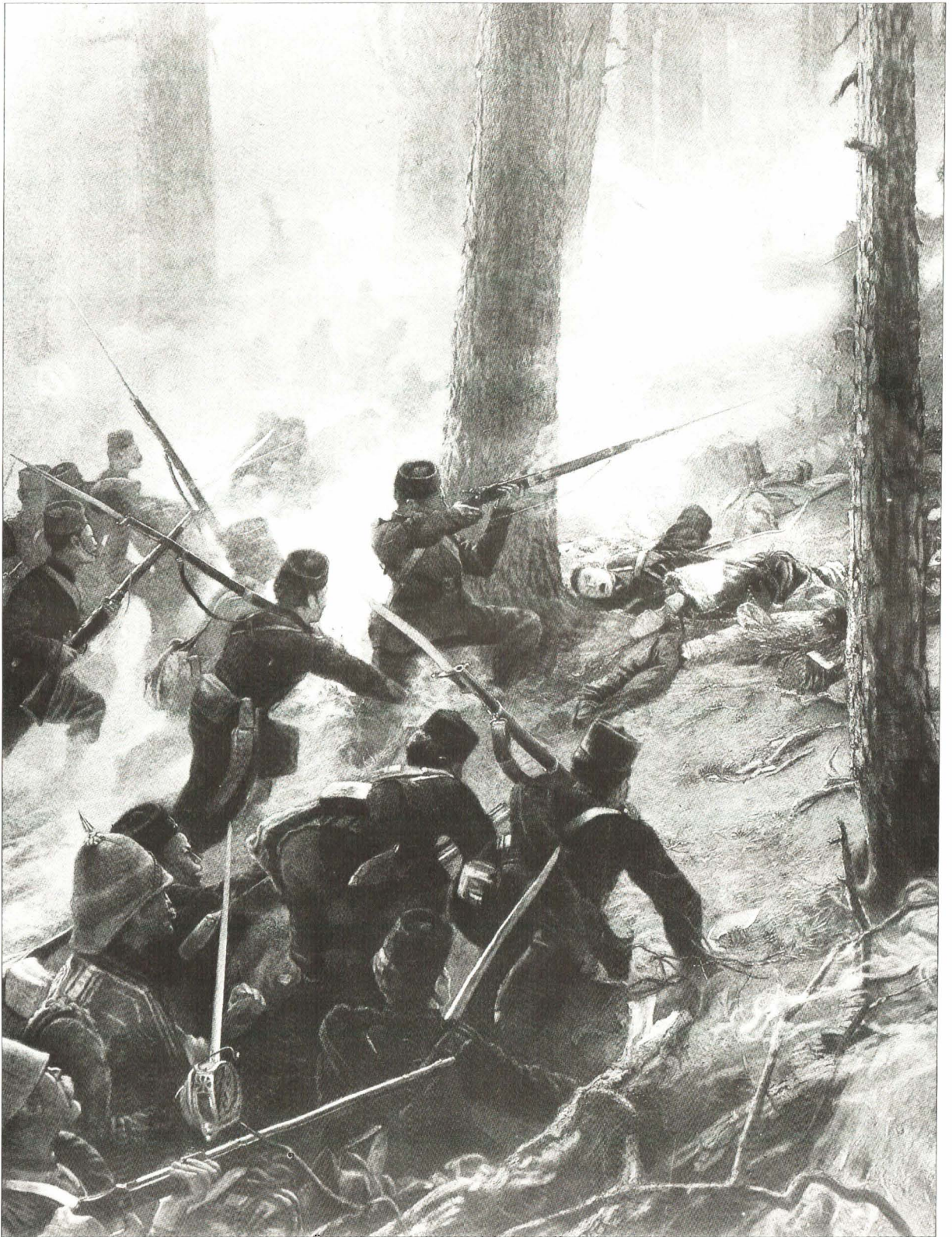
Roberts'in bir avuç süvarisi ve birkaç tane top bataryası vardı ancak müfrezesinin esas gücünü seçkin piyade alayları teşkil ediyordu. 92. Gordon ve 72. Seaforth İskoç piyadeleri İmparatorluğun en seçkin alayları arasında yer alan, savaşta pişmiş iki birlikti. Martini-Henry tüfeği taşıyan erleri mükemmelen donatılmış ve eğitilmişlerdi. Yanlarında Hintliler,

KARŞIDA: PEYVER KOTAL. 5. Gurka Nişancıları ve 72. Seaforth İskoç Alayı İkinci Afgan Savaşı'ndaki Peyver Kotal muharebesinde Afgan mevzilerine hücum ediyorlar.

"Eğer esirler vurulmuşsa tek diyebileceğim esir almanın baştan hata olduğudur.

[Afganlar] asla acımazlar... Onlar dünyanın en kana susamış eşkıyalarıdır."

TUĞGENERAL GOUGH'UN
MEKTUBU

Sihler ve Gurkalardan müteşekkil yerli birlikler de geliyordu.

İngiliz politikası uyarınca yerel birlikler son model silahlardan mahrum bulunmakla beraber kuşandıkları Lee-Snider tüfeği iyi bir silahtı ve erat sadık, iyi talimli ve yiğitti. Roberts daha sonra yerel piyade alaylarını teşkil eden Sihlere ve Gurkalara atfen doğuştan asker “şeci savaşı ırklar” hakkında yazacaktı. İngiliz ordusunun doğasını yansıtan bu renkli topluluk bazı gözlemcilere nazaran herhangi

bir sefer için toplanmış en iyi İngiliz-Hint kuvvetiydi. Müfreze 8 Ağustos 1880’de Kandahar’a yürüyüşe geçti. Afganistan’daki baş rakipleri olan Eyüp Han’a karşı harekete hazırlandıkları için İngilizlerin bir an evvel gitmesini bekleyen Afgan aşiretleriyle kurulmuş lehte ittifaklar sayesinde yolda ciddi bir direnişle karşılaşmadı; sadece müfrezenin kuyruğuna ve kanatlarına dadanan bazı gerilla çeteleri rastgele birkaç saldırıda bulundular. Dolayısıyla esas mesele düşman kuvvetleri değil, askerlerin göğüs

germek zorunda kaldıkları acımasız doğa koşulları idi. Yürüyüş kavurucu sıcakta gerçekleştiriliyordu. Yiyecek ve hayvan yemi yerel olarak toplanıp satın alınabiliyordu ama yürüyüşün büyük kısmında içme suyu sıkıntısı çekilmişti. Sıcaklık 35 derece (95 F) civarında seyreliyor; müfrezenin çıplak arazide güneye yürürken kaldırdığı yoğun toz bulutu insanları da hayvanları da boğuyordu. Süreğen içme suyu kıtlığı yürüyüşün her gününü bir dayanıklılık sınavına çevirmişti. Roberts, günlük intikale şafaktan

önceki karanlık saatlerde başlayıp öğleyin mola vererek vaziyeti iyileştirmeye çalışmıştı ancak tüm askerlere musallat olan kavurucu sıcak ve susuzluktan kurtulmanın yolu yoktu.

Roberts adamlarını acımasız bir hızla, bazen günde 34 km'ye (21 mil) varan mesafeleri kat ettirerek yürüttü. Destekçileri acelesinin Kandahar garnizonunu bir an önce kurtarma isteğinden kaynaklandığını söylese de, daha az alicenap olan eleştiriciler bunu yine Kandahar'ı kurtarmak üzere vazifelendirilmiş bulunan Tümgeneral Robert Phayre komutasındaki ikinci bir müfreze ile arayış açmak isteğine bağlamışlardı. Nitekim bazı gözlemciler bu çifte kurtarma seferini "asalet unvanı için yarış" diye isimlendirmişlerdi. Gerçekte Roberts muhtemelen hem görev bilinci hem de şan kazanma isteğiyle hareket ediyordu ki bunun bir imparatorluk askeri için bir kusur olduğunu söylemek pek doğru olmaz.

Sıcak çarpması ve hastalık, müfrezeyi zorlu yolculuğunda zayıflatırken zaman zaman çıkan bir miktar kargaşa gecikmelere neden oldu; ancak zor koşullara rağmen genel bir ayak sürüme yoktu. Bu kısmen, yavaşlayıp geri kalanları toparlamak üzere müfrezenin kuyruğuna Roberts'in bir birlik yerleştirmesiyle sağlanmıştı. Levazım arabalarından sorumlu yerli işçiler ve kamp takipçileri en çok sorun çıkaranlardı ama pek az asker yürüyüşte geri kaldı. Bunlar gedikli askerlerdi ve sahip oldukları disiplin yanında, sürüden ayrılanları Afgan tepelerinde neyin beklediğini iyi biliyorlardı. Kesin olduğu kadar korkunç da olan bir ölümün korkusu birçok askeri Kandahar'a doğru durmadan yürümeye itmişti.

Kandahar Muharebesi: 1 Eylül 1880

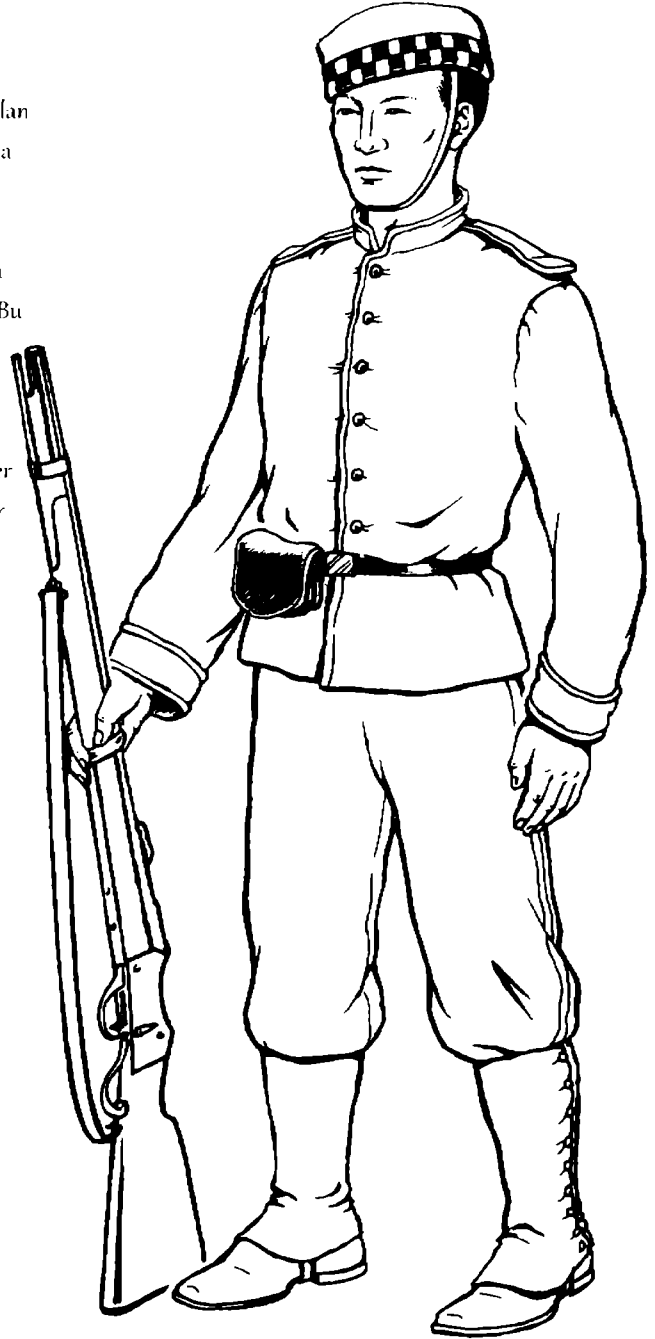
En nihayet Roberts'in müfrezesi Kandahar'a 50 km (80 mil) mesafedeki Hilat-ı Gilzay Köyü'ne ulaştı. Burada küçük bir İngiliz garnizonu ile buluşup bol miktarda su ve yiyecek alındıktan sonra yürüyüş başladığından beri ilk defa gerçek bir mola verildi. Ordusu dinlendiği sırada Roberts Eyüp Han'ın imdat kuvvetinden haberdar olduğunu ve

TOPÇULARIN RİCATI. İngiliz Kraliyet Atlı Topçuları Meyve'de muharebesinde ricat ediyorlar. İkinci Afgan Savaşı'nda Afgan topçuları İngiliz topçularını sık sık bastırmıştı.

Er, 2. Gurka Alayı (1880)

Bu adam General Roberts'in Kabil-Kandahar müfrezesinden bir Gurkadır. Gurkalar İngiliz ordusunda hizmet vermek üzere anavatanları olan Nepal'den askere alınırlardı ve harp meydanında hakkıyla kazandıkları bir şecaat ününe sahip olan mükemmel piyadelerdi. İngilizlere kayıtsız şartsız sadakatlerini 1837'de Sipahiler İsyanı'nın bastırılmasındaki hizmetleri ile göstermişlerdi. Bu sadakatlerinin nişanesi olarak, Afganistan'da hizmet eden Gurkalar İngiliz piyadesi ile aynı Martini-Henry tüfeğini kuşandırılmışlardı. Gurka piyadesi ayrıca büyük ve kavslü bir hançer olan ünlü kukrisini kemerinin ardına taktığı bir kında taşırdı. Gurkalar yakın dövüşte kukriyi süngüye tercih ederdi ki muharebenin göğüs göğüse savaş ile belirlendiği Kandahar'da bu silahtar fazlasıyla istifade etmişlerdi.

kuşatmayı kaldırarak ordusunu şehrin batısındaki tepelerde bir savunma mevziine çektiğini öğrendi. Roberts görünüşe göre Eyüp Han'ın muharebeyi kabul etmesinden memnun kalmıştı. Hilat-ı Gilzay garnizonunu da müfrezesine kattı ve takviyeli kuvvetini çok daha rahat adımla harekete geçirdi. Sadece üç haftada 480 km (300 mil) yol teptikten sonra, 31 Ağustos'ta direnişle karşılaşmaksızın Kandahar'a girdi.

Roberts rütbece Primrose'dan kıdemli olduğu için Kandahar'daki İngiliz kuvvetlerinin de komutasını üstlendi. 31 Ağustos'ta şehrin batısına yolladığı bir keşif gücü Afgan kuvvetlerinin merkezdeki Baba Vali Geçidi'ni tıkmak üzere yığıldığını ortaya çıkardı. Bunun

üzerine Roberts merkeze yönelik bir hamle fikrinden vazgeçti ve Afganların sağ kanadını çevirme yolunu seçti. Sırtın çevresinden dolanacak ve kuzeye ilerleyip batı yamaçlarını tırmanarak Eyüp Han'ın ordugahına hücum edecekti. Eyüp Han da mevziindeki zayıflığı fark etmiş olmalıydı ki 31 Ağustos gecesi boyunca sağ kanadını örten Gandimolla Sahibdad ve Gandigen köylerini iyice kuvvetlendirdi.

Hücum Başlıyor

1 Eylül 1880 sabahı saat 9:30'da İngiliz ağır topçusu Baba Vali'ye hakim Afgan mevzilerini bombardımana başladı. İngiliz topları Afgan topçusuyla kapışırken Roberts, Hintlilerden müteşekkil bir kuvveti Baba Vali Geçidi'ne bir şaşırtma saldırısı yapmaya gönderdi. Afganların dikkati bu noktaya yoğunlaşınca üç tugaydan oluşan kuvvetli piyade birliğini Afgan sağ kanadına hücumla kaldırdı. 92. Gordon İskoç Alayı ve 2. Gurkalardan müteşekkil 1. Tugay Gandimolla Sahibdad Köyü'ne saldırdı. Kagit evlerde kuvvetlice mevzilenmiş olan Afganlar zorlu bir direniş gösterdiler. Mazgallar açılarak müdafaa için hazırlanmış bu evlere karşı tüfek ateşi etkisiz kalıyordu; dolayısıyla köyü temizlemenin tek yolu süngünün ucundaydı. İri yarı İskoçlar ve ufak refek

Gurkalar tuhaf bir ikiliydiler ama beraberce dünyanın en iyi piyadeleriydiler. Afgan tüfek mermilerinden bir yağmurun ortasında saldırılarını sürdürerek düşmanla göğüs göğüse geldiler. Afgan direnişi 10:30'da kırıldı ve köy İngilizlerin eline geçti. Bir dakika tereddüt etmeksizin, tugay ilerleyişine yeniden başladı ve çevirme hareketine devam etti.

Bu sırada güneyde, 27. Seaforth İskoç Alayı ve 2. Sihlerden müteşekkil 2. Tugay Gandigen'de daha sert bir direnişle karşılaştı. İlk önce, kolaylıkla savunulabildiği için saldırının hızını kesen, duvarla çevrili

meyve bahçeleri ve sulama arkalarından meydana gelmiş bir labirenti geçmek zorundaydılar. 27. Alay'ın komutanı bir Afgan mermisiyle

le yıkıldı ama alay ilerlemeye devam etti. Bir defa daha sonuç tüfek ateşi ile değil, ama göğüs göğüse süngü savaşıyla belirlendi. Afganlar Gandigen'i de tutamadılar ve İngilizler saat 11:15'te burayı ele geçirdi.

Taarruz eden iki piyade tugayı Afganların savunma hattının sağ kanadını çevirdi ve hedefleriyle aralarında kalan son mevzi konumundaki Pir Peymel Köyü'ne saldırmadan evvel, sadece bir anlığına, derlenip toparlanmak için durdular. Topçu desteği olmadan piyadeler tüm işi bir başlarına yapmak durumundaydılar ve sonuca yine tahkimli köyü almak amacıyla Afganlara karşı süngü hücumuna kalkılarak ulaşıldı. Birkaç şiddet dolu dakikanın ardından İngiliz piyade tugayları köyü almışlardı. Roberts'in planı başarılı olmuş, tüm Afgan mevzii yerinden sökülüştü. Bunun üzerine ihtiyatta tuttuğu 3. Tugay'a, Afgan mevzilerinin kalbindeki Eyüp Han'ın ordugahına yönelik son hücumla destek olmak için ilerleme emrini verdi.

İskoçların Taarruzu

İngiliz kuvvetleri bitap düşmüşlerdi ancak karşılarında hepsinin en kuvvetlisi konumunda

Kandahar Muharebesi

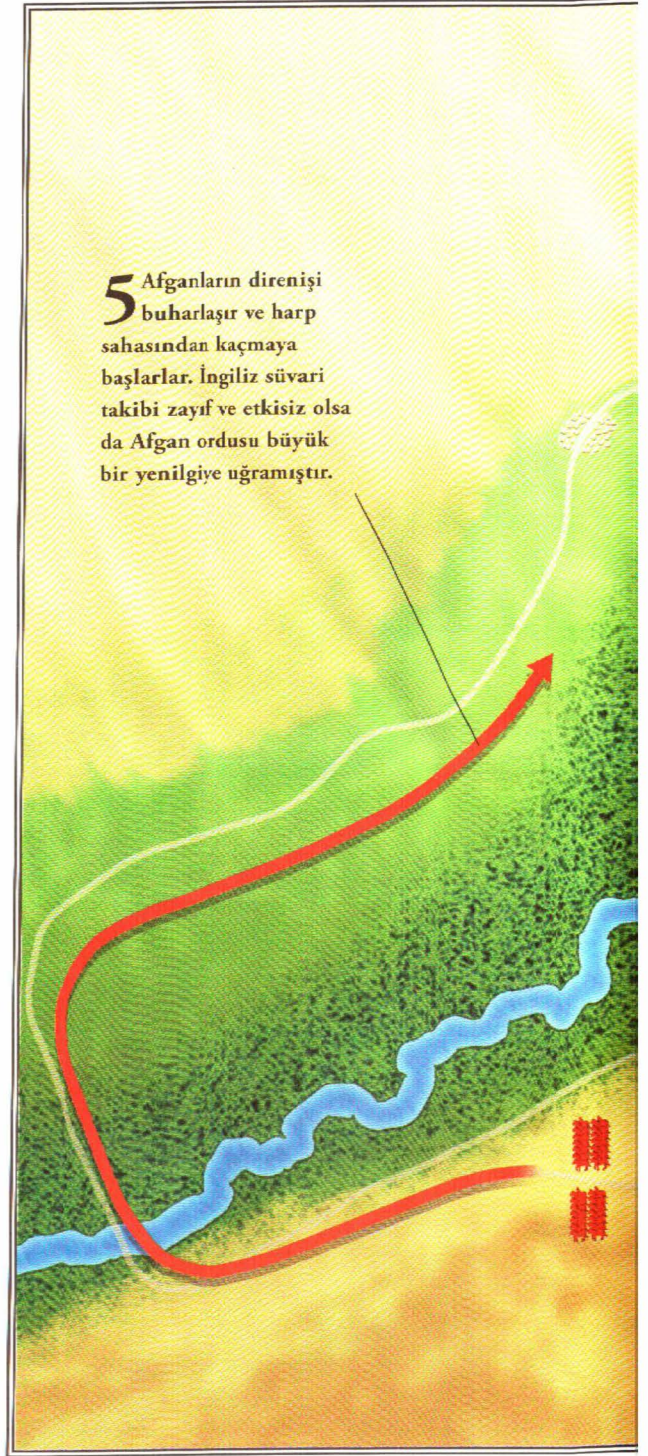
1880

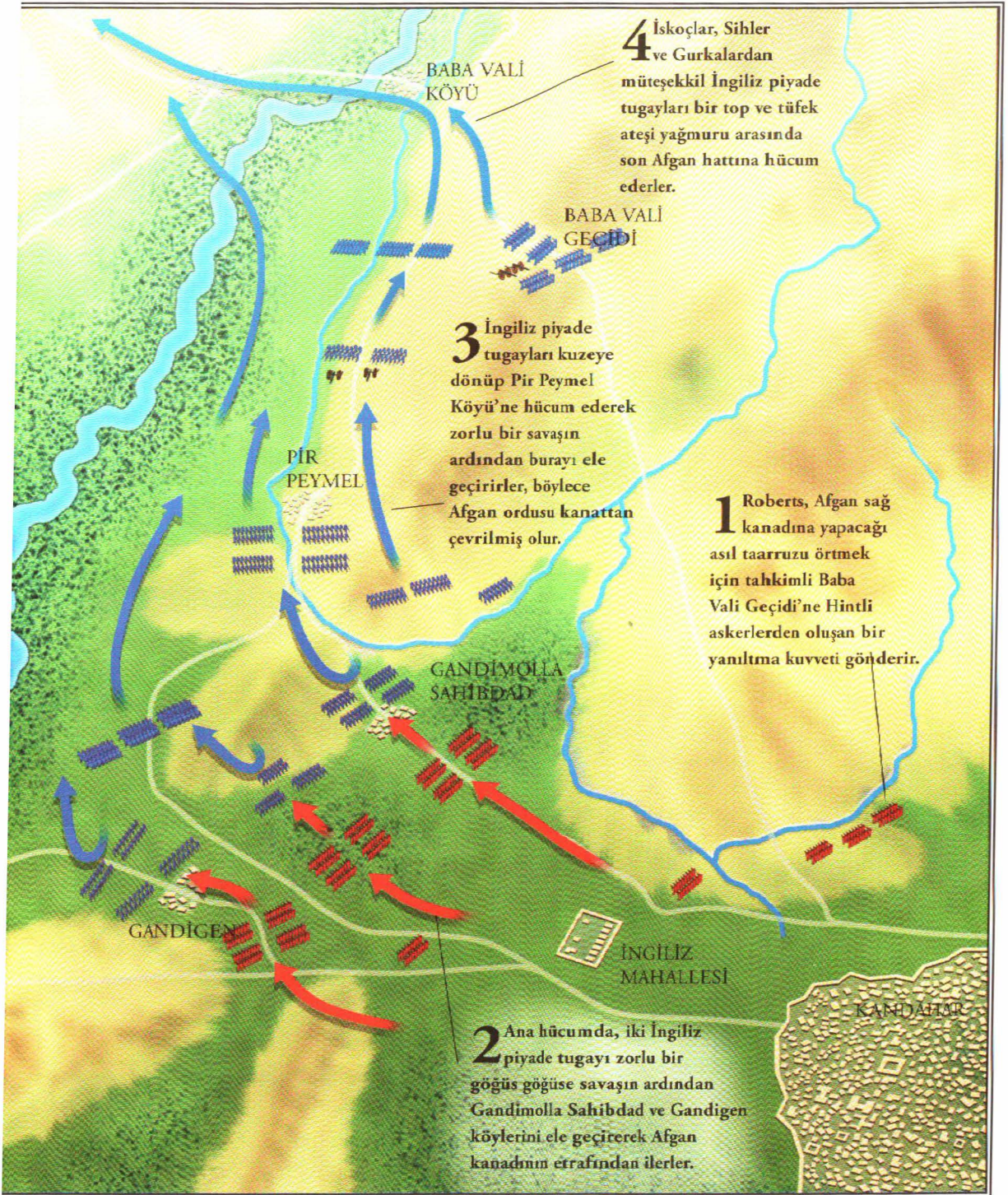
İngilizler Afganistan'dan ordularını çekmeye hazırlandıkları sırada bir kol Meyvend'de pusuya düşürülüp kılıçtan geçirilmişti. Kandahar'a kaçan kılıç artıkları, buradaki garnizonla beraber Eyüp Han komutasındaki bir Afgan ordusu tarafından kuşatıldılar. İngiliz yüksek komutası Kandahar'da yaklaşan yenilgi ve felaketin geri çekilişi bozguna dönüştüreceklerinden korkmaktaydı. Bunun üzerine Korgeneral Sör Frederick Roberts'e İngiliz ve Hindli askerlerden müteşekkil bir imdat kuvvetini Kabil'den alıp Kandahar garnizonunu kurtarması emredildi. Roberts 8 Ağustos 1880'de, üç haftada 480 km (300 mil) katettiği destansı bir yürüyüşe başladı. Roberts'in Kandahar'a varışından hemen önce Afganlar kuşatmayı kaldırıp şehrin batısındaki sırtlarda güçlü bir savunma mevziine çekildiler. Roberts 1 Eylül günü, batıya giden yola hakim Baba Vali Geçidi'ne yönelik bir şaşırtma hücumu ile saldırıya başladı. Afganlar savaşa tutuşunca hücum kıtasını çevirme hareketi için ileri sürdü. Piyade tugayları Gandimolla Sahibdad ve Gandigen adlı bir çift tahkimli köyü hücumla ele geçirdikten sonra Pir Peymel'i aldılar. Ardından İngilizler Eyüp Han'ın ordugahına girerek Afgan ordusunu bozguna uğrattılar.

Kandahar Afganistan'ın ana şehirlerinden birisi ve ülkenin güneyine hakimiyetin anahtarıdır.

5 Afganların direnişi buharlaşır ve harp sahasından kaçmaya başlarlar. İngiliz süvari takibi zayıf ve etkisiz olsa da Afgan ordusu büyük bir yenilgiye uğramıştır.

92. İSKOÇ ALAYI KANDAHAR'DA. 92. Alay Victoria Çağı İngiliz ordusunun en seçkir birlikleri arasındaydı ve İkinci Afgan Savaşı'nda İskoçlar ünlerine ün katmışlardı.

bulunan son bir savunma hattı daha vardı. Bir istihkam ve küçük bir tepe ile desteklenen uzunca bir hendek, güçlü topçu desteğindeki Afgan nizami askerleri ile kaynamaktaydı. Esasen Baba Vali boyunca yerleştirilmiş fakat şimdi eksenleri etrafında döndürülerek İngiliz piyade tugaylarına çevrilmiş bulunan ağır toplar da bu topçuya dahildi. En iyi Afgan piyade birlikleri bu son mevki koruyor ve daha önceki köylerden püskürtülen gayrinizamilerin aksine, ganimet Lee-Snyder ve Martini-Henryler de dahil modern tüfekleri kuşanmış bulunuyorlardı. İngiliz ordusunda mareşalliğe yükselecek olan Binbaşı George White (1835-1912) komutayı alarak 92. İskoçları vahşi bir hücumla kaldırdı. 2. Gurkalar ve 23. Bengal Yerli Piyade Alayı da hemen arkadan geliyorlardı. Bir kurşun ve gülle yağmuru içinden hızla geçerek Afgan mevzilerini öyle bir kuvvetle ele geçirdiler ki düşman tüm cesaretini yitirdi. Piyadeler

Eyüp Han'ın ordugahına dalınca Afganların mevzii çöktü ve muharebeyi kaybettiler.

Eyüp Han'ın ordusu harp meydanından kaçmaya başladığı sırada takibe çıkacak İngiliz süvarisi tarafından kılıçtan geçirilebilirdi ancak süvari bu muharebede kötü idare edildi ve düzgün bir takip yapılamadı. Savaşın yükünü, Kabil'den yürüyüşün başlayıp Kandahar'daki boğazlaşmanın sona erdiği ana kadar, ayağı ve bileği kuvvetli piyade çekmişti. Unvanlara ve madalyalara boğulan Roberts bu seferden İngiliz ordusunun en büyük komutanlarından biri olarak çıktı. Zorlu yürüyüşü ve büyük zaferi eleştiricileri susturarak, askerleri tarafından zaten çok sevilen generali Kraliçe Victoria Çağı'nın büyük kahramanlarından birisi yaptı.

Kandahar muharebesi İkinci Afgan Savaşı'nı İngilizlerin lehine bitirerek Afganistan'dan şerefle ayrılıklarını sağladı. Bir defa daha talim ve terbiyenin kuru kalabalığı yeneceği ve İngiliz ordularının yerleşimin en amansız ve uzak köşelerinde bile

büyük çaplı seferler yapabileceği kanıtlanmıştı. Zulu Savaşı'nın aksine, İngiliz piyadeleri bu sefer muharebeleri neticelendirmek için ateş gücünden ziyade göğüs göğüse savaşa dayanmışlardı. Yaklaşık denk kuvvetteki kötü talimli bir düşman karşısında bu işe yaramıştı. Kandahar'da günü belirleyen etmenler İngiliz piyadelerinin yakın dövüşe girmesini sağlayan cesaret, talim ve terbiye idi. Ancak, yabancılara karşı duyulan nefreti sadece rakip aşiretlere karşı duyulan nefretin geçebildiği bir kabile toplumu arazisine nasıl boyun eğdirilerek sömürge yönetiminin sağlanabileceği sorunu hâlâ çözülememişti. İngiltere dost olmayan elleri kuzeybatı sınırından uzak tutabildi ama Afganistan konrtpiyesine uzun vadeli bir çözüm on dokuzuncu yüzyılın en büyük sömürgeci gücünün bile basireti dışındaydı.

Boer Savaşları

Büyük emperyal yayılmacılık çağı sona ererken silah teknolojisi de giderek her yere yayılmaya başlıyordu. Amerika Kızılderilileri, Afganlar, Habeşler ve Sudanlılar gibi birçok yerel kuvvet artık top ve tüfekle donanmıştı ama nitelikleri ve talimleri halen zayıf kalıyordu. 1899 itibarıyla İngiliz ordusu sömürge savaşının ustası olmuştu. Böylesi çatışmalarda esas sorun ikmal ve İngiliz gücünü dünyanın uzak köşelerine yansıtabilme basireti idi. Isandhlwana gibi kayda değer yenilgiler bir kenara bırakılırsa, harp meydanında nadiren güçlük çıkıyordu. İngiliz piyadesi, üstün önderliği, talim, terbiye ve silahları ile aynı hasletlerden yoksun kalabalık yerel kuvvetlerin hakkından gelebiliyordu.

GENERAL LOUIS BOTHA. Karizmatik bir önder olan Botha, İkinci Boer Savaşı'nın başlıca komutanıydı. Savaşın sonra İngilizlerle barıştı ve Güney Afrika Birliği'nin ilk başbakanı oldu.

Ancak, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı boyunca İngiliz ordusunun kazandığı zaferler dizisi askerî taktiklerine karşı içi boş bir güven duygusu yaratmıştı. Silah teknolojisi bu dönemde büyük değişimler geçiriyor; şarjörlü ve sürgülü mavzer tipi tüfeğin ortaya çıkışı dönemin piyade erinin ateş gücünü hatırı sayılır oranda arttırmış bulunuyordu. Bu kadar ileri silahlar çoğu yerel kuvvetin eline geçemese de bir toplum bu silahlardan edinmeyi başaracak ve dönemin en büyük ve kanlı sömürge çatışması olan 1899-1902 İkinci Boer Savaşı sırasında İngilizlere karşı ölümcül bir etkiyle kullanacaktı.

Boerler (Hollanda dilinde "çiftçi" anlamına gelir) Avrupa'nın ilk büyük keşif ve sömürgeleştirme çağı sırasında, 1600'lü yıllarda, Güney Afrika'ya yerleşen

ilk göçmenlerdi. İngilizler Napoleon Savaşları sırasında bu bölgeyi Hollanda'dan almışlardı ama İngiliz yönetimi bölgeye pek az İngiliz yerleşimci getirmişti. 1830'ların ortasında İngiltere tüm imparatorlukta köleliği yasaklayana dek Hollandalı ahalî hükümet durumunu kabullenmişti. Ancak Hollandalılar yeni kanuna boyun eğmeyi reddettiler ve Güney Afrika'nın kalbine doğru göç ettikleri "Grand Trek" e (Büyük Yolculuk) başladılar. Güçlü savaşçı kabilelerle karşılaştıkları için her adımda savaşmak zorundaydılar. Yaşam şartlarından dolayı her Boer erkeği çocukluğundan itibaren at binmek ve iyi nişan almak üzere eğitilirdi ki bu onları

"AFRİKA'NIN BEYAZ KABİLESİ". Hollandalı göçmenlerin torunları olan koyu dindar Boerler küçük yaşta ata binmeyi ve silah kullanmayı öğrenirlerdi. Disiplinden yoksun bulunmalarına rağmen muazzam rakiplerdi.

karşılaştıkları Afrikalı kabileler için dişli bir rakip yapmıştı.

İngilizlerin Boerleri tekrar hakimiyetlerine sokma çabası başarısız oldu ve 1881'de, Birinci Boer Savaşı'nda, güç kullanmaya kalktıklarında Majuba Tepesi'nde feci bir yenilgiye uğradılar. Burada, modern tüfekler kuşanmış ama ağır silahlardan yoksun Boerler güçlü bir tepe mevziine yerleşmiş İngilizleri bozguna uğratmışlardı. İmzalanan barış anlaşması ile Boerlerin bağımsızlığı tanındı ve bu halk en nihayet Transvaal Cumhuriyeti ve Orange Hür Devleti olmak üzere iki ayrı ulus kurdu. Yeni vatanlarında keşfedilen devasa miktarda altın ve elmas onlara büyük bir zenginlik getirmeseydi rahat da bırakılabilirlerdi. Cecil Rhodes (1853-1902) gibi önde gelen İngiliz emperyalistleri aç gözlerini Boerlerin refahına diktiler ve bu zenginliği gasbetmek amacıyla savaş çıkartmayı hedefleyen bir oyun kurmaya başladılar.

Boerlerin Silahları ve Taktikleri

Boerler İngiltere'nin teşkil ettiği tehdidi fark etmişler ve 1890'lar boyunca çeşitli Avrupa devletlerinden top da dahil silah almak üzere para sarf etmişlerdi. Yaklaşan savaşta topçuları çok kıymetli olduklarını göstereceklerdi ancak Boerleri bu kadar müthiş askerler yapan şey Almanya'dan satın aldıkları mavzer (Mauser) tüfekleriydi. Zaten seçkin nişancılar olan Boerler, Mauser M1889 tüfeği ile harp tarzları için ideal bir silaha kavuşmuş oldular. Beş atışlık şarjöre ve güvenilir bir sürgü mekanizmasına sahip bulunan mavzer 8 mm (0.3 pus) çapında bir fişegi ölümcül bir isabetlilik ile ateşliyordu. Güney Afrika'nın açık *veldt* (bozkır) arazisinde Boerler olağanüstü uzun menzillerden ölümcül bir tüfek ateşi açabiliyorlardı.

Her Boer savaşa at sırtında gider ama süvari olarak savaşmazdı. Onlar bindirilmiş piyade idiler. Mevzilerine at sürdükten sonra yere inerek düşmanla temasa geçerlerdi. Atlarını yakına bağladıkları için, düşmanın hatalarından faydalanmak, kendi hatlarında açılacak bir gediği tıkamak yahut hızlı biçimde ricat etmek üzere hemen tekrar ata binebilirlerdi. Araziyi mümkün mertebe kullanarak gizlenmiş mevkilerden ateş açmak üzere, gevşek bir kordon nizamında savaşacak biçimde talim görmüşlerdi. Bir düşman saldırısını durdurmak veya

İNGİLİZ ESİRLERİ GETİRİLİYOR. Boerlerin üstün piyade taktikleri, İkinci Boer Savaşı'nın başında İngiliz ordusunun hayret verici yenilgiler yaşamasına neden olmuştu.

kendi hücumlarını desteklemek için tüfek ateşine dayanır; göğüs göğüse savaşa nadiren girerlerdi. Mükemmel nişancılık ve saldırgan bir savaşçı tabiat ile birleşen bu taktikler Boerleri dünyanın en iyi piyadeleri arasına sokmuştu. Her durumda, bazen çağırıldıkları isimle "Afrika'nın beyaz kabilesi" müthiş bir düşmandı.

Ancak Boerlerin de zayıflıkları vardı. İngilizlerle savaşan diğer yerel orduların aksine düşmanları karşısında büyük bir sayısal zafiyetleri mevcuttu. Ateşli derecede demokratik bir toplum oldukları için askeri disipline girmeleri kolay olmuyordu. Boer komandolarını (milis birlikleri) kontrol altında tutmak zordu ve bazen generallerinin emirlerine aldırmaşızın harp meydanını kendi inisiyatifleriyle terk ediyorlardı. Ayrıca karşılarında düvel-i muazzama'dan birisi vardı. Kolu yerkürenin her yerine uzanan, denizlerin tartışmasız hakimi İngiltere, savaşı Boer cumhuriyetlerinin kalbine taşıma kudretine sahipti. Muazzam bir imparatorluğun kaynaklarına sırtlarını yaslayan İngilizler stratejik kademede önemli avantajlara sahipti. Ancak taktik seviyede Boer generalleri kurnaz rakipler olduklarını

gösterecekler, Boer bindirilmiş piyadeleri de zorlu ve dayanıklı düşmanlar olduklarını kanıtlayacaklardı.

Boerler İlk Darbeyi Vuruyor

Savaşın kaçınılmaz hale gelmesi üstüne Boerler ilk darbeyi vurdular ve İngiliz Güney Afrika'sını istila edip stratejik Kimberley, Mafeking ve Ladysmith şehirlerini tutan İngiliz birliklerini kuşatmaya aldılar. İngilizlerin şansına, Boer istilası gerçekleştiği sırada, saflarında İngiliz ordusunun en iyi bazı alaylarının da bulunduğu 47,000 kişilik bir kuvvet yoldaydı. Bu ordu, uçsuz bucaksız İngiliz imparatorluğunun inşa ve müdafaa edildiği sömürge savaşlarında 40 yıllık bir tecrübe kazanmış bulunan zorlu asker Korgeneral Sör Redvers Buller (1839-

1908) komutasındaydı. İkinci Boer Savaşı Buller'in mükemmel sicilinin zirve noktasını teşkil edecek yerde onun mahvı oldu. Buller, Güney Afrika'da o ana dek gördüğü tüm rakiplerden çok farklı bir düşmanla karşılaşacak ve bu düşmanı yola getirme yönündeki bütün çabası başarısız kalacaktı.

Kuvvetleri karaya çıkınca Buller onları Afrika'nın kızgın güneşi altında ileri sürdü ve Lord Methuen (1845-1932) komutasındaki 8000 askeri, bizatihi Cecil Rhodes'un da içinde kaldığı Kimberley kuşatmasını kaldırmak üzere yolladı. Müfreze ardından Mafeking'e ilerleyip buradaki kuşatmayı da kaldıracaktı. Bu arada Buller esas orduyu alıp Tugela Nehri'ni geçecek ve Ladysmith'i kurtaracaktı. Ancak birbiri arasında büyük mesafe olan bu iki birlik arasında pek az iletişim ve eşgüdüm mevcuttu.

Methuen cesur, ancak daha önce hiç sahra tecrübesi kazanmamış bir kurmay subaydı. Boerlerin yeteneğini küçümsüyor, onları nizami İngiliz askerleri karşısında kaçışacak Hollandalı köylüler olarak görüyordu; fakat pek yakında keşfedeceği üzere gerçek bundan çok farklıydı. Boerler kimi zaman dikenli tel engelleri ile desteklenmiş tahkimli mevzilerden savaştılar. Methuen'in taktığı böyle mevzilere hodoslama

hücum etmekte. Piyadelerini, savunma mevzilerine toslayıp süngü hücumuna kaldırmak üzere sıkışık kol nizamına sokuyordu.

Boerler mevkilerini koruyarak, taarruz eden askerlerin saflarını biçen ölümcül bir mavzer ateşi açtılar. Ardından, İngilizler tam mermi yağmurunu aşıp süngü taktıkları sırada, Boerler teması kesiyor, atlarına biniyor ve kaçıp gidiyorlardı. Bu şablon Boerlerin İngiliz hücumlarına kan kaybettirdiği

diğer muharebelerde de tekrarlandı ve Magersfontein'de Boerler İngilizlerin daha fazla ilerlemesini önlemek için son bir mevzi kurdular. Methuen seçkin İskoç Tugayı'nı dikenli tel bari-katlarının ardında mevzi-lenmiş Boerlerin üstüne sürdü. İskoçlar katledildi ve kılıç artıkları utanç verici bir

ricate zorlandılar. Boerler, Birinci Dünya Savaşı'nda Batı Cephesi'nde çok daha büyük ölçekte ve korkunç sonuçlarla tekrarlanacak olan yeni bir harp sisteminde usta olduklarını göstermişlerdi. Methuen dikenli tel ile tüfek ateşini piyade kütlesiyle aşmaya çalışan son general olmayacaktı.

Colenso ve "Kara Hafta"

Bu sırada Methuen'in yenilgilerinden hiç haberi olmayan Buller, Tugela Nehri'ni geçip Ladysmith'i kurtarmaya çalışıyordu. Elinde daha büyük bir kuvveti bulunan ve daha kısa bir mesafe aşması gereken Buller erken bir zaferden emindi. Çok yanılmıştı. 15 Aralık 1899'da Colenso'da, askerleri Methuen'in zaten karşılaştığı vaziyeti, yani iyi mevzilenmiş Boer nişancılarının ölümcül isabetliliğini ve görünür yenilmezliğini ilk defa tecrübe etti. Ancak Methuen'in aksine, Buller adamları katledilmeden önce hücumu kesti ve toparlanıp durumu gözden geçirmek üzere sağlam bir mevzi tuttu.

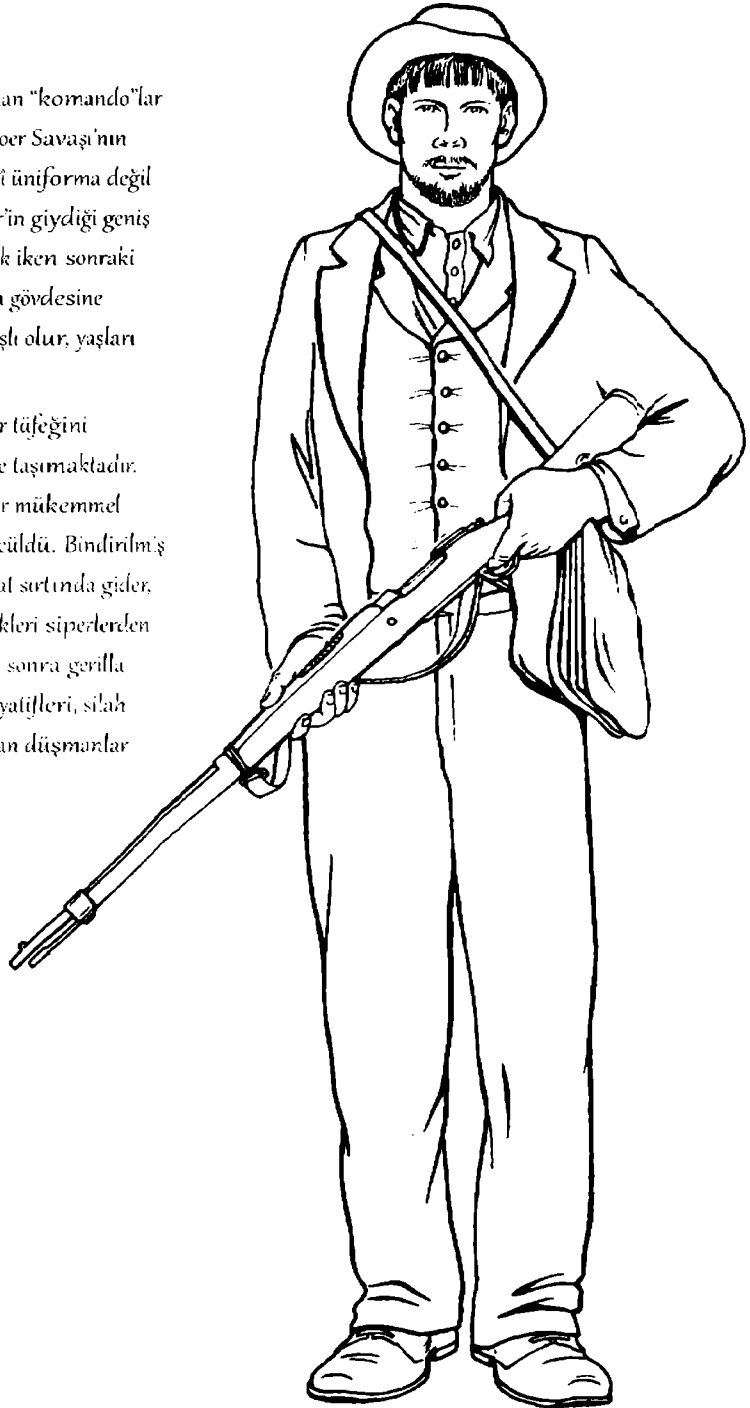
Colenso yenilgisi, aşağı görülen bir düşmanın elinde uğranılan sarsıcı yenilgiler ve ağır yarıyla geçen 10-17 Aralık 1899 arasındaki "Kara Hafta"nın tepe noktasıydı. İngilizler kayıplarına karşı elle tutulur

*"Yenilgi olasılığıyla
ilgilenmiyoruz, zira böyle bir
şey mevcut değildir."*
KRALİÇE VICTORIA, "KARA
HAFTA" HAKKINDAKİ
YORUMU, ARALIK 1899

Boer Askeri (1900)

Kasabaları veya ilçelerinin adıyla anılan "komando"lar halinde örgütlenmiş Boerler; İkinci Boer Savaşı'nın geleneksel harp safhasında bile askeri üniforma değil sivil kıyafetlerini giiyorlardı. Bu Boer'in giydiği geniş kenarlı şapka savaşın başları için tipik iken sonraki safhalarda genellikle bir kenarı şapka gövdesine iğneleniyordu. Genç Boerler temiz traşlı olur, yaşları arttıkça sakal-bıyık bırakırlardı.

Bu Boer Alman yapımı M1895 Mauser tüfeğini kuşanmıştır ve cephanesini ceplerinde taşımaktadır. Şarjörü ve sürgü mekanizmalı mavzer mükemmel nişancılar olan Boerlerin elinde ölümcüldü. Bindirilmiş piyade olan Boerler harp meydanına at sırtında gider, sonra yere inerek dikenli telle bezdittikleri siperlerden savaşırlardı. Esas orduları yenildikten sonra gerilla savaşına başlayan Boer'ler, kişisel inisiyatifleri, silah becerileri ve hareketlilikleri ile korkulan düşmanlar olarak kaldılar.

MÜDAFAA MEVZİİ. Kraliyet Munster Nişancıları Güney Afrika'da, Kimberley'in güneyinde yer alan Honey Nest Kloof'ta. Siperler ve taarruzcu piyadenin uğradığı ağır zayıflar İkinci Boer Savaşı'nın alametleriydi.

hiçbir şey elde edememişlerdi. Buller kendi adına durumu kurtarabileceğine emindi ama Londra aynı fikirde değildi. Kandahar kahramanı Lord "Bobs" Roberts Güney Afrika'daki İngiliz kuvvetlerinin yeni başkomutanı olarak atandı; Buller ise esasen bir kanat komutanlığı olan Natal'daki İngiliz kuvvetleri komutanlığına indirildi. Buller kariyerinin ölüm çanını kaderci bir sessizlikle kabullendi. Roberts ise yeni görevinde mutlu olacak pek bir şey bulamadı. Kaybedilmekte olan bir seferi devralmıştı ve Buller ile aynı kaderi paylaşmamak için kargaşayı sona erdirerek hızla savaşı kazanması gerektiğini biliyordu. Tüm bunlar yetmezmiş gibi Roberts Güney Afrika'ya kalbi yas dolu gidiyordu zira tek oğlu Colenso muharebesinde ölmüştü.

Spion Kop

Buller Ladysmith'i kurtararak kendini temize çıkarmaya kararlıydı. Roberts, Tugela'nın öbür yanına bir darbe vurmanın gerekli olduğunu anladığı için takviye yolladı. Ocak 1900 ortasında Buller yaklaşık 30,000 askerden müteşekkil bir kuvvet toplamıştı ki bunun 32 km (20 mil) ötedeki Boer savunma hattını kırarak Ladysmith'e ulaşmak için yeterli olduğunu düşünüyordu. Buller, Boerlerin sağ kanadına yönelik bir çevirme hareketi yapmaya karar verdi ancak açıklanamaz biçimde, bu hayati önemdeki hareketin komutasını bizzat alacağı yerde yetkiyi Korgeneral Sör Charles Warren'a (1840-1927) devretti. Warren'a

anayol boyunca ilerleyerek Tabanyama Tepesi'ni almasını, böylece Boer kanadını çevirmesini emretti. Bu iş tamamlanınca ordunun kalanını ilerletecek, böylece Boer hattı çökecek ve Ladysmith kurtulacaktı.

Daha baştan birçok sorun çıktı. Warren çok yavaş ilerledi ve Boer ordusunun en yetenekli komutanlarından olan General Louis Botha (1862-1919) saldırıyla yüzleşmek için birliklerini kaydırды. Warren nihayet Tabanyama'ya saldırıya geçtiğinde Boerler tepeyi kuvvetlice tutmuşlar ve hantal İngiliz hücumlarını geri atmışlardı. Warren'ın gecikmesine ve neticede püskürtülmesine öfkelenen Buller hücumun hemen tekrarlanmasını emretti. Warren mızımızlanarak Boer sağ kanadının çok kuvvetli olduğunu söyledi. Hücumun Buller cephesinden gerçekleştirilmesi yönündeki önerisi ise reddedildi. Sonunda iki adam Warren'ın Boer cephesini, düşman merkezinin sağ kanadında yer alan Spion

Kop adındaki tepeye saldırarak kırmayı denemesi şeklinde bir orta yol buldular.

Spion Kop yani “Gözcü Tepesi” Botha’nın savunma hattındaki en yüksek noktaydı ve dolayısıyla hayati önemdeydi. Ancak ne Buller ne de Warren burası ele geçirilebildiği takdirde ne yapacaklarına dair net bir fikre sahipti. Spion Kop, Boer hattını delmek için bir odak noktası oluşturabilir ve genel bir yarmayı sağlayabilirdi yahut ele geçirilip tahkim edilerek Boer cephesinin böğründeki bir dikene dönüştürülebilirdi. Böyle bir mevkiin İngilizlerin elinde olması durumunda, Botha savunma hattının tutarlılığını koruyamayacağından dik yamaçlardan yukarı hemen bir karşı saldırı düzenlemek zorunda kalır ve münasip biçimde mevzilenmiş İngiliz askerleri elinde ağır zayıat verirdi.

SPION KOP. General Louis Botha’nın Tugela hattı, merkezinde Spion Kop adlı bu tepe ile destekleniyordu. Burası 1900’de İngilizlerin Ladysmith’i kurtarmak amacıyla Boer mevzilerine karşı yaptığı kanlı bir yarma denemesine sahne oldu.

İngiliz Hücumu

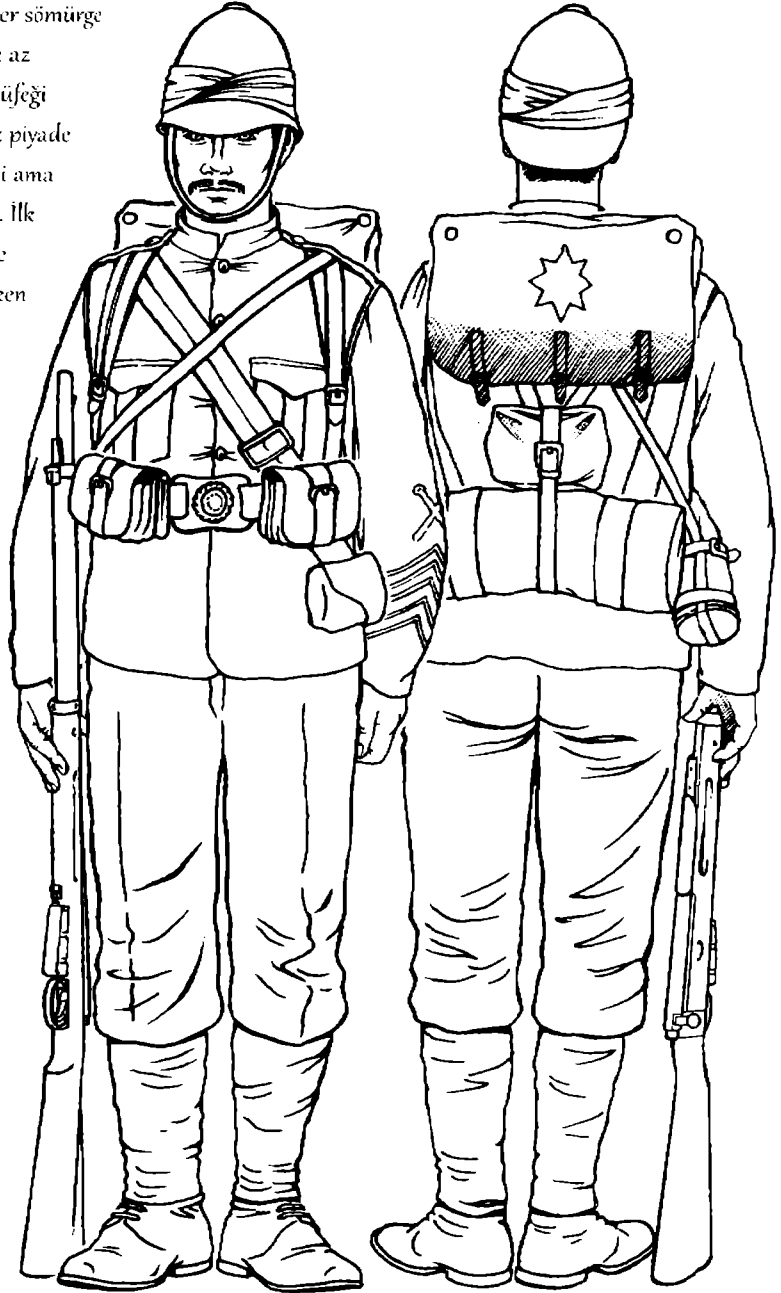
23/24 Ocak 1900 gecesi, Tümgeneral Edward Woodgate (1854-1900) komutasındaki İngiliz tugayı, sisli karanlıkta Tugela’yı geçti ve Spion Kop’un yamacına tırmandı. İngilizler buradaki küçük Boer garnizonunu kolaylıkla süpürüp attılar. Ardından Boerlerin ilacından bir damla almaya karar veren Woodgate, piyade tugayına eşlik eden küçük lağımçı müfrezesine askerleri korumak üzere bir siper kazmasını emretti ama kayalık zemini kazmanın çok güç olduğu kısa sürede anlaşıldı ve en nihayet kurulan “siper” ancak birkaç pus derinliğinde kaldı. İşleri daha da kötüleştirmek üzere, feci derecede sıcak bir yaz gününe doğan güneşin ışıkları İngilizlerin Spion Kop’un üç zirvesinden sadece birini aldığını ve buranın da, şayet isterlerse, Boerlerin kullanabileceği diğer iki zirveden ateşe açık bulunduğunu gözler önüne serdi.

General Botha, eğer İngilizler Spion Kop’taki köprübaşını kullanmaya karar verirlerse ne kadar büyük bir tehlike doğabileceğini anladı ve topçusunu

Er, İngiliz Piyadesi (1900)

Bu İngiliz askeri ünlü kırmızı urbası yerine haki üniforma giymiş olmakla beraber sömürge şapkası Zulu Savaşı günlerinden pek az değişmiştir. Kuşandığı Lee-Metford tüfeği İkinci Boer Savaşı'ndaki temel İngiliz piyade silahıydı ve Boer maverzinin dengiydi ama İngiliz piyade taktikleri geri kalmıştı. İlk muharebelerde İngiliz'er açık arazide sıkışık kol'lar halinde ilerliyor, yürürken ateş etmiyor ve topçuya başarılı eşgüdüm kuramıyorlardı; bu yüzden felaket yenilgilere uğradılar. Lakin hızla uyum sağlamayı bilen İngiliz piyadesi, gevşek nizam kullanmayı, araziye siper almayı ve hücumlarını düzgün topçu ateşiyle desteklemeyi öğrendi.

bu noktaya kaydırdı. Bindirilmiş piyadesi de hemen yetişti. Boerler İngiliz mevzilerine hakim yüksek araziye aldılar ve ağır bir top ve mavzer ateşi açtılar. Sığ siper tepeden yağın ateşe karşı işe yaramıyordu ve İngilizlerin cesetleri hızla ve öbek öbek yığılmaya başladı. Boerler İngilizlere ağır zayıat verdirmekle beraber Botha, İngiliz yüksek kumandanlığı kırılğan hatlarını yarmak üzere ele geçen bu altın fırsatı kullanmaya karar vermeden evvel, İngilizleri Spion Kop'tan çıkarması gerektiğini düşünüyordu.

“Ölüm Tarlası”

Boer piyadeleri İngilizlere doğru tepe yukarı hücum için yarıırken, aman vermez ateşe karşı hiçbir şey yapmadan oturmak zorunda kalmış bulunan İngilizler bu fırsatı karşılık vermek için memnuniyetle kullandılar. Lee-Metford ve Lee-Enfield tüfekleriyle açtıkları ölümcül ateş Boer taarruzunu duraklattı. Boerler yine de devam ettiler ve en nihayet ancak göğüs göğüse dövüşle püskürtülebildiler. İngilizler mucizevi biçimde tutundular ve Boer saldırısı başarısız kaldı, hatta uğradıkları ağır zayıattan ve başarısızlıktan dolayı Hollandalıların maneviyatı öyle kırıldı ki İngiliz mevziinin alınamaz olduğuna karar getiren birçok komando kaçıp gitti. Bu taktik başarıya rağmen İngilizlerin elindeki tek şey halen sabahdan beri tutukları o kötü mevzi idi ve askerleri koruması gereken siper bir mezbahaya dönmüş, parçalanmış vücutlarla dolmuştu. İngilizlerin işgal ettiği bu yaklaşık çeyrek hektarlık (bir akr) arazi daha sonra “Ölüm Tarlası” olarak isimlendirildi.

Spion Kop'un ele geçirilmesiyle elde edilen fırsata ve buradaki askerlerin karşılaştığı ümitsiz vaziyete rağmen ne Warren ne de Buller harekete geçmek için acele etti. İşleri daha da kötüleştircek şekilde, Tümgeneral Woodgate ve diğer bazı üst rütbeli subaylar çarpışmada ölmüşlerdi, dolayısıyla

komutanın kimde olduğuna dair ciddi bir karışıklık söz konusuydu. Ümitsiz bir yardım çağrısı Warren'a semaforla iletildi: “Takviye yollayın yoksa mahvolacağız. General öldü.” Bunun üzerine Yarbay Alexander Thorneycroft komutayı devraldı.

Warren ne Spion Kop üzerindeki baskıyı dağıtmak üzere Tabanyama Tepesi'ne saldırıya geçirilebiliyor ne de tam kuvvetini savaşa sokması sağlanabiliyordu.

Takviyeli bir piyade tugayını Spion Kop'a destek vermek üzere gönderdi. Bu sırada, savaşı emirberlerden takip eden Buller ön cepheye yollandığı neccaplar vasıtasıyla Thorneycroft'u terfi ettirerek tepedeki kuşatılmış tüm İngiliz kuvvetlerinin komutanı yaptı. Artık muharebe, karargahtaki üstleriyle doğru düzgün iletişim kuramayan ve ne takviye istemek hak-

kına sahip ne de tepedeki taktik vaziyet dışındaki gidişata hakim bir yarbayın ellerine bakıyordu.

Teslim Olmak Yok

Thorneycroft esasen Buller'in mesajı ulaşmadan önce de komutayı ele almıştı ve askerlerini bir arada tutabilmek için bütün yeteneğini kullanması gerekiyordu. Boer top ateşi ve Afrika'nın zalim güneşi ile dövülen adamlarından bazıları küçük gruplar halinde beyaz bayraklar sallamaya başlamış ve teslim olmayı denemişlerdi. Thorneycroft hızla müdahale ederek hem kendi adamlarına hem de onları esir almak üzere hareketlenen Boerlere lanetler yağdırdı ve kendisi komutan olduğu sürece teslimiyet olmayacağını söyledi. Takviyeli tugayın ulaşmasıyla Thorneycroft çevredeki yüksek araziye yerel karşı saldırılar yaparak Boerlere ağır zayıat verdirmeye muvaffak oldu. Ancak, generalin nihai planını öğrenmek üzere Warren ile irtibat kuramıyordu. Karanlık basarken Boerler bir hücum daha yapmışlar ve geri atılmadan önce, yakın dövüşe girerek neredeyse mevziyi almışlardı.

*“(İngilizlerin) savaştıkları
sığ siperlerde askerler kütleler
halinde yatıyorlardı; bazı
yerlerde üst üste üç kat
halinde yığılmışlardı.”*

DENEYS REITZ, SPION
KOP'TAKİ BİR BOER ASKERİ

Spion Kop Muharebesi

1900

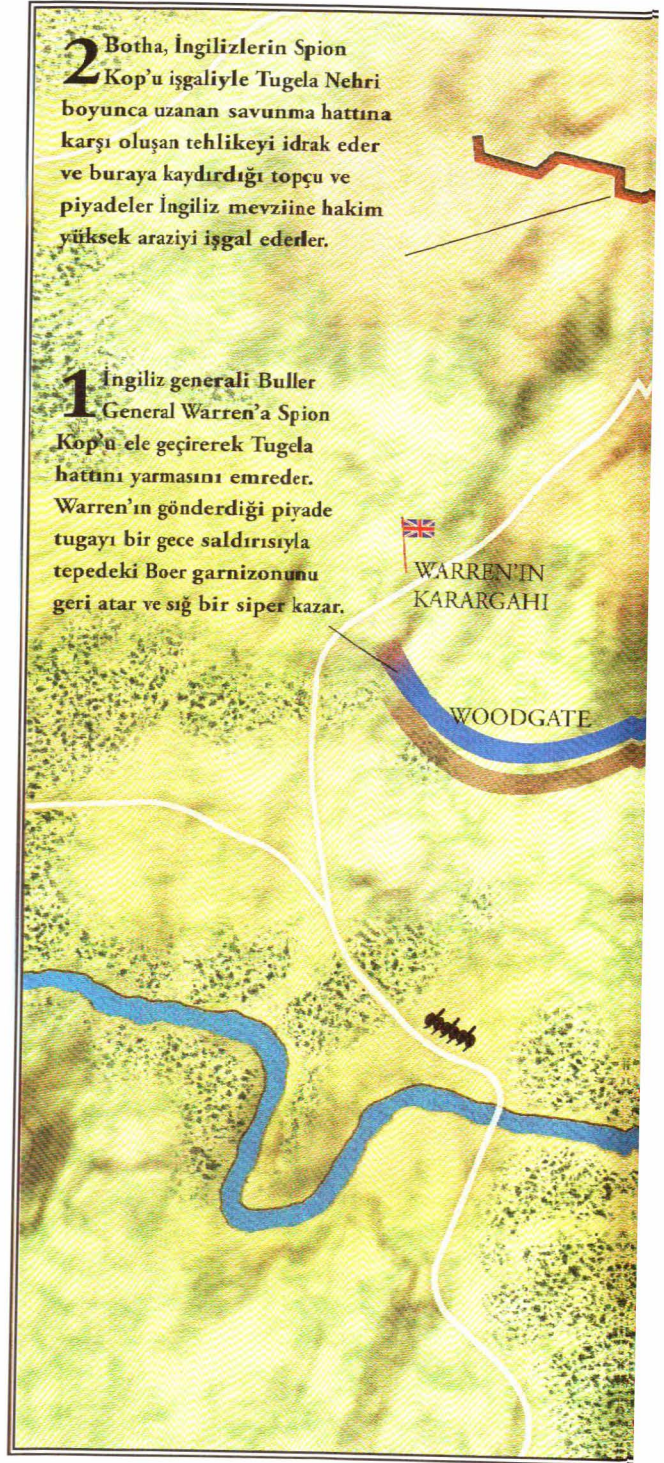
General Sör Redvers Buller, Ladysmith kuşatmasını kaldırmak üzere kuzeye ilerlemiş ancak yolu, Tugela Nehri boyunca uzanan kuvvetli bir Boer mevzii tarafından tıkanmıştı. Aralık 1899'da yaptığı saldırı Colenso muharebesinde yenilgiye uğradı. Buller toparlandı ve Ocak'ta yeniden denedi. Öfkelenen Buller, Tugela hattını Boer mevzilerinin merkezinde yer alan Spion Kop Tepesi'ni ele geçirerek yarmaya karar verdi. Bir gece saldırısıyla tepeyi alan İngiliz kuvvetleri siper kazıp burayı bir kaleye çevirmek istediler ama kayalık zemin çabalarını boşa çıkardı. Daha fenası, gün ısıdığında İngilizlerin daha yüksekteki üç nokta tarafından çevrelendiği görüldü ki Boerler buraları hemen işgal ettiler ve İngilizlerin üzerine ölümcül bir ateş yağdırdılar. İngilizler etraflarını kuşatan Boer mevzilerini ele geçirmeye çalıştılsa da başarısız oldular. Mütakabil hücum ve karşı hücumların ardından su ve cephane kıtlığı çekmeye başlayan bitap İngilizler, üst karargahtan emir almaksızın geri çekildiler.

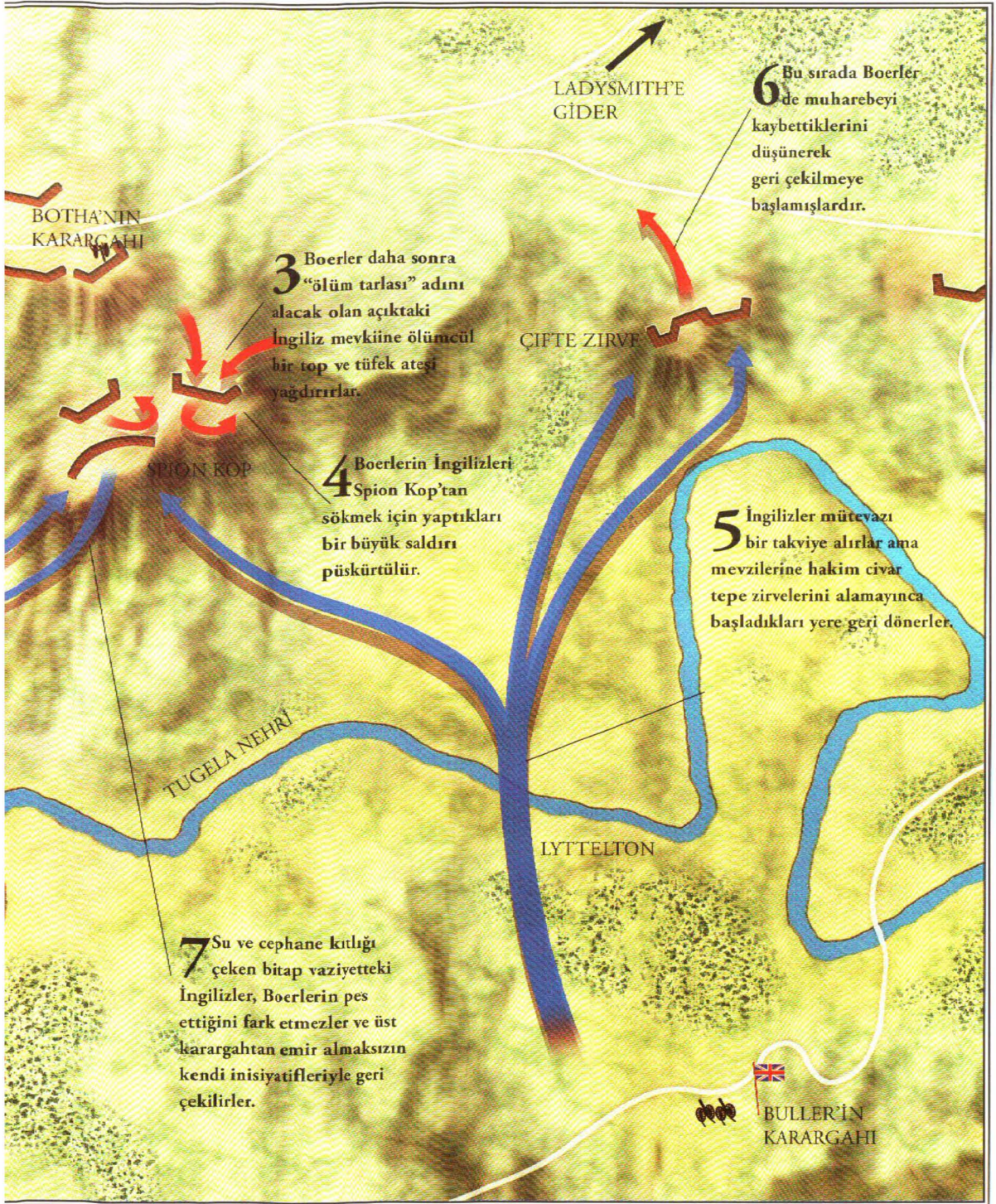

Spion Kop, İngilizlerin Ladysmith kuşatmasını kaldırabilmek için ele geçirmeleri gereken, Güney Afrika'da Tugela Nehri'nin kuzeyindeki bir tepeydi.

2 Botha, İngilizlerin Spion Kop'u işgaliyle Tugela Nehri boyunca uzanan savunma hattına karşı oluşan tehlikeyi idrak eder ve buraya kaydıracağı topçu ve piyadeler İngiliz mevziine hakim yüksek araziye işgal ederler.

1 İngiliz generali Buller General Warren'a Spion Kop'u ele geçirerek Tugela hattını yarmasını emreder. Warren'ın gönderdiği piyade tugayı bir gece saldırısıyla tepedeki Boer garnizonunu geri atar ve sığ bir siper kazar.

Zamansız Ricat

Adamlarının suyu ve cephanesi tükenir, tamamen bitap düşmeye yaklaşırlarken Thorneycroft aniden, karanlığın örtüsü altında, tepeden çekilme emrini verdi. Fakat o sırada, Warren'ın nihayet yarına

fırsatını kullanmaya karar vererek ana kuvvetiyle Spion Kop'a ilerlediğini bilmiyordu. Aynı biçimde, Boerlerin de nihayet pes ettiklerinden habersizdi. İngilizleri yerlerinden sökmek için verdikleri ağır kayıplar yüzünden dağılmaya başlamışlardı.

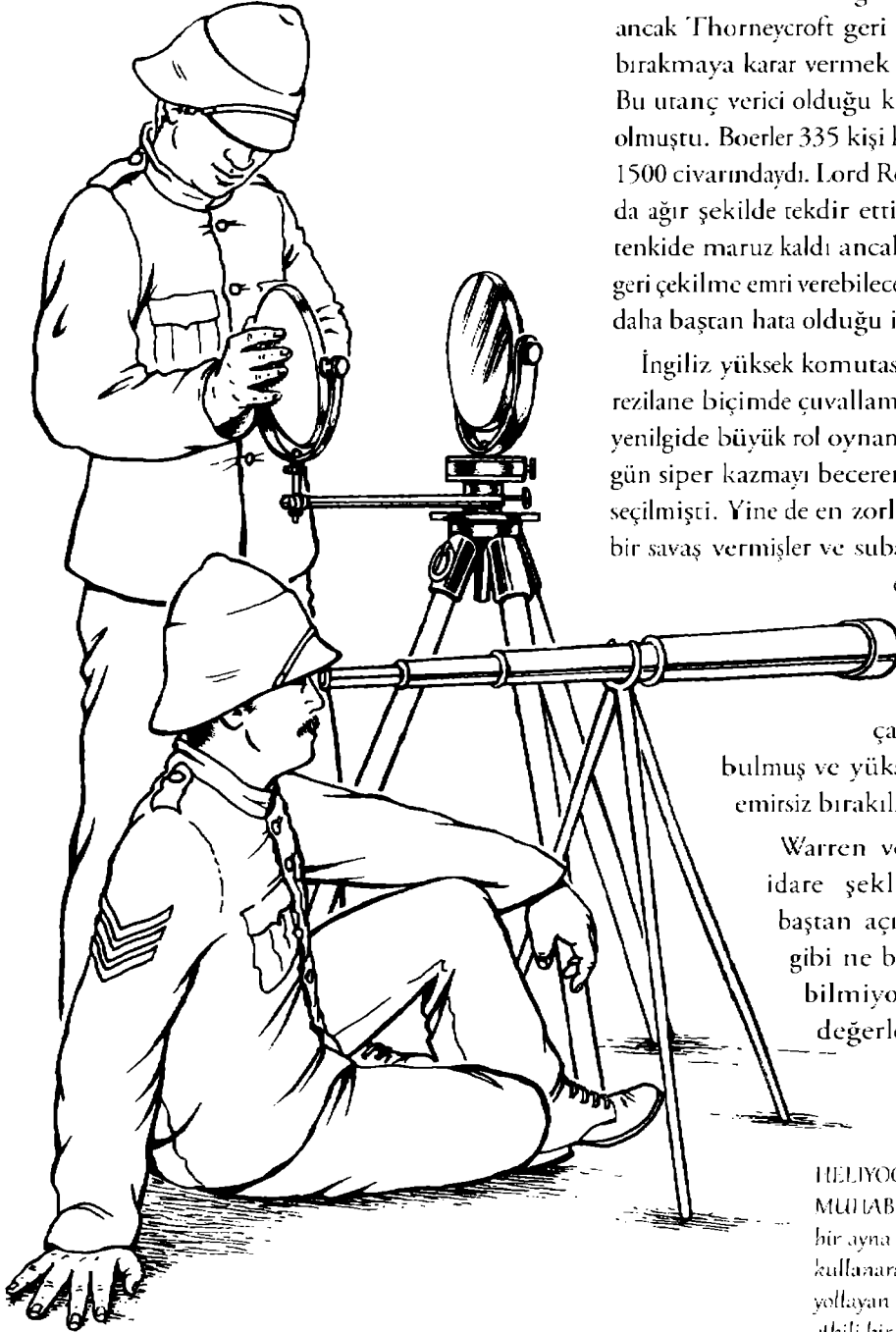
Muharebe esasen İngilizler tarafından kazanılmıştı ancak Thorneycroft geri çekilip meydanı Boerlere bırakmaya karar vermek suretiyle zaferi heba etti. Bu uranç verici olduğu kadar pahalı bir yenilgi de olmuştu. Boerler 335 kişi kaybederken İngiliz zayıfı 1500 civarındaydı. Lord Roberts, Buller'ı da Warren'ı da ağır şekilde tekdür etti. Thorneycroft da yoğun tenkide maruz kaldı ancak, Roberts'in fikrine göre, geri çekilme emri verebileceği bir yetkiyle donatılması daha baştan hata olduğu için affedildi.

İngiliz yüksek komutası Spion Kop'da kesinlikle rezilane biçimde çuvallanmıştı ama taktik hatalar da yenilgide büyük rol oynamıştı. İngiliz piyadesi düzgün siper kazmayı becerememiş, mevzileri de kötü seçilmişti. Yine de en zorlu koşullar altında müthiş bir savaş vermişler ve subayları pes etmeden evvel, esasen tepeyi almışlardı.

Thorneycroft da belki affedilebilir zira kendini bir anda ümitsiz bir çarpışmanın komutasında bulmuş ve yüksek karargahı tarafından emirsiz bırakılmıştı.

Warren ve Buller'ın muharebeyi idare şekli bir felaketti. Daha baştan açık bir planları olmadığı gibi ne başarmak istediklerini de bilmiyorlardı. Taktik fırsatları değerlendirememiş ve Spion

HELİYOGRAF KULLANAN İNGİLİZ MUHABERE BİRLİKLERİ. Yansıta: bir ayna sayesinde güneş ışınlarını kullanarak mors alfabesinde mesajlar yollayan heliyograf, telsiz öncesi çağın etkili bir sahra muhabere aracıydı.

"ÖLÜM TARLASI". Spion Kop'un tepesindeki İngiliz mevzii pek az koruma sağlıyordu ve muharebenin sonunda İngilizlerin cesetleri mezarları olan bu sığ sığ öbek öbek yığılmıştı.

Kop'taki kuvvete yeterli destek sağlamayı becerememişlerdi. Nitekim 30,000'den fazla İngiliz askerinden müteşekkil bir ordu boş boş yatarken ancak iki piyade tugayı tutarında bir kuvvet tayin edici muharebeyi gerçekleştirmişti. Bu şartlara rağmen neredeyse zafer kazanmaları, sıradan İngiliz askerinin yetenek, cesaret ve dayanıklılığına kanıt oluşturmaktadır.

Spion Kop'tan sonra Buller, Ladysmith yolunu büyük sayı üstünlüğüne dayanarak ve herhangi bir gerçek taktik incelik göstermeksizin açtı. İngilizler Boerleri sayı ve malzeme üstünlüğü ile yenebildiler. Kesin zafer için bir süre daha bekleyeceklerdi zira

Boerler geleneksel savaşı bırakıp İngilizlere karşı gerilla hareketine giriştiler. Gerilla kuvvetleri tarafından ve onlara karşı yapılan mezalimler bu savaşı sonsuza dek lekeledi.

Eğer İkinci Boer Savaşı'nın ilk safhası Birinci Dünya Savaşı'nın siperlerini haber vermişse sonraki aşamasına damga vuran gerilla savaşı da yirminci yüzyılın kanlı sömürge savaşlarının ciddi bir işaretiydi. Savaşın değişen doğası, ileri teknoloji piyade silahlarının fakir yerel halklara da yayılması, Afrika ve Asya'da milliyetçiliğin yükselişi ve Avrupa düzeninin gerileyişi sömürge imparatorluklarının piyadeleri ile yerli rakipleri arasındaki güç dengesini tamamen değiştirdi. Ancak sömürgecilüğün altın çağında harp meydanlarının hakimleri imparatorlukların piyadeleri olmuş; bu geçip gitmiş devrin dev imparatorluklarını onlar kurmuş ve korumuşlardı.

SÜVARİ SAVAŞLARI

1776 ile 1914 arasındaki senelerde at, sırtındaki askere hayati bir avantaj sağlıyordu: hareketlilik. Sadece bu bile atın savaş sanatındaki mevcudiyetinden doğan tüm masraf ve sıkıntıya değdiği gibi, Amerika Bağımsızlık Savaşı'nın İngiliz ağır dragonlarından Colorado milislerini uzun, tüketici ve neticesiz bir takibata zorlayan Çeyen "Köpek Askerler"ine dek atlı askerin türlü çeşitlerinin mevcudiyetini açıklamaktadır. Kitchener'in mızraklıları ve Henry Lee'nin "Partizan Lejyon"u, kendilerini ve malzemelerini bineksiz yoldaşlarına nazaran çok daha hızlı biçimde hareket ettirebilen atları sayesinde beklenmedik zayıf noktalardan yahut düşman ricatinden istifade edebiliyorlardı.

Atlı askerin hareketliliği, bu çalışmada konu edilen sömürge hudutlarında mevcut farklı ve gelişme yolundaki savaş tekniklerini birbirine bağlamaktadır. Avrupada ciddi ölçekte süvari kullanımı Napoleon Savaşları'ndan kısa süre sonra önemini kaybederken Amerika'daki atlı İç

CUSTER'IN SON SAVUNMASI İLE 7. SÜVARİ ALAYI'NIN kalıntıları 1876 hezimetini izleyen yıllarda dünyanın hayal gücünü cezbetmişti. Kılıçlarını geride bırakarak karabinalar ve altıpatlar ile dövüşen Custer'in adamlarının karşısındaki Siyu ve Çeyen kütleleri A.B.D. ordusuna Kızılderili Savaşları'nda uğradığı en ağır yenilgiyi tattırdılar. Custer 268 adamıyla beraber öldü.

Natal Yerli Süvarisi (1879)

Natal Yerli Süvarilerinin bu üyesi İngiltere'nin Afrika'daki savaşlarında atalarının rızasında bile geçmediği bir yöntemle savaşmaktadır. Yerlilerin arazi bilgisi piyadele harcayamayacak kadar kıymetli olduğundan Solo ve Mponso kabilelerinden savaşçılar İngiliz atlarına binerek

keşif yapmak ve geleneksel Zulu düşmanlarıyla savaşmak üzere talim görmüşlerdi. Bu asker kuyruktan dolma M1871 Westley-Richards karabınası kuşanmıştır. Bez fişekliği yerel piyade birliklerindeki muadillerine veritenden daha bol sayıda .45x55 kalibre Peabody-Martini fişekleri taşımaktadır. Sirtına astığı geleneksel mızrağı at sırtında savaşta olduğu kadar yerde de işe yarar. Çıplak ayakları kullandığı ham deri üzenğiler için devrin Avrupa tarzı binici çizmelerinden daha fazla rahatlık vermektedir.

Haki üniforması ise İngiliz nizamilerinin geleneksel kırmızı urbasından daha fazla kamuflaj sağlamaktadır.

SEÇKİN BİRLİKLER, Murray'nin 14. Cat Mızraklıları. "Bengal Mızraklıları" menzilli savaşta karabinalarını kullanırlar. atlarının hareketliliğinden ise daha uzun menzile sahip düşman tüfeklerini hızla menzillerine sokmak ve cevap ateşinden kaçmak için faydalanırlardı.

Savaş sırasında kendi şanlı zamanlarını yaşamıştı. Ancak sömürge hudutlarındaki devasa mesafeler bu dönemden sonra bile atlı askeri vazgeçilemez kılıyordu: neticede bir hükümet ancak hızlı ulaşım yeteneğine sahip ise geniş arazilere iradesini kabul ettirebilir. Muhtemelen modern okur da hükümetin at sırtındaki temsilcilerinden ayakta kalmış bir örnek ile karşılaşmıştır: atlı polis. Bir şehrin açık alanlarını kolaçan eden yahut toplumsal hareketler sırasında bineğini hem güç hem de hareketlilik kaynağı olarak kullanan atlı polis uzun bir geleneğin mirasçısıdır.

Asiler ve Yerliler Orduya Karşı

Kuzey Amerika hudutlarındaki Kızılderili Savaşları'nda, İngilizlerin desteklediği Mısır Hıdivliği ile Mehdi'nin dervişleri arasındaki çarpışmalarda ve Simon Bolivar'ın büyük planlarında at merkezi bir rol oynuyordu. Büyük arazilere hükmetmek isteyen Siyular ile Mehdi'nin dervişleri için çapul

fırsatı ve dini coşku Amerikan hudut kasabalarına akın yapmak yahut Kur'an'ın emrettiği üzere Dar'ül Harb'e girerek kafirleri katletmek için fazladan itki sağlıyordu. Simon Bolivar (1783-1830) ile Kıta Kongresi ise bir hükümet şeklini öbürüyle değiştirmek istiyorlardı ve haleflğine talip oldukları yönetimlere karşı çıkarak otoritelerini yaymak için atlı askerlere ihtiyaç duyuyorlardı.

Burada tasvir edilecek dört savaştan ikisi, Little Bighorn ile Omdurman seferi, hayatları ara bağlı olan yerel halklara karşı verilmiş çarpışmalardır. 622 senesini izleyen yıllarda Arap kültürü Mekke'den dışarı taşıdığına Arap yaşam tarzı –ve ismini efendisi olan halktan alan sağlam yapıyı at cinsi- Kuzey Afrika'nın büyük kısmında özümsemişti. Sudan'da ise sadece kuzeydeki "Arap" bölgesi at ve eyer ile uzun süreli tanışıklığa sahipti ama bütünün bu küçük kısmından bile on binlerce yetenekli ve saldırgan atlı savaşçı çıkmıştı. Kuzey Amerika Kızılderililerinin atlarının, atın bizzat evrimini tamamladığı bu kıtada soyunun tükenmesinden ne derece sorumlu oldukları halen tartışma konusudur; lakin 1500'den sonra İspanyollar tarafından yeniden anavatanına sokulan at burada iyice çoğalmıştı. İspanyollardan at yetiştiriciliğini

öğrenen ova Kızılderilileri kısa sürede at merkezli bir yaşam tarzı geliştirdiler. Öyle ki, bazı ziraatçı kabileler göçebelige başlayarak Kuzey Amerika çayırlarında dolaşan av hayvanlarından geçinir oldular. Nitekim bu ova kabileleri George Armstrong Custer'ın (1839-76) "dünyanın en iyi hafif süvarileri" dediği savaşçıları çıkarmışlardır.

Bizon Askerler

Süvari yaşamı tıpkı İç Savaş öncesi Güneyli bir kölenin hayatı gibi fiziksel açıdan olağanüstü meşakkatliydi. Zuluların ağır baskısı altında hayatta kalmaya çabalamak ise Basoto ve Ama'ngvane savaşçıları benzer biçimde dayanıklı kılmıştı. Böylelikle, düşman yerli halklarla karşılaşan A.B.D hükümeti ile İngiliz İmparatorluğu kendi süvari saflarında yerel askerlerden faydalanmaya başladılar. İki durumda da acemiler at sırtında savaşmaktan ilk başta anlamıyorlardı ama hızla öğrendiler.

A.B.D'de, azatlı kölelerden kurulu 9. ve 10. Süvari Alayları ünlü "bizon askerler"i teşkil ettiler. Bu isim onlara herhalde fiziki görünüşlerinden ama daha muhtemelen her daim gösterdikleri dayanıklılıklarından dolayı verilmişti. İrksal önyargıların, yetersiz levazımata ve Vahşi Batı seferlerinin zorlu koşullarının üstesinden gelen 9. ve 10. Süvari alayları Kızılderililer kadar beyaz silah arkadaşlarının da saygısını kazandılar.

Ova kabileleri ve Apaçilere karşı yılmak bilmez çabaları ile zenci süvariler, aralarında İç Savaş'ın en başarılı birlikçi süvari subayı olan Ben Grierson (1826-1911) ile Birinci Dünya Savaşı'nda Amerikan Seferi Kuvvetleri komutanlığı yapacak olan John "Black Jack" Pershing (1860-1948) gibi isimler bulunan komutanlarına terfi kazandırdılar. 9. Süvariler ayrıca, ünlü 7. Süvari Alayı'nın 1890'da White Clay Çayı'nda kızgın Siyular tarafından sıkıştırılan bir müfrezesini de kurtarmışlardı.

Bizon askerlerin Güney Afrika'daki muadilleri de büyük hizmetler gördüler. İngilizlerin Natal Yerli Süvarileri'ndeki Sotolar ve Mponsooları yerel piyade kohortlarından daha iyi silahlandırması ile yeteneği ve sadakati kanıtlanmış bir savaş gücü ortaya çıkmıştı. 1879'daki büyük Isandhlwana felaketinde Albay Durnford (1830-1879) emrindeki atlı Afrikalıları

kendilerini kurtarmaları için serbest bırakmıştı. Buna rağmen birlik ricatı sırasında diğer kılıç artıklarına yardım etmek üzere sık sık durdu. İngilizler aynı yılın sonlarında Sotoları silahsızlandırmaya kalktıklarında "Tüfek Savaşı" adı verilen bir dizi şiddetli çatışma yaşandı. Neticede Sotolar ateşli silahlarını ve kısıtlı olmakla beraber istiklallerini muhafaza ettiler.

Anı Yakalamak

At sırtında hareket –yahut böyle bir hareketin korkusu- bu incelemedeki diğer iki muharebenin savaş tekniklerini belirlemektedir. Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndaki İngilizler hareketsiz kuvvetlerini ihtilafli araziye küçük öbekler halinde dağıtarak Büyük İskender'in Afganistan'daki stratejisini kullanmaya çalışmışlardı. Kitchener de aynı taktikleri daha sonra Boer Savaşı'nda uygulamıştır. Böyle karakollar muhakkak Amerikalı asilerin kuzey sömürgelerindeki hareketlerini kısıtlıyordu ama, Paulus Hook'da felaketli biçimde görüldüğü gibi, geçici üstünlük kuran bir seyyar birliğin dilediğince at oynatmasına da cevaz veriyorlardı. Benzer biçimde, 1824'te Ayacucho'da General Antonio José de Sucre y Alcalá (1795-1830) kuvvetlerinin Kralıca tarafından geri atıldığını görünce Kolombiyalı mızraklı süvarilerinin hareketliliğini tam düşman cephesine denge bozucu bir saldırı için kullanmıştı. Ardından ihtiyattaki husarları ile sürpriz bir hücum yaparak Kralcı orduyu ölümcül biçimde dağıtmıştı.

İster bir fırsatı değerlendirmek isterse de bir hücumla cevap vermek amacındaki bir teşkilat için istihbarat hareketlilik kadar önemlidir; kritik haberlerin hızlı muhaberesi ve bunlara verilen cevaplar ise hareket kabiliyeti ile sağlanır. Atlıların muharebedeki rolü düşman mevki, gücü ve niyeti hakkında bilgi toplamak olduğu kadar düşmanı aynı keşif faaliyetinden de menetmektir. Henry Lee (1756-1818) Paulus Hook'ta hedef garnizonun tepesine aniden binmek için dragonlarını attan indirmiş ama İngilizlerin akından haberdar olmaması için yollara perdeleme kuvveti koymayı da ihmal etmemişti. Atlı Crow keşşafı Çeyen ve Siyu düşmanlarını gölge gibi takip etmiş ve Custer'a bulup saldırmak istediği "büyük köy"ün haberini vermişlerdi. Bu rapordaki muğlaklık ise daha temkinli bir komutanı endişelendirebilirdi.

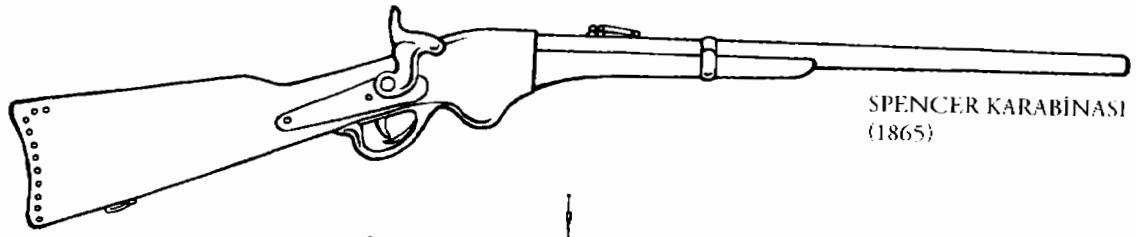
Atlar

Sömürge döneminde hükümetlerin ve imparatorlukların kolunun yetişmediği yerlere güç ihracı değişken coğrafya, değişken rakipler ve çeşitli hedefler nedeniyle doğaçlama ve esneklik gerektiriyordu. Tek sabit at idi ama bunda bile bineklerin ırkı değişiklik gösteriyor, bu da savaşın seyrine hatırı sayılır bir etki ediyordu. Sudan'daki Arap atları büyük boy Avrupalı ırkları kırıma uğratacak koşullarda uzun mesafeler katedebiliyorlardı ama tıpkı atalarının haçlı seferlerinde öğrendiği gibi, küçük Arap binekleri daha büyük atların mızrak darbesine verdiği ağırlık ve moment gücünün önünde durmakta zorlanıyorlardı.

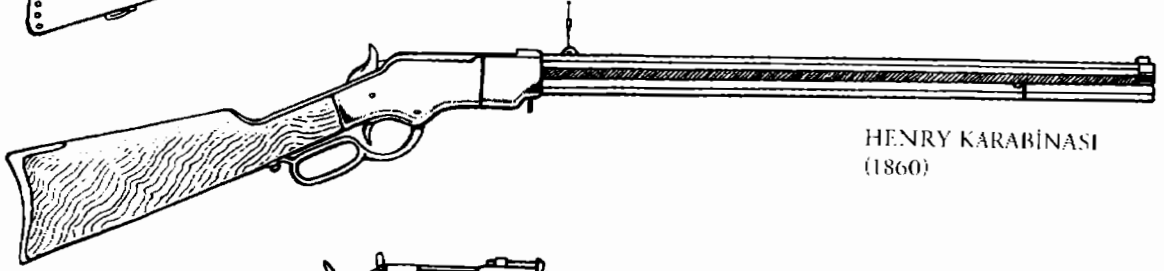
Kızılderili midillileri de büyük ovaların korkunç yem ve hava şartlarında büyük bir dayanıklılık ve hayatta kalma becerisi gösteriyorlardı ama Birleşik Devletler süvarisini ikmal eden katırlar ölçüsünde malzeme ve levazımı saldırı hedefine götüremiyorlardı. Kendisi de binek olarak katırı tercih eden General

CUSTER'IN KOMUTASINDAN SON KILIÇ ARTIĞI. "Komançı" Kızılderililerin Little Big Horn harp meydanında bıraktıkları tek süvari atıydı ki muhtemelen bunun nedeni ölü sahibinin parmaklarının halen yularında kenetli kalmasıydı. Yüzbaşı Myles Keough kendi ölümünden önce son bir sipir olarak kullanmak üzere bineğini vurmayı reddetmişti. Komançı 1891'e kadar yaşadı ve askeri cenazeyle gömülen iki A.B.D atından biri oldu.

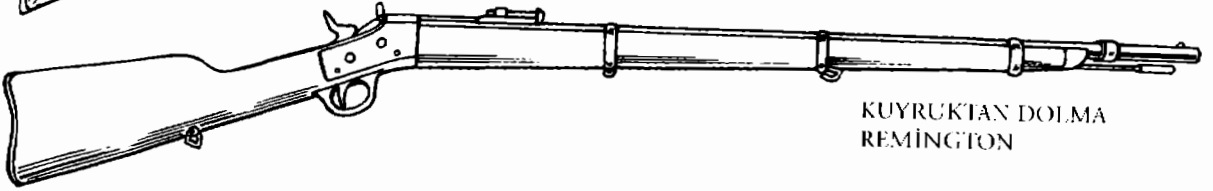

SPENCER KARABİNASI
(1865)

HENRY KARABİNASI
(1860)

KUYRUKTAN DOLMA
REMİNGTON

George H. Crook (1839-1915) katırların bozuk arazide ikmal arabalarından çok daha rahat ettiğini söyleyerek levazım katarını Kızılderililere karşı kullanmak üzere orduyu ikna etmişti.

Birleşik Devletler süvarisi tarafından tercih edilen yarış atları hızlı bir takip yahut bir tek dehşetli hücumla elverişliydi. Bundan sonra Kızılderili midillisi dayanıklılığı ve küçük boyutu ile arayı açmaya başlıyordu. Güney Amerika bağımsızlık savaşlarındaki iki hasım taraf da Eski ve Yeni Dünya'nın bir birleşimiydiler ve pampaların vahşi midillilerini kullanmışlardı. Bu ırkın ıslahı ile günümüzde Criollo denilen dayanıklı cins at ortaya çıkmıştır. İnsan efendilerin istekleri kadar coğrafya da at ırklarının çeşitliliğinde rol oynuyordu; en nihayet bir bölgede sağ kalabilen atlar genellikle o bölgede yaşayıp çoğalabilenlerdir.

Silahlar

Konu ettiğimiz dönem boyunca malzeme ve silah bakımından neredeyse hiç bütünlük görülmemektedir. İngiliz süvarisi ortaçağ şövalyeliğindeki kökenlerinden Omdurman'daki son büyük hücumuna ve 1914'teki çatışmalarına kadar mızrak ve kılıç kullanmıştı. A.B.D süvarisi hiç mızrak kullanmazken kılıca çok

SERİ ATEŞLİ SİLAHLAR. Bunlar süvarinin ateş gücünü arttırmışlardı. Spencer karabinası, 56 kalibredelik güçlü bir fişek atıyordu. 1860 model Henry kolun her hareketiyle kendini kuruyordu. İngilizlerin Omdurman'da fark ettiği üzere Remington, on dokuzuncu yüzyılın en popüler tasarımlarından biriydi.

nadir el sürdü ancak her zaman karabina, tabanca ve hatta pompalı tüfek kullanmıştı ki bu sonuncusu organize savaşın kayıtlarına sırf Amerikalılara özgü bir silah olarak geçmiştir. Mayıs 1857'de Albay E. V. Sumner (1797-1863) Republican Nehri kıyısında Federal nizamilere karşı ilk meydan okumasını gerçekleştiren Çeyen kabilesinin 300 gururlu savaşçısıyla karşılaştı. Çeyenler şamanlarından birinin süvarilerin atacağı kurşunlara karşı bir efsun koymasıyla daha da cesaretlenmişlerdi. Neticede efsun işe yaramadı zira büyük ovalarda tek sefere mahsus olarak süvariler Çeyenleri şaşkına döndüren bir kılıç hücumuna kalktılar ve savaşçıları pek az kan dökerek kaçırdıktan sonra iyice yılgınlık vermek için Kızılderili köyünü ateşe verdiler. Dönem sanatçıları Custer'ın 7. Süvarilerinin Little Big Horn'daki durumunu resmederken askerlerin yanlarında kılıç taşımadığı gerçeğine pek az dikkat etmişlerdi.

Yerel halkların kendilerini 1840 model kılıçlarla donatacak cephanelikleri yoktu ki aynı durum, en azından sömürge isyanlarının ilk zamanlarında, alenacele bir araya toplanmış asi birlikleri için de geçerliydi. Geleneksel silahlar ağır basıyordu: Çeyen ve Siyuların bizon avlamakta kullandığı yaylar insan da öldürebilirken Sudanlılar kaba ateşli silahlar imal edebiliyorlar yahut -Kızılderililer gibi- eğer bir kaynak bulurlarsa daha karmaşık silahları ganimet alma, çalma veya ticaret yoluyla elde edebiliyorlardı. Yeni Dünya'daki İspanyol sömürge askerleri Kızılderili okları ve baltalarına karşı deri bir kalkan taşıyorlar; barut yokluğundan dolayı da mecburen mızrak kullanmakta ustalaşıyorlardı.

Atlı askerin klasik ateşli silahları karabina ve tabancaydı zira ağızdan dolma devrinde binicinin at sırtında iken doldurmak ve

nişan almak için herhangi bir şansa sahip olduğu tek silahlar bunlardı. Savaşmak için attan inen askerler (hafif ve ağır dragonlar) için daha büyük bir silah anlamlı olabilirdi lakin nasıl kullanılırsa kullanılsın, bu silahın ağırlığını da binek çekmek zorundaydı.

Batı dünyasının en erkili askeri metinlerinden olan *Savaş Sanatı*'nın yazarı Baron Antoine Henri de Jomini (1779-1869) türü fark etmeksizin ateşli silahın süvari için nispeten işe yaramaz olduğunu düşünüyordu. Hareket halindeki bir atın sırtından düzgün nişan almanın neredeyse tüm binicilerin yeteneği harici olduğu tecrübeyle sabitti. Kritik önemdeki bineğini karabinasıyla nişan almak için duraksatan süvari, daha büyük ve güçlü bir silaha sahip olan ve daha dengeli duran piyade için kocaman bir hedef teşkil ediyordu.

Kıyafet

Üniforma hiçbir çatışmada lüks teşkil etmez, bilakis askerin dost ateşi gibi en tatsız bir duruma karşı temel müdafaasını sağlar. Asilerin isyan başladığı zaman şöyle bir avantajı vardır: üniformalı herkes muhtemelen düşmandır! Yerel halklar için kabilenin ve bölgenin kıyafetleri ve sembolleri üniforma yerine geçer, lakin Zulu kalkanı örneği gibi, Avrupalı seri numarası ve kesin bir birlik ile alt-birlik göstergelerine de rastlanmıştır. Kızılderililer ise bineklerine özel

nişaneler verirlerdi: kırmızı renkli bir el izi atın yaralı binicisini güven içinde eve getirdiğini gösterir; at savaşta daha önceden yara almışsa bunların izleri boyanarak hayvanın cesareti vurgulanırdı.

Hudut boylarında savaşan kültürler arasındaki anlayış farkları önemli sonuçlar doğurabiliyordu. Anlaşılır

“Süvarinin temel değeri sürati ve hareket kabiliyetinden kaynaklanmaktadır... Süvarinin doğru zamanda ve doğru biçimde harekete geçirilmesi başkumandanın fikirlerine, harp planına, düşman hareketlerine ve burada zikredilmesi imkansız diğer binlerce sebebe bağlıdır.”

BARON ANTOINE HENRI DE JOMINI

biçimde, beyaz göçmenler yerli kültürlerdeki savaş çeteleri ve av kabileleri arasındaki farkı ayırt edemiyorlardı. Neticede iki grup da atlı ve silahlıydı ama sadece biri tehlike arz ediyordu ve niyetler yerel geleneklere göre belli ediliyordu. Görev dışındaki bir askerin gösteriş için yahut daha iyi bir kıyafeti olmadığından üniformasını giymesi misali bir Kızılderili de dostça bir görüşme için tüylerini ve göğüsliğini takıp gelebilirdi. Bu tür hatalar felaketli olabiliyordu: mesela Güney Afrika'daki Boerler halkın arasına karışarak İngilizleri çığına çeviriyorlardı. Bir eylemin ardından İntikamcı İngiliz süvarisi hedefine vardığında, daha bir saat önce komandoyu sırtında taşıyan at ahırında sakince otlar, mavzer de samanların arasında iyice saklı halde bulunuyordu.

Paulus Hook Muharebesi: 19 Ağustos 1779

İstihbaratın değerini takdir eden George Washington davasının hayırına büyük katkı yapan karmaşık bir casus şebekesini işleterek İngilizlerin hareketlerinden ve zayıflıklarından haberdar olurdu. Atlı askerlerin bu iş için kıymeti görmezden gelinemeyecek kadar fazlaydı ve 1779 yazında stratejik denklemden hatırı sayılır bir yer tutacak kadar atlı asi artık elde mevcuttu.

Kanlı Ban

Savaşta daha evvel meydana gelen iki olay atlı savaşçının kullanışlılığını göstermektedir. 1. Muhafız Dragon Alayı'ndan Yarbey Banastre "Kanlı Ban" Tarleton (1754-1833) yeteneği, kıvrak zekası ve efsanevi acımasızlığı ile muhtemelen savaşın en başarılı İngiliz süvari subayıydı. Asi sömürgelerde korku ve dehşet saçmak askerlerinin hareketliliğini kullanmak için en sevdiği fırsattı. Meydana gelen birden fazla olay sonunda esir alınmayacağı anlamına gelen "Tarleton'ın merhameti" diye bir ifade türemişti. Şansı da ününü perçinlemişti: George Washington'ın uzak bir kuzeni olan Albay William Washington (1752-1810) ile yaptığı bir düelloda, Washington'ın kılıcı kırılınca Tarleton tabancasıyla Albayı ve atını yaralayarak kaçmayı başarmıştı.

Tarleton ayrıca günümüzde "kafa koparma saldırısı" denilebilecek türden hareketi de severdi. Mart 1781'de o sırada sömürge valisi olan Thomas Jefferson'ı (1743-1826) yakalamak umuduyla Virginia'daki Charlottesville'e bir akın düzenlemişti. 1776'da ise, tugayında binbaşı iken, o sırada bir New Jersey tavernasında konaklayan Albay Charles Lee'yi (1732-1782) esir etmek için komutasındaki bir keşif birliğini yolundan saptırmıştı. Lee İngiliz tacına hizmet etmiş -hem de bizzat kendisini yakalayan alayda!- pek az Amerikalı subaydan biriydi. Aslında Tarleton istemeden Amerikalılara bir iyilik etmiş olabilir zira somurtkan ve kötümser bir subay olan Charles Lee esir değişimiyle serbest kaldıktan sonra, Kıta askerlerinin asla İngiliz askerlerine galebe çalamayacağına dair inancı yüzünden, 1778'deki Monmouth muharebesini neredeyse kaybediyordu.

Çok daha yetenekli bir diğer Lee ise meslektaşları ve askerleri arasında "Hafif Süvari Harry" diye bilinen Henry Lee idi. Lee fırsat yakalayıp bunu kullanmak yönündeki yeteneği ile ün yapmıştı ki çok daha ünlü

olan oğlu Robert E. (1807-1870) aynı yetenek ile efsaneleşmişti.

Savaşın belki de en tuhaf süvari faaliyeti, Lee ile Virginialı dragonlarının çok sert geçen 1777-78 kışında Kıta ordusunu beslemekte oynadıkları kritik rol ile gerçekleşti. Washington dost Pennsylvania arazisindeki çiftliklerden levazıma el koymayı yasak ettiği için askerleri büyük sıkıntı çekiyordu. O sırada Forge Vadisi'nden mevsimsiz geçen küçük ve yağlı tırsı balıklarından bir sürü, Washington'ın yiyecek gönderilmesi için Kongre'ye gönderdiği mektuplardan daha büyük bir umut oluşturdu. Askerler ağlar, kovalar, yabalar ve zıplayan balıkları karaya atmak için ne bulabildilerse alıp suya girdiler. Balık sürüsünün ümitsiz vaziyetteki Kıta askerlerini geçip gideceğini gören Lee dragonlarına Schuylkill nehrine at sürmelerini emretti. Atların bacaklarının suyu dövmesinden ürken balıklar geriye kaçıp, ellerinde ağlarla bekleyen aç askerlerin kucağına düştüler. Bu hasattan, izleyen açlık haftalarını hafifleten bir fazlalık bile elde edilebilmişti.

Bir Karakol Kordonu

1779'da Amerika Bağımsızlık Savaşı neredeyse son safhasına girmişti. Rüşeym halindeki süvarinin de dahil bulunduğu Washington'ın ordusu, General Sör Henry Clinton'ın (1730-1795) nizamleriyle meydan muharebesine tutuşacak düzeyde bir talim ve özgüvenle Forge Vadisi'nden çıkmış ve Charles Lee'nin beceriksizliklerine rağmen amacında muktedir olduğunu Monmouth'da göstermişti. Clinton bu durum uyarınca ordusunu tüm sömürgelerin iktisadi ve stratejik açıdan en önemli noktası olan New York limanı ve şehrinde tutmuş; Doğu New York ile New Jersey arasındaki muhaberat ve irtibatı sağlamak üzere de bir karakollar zinciri tesis etmişti. İzleyen yıllarda İngiliz saldırı çabaları güney sömürgelerinde yoğunlaşacak; Tarleton Ocak 1781'de Cowpens'ta ezici bir yenilgiye uğrayana kadar İngiliz askerleri ve Kralcı birlikler ile tüm güneyde akınlar düzenleyecekti.

Birleşik Devletler'in yakın zamanda Irak'ta şehir ortamında gösterdiği gibi, savunma cepleri eğer birbirlerini destekleyebiliyorlarsa civarlarındaki hatırı sayılır miktarda araziye tedip ve tenkil edebilirler.

Esas zorluk, bu karakolların kontrol edebilecekleri araziye en geniş miktara çıkartırken aralarını bir ana taarruz durumunda karşılıklı yardımlaşma ve süratli imdat ulaştırmayı sağlayacak mesafede ayarlamakta yatar. Ağustos 1779'da 23 yaşındaki Binbaşı Lee, Washington'ın Forge Vadisi'ndeki baş levazımatçısı Nathaniel Greene'in (1742-1786) yokluğundan faydalanarak doğrudan başkomutanın huzuruna çıktı ve Clinton'ın karakollarını yerleştirirken büyük bir hata yaptığına dair fikrini açıkladı.

Küçük Bir Öbek

Paulus Hook muharebesinin meydanı günümüzde New Jersey'deki Jersey şehrinin bir sokak köşesindedir. 1778'de burası New Jersey'den hemen karşıdaki New York şehrine ve Hudson'a doğru uzanan bir yarımadaydı. O Temmuz Clinton kuvvetli bir müfreze ile West Point'teki Amerikan tabyasına doğru yarımadadan yola çıkmıştı. General "Deli Anthony" Wayne (1745-1795) daha önceden,

Clinton'ın Hudson'dan aşağı geri çekilmesinin ardından, Stony Point'teki İngiliz karakolunu ele geçirmişti. Lee Washington'a benzer bir ani saldırının Clinton'ın burnunun dibinden bir tabya daha alabileceğini önermişti.

Paulus Hook Kalesi aslında İngilizlerin karaya çıkıp civar araziye hükümlerini dayatmalarını sağlayan New Jersey sahilindeki müstahkem bir plaj idi. Kale garnizonu hepsi de çok güçlü tahkimata kapanmış halde olmak üzere 64. Nizami Alay'dan Binbaşı William Sutherland komutasındaki 200 asker ile 200 yerel kralcıdan mürekkepti. Nehir trafiği yarımada önünden sadece iki noktada akabiliyordu.

İkinci bir savunma hattı olarak İngiliz mühendisleri yarımadanın boynuna bir hendek kazmıştı ki buradan tek geçit tahkimli bir köprü ile sağlanıyordu. Köprü ile şarapolün kendisi arasında ise dönemin saha engelleri, yani bir kazıklı çit ile garnizonun ateşi altındaki taarruzcuların hareketini durduracak biçimde yerleri hesaplanmış ağaç kütükleri vardı.

"KAN DEĞİL DE BUZLU SU" akar damarlarında. "Kanl. Ban" Tarleton'ın vahşiliği ve kıl payı kurtuluşları A.B.D'nin güney bölgelerinde hala yankılanan bir efsane bıraktı. Savaşın sonra Tarleton köle ticaretinin baş destekçilerinden oldu.

Kıta Dragonu (1779)

"Dragonlar denilen bu amfibik hayvanlar" bir uzmanın tasviridir ki savaşa bineğiyle gidip çarpışmak için yere inen askerler at devrinde zırhlı personel taşıyıcısına dek A.B.D'deki süvariye karakterize etmişlerdir.

Yeni Dünya'nın genişliği seri hareket yeteneği gerektirmekteydi.

Bu asker düşman kılıcına karşı olduğu kadar yoldaki ağaç dallarına karşı da koruma sağlaması amaçlanan geleneksel hafif dragon miğferi giymektedir. Düzgün karabinaların kullığı ve dragonların yere inerek savaşacakları beklentisi Fransız yapısı: bir 1763 model Charleville filintasının alının sağrısı üstüne asılmasına nedendir. Uzunca namlusuyla bir "atlı tabancası" dragonun at sırtındaki silahı olarak mızrak veya

kılıcın yerini almıştır. Bir el, her zaman için, eninde sonunda silahın gürültüsü ve dumanından etkilenen bineği kontrol etmek üzere yularıdadır. Ahşap mataras, çeyrek torbaları ve bir uyku tulumu sahada kendi rahatını sağlamak için iken kalçasının üstünde taşıdığı torbada bulunan yulaf uygur yem yokluğu ihtimaline karşı önemlidir.

Esas savunmada Hudson'a ve civar araziye hakim üç top bataryası, içinde kışlanın da yer aldığı bir merkez siper, mühimmat deposu ve altı top mevcuttu. Biraz uzakta ek bir piyade siperi ile bir korugan yer alıyordu. İngilizlerin cephe gerisi Hudson'da demirli filonun topları korumasında güvendedi ve Clinton New York'tan yardım çağırarak üzere bir dizi ışık ve top atışı sinyalleri hazırlatmıştı.

İstihbarat İletiliyor

Lee'nin kaleye seri bir hücum planı bir atlı kolcu kuvvetinin komutanı olan Yüzbaşı Allen McLean'in sağladığı istihbarat çerçevesinde oluşturulmuştu. Bu uzun menzilli keşşaf yarımada'nın dibindeki tuzlu su bataklıklarında gizlenerek kale garnizonunun sayısı ve durumuna dair düzenli ve güvenilir raporlar vermişlerdi. Günümüzde bile bir atın bataklık, su ve yoldaki performansı mekanize ulaşım araçlarıyla boy ölçüşebilmektedir.

Atın bozuk arazideki etkinliğine bir diğer örneği cfsanevi "bataklık tilkisi" General Francis Marion'ın (1732-1795) kariyeri teşkil etmektedir. Marion namını Güney Carolina bataklıklarında pusuya yatarak kazanmıştı. Akınları için kendi besledikleri atlarını kullanan askerleri sayesinde Marion, asilerin Mayıs 1780'deki felaketli Charleston tesliminden sonra bile bölgedeki İngiliz kontrolünü sallantılı hale getirmişti. En nihayet Lord Cornwallis (1738-1805) "bataklık tilkisi"ni kısırmak için bizzat Tarleton'ı yolladı ancak Marion'ın istihbarat ağı ve süvarilerini hareket ettirip gizlemek için nehir yollarını kullanması Tarleton'ın ünlü vahşetinin üstesinden gelebileceğinden fazlaydı.

Washington Lee'nin planına bir koşulla onay verdi: karakolu tutmak için çaba gösterilmeyecekti. Lee garnizonu esir edecek, topları kullanılmaz hale getirecek, mühimmat deposunu ateşe verecek ve İngilizler karşı saldırıya geçmeden önce bir tombaz köprü üstünden yakındaki Hackensack nehrine çekilecekti. Plan uyarınca Lee dragonlarını attan indirdi ve Paulus Hook'a giden yolları kontrol etmek için McLean'in atlı kolcularını kullandı. Sömürge atlıları hem Lee'nin akınına dair uyarıların tabyaya ulaşmasını hem de kaleden gönderilecek imdat çağrılarının Jersey kıyısındaki İngiliz müfrezelerine erişmesini engelleyeceklerdi.

Lee'nin adamlarını yaya bırakma seçimi zor bir karardı ama Washington ile yaptığı anlaşma böyle gerektirmişti. Hücum için planlanan dairesel yol bataklıklardan geçerek karakola giden 22.5 km. (14 mil) uzunluğunda bir yürüyüşü, ardından esirlerle beraber nehir üstünden güvenli bölgeye doğru daha kısa bir koşuyu kapsıyordu. Takip altında iken at taşımakla uğraşmak Lee'nin kemutası için büyük bir risk olurdu, dolayısıyla bindirilmiş kıtalar perdeleme ve keşif hareketine ayrılmışlardı.

Yüzbaşı McLean'in gözlemleri derinlemesineydi ama muharebenin ardından keşşafının ve kılık değiştirmiş bir casusun vaziyetteki iki kritik noktayı gözden kaçırdığı ortaya çıktı. Evvelen, Lee'yi engelleyecek biçimde, 40 adet Hesseli asker garnizonu kuvvetlendirmek amacıyla New York'tan gönderilmişlerdi. İkincisi ise saldırının nihai başarısına etki etti zira Lee'nin saldırdığı gece Binbaşı Sutherland tedarik toplamak için Jersey kırsalına yerel kralcılardan 132'sini göndermişti. Dolayısıyla İngiliz nöbetçileri kendi hatlarına doğru gelen büyük sayıda -dost- askeri beklemekteydiler.

Göğüs Hizasına Kadar Su

1779'a gelindiğinde Amerikalılar İngilizlerden çok miktarda süvari malzemesi ele geçirmişler ve bunları kendi birliklerini donatmakta kullanmışlardı. 1778'de İngiliz askerlerinden alınan birçok ağır kılıcı artık Amerikalılar kuşanmışlardı. İngilizlerin kendi kuvvetlerine hafif karabinalar ve kısa filintalar kuşandırmalarına mukabil Lee ile adamları tam boy İngiliz "Brown Bess" ve Fransız 1763 model Charleville filintaları taşıyorlardı. Lee yaklaşık 400 kişilik kuvvetini neseplerine göre üç kola ayırdı: McLean'in attan inmiş kolcularından bir müfreze, 16. Virginia Alayı'ndan bir bölük ve iki Maryland bölüğü. Amerikalıların farklı müfrezeleri tek bir hedefte birleştirmek yönündeki geleneksel tercihlerine erken bir örnek teşkil edecek biçimde, bu üç kuvvet üç ayrı yoldan hedefe varacaktı. Neticede ise iyimserlik ve senkronizasyon başarısız oldu.

Birleşik kuvvet pusudaki İngiliz casuslarını yanıltmak için 18 Ağustos akşamı erken saatlerde bir araba katarıyla beraber yola çıktı. Birliğin bir ikmal kolu sanılacağı ümit ediliyordu. Üç kol ormanlık arazi-

Paulus Hook Muharebesi

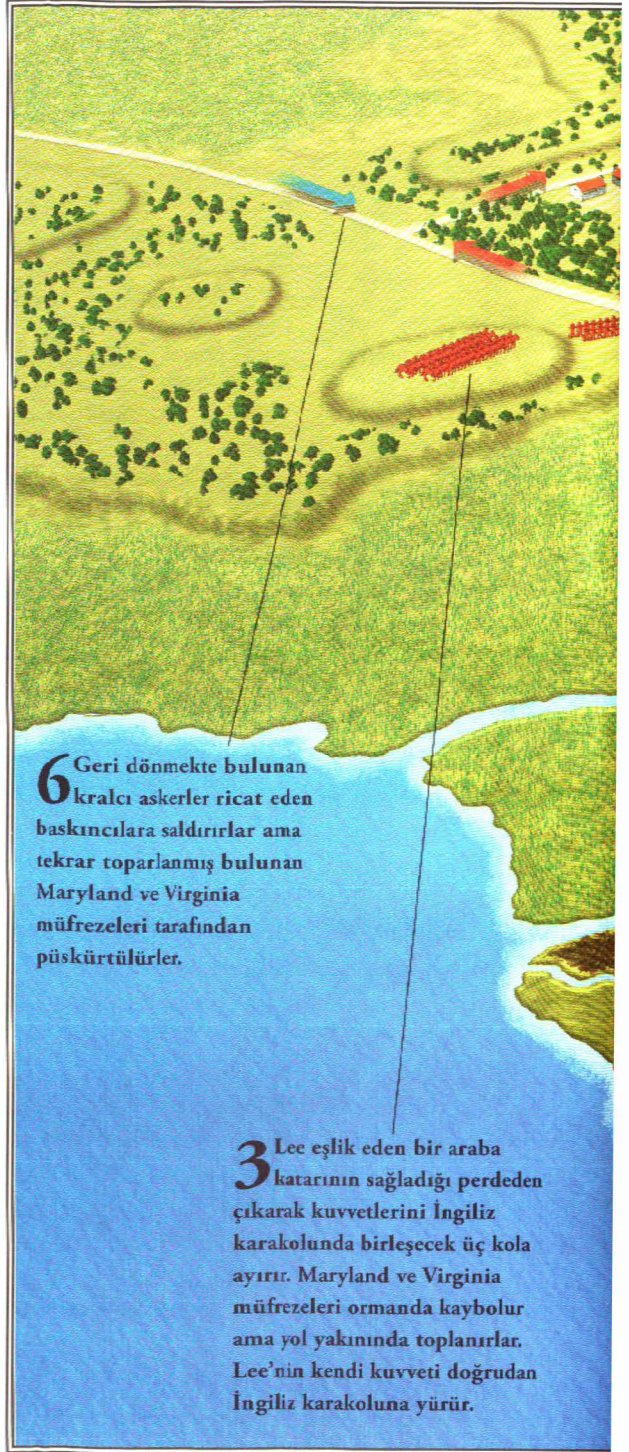
1779

1776 sonlarında Amerikalıların çok ağır bir bedel ödeyerek İngilizlere teslim ettikleri New York'un hakimiyeti İngilizlerin Kasım 1783'teki nihai ricatine kadar asi davası için bir rahatsızlık ve tehdit kaynağı olarak kalmıştı. İngiliz savaş gemileri Hudson boyunca West Point'teki büyük Amerikan tabyasına kadar seyreliyorlar; askerler ve levazım ise Manhattan'ın mükemmel limanı ve ulaşım sisteminden faydalanabiliyorlardı.

Ne Washington ne de aslanı vaziyeti öylece bırakmak niyetindeydiler. Hudson'un karşısında mukim ve İngilizler ile yerel kralcılardan müteşekkil izole olmuş tabya nehir ulaşımının kontrolünü sağlıyordu ama aynı zamanda davetkar bir hedefti de. "Hafif Süvari Harry"nin Paulus Hook'taki karakola gerçekleştirdiği parlak biçimde başarılı baskın, İngilizleri eski sömürgelerinin kalbindeki en güçlü mevkiilerinde sinirli ve güvensiz bırakmıştı.

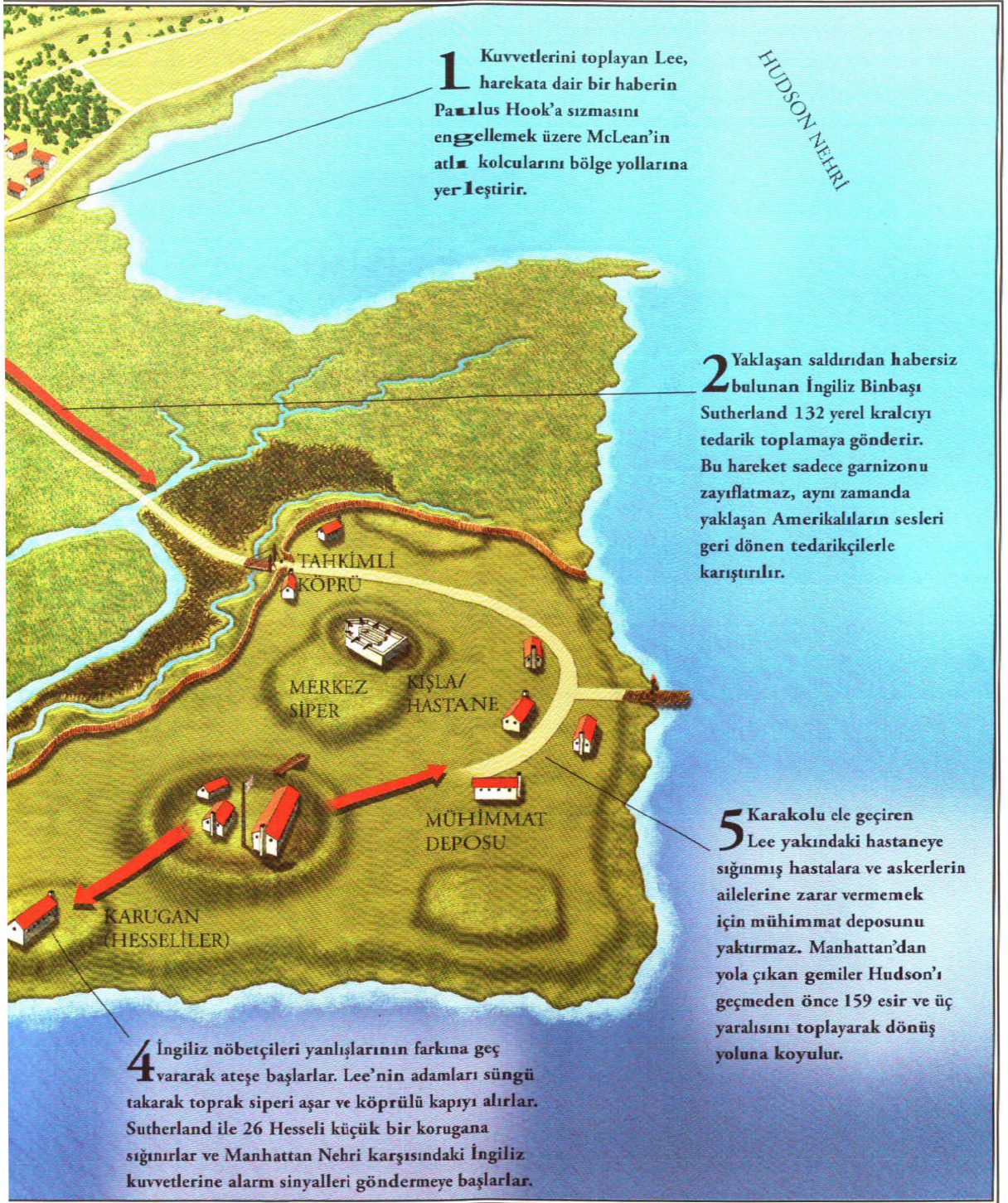

Hudson Nehri'nin Kuzey Amerika'nın doğu kıyısında oluşturduğu dev fiyord Amerika Bağımsızlık Savaşı'nın muhtemelen en önemli suyoluydu ve iki ucundaki tabyalar muhasımların hükmettiği arazilerin sınırını belirtiyorlardı.

6 Geri dönmekte bulunan kralcı askerler ricat eden baskıncılara saldırırlar ama tekrar toparlanmış bulunan Maryland ve Virginia müfrezeleri tarafından püskürtülürler.

3 Lee eşlik eden bir araba katarının sağladığı perdeden çıkarak kuvvetlerini İngiliz karakolunda birleşecek üç kola ayırır. Maryland ve Virginia müfrezeleri ormanda kaybolur ama yol yakınında toplanırlar. Lee'nin kendi kuvveti doğrudan İngiliz karakoluna yürür.

ye girince birbirinden ayrıldı ve Marylandliler ile Virginialılar karanlıkta tamamen kaybolunca Lee'nin kuvveti doğrudan kendi komutasındaki 200 kişiye düştü. Uzun yolculuk tecrübesinin faydaları da vardı zira Lee'nin süvarileri keşfedilmelerinin mukadder olduğu yollardan sakınarak uzaktaki garnizona doğru ilerleyebiliyorlardı. İngiliz hendeğine saat sabah 3'te vardıklarında birçok çayların göğüs hizasına kadar yükselen sularından geçmişler, bu arada fişekleri ve filintaları da sıırıslıklam ıslanmıştı.

Lee kalan kuvvetini öncü ve ihtiyat olarak tefrik ettikten sonra adamlarına süngü takmalarını ve teğmenlerinden birinin keşfettiği sığ bir noktadan İngiliz hendeğini geçmelerini emretti. İlk müfreze suyun içinden, yokuş yukarı ve kazıklı çitin

üzerinden uğraşıp didinerek yolu süngüleriyle açtı. Bu sırada İngiliz nöbetçileri gelenlerin bekledikleri tedarikçiler olmadığını fark edip ateşe başlamışlardı. Lee'nin ihtiyat kolu öncülerin temizlediği bölgeden hızla geçerek istihkamın kapısını süngü hücumuyla aldı. Garnizonun büyük kısmı teslim olmadan önce 12 İngiliz öldürülmüştü.

Başarı ve Ricat

Binbaşı Sutherland ile 26 Hesseli asker kendilerini iki piyade siperinden küçük olanına kapatmayı başarmışlardı. Buradan Amerikalıların üstüne isabetsiz bir ateş açıyor ve New York'a alarm sinyalleri gönderiyorlardı. Hudson'daki gemilerden ve Manhattan'daki toplardan yanıt gelmeye başlayınca Lee zamanının tükenmekte olduğunu anladı. Lee adamlarını teslim olan 156 İngiliz askeri ile 3 subayın etrafını çevirmiş halde buldu. Karanlık, kargaşa ve acele etme zorunluluğu karakolun topraklarını tıkamayı

engelledi ki bu iş genellikle silahın falya deliğine bir süngü sokulup kısa süreli veya sürekli olarak ateş etmesini engellemek suretiyle gerçekleştirilirdi.

İnsaniyet de ayrıca Lee'nin iki hedefini daha gerçekleştirmesine mani olmuştu. Adamları İngiliz kışlasını ve mühimmat deposunu yakmaya gittiklerinde garnizondaki bazı askerlerin ailelerinin ve hasta adamların binaların içinde saklanmakta

olduğunu keşfetmişlerdi. Bunun üzerine Lee esirlerini toplayıp çıkışa yöneldi ama planları durmaksızın ters gidiyordu. Lee bir at bularak önden Hackensack'taki sandallarla buluşma noktasına gitti. Güneş yükseldiği için saldırının iptal edildiğini düşünen komutan yüzünden orada bekleyen sandal falan yoktu. Lee adamlarına ve esirlerine geri döndü, bu arada yolda

“Harekatta sergilediği çarpıcı ihtiyat, dikkat ve cesaret için Binbaşı Lee'ye teşekkür edilmesine; acımasızlığa meylettirecek bir vaziyette bile birleşik Devletler silahlı kuvvetlerinin onuruna ve kabul ettiği soylu esaslara uygun olarak insaniyetten şaşmamış bulunmasına onay verilmesine Kongre tarafından karar verilmiştir.”

KITA KONGRESİ, 1779

kayıp Virginialılardan 50 adamı da buldu ki bunların fişekleri hala kuruydu.

Lee'nin saldırı rotasını tersine kat etmekten başka çaresi kalmamıştı. Bu yürüyüş gün ışığında İngiliz gözetlemesi ve engellemesine maruz kalınarak gerçekleştirilecekti ki Lee'nin kuvveti tuzağa düşme riskine giriyordu: kralcılar tedarik seferinden dönmekteydiler ve Binbaşı Sutherland ile Hesseliler de kaleden takibe çıkmışlardı. İhtiyatlar ise Hudson'un karşısından yola düşmüşlerdi. Nefret edilen Albay Van Buskirk komutasındaki kralcılar asi müfreze ile kayıkthane yolunda karşılaştılar ve ateş açtıklarında Virginialılar ile New Jersey'deki Amerikalı komutan General William Alexander (1723-1786) tarafından yollanmış bulunan 200 kişilik destek kuvvetinden aynen karşılık gördüler. Lee'nin kayıpları sadece iki ölü ve üç yaralıdan ibaret iken esirleri de yürüyebilir vaziyetteydi.

McLean'in atlıları akına dair bilgi sızıntısını engellemekte çok başarılı olmuşlardı. Yerel halktan küçük

bir kızın torunlarından biri, hücum müfrezesi geçtiği sırada kızın kolcular tarafından tutulmasına dair anılarını kayda geçirmişti.) Kaleden aşağı inen Binbaşı Sutherland, Lee'nin takviyeli artçılarına çatinca boş tabyasına geri çekilerek akının Amerikalılar lehine sonuçlanmasını sağladı.

Paulus Hook kalesine tekrar garnizon koyulacak ve burası Kuzey Amerika'dan nihai çekilişlerine kadar İngilizlerin elinde kalacaktı. Ama artık bu mevkii kullanışlı bir köprübaşı değil kuşatılmış bir ayak bağı idi. "Hafif Süvari Harry" Kıta Kongresi'nden madalya aldı ve Bağımsızlık Savaşı'nda birçok başka başarı gösterme fırsatı yakaladı.

Ayacucho Muharebesi: 9 Aralık 1824

Napoleon'un İspanya'yı fethinin ardından, Güney Amerika halkları çok daha büyük mesafelerde ve daha da büyük bir hareketlilik ihtiyacı içinde kendi zorlu bağımsızlık savaşlarını vermişlerdi. Üç adet devrimden meydana gelen bir zincir büyük Ayacucho Muharebesi ile sonuçlanmıştı. Amerika Bağımsızlık

Savaşı mevcut bir hükümetin, hatta bir monarşinin bile toplum anarşiye düşmeksizin değişebileceğini göstererek dünyayı heyecanlandırmıştı. Savaşta da barışta da yeteneklerini kanıtlayarak tüm dünyanın takdirini toplamış biçimde hükümet işlerinden çekilen George Washington'ın dev gölgesi de çağın üstüne düşmekteydi.

Yeni Dünya Eskiye Karşı

Buna karşılık Fransız Devrimi sadece bir anarşi ve terör mirası bırakmış, devrimin son kasımları ise Napoleon Bonaparte'ı doğurmuştu ki onun çok daha büyük askeri yeteneklere sahip bulunmasına karşılık savaşı veya gücü elden bırakmaya hiç niyetli olmaması

BARUT ISLAK AMA GÖZÜ KARALIK BAKI. Lee'nin altan inmiş dragonlardan oluşan seçkin kuvveti Paulus Hook garnizonunun şaşkınlığından faydalanarak tahkimli köprüyü dipçik ve süngüyle aldı. İngilizler Lee'nin öncü kuvvetini tedarik toplamaya yolladıkları kendi müfrezeleri sanmışlar ve felakete uğramışlardı.

hem kendi milletine hem de dünyaya pahalıya patlamıştı. Washington iyi bir adamın milleti için ne yapabileceğini ve ne yapması gerektiğini göstermiş; Napoleon ise bir önderin en azından kendisi için nelere kadir olabileceğini kanıtlamıştı.

Napoleon'un kariyeri Ayacucho'da sona eren büyük devrimlerden üçüncüsüne gereken son fitili ateşlemişti. Napoleon 1807'de İspanya üzerinden Portekiz'e yürüdüğü vakit bu ülkenin sarayı Brezilya'ya kaçarak mevzubahis ülkede Avrupa kontrolünün kansız biçimde sona ermesiyle sonuçlanan bir prosedürü başlatmış oldu. 1808'de ise Napoleon

Ferdinand VII ve onun yakın zamanda tahttan feragat eden babası Carlos IV'ü esir ettiği vakit İspanya Latin Amerika sömürgelerinin krallığın eşit üyeleri olduklarını ilan etti. Bu aslında İspanya'nın hürriyetine kavuşması amacıyla sömürge kaynaklarını daha kolay kullanabilmek için atılan bir adımdı ama bunun yerine kreoller, yani saf İspanyol soyundan

DOĞAL VE İLHAM VERİCİ ÖNDER. Askeri eğitimden yoksun bulunsa da Simon Bolivar iki kıymetli hassaya sahipti: on binlerce kişiyi sözleri ve hareketleriyle motive edebiliyor ve yetenekli: aslar seçip karar sürecini onlara bırakabiliyordu.

sömürgeciler, bunu ister Napoleon isterse de 1814'te tekrar tahtını kazanan kendi kralları olsun, tüm Avrupa hükminden hürriyet olarak yorumladılar.

El Libertador

Böylesi bir zamanda hem Washington'ın başarılarından hem de Napoleon'un şanından etkilenmiş bir adam ortaya çıktı. Simon Bolivar Amerikalılara bağımsızlık fikrini veren düşünürleri okuduğu sırada Napoleon'un Avrupa'daki seferlerine ve hükümdarlığına bizzat şahit olmuştu. Roma'da Mons Sacer'de tüm Güney Amerika'yı hürriyetine kavuşturacağına yemin eden Venezuelalı 1807'de vatanına döndü ve 1810'da artık bir devrimci cuntanın murahhası olmuştu. Kısa süre içinde bağımsız bir Venezuela'da askeri bir komuta aldı ve *El Libertador* (Kurtarıcı) öne çıktıkça diğer önderler silinip gittiler. İberya Savaşları ile kötürüm kalan İspanya'nın tahta tekrar çıkmış Bourbon monarşisi Bolivar'ın çalışmalarına ket vurmak için bir miktar asker ile kral naipleri yollamayı başarmıştı ama Bolivar'ın birleşik ve bağımsız bir Latin Amerika hayaline en büyük tehdit yine Güney Amerika içindeki kralcı kuvvetlerden geliyordu.

José Tomas Boves ve Hafif Süvariler

Süvari teknikleri bakımından Güney Amerika bağımsızlık savaşları neredeyse benzersizdir. Diğer hiçbir askeri coğrafyada atlar Latin Amerika'daki kadar bol bulunmuyor ve oradaki kadar önemsemezlikle karşılaşmıyorlardı. 1810'da Arjantin'de yapılan bir sayım sırf pampalar bölgesinde 180.000 at ve 90.000 katır bulunduğunu kayda geçirmişti. Standart Avrupa kotası olan iki atın aksine, sömürge askerlerine yönelik İspanyol nizamnameleri atlı asker başına en az altı at veriyordu. Kıta boyunca ovalarda ve vadilerde dolaşan yarı vahşi at sürüleri çobanlara, sığırtmaçlara ve savaşçılara kolaylık sağlıyordu. Bizzat "asilzade"

(*caballero*) sözcüğünün "atlı" anlamına geldiği bir tarım toplumunda binicilik, toplumsal katmanların en dibinden azıcık daha üstte olan herkesin temel değeriydi. Bir Amerikalı gözlemci uzun bir yolculuk esnasında yolcunun üç ayrı atı dönüşümlü olarak kullandığından bahsetmekteydi. Genç adamlar ve yanlarında getirdikleri çok sayıda sağlam at kendilerini kullanabilecek herkese potansiyel olarak mükemmel bir süvari sunmaktaydı.

Böylesi adamlardan biri de José Tomas Boves idi (1782-1814) ve 1814'de Bolivar'a ilk ve en felaketli iki yenilgisini yaşatmıştı. Napoleon'un daha boylu ve vahşi bir rürevi olan Boves Venezuela'da İspanyol yönetiminin çöktüğü 1813'te bir İspanyol mareşalinden muğlak bir rütbe almıştı. Bundan sonra sözde kral davası adına ama

özde kendisi hesabına emrindeki kuvvetlerle yağmaya girişti. Kargaşa zamanında çapul ile çok iyi geçinmek mümkündü ve Boves'in başarısı kimsenin bakmayı aklına getirmedığı bir yerde üs kurmasından kaynaklanmıştı.

Bolivar da İspanyollar da Napoleon modeli süvari kullanıyorlardı. 1821'deki Apure Muharebesi'nde bir İspanyol alayı Polonya ve Macar süvarisi modasını sıkı sıkıya takip ediyordu. Her asker gümüşlü bir miğfer ile yün ceket giyiyor, mızrak kılıç, karabina ve iki tabanca taşıyordu: sonuç felaket olmuştu. Güney Amerika'nın sıcak ve nemli ikliminin esas modelin geliştiği Macar bozkırlarıyla en ufak bir benzerliği yoktu.

Buna karşılık Boves korku verici *llanero*lara dönüşen Venezuela'nın ova ahalisini kullandı. Kuzey Amerika'daki kovboyar veya daha güneydeki *gaucholara* muadil bir yaşam tarzına sahip bu sığırtmaçlar aylar boyunca geniş ovalarda yaşıyorlar; barut yokluğundan ötürü de avlanmak ve sığırlarını

*"İspanyolların tüm kıtadan
atılmasının gerekliliğine
her zamankinden daha
kaniyim. Birbirimize daha
çok kenetlenmeli ve yeni
düşmanlarımız ile kullanacakları
yeni yöntemlere karşı mücadele
etmeye karar getirmeliyiz..."*
SIMON BOLIVAR

korumak için mızrak ve lasso kullanıyorlardı. Bu yoksul ama gözü pek atlıları savaşa sürüklemek için Boves'in çapul sözü vermekten başka pek bir şey yapmasına gerek olmuyordu. Vahşiliği, alışılmadık bir aksesuar olan tabancası ve hasır şapkası askeri *llanero*yu ayırt ediyordu. Bu hafif süvarilerin en hafifi savaşa bir mızrakla ama eyersiz gider, atının boynuna ve sırtına tutunarak bir eli bineğinin omzunda olduğu halde mızrağını dengelerdi.

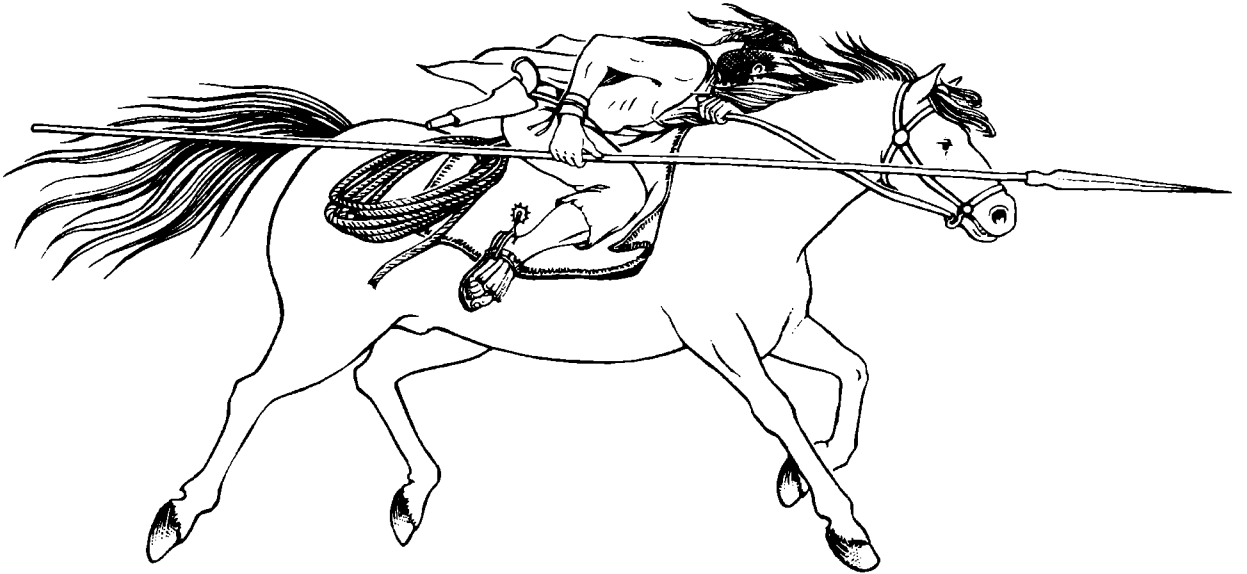
Hücumda *llanero*'nun mızrağı rakibin atının boynuna veya göğsüne korkunç ve ölümcül sonuçlar getirerek saplanırdı. Eğitilmiş süvari binekleri *llanero*'nun yeni ehilleştirdiği midillisinden daha kıymetliydi ve yaya kalmış ağır yüklü bir husar kendini Boves'in namevcut insafına kalmış bulurdu. Bir diğer *llanero* taktiği düşman atını kuyruğundan yakalamak ve dörtmala uzaklaşırken hayvanın ayağını yerden kesmektir. Etkili olduğu kadar zalimce de olan bu taktikler ile *llaneronun* mahmuzlarındaki dev demir yıldızlar Güney Amerika'da atın ne denli ucuz ve harcanabilir olduğunu göstermektedirler.

HAFIF SÜVARİLERİN EN HAFİFİ. Güney Amerikalı bir *llanero* geleneksel olarak mızrağı ve tabancası hariç kendisini asker olarak tanıtmak hiçbir şeye sahip bulunmazdı. Pampaların geniş sürülerinden yakaladığı bineğinin yerine yenisini koymak kolay olduğu için esas hedefi düşman süvarisinin eğitilmiş ve ağır atı olurdu.

İspanyol sömürge askerleri bir tür zırh olarak kat kat deriden yapılmış *cuera* adlı ağır ceketi giyerlerdi ki bu onlara mahlasları olan *soldado de cuera* ismini kazandırmıştı. Avrupalı husarlar, özellikle Polonyalı türevleri, göğüs ve sırt levhalarından oluşan bir metal zırh giyebiliyorlardı ki bu halleriyle Pizarro'nun fatihlerinin yanında çok da ayırık durmazlardı. Fakat Napoleon Savaşları zamanında bu tür bir süvari daha ziyade plastron olarak adlandırılmaktaydı.

Devrim süvarisinin malzemesine dair bir referansa göre "çaprazlamasına on iki ayak (3.7 m.) uzunluğunda bir battaniye verilir (bazıları kenarları kesilerek yuvarlak şekle sokulmuştur); ortasına da on sekiz pus (46 cm.) uzunluğunda bir delik açılır ki anadan üryan asker başını buradan geçirir; böylece hem kötü havadan korunmuş halde at sürer hem de savaşta kendini birçok darbeden korur (zira bunu sol koluna dolar). Artık sırf giyimli değil hem koşumlu hem de sarınmıştır." Pançonun Güney Amerika süvarileri arasında askeri kullanımı işte böyle anlatılmıştır.

Bolívar'ın husarları 1813'te bir dizi savaşta Boves'in gayrinizamileri tarafından kırıldılar. Kurtarıcı Kolombiya'ya çekilerek bir ordu daha topladı (ama bu da 14 Haziran 1815'te General Pablo Morillo tarafından Santa Marta'da yok edildi). İroniktir ki Boves'in zaferi Bolívar'ın devrimi için daha iyi

oldu zira kendi kanunsuzlukları ve *llanerolarının* faaliyeti Venezuela'yı kralcı davadan iyice soğuttu. Boves'in 1814'te savaşta ölümüyle bir rahatlama yaşandı ve 1815'e dek Haiti ile Jamaika'da sürgünde pinekleyen Bolivar, Napoleon Savaşları ardından iş ve hedef arayan çok sayıda İngiliz ve İrlandalı paralı askeri kiraladı. Bunların yanında daha pek çok kişi Bolivar'ın kişiliğine ve davasına çekiliyordu. Artık kendi *llaneroları* da olan Bolivar, kurtarıcı devriminin talihini döndürmek için işe koyuldu.

Antonio José de Sucre

Bolivar'ın Washington ve Napoleon ile paylaştığı ortak bir yön yetenekten anlamaktı. İkinci komutanı ve tasarladığı halefini seçerken Bolivar gerçekten çok iyi bir karar vermişti. Antonio José de Sucre y Alcalá tak-tikler ve seferler konusunda çok başarılı olmuş, 1824'e geldiğinde Bolivar'ın en güvendiği ve en yetenekli komutanı haline gelmişti. Ağustos 1824'te sadece 29 yaşında bulunan Sucre İspanyol sömürge piyadelerinden bir kreol albayın oğluydu. Genç adam kendi söylediği üzere "devrim ve savaşın ortasında" büyümüştü. Askeri kariyerine de tıpkı Napoleon gibi topçuda başlamıştı. Bir dizi seferin ardından Sucre Venezuela başkanından general rütbesini aldığı anda Bolivar henüz onu tanımıyordu. Kurtarıcı, "General Sucre"yi taşıyan kayığı teftiş amacıyla kıyıya çağırdığında ikili arasında 1830'da Sucre'nin cinayete kurban gitmesine dek sürecek bir dostluk başladı. Son kral naibi olan José de la Serna (1770-1832) en azından Yeni Dünya'nın en güney köşelerinde İspanya'nın kontrolünü sağlamayı amaçlayan son büyük çabaya kalkıştığı sırada Latin Amerika'nın kuzey bölgeleri geri dönüşsüz olarak kaybedilmiş bulunuyorlardı. De la Serna tehlikeli ve

yetenekli bir rakipti. Fransızlara karşı Wellington'ın İspanya seferlerine katılmış madalyalı bir gazinin asilere karşı son mücadeleyi yürütmek için daha iyi bir seçim olduğunu düşünen Peru'daki İspanyol ordusunun subaylarının desteğiyle Ocak 1821'de selefini devirmişti. Fransız esaretinden de kaçmayı başarmış olan de la Serna liberalleşmiş bir imparatorluğun sıkı destekçisi olarak asi sömürgeler İspanya tacına itaatle-

rini yeniledikleri takdirde af ve müzakere kanallarını açık tutuyordu.

De la Serna, hem şanı hem de gerçek kişiliği ile Güney Amerika'nın kurtarıcısı unvanı için Bolivar'a baş rakip olan José de San Martín (1778-1850) karşısında bir dizi yenilgiye uğramıştı. 1812'den beri Arjantin güneydeki ilk bazı devrimci seferleri başlatmış ve İspanya'nın Peru, Şili ve Arjantin üstündeki hükmünü epey zayıflatmıştı. 1822'de Bolivar ile Guayaquil'de buluşmasının ardından San Martín,

"Benim gibi bir adam popülist bir hükümet için tehlikeli bir vatandaştır. Milli egemenliğe doğrudan tehdit teşkil eder. Ben hem şahsi özgürlüğümü hem de diğer herkesin özgürlüğünü sağlamak için bir vatantaş olmak istiyorum. Vatandaş sıfatını 'Kurtarıcı'ya tercih ediyorum zira ikincisi savaş ile elde edilirken birincisi hukuk ile elde edilir."

SIMON BOLIVAR

de la Serna'ya karşı yapılacak seferdeki rolünden Bolivar lehine feragat etmişti. Ancak Bolivar'ın And Dağları'ndaki savaş hakkında tecrübesizliğinden faydalanan Peru'da mukim kralcılar toparlanıp yeniden silahlanacak kadar zaman kazanmışlardı.

1824 yazında, de la Serna ile ikinci komutanı General José de Canterac (1779-1835) 10,000 kadar kralcı askeri yüksek bir talim ve donanım seviyesine çıkartmışlardı. Birçok Güney Amerikalı kralcı da İspanyol ordusunun saflarını şişirmişti. Bu sadakat de la Serna'nın ihtiyatlılığının sonucu da olabilir zira dönemi için olağanüstü ender bir örnek teşkil etmek üzere, adamlarının tam ve düzenli maaş almalarını kesinlikle sağlamıştı.

Junin Muharebesi

Haziran'da Bolivar ile Sucre San Martin'in savaşını yenilediler ve eski paralı asker birliklerinden kalanları da içeren 9000 gedikliden müteşekkil bir orduyla güneye, Peru'ya ilerlediler. De la Serna ile Canterac asilerin hala kralcılarının komuta ettiği bölgeleri ele geçirmesini engellemek üzere hareket ettiler. İsyancı bir garnizon önemli Callao Limanı'nı Şubatta Canterac'a teslim edince bir miktar İspanyol askeri merkezi yaylalardan aşağı, deniz seviyesine çekildi. Canterac'ın 1300 süvari ile perdelenen 2700 piyadeden müteşekkil birliği Bolivar'ın 8000 kişilik daha büyük ordusu için birincil hedef teşkil ediyordu ki öncü birliğinde düşmanın iki katı kadar süvari mevcuttu.

Bolivar'ın öncü kuvveti, Cuzco'daki de la Serna'ya doğru geri çekilen Canterac'ın piyadelerini örten İspanyol süvarisini yakaladığı zaman pek az sayıdaki tam anlamıyla süvari muharebesinden biri meydana geldi. 5 Ağustos 1824'te iki müfreze Junin Gölü yakınındaki Peru ovasında savaşa tutuştu. Savaşa

tanık olanlar muharebe sonuçlanana kadar tek el ateş edilmediğini, tüm çarpışmanın mızrak ve kılıç ile gerçekteştiğini yazmışlardır. İki silahın da avantaj ve dezavantajları hakkındaki tartışmalar, makineli tüfek devrinin atı savaş meydanının dışına attığı 1914'te dahi devam etmekteydi.

Mızrağın erişim mesafesi ile atın ve binicinin tüm kütlesinden doğan momenti tek bir delme noktasına yoğunlaştırması büyük bir avantajdı. Hem atlar hem de kaçışan piyade eğitilmiş mızrakçılar tarafından avlanabilirlerdi. Husar silahı olan kılıç ise kısaydı ama saplama silahı olarak da kullanılabiliirdi. Taraftarları, göğüs göğüse savaşta işe yaramaz bir yüke dönüşen mızraktan daha üstün olduğunu vurguluyorlardı.

Canterac mızrakçılarını Bolivar'ın daha hafif askerlerine karşı cepheden taarruza yolladı zira asi *llaneroları* düşman saldırısına karşı koymaktan ziyade saldırmakta iyidiler. Canterac'ın zamanlaması da mükemmeldi, Bolivar'ın süvarilerini düzgün bir hat nizamına girip yan yana sıralanmış mızraklar ile savunma düzeni alamadan vurmuştu.

Kurtarıcı için günü kurtaranlar Albay Suarez'in (1799-1846) emrindeki bir husar taburu oldu. Esas çatışma alanının solunda kalan bu silahşorlar İspanyolların gerisine sarkarak Canterac'ın nizamını bozdular. Bolivar'ın 150 adamına karşılık Kralcılar 345 ölü verdiler. Bolivar Canterac'ın peşinden Cuzco'daki kralcı üssüne gitmedi, bunun yerine küçük bir müfrezeyi kıyıya götürdü. Sucre ise yaklaşık 9000 askerle beraber merkezi yaylalarda kaldı.

Aralık'ta vuku bulacak nihai Ayacucho Muharebesi için sahne artık hazır. İki taraf da muharebenin tayin edici olmasını bekliyor ve savaşa girmek için hiç acele etmiyordu. Seferin başından beri Bolivar takipçilerini And yaylalarının kış havası ile rakımına alıştırmak için yüksek arazide tutmuş; de la Serna ise piyade, topçu ve miğferli süvarilerini asilerin Peru'dan meydan muharebesi ile atılması için metodik biçimde hazırlamıştı. Bir asi ordusunun tüm davasını ve başarı ümidini tek bir büyük çarpışmaya endekslemesi tehlikelidir ama böyle bir çarpışmadan kaçınmak da tehlikelidir zira meşruiyet kaynağını sıklıkla eski

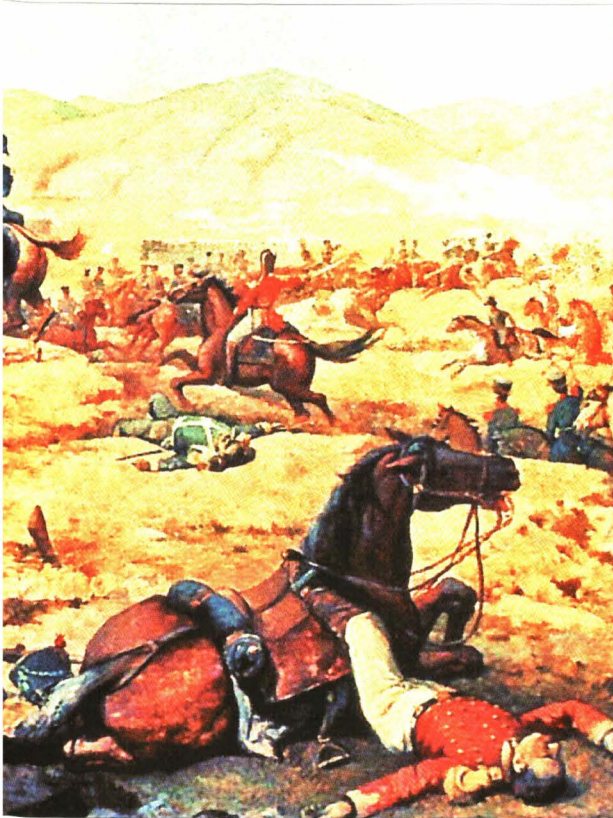
rejimi kendi koşulları ile karşılayıp yenebilmeye muktedir olmaktan alır.

Ekim 1824'te generaller Canterac ve Valdez ordularını Cuzco'da de la Serna'nın şahsi komutasında birleştirmişlerdi. Yaklaşık 9000 piyade ve 1300 süvariden müteşekkil birleşik ordu Sucre'nin yaylalardaki mevkiine doğru ihtiyatla harekete geçince asi komutanı onları karşılamak üzere kendini gösterdi. Her iki taraf da muharebe meydanını belirlemek emelindeydi. Kralcılar kendilerini Sucre ile kıyı arasına yerleştirmek ve böylece ikmal ve ihtiyat yolunu kesmek niyetindeydiler. De la Serna ayrıca çok daha büyük boydaki topçu parkını etkili biçimde kullanabileceği ve asilere ricat ile yeniden toparlanma imkanı tanımayacak bir arazi peşindeydi. Sucre'nin de kendi öncelikleri vardı ve nehirlerin adamlarını koruyabileceği ovalarda iki defa muharebe aramıştı.

Hipoksi Tepeleri

De la Serna düşmanın seçtiği arazide muharebeye çekilmeye müsaade etmedi. Bunun yerine, kendi atlılarının Sucre'nin esas kuvvetinden ayrılacak herhangi bir birliği çevirip yok etmesini sağlayan bir harp meydanı seçti. Bazı kayıtlara nazaran köprüleri yıkmak ve son muharebenin vuku bulacağı Ayacucho ovasından çıkan tüm yollara barikat kurdurmak suretiyle Sucre'yi tamamen izole etmeye çalışmıştı. Muharebe meydanının rakımına daha çok dikkat göstermek gerekir: arazi, Quinoa Kızılderili dilinde "ölüler köşesi" anlamına gelen bir sözcük ile isimlendirilmiş civardaki hakim tepeler ile beraber anılmaktaydı. Esas muharebenin yaşandığı Quinoa köyünün yakınında rakım 3353 m. (11,000 ayak) idi ki İkinci Dünya Savaşı'ndaki Amerikan pilotlarının daha alçak irtifada (3048 m. – 10,000 ayak) oksijen maskesi takmalarının zorunlu kılındığını belirtmek gerekir.

Böylesi bir irtifada hipoksi yani oksijen azlığı önemli bir etken haline gelmektedir. Vücudun

TEPELERDE ZAFER. Martin Tovar y Tovar'ın tablosu Ayacucho muharebesinin sonrasını betimlemektedir. Çarpışmanın vahşeti, İspanya'nın Güney Amerika'daki politik kontrolünü sona erdiren anlaşmaları imzalamasının ardından Avrupa'ya geri dönebilen yenik ve yaralı de la Serna'ya gösterilen insani muamele ile belirgin bir zıtlık içindedir.

hemoglobinin yenilemek için yeterli oksijen bulamaması hem insanların hem hayvanların fiziksel ve akli melekeleri üstünde etki yaratmaktaydı. Bu sorunun farkında olan Bolivar Sucre'ye askerlerini birkaç hafta boyunca dağlarda tutmasını emretmişti, böylece vücutları hipoksi etkilerini dağıtmaya yeterli miktarda fazladan alyuvar üretebilmişti. De la Serna'nın kuvvetlerini topladığı Cuzco da Ayacucho ile yaklaşık aynı irtifadaydı ama Pasifik kıyısından getirilecek tüm kralcı askerlerin savaşta fiziksel bir sorun yaşaması muhakkaktı. Sucre'nin atları ise And kıyından öylesine etkilenmişti ki bazı süvari bölüklerinin levazım katarındaki daha dayanıklı katırlara bindirilmeleri gerekmişti. Kralcıların da asilerin de levazımı ve morali azalmıştı ki asiler ayrıca dağlardaki daha uzun konaklamaları boyunca yerel Kızılderili nüfusun kalıntılarından gelen tacizler ve saldırılara da uğramışlardı.

İhtiyatlı Dostluk

8 Aralık akşamı iki ordu karşı karşıya dizildikleri vakit muharebe düzeni mevcut haliyle Sucre ile aslarına pek iç açıcı gözükmemiş olmalıdır. De la Serna bir hafif piyade taburunu muharebe meydanına hakim Condorcanqui tepelerinin eteğine kaydırmıştı ki niyeti ertesi gün bu avantajlı yüksek araziye işgal etmekti. Sucre kendi avcı hattını rakibe karşı yaydığı zaman muhasım taraflardaki aile üyeleri ve tanıdıklar birbirlerini gördüler ve aralarında bir nebze yakınlaşma meydana geldi. İki ordunun da fırar derdi ordugahlarının etrafını bir nöbetçi kordonuyla çevirmelerini gerektirecek düzeydeydi. Belki de bu sebepten dolayı, hem Sucre hem de de la Serna son dakikada meydana gelecek bazı taraf değiştirmelerden avantaj sağlayabileceklerini ummuşlardı.

9 Aralık sabahı, kralcılar Sucre'nin üç tümeninden müteşekkil hattına çullanabilecekleri tepelere asker ve top kaydırmaya başladılar. Asilerin sol kanadına General de la Mar (1778-1830) komuta ediyordu. Sucre merkeze önderlik ediyor, geri cephedeki süvari ihtiyatına ise İngiliz generali William Miller (1795-1865) komuta ediyordu. Kolombiyalı General José Maria Cordova (1799-1829) komutasındaki sağ kanatta mukim süvari gücü de piyadeler ile destekleniyordu.

Tepe Yukarı Muharebeye

De la Serna muharebe için kendi planını yapmıştı. General Valdez, iki tabur piyade ve iki tabur kralcı süvari ile gece karanlığının örtüsü altında kuzeye, asilerin sol kanadına inebilecekleri bir mevkiye ilerledi. Sucre'nin yaklaşımı da benzer biçimde parlaktı: kralcılar tepelerdeki hatlarını düzenlemeye başladıkları esnada Cordova'nın çoğu süvari olan bileşik tümenini tepe yukarı bir denge bozma saldırısına yolladı.

Düşmanlarına karşı yükseklik ve rüyet avantajına sahip bulunan kralcılar çarpışmak üzere hareketlendiler ama harp nizamı almadıklarından asi *llaneroları* ve husarları bunlara ağır kayıp verdirerek nizama girmek yönündeki tüm çabalarını engellediler. Bizzat Cordova efsanevi düzeyde vahşi ve esin verici bir önderdi ki süvarileri saldırıya geçtiği sırada yaralanmamış haldeki atını vurmuş ve artık kaçması mümkün olmadığına göre tek çıkar yolun komutanın ve askerlerin beraberce dövüşmesi olduğunu söylemişti.

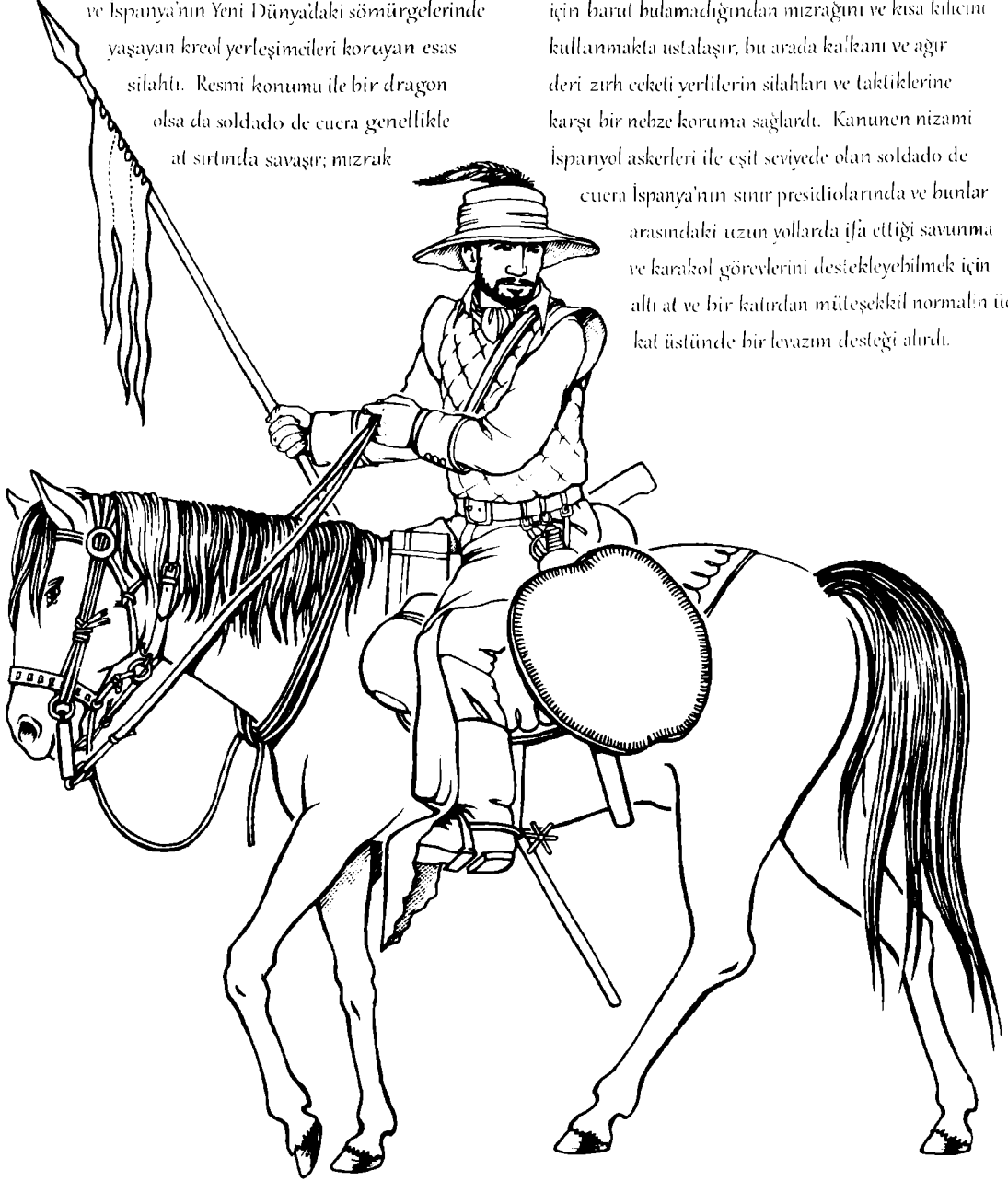
Merkezde, Sucre ile de la Serna uzayan savaş ve Andlardaki kış ayları yüzünden gözünü öfke бүrümüş piyadelerini savaşa tutuşturdular. Sucre'nin kuvvetlerine sonuncu İngiliz ve İrlandalı paralı askerler de dahildi ki bunların safları geçen yıllarda Avrupalı subaylar tarafından talim ve komuta edilen Güney Amerikalılar ile peyderpey doldurulmuştu. Piyadenin yakın dövüşe tutuşması kralcıların topçu üstünlüğünü etkisizleştirdi ve yavuz asiler tepe yukarı çıkmaya başladıkları sırada de la Serna yaralanarak savaş dışı kaldı. Başsız kalan kralcı merkezi çözüldü ve askerler sırtlarını asi filintaları ile mızraklarına dönerek tepe yukarı kaçışmaya başladılar.

Savaşın bu çarpıcı anında, tam da bu fırsat için kilometrelerce yürümüş olan Valdez ile çevirme kuvveti asilerin soluna bir anda çullanıverdi. Sucre'nin yaklaşan zaferi birden yenilginin kıyısına savrulmuş; askerleri muharebenin etkisi ve İspanyolları tepelere takip yüzünden nizamını büyük oranda kaybetmişti. Neyse ki Sucre'nin henüz savaşa girmemiş haldeki süvari ihtiyatına komuta eden General Miller acil durumda emir almadan harekete geçebilecek yüreğe sahipti ve adamları, katırları ve atlarıyla Valdez'in

Soldado de Cuera (1820)

Nadiren maaş alan ama sömürge yönetimi için hep kritik önemdeki "Deri Çeket", İspanyol hükümünü yayan ve İspanya'nın Yeni Dünya'daki sömürgelerinde yaşayan kreol yerleşimcileri koruyan esas silahtı. Resmi konumu ile bir dragon olsa da soldado de cuera genellikle at sırtında savaşır; mızrak

ve İspanya'nın tarihi düşmanları olan Murabıtlardan kopya adarga adlı bir kalkanı kuşanırdı. Filintası için barut bulamadığından mızrağını ve kısa kılıcını kullanmakta ustalaşır, bu arada kalkanı ve ağır deri zırh ceketi yerlilerin silahları ve taktiklerine karşı bir nebze koruma sağlardı. Kanunen nizami İspanyol askerleri ile eşit seviyede olan soldado de cuera İspanya'nın sınır presidiolarında ve bunlar arasındaki uzun yollarda ifa ettiği savunma ve karakol görevlerini destekleyebilmek için altı at ve bir katırdan müteşekkıl normalde üç kat üstünde bir levazım desteği alırdı.

Ayacucho Muharebesi

1824

Son bir tayin edici muharebe için sahneyi hazırlayan kralcı de la Serna ile Bolívar'ın en yetenekli astı Antonio José de Sucre y Alcala kuvvetlerini topladılar ve And yaylalarındaki Ayacucho kasabası yakınlarında manevra yapmaya başladılar. Her iki taraf da müsait bir muharebe meydanı seçmek için kendilerine zaman verdiler. Kralcılar malik bulundukları iyi donatılmış süvari ve topçularla yüksek araziye işgal ettiler ki bu etmenler sahip bulunan tarafa birden fazla zafer kazandırmışlardı. Buna mukabil Sucre'nin elinde hem kendi tecrübeli ve motive subayları hem de Bolívar'ın İngiltere ve başka Avrupa devletlerinden kiraladığı paralı asker kadrolarının son kalıntıları vardı. İspanyollar saldırmak için hazırlandıklarında Sucre kralcıların topçu üstünlüğünü nötralize eden bir denge bozucu saldırı başlattı ve kendi kuvvetli ihtiyatı İspanyolların temkinle geliştirdikleri bir kanat hücumunu muharebenin sonuna doğru bozguna uğrattı.

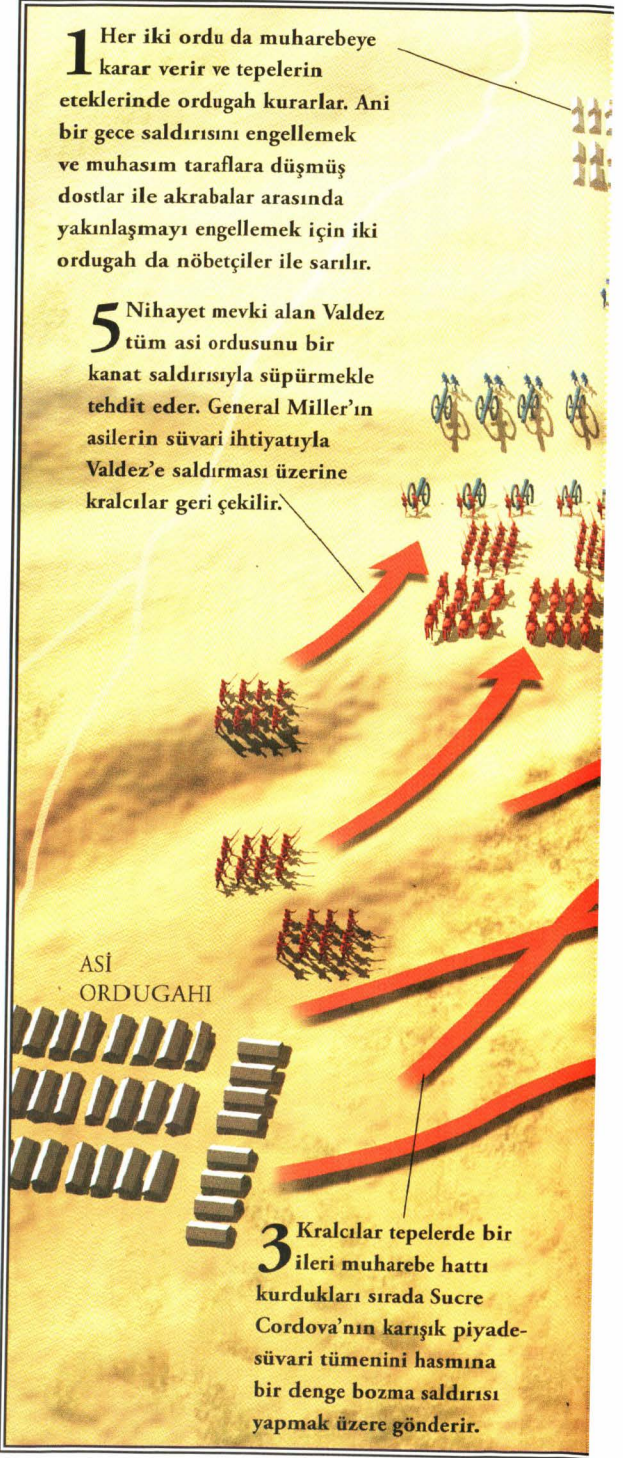
Hem Bolívar'ın daha önceki zaferlerine hem İspanya kıyılarına olan uzaklığı Peru'yu Güney Amerika'nın İspanya'dan kurtuluş için verdiği uzun ve tüketici savaşın son meydanı yapıyordu.

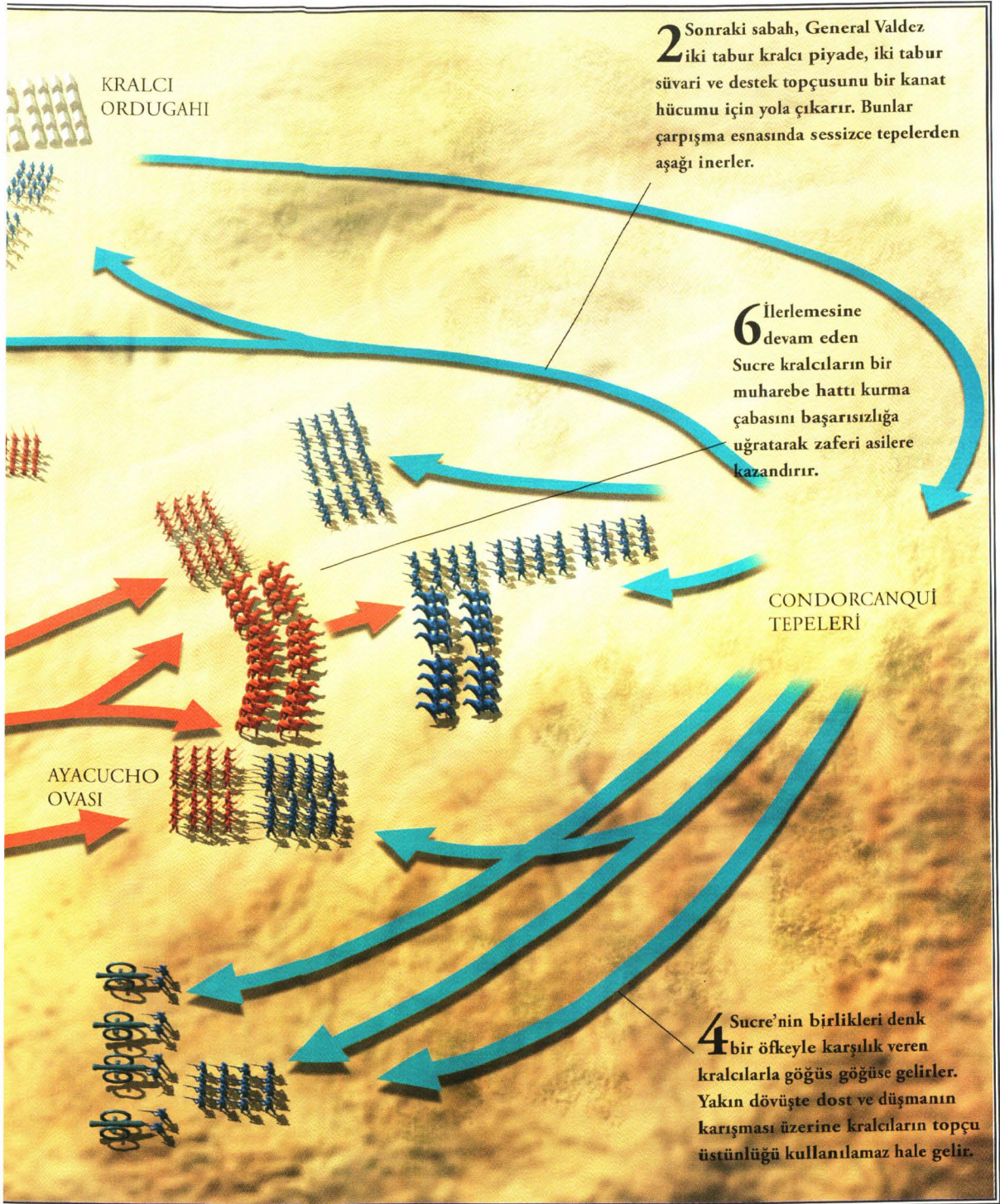
1 Her iki ordu da muharebeye karar verir ve tepelerin eteklerinde ordugah kurarlar. Ani bir gece saldırısını engellemek ve muhasım taraflara düşmüş dostlar ile akrabalar arasında yaklaşmayı engellemek için iki ordugah da nöbetçiler ile sarılır.

5 Nihayet mevki alan Valdez tüm asi ordusunu bir kanat saldırısıyla süpürmekle tehdit eder. General Miller'in asilerin süvari ihtiyatıyla Valdez'e saldırması üzerine kralcılar geri çekilir.

ASI
ORDUGAHI

3 Kralcılar tepelerde bir ileri muharebe hattı kurdukları sırada Sucre Cordova'nın karışık piyade-süvari tümenini hasmına bir denge bozma saldırısı yapmak üzere gönderir.

korumasız kanadına hücum etti. Sahadaki son örgütlü kralcı kuvveti de böylece çöktü.

Son Zafer

Sucre ile ordusu tepelerin zirvelerine ulaştıklarında kralcı kuvvetlerden ne kaldıysa komutasını üstlenmiş olan General Canterac'ı teslim müzakerelerine hazır buldular. Kurtarıcı Bolivar'ın dönüşüyle beraber tebrik ve iltifadlara mazhar olan Sucre Peru'da kalan son birkaç kralcı cebi de ortadan kaldırmaya koyuldu. Ayacucho'da 2000 kadar kralcı ölmüş, kral naibi ve generalleri de esir edilmişken buna mukabil asiler 1100 ölü vermişlerdi. Kayıp miktarı savaşın şiddetine tanıklık etmektedir. Muharebenin sonunda asi süvarileri kralcı husarların gümüşlü miğferleri için düşmanın ricat yollarını ararken görülebilirdi; böylesi kıymetli ganimetler muzaffer *llaneroların* çantalarını boylamışlardı.

Tam muharebe gününde Kral Ferdinand VII, de la Serna'yı Andlar Kontu ilan etti. Yarası iyileşmekte olan de la Serna İspanya'ya döndü ve muharebeyi kaybetmiş olmasına rağmen göstermiş olduğu hareket tarzı ile sarayın teveccühünü kazanmış olarak 1832'de öldü. Simon Bolivar birleşik Güney Amerika düşünün otoritesine karşı isyanlar ve 1829'da kendisine karşı ayaklanan Cordova da dahil takipçilerinin güvensizliği sonucu solmasını izledi. 1830'da Sucre'nin Ekvator'daki evinden Venezuela'daki bir zirveye gittiği sırada öldürüldüğü haberinin gelmesinin ardından, aynı yılın sonlarında veremden ölene kadar, Bolivar Kolombiya'da sürgünde yaşadı. İki adamın kalıcı başarısı Güney Amerika'daki İspanyol hükümünün sona erişti olmuştur.

Little Big Horn: 25-26 Haziran 1876

Amerika Birleşik Devletleri ile Kuzey Amerika kıtasının çeşitli halkları arasındaki savaşlarda bir simetri mevcuttur. Bu mücadeledeki sabit bir tema birbiriyle bağdaşmaz iki varoluş biçiminin çatışmasıdır. Yeni İngiltere'nin Kızılderili çiftçileri çok basit bir geçimlik tarım ile uğraşıyorlardı. Toprağa ektikleri çeşitli ürünleri Massachusetts'deki

sömürgecilerin serbest bıraktığı domuzlar tarafından eşelenip çıkarıldığında kızgın Kızılderililer kışın sağ kalmalarını bile tehlikeye sokan bu hayvanları öldürüyorlar, bu da sömürgecileri öfkeliyordu. Çiftçilik anlayışındaki bu basit ama zıt farklar Avrupalılar ile Kuzey Amerika yerlileri arasında çatışmayı kaçınılmaz hale getirmişti.

Farklı Yaşama ve Öldürme Yöntemleri

Kızılderili topraklarında

savaş ilk sömürgecilerin Jamestown'a gelip İspanyollardan korunmak için ilk İngiliz kalesini yapmalarından çok önce başlamıştı. Virginia ve daha sonra Massachusetts'deki sömürgeler, bir kabilenin gelip diğerini işgal ederek arazisine el koymasının geleneksel olduğu bir kültür kuşağına kurulmuşlardı. 1622'de Martin's Hundred'da ve 1675-76'da Kral Philip'in Savaş'ında Kızılderililer davetsiz etnik grubun en yakındaki temsilcilerine saldırıp karlı bir yağma yapmak ve düşman naaşlarını parçalamak suretiyle böylesi arazi ihlallerine geleneksel yanıtlarını vermişlerdi.

Birçok Kızılderili kültüründe, düşman etnik gruba saldırmak kazanç ve şan vaat ediyordu. Çoğu sömürgeleştirilen bölgede, Avrupalıların gerçekleştirdiği hırsızlıklar, saldırılar ve cinayetlere

“Ayacucho muharebesi Amerikan şanının ve General Sucre'nin başarılarının zirvesidir. Bu muharebe mükemmelen düzenlenmiş ve adeta tanrısal bir ilhamla icra edilmiştir...”

Waterloo Muharebesi nasıl Avrupa milletlerinin alinyazısına yön verdiyse Ayacucho Muharebesi de Güney Amerika milletlerinin kaderini çizmiştir...”

SIMON BOLIVAR

karşı Kızılderililer şiddete başvurmaktan başka çıkar yol bulamıyorlardı. Avrupa'daki "sivil" kavramı bilinmiyordu: her beyaz düşman kabilenin üyesi dolayısıyla meşru hedefti. Şan ve çapul Kızılderililerin aralarındaki savaşlarda hep bir etken iken beyazların mal varlıkları savaş için daha da iştah kabartıcı bir sebep teşkil ediyordu.

Beyazların Kızılderililere yanıtı, sömürgecilerin düşmanlarının savaş tarzına karşı duydukları kızgınlıktan ve ellerindeki üstün askeri tekniklerden dolayı giderek daha da vahşileşmişti. Bununla beraber, iki yüzyıl sonraki Little Big Horn'a ve sonrasına giden yolda askeri teknoloji beyazların üstünlüğünün sadece bir vechesi –ki en önemlisi de değil- idi. Yakın dövüšte sömürgeciler tomahavkı daha üstün bir silah olarak benimserlerken daha ilk dönemlerden beri Kızılderililer düşmanlarından ateşli silahlar çalmış, hatta satın almışlardı.

Sömürgeciler kuşaklar boyunca Kızılderililerin pusu ve orman savaşı taktikleriyle boy ölçüşmeyi öğrendiler. Kötü namı Simon Girty gibi dönekler

Kızılderililere Amerikan hududundaki saldırıları için kıymetli ipuçları ve yönlendirme sağlarken sömürgeciler daha baştan Romalıların eski "böl ve yönet" prensibini öğrendiler. Beyazlarla savaşan kabilelerin hemen her zaman kendi geleneksel düşmanları vardı ve bunlar yeni gelenler için izcilik yapmak hatta bazen yanlarında savaşmak için fazlasıyla istekli oluyorlardı.

Kulübe Tipiye Karşı

Sömürgecilere nihai avantajı sağlayan şey, bizzat uygarlıklarının doğası idi ki bunun askeri alandaki yansıması lojistik biçiminde tezahür etmişti. Sömürgeciler o zamana kadar kullanılmamış yahut pek az el değmiş arazileri kalıcı ve yoğun

TAŞIMASI KOLAY, BULMASI ZOR. Ova Kızılderililerinin tipiileri atın Kuzey Amerika kıtasına dönüşünün mümkün kıldığı göçebe yaşam tarzı sayesinde hızla geliştiler. İmal edildikleri bizon derisi ve çam direkler sayesinde basit ve hafiflerdi ama kış soğuğuna karşı kısıtlı koruma sağlıyorlar, beyaz adamın kurşunları karşısında ise tamamen güçsüz kalıyorlardı.

biçimde kullanıyorlardı. Büyük evleri ve ambarları Kızılderililerin akınları ile intikamcılıkları için bir hedef oluşturduğu kadar sömürgecilere direnme ve derlenip toparlanma gücü veren doğaçlama koruganlara dönüşebiliyordu. Sonraları, yeni sömürgelerin merkezi hükümetleri ve ardından Birleşik Devletler uzak arazilerden hiçbir kabilenin boy ölçüşemeyeceği kadar çok adam ve kaynak çıkarıp bunları bir kara ve nehir yolları ağıyla Kızılderililere karşı harekete geçirebiliyordu. Kabile konfederasyonları da Birleşik Devletler'e rakip olamazlardı.

Sömürgecilerin Kızılderililere saldırırken tercih ettikleri taktik ezici bir güçle en yakındaki hacimli yerli toplumuna çullanmaktır. Küçük akıncı gruplarını durdurmaya çalışmak bir alıntı yapmak gerekirse "bataklıkta sinek avlamaktır." Anthony Wayne veya William Henry Harrison (1773-1841) gibi generallerin Kızılderilileri savaşa mecbur etmek istediklerinde izledikleri mantıklı yol, 1794'te Fallen Timbers'da ve 1811'de Tippecanoe'da olduğu gibi, yerlilerin savunmak zorunda oldukları bir hedefe hücum etmektir. Kışlık yiyecek stoku ve barınaklar Amerikalılar için olduğu kadar Kızılderililer için de kritiktir ve bunları savunmamak felakete davetiye çıkarmak demektir. Little Big Horn Kızılderililerin savunmalarının mukadder olduğu bir köye ve kritik bir midilli sürüsüne yapılan saldırı sonucu vuku bulmuştu.

Doğu bölgelerinde İrokiler ve Şavniler gibi kabilelerin büyük, kalıcı yerleşimleri davetkar hedeflerdi. Ova kabilelerinin daha göçebe yaşam tarzı Kızılderililere asimetrik bir avantaj sağlıyordu. Her Çeyen köpek askeri Platte ve Cherry çaylarının kesiştiği noktada etrafındaki çiftlikler ile beraber büyüyen Denver'ı bilirdi. Bu askeri cemiyetin akıncı grupları asla aynı yerde iki defa kamp yapmaz ve daha sonra çadırılı köyleri düzenli olarak bizon sürülerini takip eden kabilelerine karışıp kaybolurlardı.

Bir düzen kurma yahut yumuşamaya gitme çabaları süregelen misliyle mukabeleler sonucu akim kalıyordu. Amerikalıların gerçekleştirdiği hırsızlık ve cinayet haberlerini duyan ova Kızılderilileri hemen hiçbir zaman işlenen cürümlle ilgisi bulunmayan çiftçilere intikam saldırıları düzenliyorlardı.

Kızılderili akıncı grupları da sıklıkla masum, hatta bizzat kendilerine düşman kabilelerden yahut genç savaşçıları dizginlemeye çalışan yaşlı "barış şefleri"nin kamplarından gelen av ve ticaret gruplarına karşı sömürgecilerin gazabını kışkırtıyorlardı. Amerikalıların da haddinden fazla cinai ve kanunsuz vatandaşı olması nedeniyle tüm sınır boyunun ilk kışkırtmada patlaması çok kolaydı.

Little Big Horn'a Giden Yol

Ovalardaki vaziyet 7. Süvari Alayı için Haziran 1876'da korkunç ve felaketli biçimde sonuçlanacaktı. Amerikan İç Savaşı'ndan önceki yıllarda mevcut A.B.D ordusu Güney Dakota'daki Philip Kearney Kalesi gibi küçük istihklamlarda üslenerek ovalara yayılmış yerleşim birimlerinin korunmasıyla meşgul olurdu. Birlik ve Konfederasyon arasında savaş patladığında şaşkın Kızılderililer müfreze müfreze Amerikan dragonlarının karakollarından doğuya at sürmesini seyrettiler. Uzun süredir Amerikalıların fazla yayıldıklarına inanmak isteyen ova savaşçıları için bu vaziyet gönüllerinden geçeni destekler gibiydi.

Doğu'da ve Batı'nın bazı kısımlarında savaş sürerken bile madenciler, yerleşimciler ve savaştan kaçanların Kızılderililerin kendilerine ait saydıkları topraklara akışı kesilmemişti. Hatta Doğu Colorado gibi birçok bölgede yerliler mülkiyet haklarını garantileyen belgelere sahiplerdi. Barış şeflerinin protestoları hiçbir işe yaramadı ama hayal kırıklığına uğramış Arapaho ve Çeyen savaş çeteleri ölümcül bir olaylar dizisini başlattı.

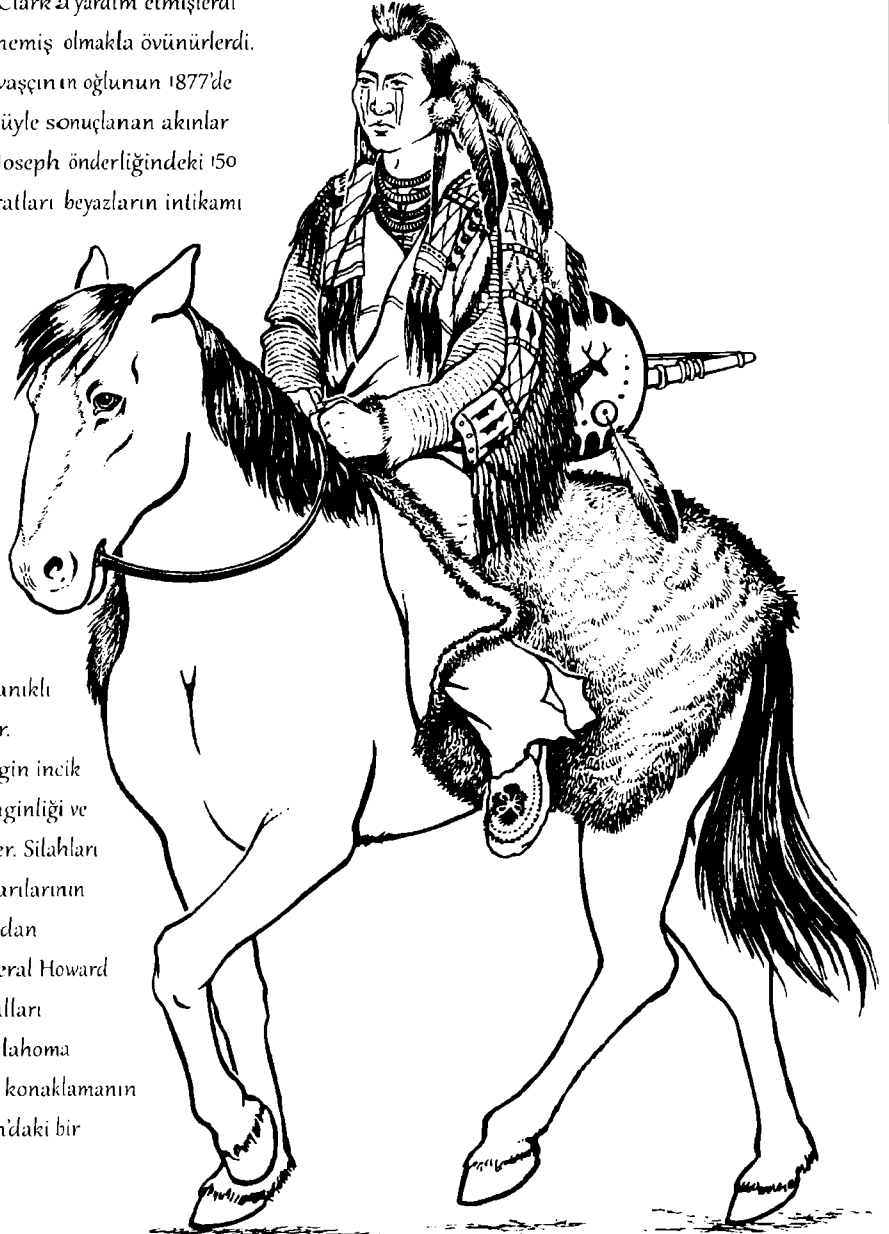
Sand Çayı

John Francis Chivington (1821-1894) başarısız bir Metodist rahibi ve Colorado ile Batı'nın altın ve gümüş madenlerini Birlik namına garantiye alan 1862'deki Glorietta Geçidi zaferinde alt rütbede pay sahibiydi. Bir dönemdaşının doğru ve pek de övücü olmayan biçimde "kendini Napoleon Bonaparte sanan deli bir vaiz" olarak tanımladığı Chivington yine de, Glorietta Geçidi'nin şerefi sayesinde, arkalarında feci biçimde parçalanmış cesetler bırakmakta bulunan Çeyen köpek askerlerinin akınlarına karşı Denver ile havalisinden 3. Colorado Süvari Alayı'nı kurmuştu. Çeyenlerin Kansas üzerinden doğuya giden yolu

Delik Burun Savaşçısı **(1876)**

Giderek pervasızlaşan yerleşimciler tarafından sabırları tüketilmeden önce Delik Burun kabilesinin savaşçıları 1805'te Lewis ile Clark'a yardım etmişlerdi ve tek bir beyazı bile öldürmemiş olmakla övünürlerdi. Bu durum katedilen bir savaşçının oğlunun 1877'de en az 18 yerleşimcinin ölümüyle sonuçlanan akınlar düzenlemesiyle değişti. Şef Joseph önderliğindeki 150 savaşçı ve 550 kişilik aile efratları beyazların intikamı ve zorla göç ettirmeye karşı Kanada'ya sığındılar. Albay Nelson Miles üşümüş ve aç kabileyi sınırdan sürdürdüğü 2735 km'lik (1700 mil) ricatı boyunca takip etti ki Delik Burunlar ordunun yaptığı bütün taarruzları püskürtmeyi başardılar.

Bir bizon kürkü savaşçıyı ve kabilenin yetiştirdiği dayanıklı Appaloosa atını ısıtmaktadır. Savaş boyaları, tüyler ve zengin incik boncuklar bu savaşçının zenginliği ve konumunu göstermektedirler. Silahları kısa bir yay ile hayati ve başarılarının resmedildiği bir deri kalkandan müteşekkildir. Miles ile General Howard kabile için iyi muamele koşulları elde etmeyi başardılar ve Oklahoma topraklarındaki felaketli bir konaklamanın ardından kabile Washington'daki bir rezervasyona yerleştirildi.

tıkadığı haberi gerginliği Haziran 1863'te had safhaya çıkardı. Denver savaş yolundaki Kızılderililer tarafından yutulmak üzere olan bir uygarlık adasına dönüşmüş gibi görünüyordu.

Kara Çaydanlık (ykl. 1803-1868) daha örgütlü Çeyen kabilelerinden birinin hatırı sayılır saygınlığa sahip şefiydi. O sırada halkını korumak ve gerginliği düşürmek için elinden geleni yapıyordu, hatta bunun için 500 kişilik kabilesini en yakın ordu karakolu olan Lyons Kalesi'ne 64 km. (40 mil) mesafedeki Sand çayı kıyısında mukim bir "güvenli bölge"ye götürmeyi bile kabul etmişti. Şüphesiz, kızgınlıkları giderek artan köyün 200 savaşçısından bazı akıncı çeteleri çıkmıştı. Yine şüphesiz, Chivington'ın emrindeki 700 adamla yaptığı saldırıda Sand çayında kılıçtan geçirilen kadınlar, yaşlılar ve çocuklar arasında pek az "düşman" bulunmuştu ki anneler çocuklarının hayatı için boşuna yalvarmışlardı. Chivington'un

emri "hepsini öldürüp kafa derilerini yüzün ki bitlenmesinler!" şeklindeydi. Kara Çaydanlık'ın da aralarında olduğu kılıç artıkları için kendi halklarının parçalanmış cesetleri Amerikalı sömürgecilerin artan vahşiliğine hatırlatıcı olmuştu.

"Zafer"i hakkındaki ilk birkaç cahilce tebriğin ardından Chivington, ünlü Philip Sheridan (1831-1888) gibi sert bir süvariye bile dehşete düşüren hareketi için tutuklanıp cezalandırılmaktan kurtulmak amacıyla ordudan istifa etti. Fakat olanlar olmuş, gazaba gelen Çeyenler ve Arapaholar Mississippi ötesindeki batıyı dev bir savaş alanına çevirmişlerdi.

Mavi Ceketlilerin Dönüşü

İç Savaş'ın bitişi, savaşan kabileleri gedikli askerlerden müteşekkil bir sel ile boğmamıştı. Muzaffer bir askeri gücü terhis etme yönündeki Amerikan geleneği ile yüzbinlerce kişilik ordu 1866'da 54,000 ve 1874'de sadece 27,000 kişiye düşmüştü. Bu adamların kimisi başka yerde iş bulamadığından, berikiler pek az yetenekleri olduğundan diğerleri ise bu etkileyici ve tehlikeli işi çok iyi ifa eder hale geldiklerinden orduda kalmayı seçmişlerdi.

Shiloh, Wilderness ve Nashville muharebelerinin gazilerinden orduyu bırakmayı seçenler de yeteneklerini kullanabilecekleri işler buluyorlardı. Kızılderili akıncı çeteleri kıta aşırı demiryolunun raylarını döşeyen işçilere saldırdıklarında işçilerin hazır bekleyen "cephane vagonları"na koşup yığılı duran ihtiyaç fazlası 1863 model Springfield tüfeklerinden kaptıklarını ve talimli bir acımasızlıkla saldırganları püskürttüklerini görmüşlerdi. Doğu Kıyısı'ndaki savaşlarda olduğu gibi demiryolu A.B.D ordusuna ciddi bir avantaj sağlamıştı: hatların Mayıs 1869'da Promontory Point'te birleşmesinden sonra artık ordunun levazımattan tehlikeli derecede uzak hareket etmesi gerekmeyecek ve istasyonlarda her daim ihtiyat bulunabilecekti. Demiryolu ayrıca

"SARI KAFA". West Point'teki sınıfında sonuncu olan Custer sallapati bir komutandı ama gözü beklilik ve gösterişten yana sıkıntısı yoktu. Cesareti ve girişimciliğinin üzücü bir cıkkatsizlikle birleşimi birçok askerinin ve nihayet kendisinin canına mal oldu.

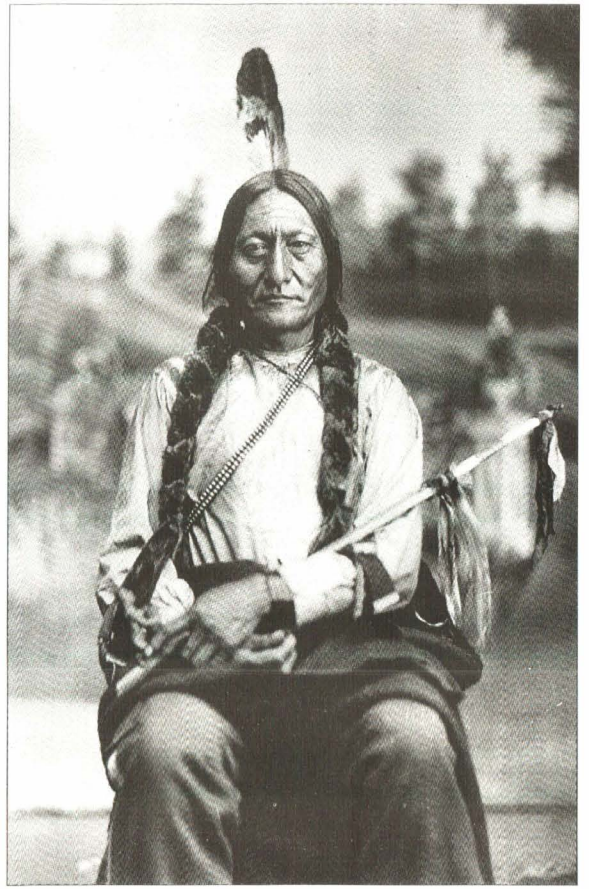
SAVAŞÇI DEĞİL HAYALCİ. Oturan Boğa'nın Little Big Horn'daki köye baş aşağı düşen mavi ceketliler hakkındaki görüşü Siyular ve Çeyenlerin Custer'ın imhasıyla sonuçlanacak biçimde durup savaştığını sağlamıştı. 1881'de orduya teslim olan Oturan Boğa Kızılderili topraklarının satışına karşı çıktı ve Siyuların Wounded Knee'de katledilmelerine girizgah teşkil eden 1889'daki olaylarda öldürülmeden önce Buffalo Bill ile turnelere katıldı.

ova Kızılderililerinin dayanağını oluşturan bizon sürülerinin de sömürülmesini mümkün kıldı ve büyük katliam başladı.

Taktikler ve Katliamlar

Bozulan anlaşmalar, geleneksel akıncılık ve Kızılderili topraklarına Amerikalıların girişleri Sand çayının kanlı arazisinin kuzeyinde ve güneyinde fazladan belalar çıkarıyordu. Dakotaların büyük şefi Kızıl Bulut (1822?-1909) 1865'den 1867'ye dek Birleşik Devletler'e karşı muzaffer olan pek az savaştan birini gerçekleştirdi. Ova Kızılderililerinin sevdiği "vur ve buhar ol" taktiğine ek olarak Kızıl Bulut ve komutasındaki Siyular kendi başarılı taktiklerini geliştirdiler. Bir yöntem, basitçe, yeni gelenlerin müstahkem mevzilerinden çıkıp savaşçıların tüm avantajlarını kullanabilecekleri kadar küçük bir araziye gelmelerini beklemektir. Tüm Siyu milletinin içinden 80 adamla geçip gidebileceği ile övünen Yüzbaşı William Fetterman'ın (1833?-1866) küstahlığı 81 asker ve üç sivilden müteşekkil bir oduncu kafilesini Philip Kearney Kalesi'nin duvarlarından çok uzaklaştırmasına neden oldu. Genç Çılgın At'ın (ykl. 1840-1877) komutasındaki küçük bir Kızılderili kuvveti belirlediğinde Fetterman bunun peşine düştü ve iyi hazırlanmış bir pusuya yakalandı. Fetterman kafilesinden bir kişi bile sağ kurtulamadı.

Kızılderililerin bir diğer tercih ettiği taktik beyazları ateş etmeye kışkırtıp ardından hemen sıfır menzil noktasına at koşturarak kemik göğüslükleri ve deri kalkanları ile kendilerini koruyabilecekleri yakın dövüşe girmekti. Ova Kızılderilileri için en onurlu savaş yolu yumruk veya kısa bir sopa aracılığıyla birine "darbe saydırmak" idi ki bu sopayı düşmanın derisine değdirmek, eğer savaşçı böylesine ölümcül bir yakın mesafeden sağ çıkabilirse, büyük şan

getiriyordu. Aşağılama mavi müfrezeleri durdurmaya yetmeyince Kızılderililer taş güzrleri, bıçakları ve tomahavkları etkili biçimde kullanabiliyorlardı. Boş menzil noktasında taş çağından kalma ok ve yay bile yeterince öldürücüydü. Dahası terkedilmiş araba tekerleklerinin demir kaplamalarından Kızılderililer öldürücü ok uçları yapıyorlardı.

Fetterman'ın felaketinden bir yıl sonra başka bir oduncu kafilesine saldıran Kızıl Bulut'un savaşçıları teknolojinin oyununa geldiler. Yaklaşık 1000 Siyudan çok daha az sayıda tedarikçi mevcuttu. Mavi ceketliler ateş açtı ve Siyular hücumla geçtiler. Yüzbaşı James W. Powell'in emrindeki 37 askerin bir araba laageri ve adi şüphane tüfekleri gibi gözüken silahlardan başka savunmaları yoktu. Bunların adı tüfek olduğu doğrudu ama menteşeli bir kuyruk mekanizması ile çok kuvvetli .50 kalibrelik (12.5 mm) bir kurşunu ateşleyecek biçimde tadil edilmiş 1866 model Springfieldlardı. Arabalardan siperi ve içlerindeki

İYİ SİLAH, KÖTÜ FİŞEK. 45-70'lik (10 mm) devlet kalibresindeki 1873 model A.B.D karabinasını ilk kuşananlar silahın hızlı doldurulduğunu, isabetli ve güçlü olduğunu görmüşlerdi ama fişek'in bakır başlığı pirinç zarfından kopmaya meyyalı.

cephaneyi kullanan Powell ile adamları Philip Kearney Kalesi'nden bir imdat kuvveti yetişip Kızıl Bulut'un püskürtülmesini sağlayana kadar kendilerini koruyabildiler. Yine de hükümet imzaladığı bir anlaşma ile Kızıl Bulut'un topraklarını tahliye etti ve Siyu şefi 1868'de Philip Kearney Kalesi'ni ateşe verme zevkine erişti.

Washita Muharebesi

Aynı sene, her ne kadar daha sonra George Armstrong Custer ile çoğu adamının da sonunu getirecek olsa bile, A.B.D ordusu nihayet ova Kızılderililerinin kaderini mühürleyecek taktiği keşfetti. Çayırlardaki kışlar Wyoming ve Colorado kasabalarındaki toprak izbelerde veya ahşap kulübelerde yaşayan beyaz yerleşimciler için bile çok zor iken, ağaçsız ovalarda çam direklerin üstünde deri gererek kurdukları çadırlarda yaşayan Kızılderililer için kış mevsimi en temel bir ölüm kalım savaşı zamanıydı. İyi zamanlarda bile kıt bulunan yakıt ve yem, ağaçlık ve korunaklı alanlarda beliren beyaz yerleşimleri nedeniyle daha da az bulunur hale gelmişti. Dahası, kış zamanı Kızılderililerin karda bıraktıkları ve yerlerini belli eden izler ünlü hareket yeteneklerine halel getiriyordu.

George Armstrong Custer en büyük ününü kazanmadan önce kendini iki olayla belli etmişti. 1861'de West Point'ten sınıfının sonuncusu olarak çıkmış ve 1863'te 23 yaşındayken Amerikan askeri tarihinin en genç tuğgeneralı olmuştu. Coşkulu ve gözü pek karakteri Philip Sheridan'ın kendisini himayesine almasını sağlamıştı. Bir defasında bir nehrin derinliğini merak eden Sheridan Custer'ın atıyla beraber ensesine kadar suya dalarak "bu kadar derin!" diye cevap verdiğine şahit olmuştu.

Custer'ın Appomattox Adliye Binası yakınındaki konfedere hatlarına at sürüp öfkeli ve şaşkın haldeki General James Longstreet'ten (1824-1901) Kuzey Virginia Ordusu'nun teslimini talep ettiği İç Savaş'ın bitiminden sonra da Sheridan'ın himayesi devam etmişti. General Ulysses S. Grant (1822-1885) bu kibirli genç süvariden hoşlanmıyordu ki bu hissiyat Grant'ın başkanlığa seçilmesi ve Custer'ın kötü şöhretli ölümünden sonra da devam etmişti.

İç Savaş'ın sonunda Custer kalıcı rütbesi olan Yarbaylığa tenzil edildi. Kasım 1868'de 7. Süvari Alayıyla beraber bir Kızılderili izini takip ederken bir resmi rezervasyonun yakınlarına geldi. İz yakınında diye yerli köyünü hemen düşman kategorisine sokan Custer ile adamları uyuyan köye girerek acımasız bir ateş açtılar. Şansın böylesi, kamp halkından 100 kişi ile beraber telef olan şef Kara Çaydanlık'a aitti. Custer'ın iz takibi ve köyü yok edişi onun eski yiğit süvari imajını tekrar parlattı ama emrindeki 7. Süvarilerin askerleri Binbaşı Joel Elliot (1840-1868) ile 19 adamının ölümlerini hiç unutmadılar. Custer muharebe meydanında yeterli keşif yaptırmadığı için komşu köylerden akın eden gazaba gelmiş savaşçılar tarafından ricat etmeye zorlanmış ve kaderlerine terk ettiği Elliot ile adamları intikamcı Çeyenler tarafından katledilmişlerdi.

Yağlı Çayır

Colorado'daki altının çektiği madenciler ve yerleşimciler Çeyenleri öfkelenmişti. Güney Dakota'daki Kara Tepeler'de de altın bulunduğu söylentisi madencileri ve yerleşimcileri buraya çekince güçlü Siyu kabileleri ayağa kalktı. 1874'te Custer 7. Süvari Alayı'nı Siyular'ın kutsal Kara Tepeler'indeki vaziyeti araştırmaya götürdü ve Kızılderililerin

mülkiyetinde bulunduğu anlaşılmış bu arazide altın bulunduğunu doğrulayan haberlerle döndü. Kızılderili kabileleri arasındaki geleneksel farklar ortak kaygılar ve haksızlığa uğramışlık hissi ile silikleşti ve Kuzey Çeyenleri ile Siyuların büyük kısmı silahlanıp rezervasyonlarını terk ederek Montana topraklarına geçtiler.

1876 yazında General Alfred H. Terry (1827-1890) bir piyade müfrezesi ile takibe koyuldu ve öncü 7. Süvari Alayı'na geleneksel keşif görevi verildi. General George Crook komutasındaki ikinci bir piyade müfrezesi Custer düşman yığınının yerini tespit ettiğinde diğer iki birlik ile buluşacaktı. Albay Gibbon (1827-1896) komutasında üçüncü bir müfreze de gönderen ordu böylece Kızılderili yığınağına karşı 3000 asker çıkarmış oluyordu. Hal bu ki Çılgın At, Oturan Boğa ve diğer şeflerin denk boyda bir kuvvet topladığını ordunun bilmesine imkan yoktu. Savaşçıların yaklaşık 10,000 kişiyi bulan aileleri ve bunları destekleyen büyük bir midilli sürüsünden müteşekkil dev bir yığın Little Big Horn nehrinin bir kıvrımında kamp kurmuştu. Bölgeye Kızılderililerin verdiği isim olan Yağlı Çayır yaz güneşi

altında onların gerçekten yağlı gibi görünmesinden ileri geliyordu.

24 Haziran'da Custer'ın Kızılderili izcileri ilk midillileri keşfettiler ve ardından ömürlerinde gördükleri en büyük köyü rapor ettiler. Daha önce Kızılderilileri sadece izole topluluklar halinde görmüş olan Custer izcilerinin endişelerine önem vermeyerek bir kenara attı. Emirleri hemen saldırmasına da, gerekli görüyorsa Crook ve Terry'yi beklemesine de cevaz veriyordu. İzicilerin 7. Süvari Alayı'nın düşman tarafından görüldüğünü bildirmesi ve kaçkın bir yük katırının da bulunmadan evvel Kızılderililerce yağmalanmasıyla bu raporun kuvvetlenmesi üzerine Custer köyün dağılmasından ya da Crook ile Terry'nin yetişmesinden önce hemen hücumla kalkmaya karar verdi.

SİLAH YARIŞI. 1894'ten sonraki bir tarihte, ordu için izcilik yaptığı sırada, Amos Kötu Kalpli Bizon'un eskiz defterine çizdiği bu resimde wincheslerli Kızılderililer paniklemiş süvarileri kovalıyorlar. Amos'un çizimleri kabilesinin yaşam tarzına son veren savaşları bir Oglala Siyusunun nasıl algıladığına dair erken bir anlatı sunmaktadır.

7. Alay'dan Süvari (1876)

İç Savaş sırasında pişen süvariler 1865'ten sonra batı ovalarına döndüklerinde, birkaç yıl evvel Siyaların Bozeman yolundan kovaladığı askerlerden daha iyi donatılmış ve daha iyi komuta edilir vaziyettedirler.

Bu çavuş muazzam bir yaralama gücüne sahip 405 çekirdekli yumuşak kurşundan mamul bir fişegi ateşleyen kuyruktan dolma bir karabinayı kuşanmıştır. Colt altıpatları yavaş deldürülmekle beraber dayanıklı ve güvenilir bir silahtır. Her iki silahın da fişekleri elde dikilmiş bir fişek kemerinde yahut geleneksel fişek kutusunda taşınab. liyorlar. Uyku tulumuna muhtemelen bir "ev hanımı" yani kıyafetlerini sahada onarabilmesini sağlayan iplik, yamalar, iğne ve kumaşları müttesekkil bir dikiş seti de sıkıştırılmıştır. Harita çantası, boynuna: bir matara ile teneke fincan ise eyerine asılıdır. 1839 model eyer çantaları taşıyor, çatal bıçağı ve muhtemelen bir-iki kitaptan müttesekkil saha lüksünü içermektedirler. Adını mucidi olan ünlü generalden alan efsanevi McClellan eyeri üzerinde oturmaktadır ki biniciden ziyade altındaki yarış atının rahat etmesi için tasarlanmış bu gereç amacıyla tamamiyle başarılı olmuştur.

Dört Tabur

Sayısız üstün düşman karşısında kuvvetleri asla bölmeme mecburiyeti savaşın en temel kaidelerinden biridir. Robert E. Lee, Custer'ın da şahitliğinde bu gerçeği göstermiş olmasına rağmen Custer saldırmayı düşündüğü köydeki savaşçıların sayısını tatmin edici bulmamış olmalıydı. Hücumunu planlamasından bir gece evvel izcilerinin kendilerini ölümler gibi boyamaları ve dünyevi eşyalarını dağıtmalarına bile dikkat etseydi bir fikri olabilirdi. Kendisi de geç kalmış bazı şüphelere sahip gibi gözükiyordu zira 25 Haziran sabahı tabur komutanlarını toplamış ve 1500 kadar bir sayıdaki savaşçıyla muharebeye girmek üzere bulunmalarının olanaklı olduğunu belirtmişti.

Cephane katarını geride pek hafif bir korumayla bırakan Custer tek alayını dört organik ama düşük güçteki taburuna böldü.

İkisinin komutasını kendisi aldı, en güçlü üçüncüyü Binbaşı Marcus A. Reno'nun (1834-1889) dördüncüyü de Yüzbaşı Frederick Benteen'in (1834-1898) komutasına verdi. Custer Benteen'i Kızılderililerin güneye doğru dağılmalarını engellemek üzere alayın sol kanadında keşif yapmakla görevlendirdi. Binbaşı Reno bir sabitleme hareketi yapmak üzere doğruca nehrin karşısındaki köye girecek; Custer'da en batıya dolanıp birleşik Çeyen ve Siyuları yok edecek çevirme manevrasını gerçekleştirecekti. Reno Little Big Horn vadisine girdiği sırada Custer'ın yolladığı bir neccaptan ihtiyatlı olduğu kadar hızlı biçimde ilerlemesi ve tüm alay tarafından destek göreceği yönünde emir aldı. Yüzbaşı Benteen'e de alelacele karalanmış bir mesaj ulaştı: "Benteen – Gel. Büyük

Köy. Hızlı ol. Cephane getir. Not: Cephane getir." Custer'ın destek ve cephane isteği Little Big Horn'un kılıcı artıklarına ulaşan son muhabere oldu.

Nehir, Ağaç, Tepe

Reno da tıpkı Custer gibi İç Savaş'ta cesareti sayesinde sahra terfisi ile (onursal) tuğgeneral yapılmıştı

ve çarpıcı olmasa da sağlam bir sicili vardı. Reno 175 adamıyla nehir vadisine at sürdü, nehri geçti ve 3 km. (2 mil) ilerideki devasa bir köy olduğunu anladığı hedefine ilerledi. Oglala Siyularının şefi Kısa Köpek komutasındaki bir savaşçı bulutu onu karşılamak üzere dışarı aktığı sırada Reno neyle karşılaşacağına dair Custer'a rapor yolladı ve bir ağaç öbeğinin yanında avcı hattı kurdu. Burada her dört askerden biri taburun atlarına göz kulak olur ve Custer'ın söz verdiği desteği beklerlerken

başkomutanlarının düşmanın ezici sayı üstünlüğünden bihaber olduğunu anladılar. 30 dakika içinde Reno'nun adamları beşe bir sayısal zafiyete düşmüşler ve hücum eden Siyu ve Çeyenler tarafından yutulma tehdidiyle karşılaşmışlardı. Askerleri ve izcileri Custer'ın ondan uzaklaşıp doğruya doğru gittiğini rapor ettikleri zaman Reno ağaç öbeği çevresinde bir savunma hattı kurmaya çalıştı ve ardından adamlarını nehrin karşısında, günümüzde halen Reno Tepesi diye anılan bir yükseliye doğru düzensiz biçimde ricat ettirdi.

Adamlarının üçte biri zayı olurken 7. Süvarilerin baş izcisi Kanlı Bıçak'ın (1840-1876) beynini Reno'nun suratına saçan bir kurşun isabeti durumun vahametini binbaşıya iyice idrak ettirmişti. Küçük bir

"Albay Custer'ın doğrudan emri altındakilerle beraber izlediği yol Reno tarafından da nehrin bir mil civarındaki bir noktaya kadar takip edilmiş; bundan sonra nehrin akış yönünde sağa (veya kuzeye) dönerek yolunu ayırmış ve ardından Binbaşı Reno'nun gittiği istikametle dört mil kadar aşağısında kendisi ve komutasındakiler düşmanlar tarafından yok edilmişlerdir."

ABD ORDUSU ARAŞTIRMA
KOMİSYONU, 1879

Little Big Horn Muharebesi

1876

Beyazlar ve Kızılderililer arasındaki katliamlar ancak tayin edici bir güç gösterisinin kesin çözüm getirebileceği bir noktaya tırmanmıştı. Sayıca çok ve güçlü Siyular ile iyi örgütlü ve askeri bakımdan yetkin Kuzey Çeyenleri A.B.D hükümetine karşı koyma niyetleri hakkında şüpheye yer bırakmaksızın 1876 ilkbaharında rezervasyonlarını terk etmişlerdi. Yaklaşık 3000 kişilik kuvvetli bir piyade ve süvari birliğini yollamak suretiyle cevap veren ordu Kızılderililerin de ilanihaye bir o kadar savaşçı toplandığının farkında değildi. Custer aldığı emirler ve kendi arzuları doğrultusunda mevcut kuvvetin üçte birinden azıyla taarruz edince sonuç Birleşik Devletler ordusunun Kızılderili Savaşlarında uğradığı en büyük yenilgi ve Amerikan yerlilerinin nefret duyulan “Sarı Kafa”dan aldığı intikam oldu.

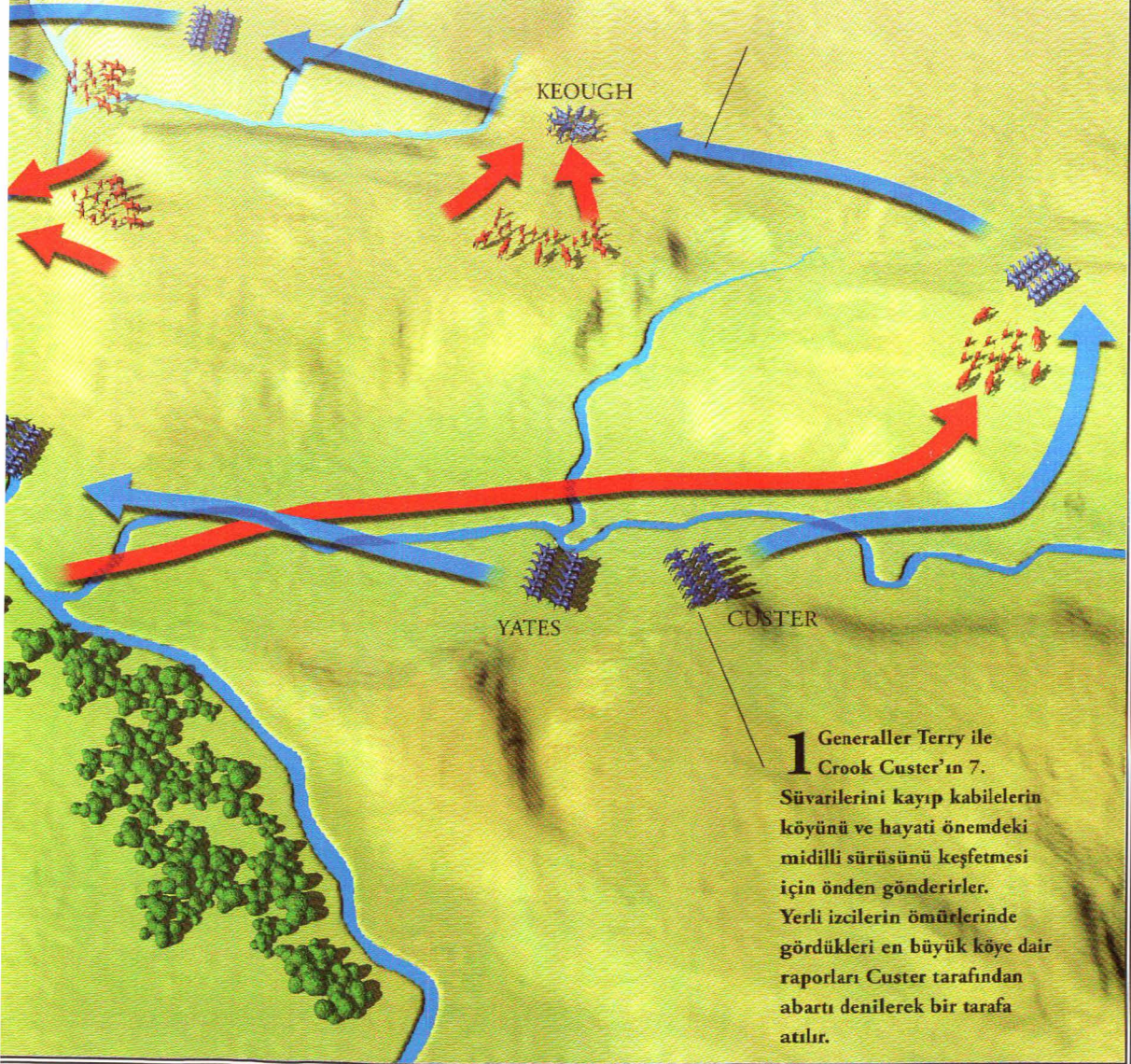

Little Big Horn Nehrinin sağladığı sulama araziye mükemmel bir bizon ve sığır otlağı haline getiriyor, böylece bu boş çayırın bile beyazlar ve Kızılderililer arasında ihtilaf konusu olması şiddetli ve kesin bir çözüme davetiye çıkartıyordu.

4 Custer'ın kuzeye doğru hareketi bir bozguna dönüştükçe birliği dağılmaya başlar. Bireysel gruplar yıkımdan kaçmaya çalışırken kendi "son direniş"lerini gerçekleştirirler.

2 Little Big Horn'un kıyısı boyunca köye yaklaşan Custer, alayını üçe ayırarak Binbaşı Reno'yu doğrudan köye gönderir, Benteen'e keşif görevi verir ve kendi iki taburunu köyü kuşatma fikriyle yanına alır.

1 Generaller Terry ile Crook Custer'ın 7. Süvarilerini kayıp kabilelerin köyünü ve hayati önemdeki midilli sürüsünü keşfetmesi için önden gönderirler. Yerli izcilerin ömürlerinde gördükleri en büyük köye dair raporları Custer tarafından abartı denilerek bir tarafa atılır.

Kızılderili kuvveti Reno'nun taburunu tepede kısıltı tutarken savaşçıların büyük kısmı Custer'ın peşinden doğuya gittiler. Reno tabur cerrahı da dahil 40 ölü ve 13 yaralı zayıf vermişti.

Benteen Harekete Geçiyor

Custer'ın son mesajını alan Benteen, uzun mesafeden Reno'nun püskürtülüştüne şahit olmuş ve Kızılderili kampının boyutunu müşahade ettikten sonra neccabın ve kendi izcilerinin Custer'ın iki taburunu

respit ettikleri mevkiye doğru ilerlemişti. Taburu yoldayken, Reno'nun adamlarına tepenin üstünde avcı çukurları kazmakta oldukları sırada rastladılar ve donanımlarına küreğin de dahil olmasını dilediler. Custer Washita'dan çekildiği vakit Elliot ile adamlarına olanların anısı hiçbir askerin zihninden

MYLES KEOUGH HATIRLANIYOR. Keough, soyulmuş ama zarar verilmemiş cesedinin bulunduğu noktaya kalıcı bir mermer anıt dikilmeden önce silah arkadaşları tarafından ahşap bir anıtla hatırlanmıştı.

uzak olamazdı ve Washita'da hazır bulunan Benteen Custer'a karşı olan hor görüsünü gizlemiyordu. Benteen taburunu Reno'nunkıyla beraber hatta soktu ve vadideki çarpışmadan sağ kurtulanlar ya onlara katıldı ya da gözlerinin önünde öldürüldüler. Benteen'in cephane katarını savunma hattına çekme kararı Custer ile at süren adamlardan kalan 379 kişinin hayatta kalmasını sağlamıştı.

Custer'ın Son Savunması

Muharebe meydanına gidecek çağdaş bir ziyaretçi savaşın son neticelerini takip edebilir. Reno ile Benteen'in tepede cephane ve tayın sandıkları ile bazı bineklerinin leşleri gerisinde bekledikleri at nallı biçimli mevzide hala sığ çukurlar mevcuttur. Custer'ın artlarında son ilerleyişini gerçekleştirdiği batıya uzanan tepeler

boyunca dikilmiş beyaz mermerden işaretler çeşitli asker ve izci gruplarının düştükleri noktaları oldukça güvenilir bir kesinlikle belirtmektedirler ki hat Reno Tepesi'nden giderek uzaklaşır. Muharebe meydanındaki tek savunulabilir noktadan 6 km. (4 mil) kadar uzakta yer alan bir dikilitaş ve işaretler George Armstrong Custer ile komutasındaki adamlardan son kalanların gömüldüğü yere dair ayrıntıları belirtmektedirler. Puslu mesafede Reno ile Benteen boş yere Custer'ın söz verdiği desteği bekliyor ve uzaktan silah seslerini işitmekle beraber 25 Haziran akşamı çöktüğü sırada sadece kendilerini ateş altına almak üzere giderek daha çok sayıda Kızılderilinin bulunduğunu tepeye doluştuğunu görebiliyorlardı.

Şef Çılgın At ve dev bir adam olan Şef Gall (ykl. 1840-1895) komutasındaki savaşçıların verdiği raporlar Custer ve adamlarının parça parça yıkılışını doğrulamaktadırlar. Sürekli artan sayıda savaşçıları

silah seslerine koşmuş ve Custer Tepesi olarak anılan mevkide Custer ile adamlarının yıkımını tamamlamışlardı. Reno ile Benteen'in komutasındaki birçok bölükler uzaktaki silah seslerine doğru gitmeye çalışmış ancak, ismini Custer'a ilk ulaşmaya çalışan yüzbaşidan alan Weir Point muntakasından ileriye geçememişlerdi. 7. Süvari Alayı'ndaki her asker kişisel bir ölüm kalım durumu ile karşı karşıyaydı ve

Kızılderili izcilerden pek çoğu Siyu kıyafetleri giyip savaş alanından sıvışmak suretiyle kendilerini kurtarmışlardı.

Seri Ateşliler Tek Atışlılara Karşı

Modern tarihçiler ve arkeologlar zamanın Custer'ın adamlarından geriye bıraktığı kemikleri ve malzemeleri etraflı incelemelere tabi tutmuşlardır. Nispeten bol miktardaki Winchester fişegi

gi kovanları Kızılderililerin büyük sayıda 1866 ve 1875 model Henry ve Winchester tüfeğine sahip bulunduklarını göstermektedir ki yerlilerin geleneksel olarak savaştığı menzillerde bu silahların fişekleri kolaylıkla öldürücü olmaktaydı. Süvarilerde üstün, güçlü ve isabetli bir silah olan 1873 model Colt ordu revolveri bulunmaktaydı. Bu silahın tek dezavantajı (sanatkarane tasvirlerde pek az belirtilir) doldurmak için gereken zamanın Custer'ın adamlarına fazla uzun gelmiş bulunmasıydı. Okların ve seri ateşli Winchesterlar ile Spencerlerin kurşun yağmuru altında, süvarilerin 1873 model Springfield karabinalarının ateşlediği fişegin bir kusuru fazlasıyla belirgin hale gelmişti. Silahların kamaları ısındıkça fişegin kompozayt bakır zarfı pirinç gövdeden ayrılıyor böylece kırık fişek dışarı çıkartılana dek –tabii asker bunu yapacak kadar uzun yaşayabilirse– silah ateş edemez hale düşüyordu. Yine de karabina Reno Tepesi'nde

“Gece yarısı sularında bir borazan sesi duyduk ve bunun yardımımıza gelmekte olan Custer'ın askerleri olduğunu düşünen adamlar tezahürata başladılar. Binbaşı Reno borazancılarımızdan birine sinyal vermesini emretti ama buna cevap gelmeyince Kızılderililerin bize oyun oynadığına karar getirdik....”

BAŞÇAVUŞ JOHN M. RYAN, 7.
SÜVARİ ALAYI, M BÖLÜĞÜ

günü kurtarmış, güçlü ve isabetli fişegi Kızılderilileri savunma hattından uzakta tutmuştu. Yüzbaşı Thomas H. French (1843-1882) bıçağıyla kırılan fişekleri temizlemiş ve hatta bozulan karabinaların yerine tamir ettiklerinden vermişti. Cephane katarının Reno'nun hattına yönlendirilmesi 7. Süvarilerden sağ kalanların ertesi gün olan 26 Haziran boyunca da saldırılara göğüs germesini sağlamış, iki günde 59 kayıp verilmişti. Muzaffer Siyular ve Çeyenler nihayet o akşam bir çayır yangınının perdesi altında çekildiler. Ayın 27'sinde Terry'nin müfrezesi nihayet geldi ve bitap haldeki kılıç artıklarını Custer ile 209 yoldaşlarının kaderi hakkında bilgilendirdi.

Soğuk Yenen İntikam: Omdurman 1898

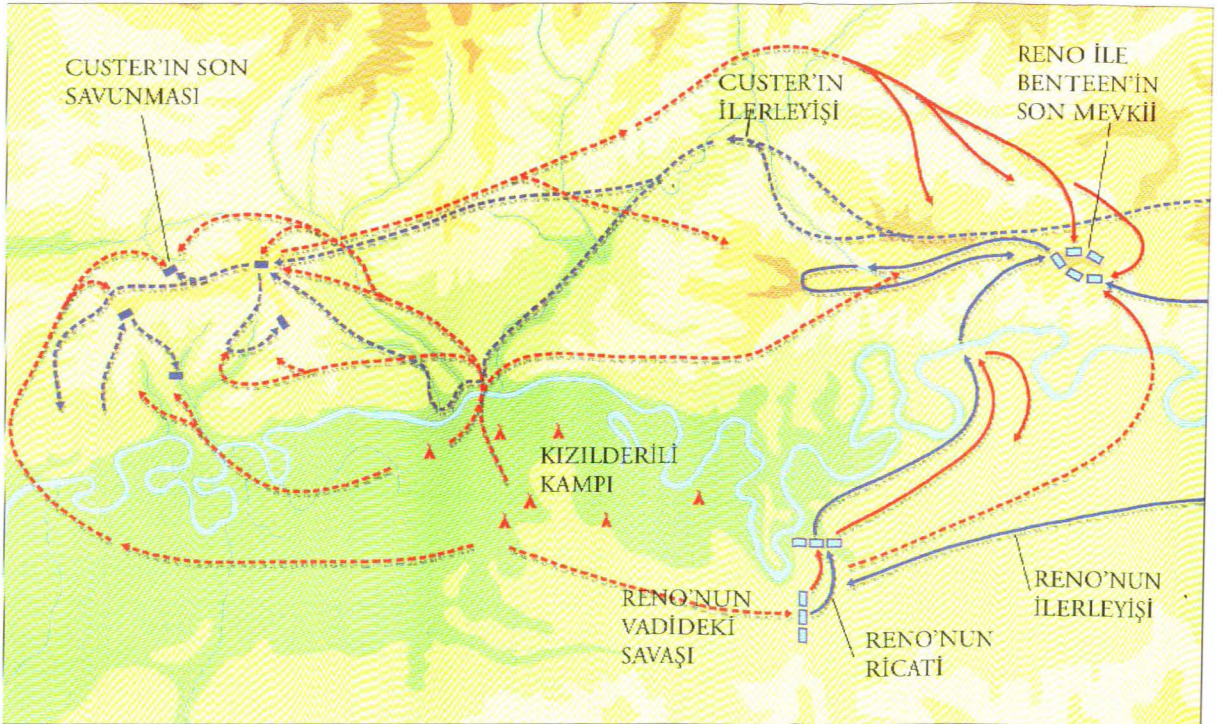
Custer ve adamlarının intikamı neredeyse hemen alınmıştı ama General Charles Gordon (1833-1885)

için 13 sene beklenmişti. Çılgın At Eylül 1877'de Amerikalıların elinde ölürken Sömürgeler Nezareti "Çinli" Gordon'ın Ocak 1885'teki ölümünün intikamı için hazırlıkları Temmuz 1898'de bitiriyordu. Başbakan William Gladstone (1809-1898) Gordon'ı, şehrin düştüğü sırada öldürüldüğü Hartum'a yollamış ve ne intikamın ne de Sudan'ın uğurlarında ödenecek bedele değmeyeceğini düşünmüştü.

İngiliz İmparatorluğu için on binlerce düşman Sudanlıyı görmezden gelmek A.B.D hükümetinin 3000 kadar Siyu ve Çeyen savaşçısının faaliyetlerine gözünü kapatmasından daha kolaydı. Bu durum, Amerikalıların batı ovalarındaki varlığı ile İngilizlerin Mısır ve Sudan'daki varlığının arasındaki tabiat farkıyla açıklanabilir. Amerikalılar büyük ovalara büyük sayılarda ve kalıcı olarak yerleşip bölgeden faydalanmak istiyorlardı. İngilizler de Sudan'dan faydalanmak istiyorlardı ama burada yaşamak isteyen pek fazla vatandaşları bulunmadığından hacimli bir sivil topluluğunu koruma amaçlı askeri hareket için bastıramıyorlardı.

Vaziyet 1896'da değişti. Salisbury Lordu Robert Cecil (1830-1903) başbakan oldu ve İngiliz-Mısır

LITTLE BIG HORN MUHAREBESİ. Sağ üstte görülen Reno Tepesi harp meydanındaki tek savunulabilir nokta olarak kendini göstermiş ve Yüzbaşı Benteen'in cephane katarını buraya taşıma kararı 7. Süvari Alayı'nın yarısından biraz fazlasının katliamdan sağ çıkmasını sağlamıştı.

M1873 ALTIPATLAR. Custer'ın birliğindeki askerlerin taşıdığı bu silah hem gerçek hayatı hem de Hollywood öykülerindeki birçok düello'nun ünlü "barış getiren'i oldu. 45 kalibrelilik (10 mm) kurşunu isabetli ve çok güçlü bir cephaneydi; silahın tek kusuru boş kovanları boşaltıp yenilerini doldurmak için çok zaman gerekmesiydi.

ordusunun serdarı Horatio Herbert Kitchener (1850-1916) Kahire-Cape Town demiryolunun inşaatını konuşmak üzere Kahire'de Cecil Rhodes (1853-1902) ile görüştü. Mısır hükümeti Vadi Halfa'daki Nil limanından Hartum'a uzanan bir demiryolu inşaatına başlamış ve hat Kuzey Sudan'daki Akaşa'ya ulaşmıştı ancak Gordon'ı öldüren aynı toplum, Sara'staki hududun güneyinde kalan rayları söküp traversleri yakacak odun olarak kullanmıştı ve demiryolunun daha güneye uzatılmasına dair tüm çabalara karşı koyulacağı açıktı.

İslami Cihat

1881'de, Sudanlı bir din mütefekkeri olan Muhammed Ahmed b. Abdullah (1844-1885) İslam'a karşı koyacak tüm devletlerle mücadele etmek üzere Allah tarafından atandığını ve Mehdi olduğunu ilan etti. Kendisinin İslam'ın müjdelanmış kurtarıcısı olduğunu iddia etti ve Mısır hükümetine karşı harekete geçti. 1821'den beri Hıdivlik hükmünü Sudan'a yaymıştı ve daha da güneye yayılmaya çalışıyordu. 1869'da açılan Süveyş Kanalı'nın masrafları ve stratejik önemine binaen İngiltere 1873'te Mısır üzerinde protektora ilan etti. İngilizlerin güdümündeki Hıdiv de "Çinli" Gordon'ı Sudan valisi yaptı.

Gordon, günümüze dek patlamaya hazır durumda kalan bir ortamı karıştırarak Ahmed b. Abdullah'ın başarısı için gereken ortamı hazırladı.

Yerel zenci ahaliyi yöneten Sudan'daki Arap azınlık bu ülkeyi Afrika köle ticaretinin kalan en büyük merkezi yapmıştı. İngiltere'nin kölelik karşıtlığı ve Gordon'ın yönetici olarak becerisi sonucu insan ticareti ve neticede Sudan'ın mevcut ekonomisi sona erdirildi. Böylece Ahmed b. Abdullah'ın cihat çağrısı on binlerce ümitsiz ve dünden razı kulağa ulaştı. Bunların arasındaki eski bir köle taciri olan Osman Dikna (1836-1926) mükemmel bir generale dönüşecekti. Nevi şahsına münhasır saç modelleriyle Dikna'nın kabilesi olan Becala Kipling'in 1890'daki hayranlık dolu şiirinde bahsettiği "Fuzzy-Wuzzy"lerdi.

Köle ticaretinin bitirilmesi Mısırlıların Sudan için yaptığı neredeyse tüm plan idi ve hıdiv artık savunmaya zorlanmadan önce eyaleti tahliye etmeyi düşünüyordu. Mızraklar, kalkanlar ve Cihat çağrısı ile silahlı Osman Dikna, İngiliz suayları komutasındaki Mısırlı acemilere ağır gelen bir dizi şedit hücum başlattı. 1883'te Şeykan'da Ahmed b. Abdullah'ın ordusu olan Ensar, Tümgeneral William Hicks (1830-1883) komutasındaki 10,000 Mısırlıyı kılıçtan geçirdi ve generalin kesik kellesi ganimet olarak Ahmed b. Abdullah'a gönderildi. Hücumları sırasında ensariler, fişeklerini dünya silah piyasasından bolca tedarik edebildikleri çok sayıda batı yapısı kuyruktan dolma tüfek ve bir miktar modern top ele geçirdiler.

İnsaniyete dair tüm nutuklarına rağmen Başbakan Gladstone kölelikle mücadelede her daim isteksiz

olmuştu ve Mısır hükümetine karşı Sudan ayaklanmasını destekliyordu. Ocak 1884'te Gladstone General Gordon'ı, yanına talimattan başka bir şey vermeksizin, Sudan'ı terk etmek isteyen İngiliz vatandaşlarını tahliye etmek ve tüm Mısır kuvvetlerini geri çekmek üzere görevlendirdi. Sudan'ı Ahmed b. Abdullah'a bırakmaktaki isteksizliği sonucu Gordon kurmayı başardığı birliklerini geri çekmekte tereddüt etti ve Sudan'ın başkenti Hartum'a varışından bir ay sonra

Ahmed b. Abdullah'ın ordusu tarafından kuşatmaya alındı. Gordon'ın belki niyetlendiği üzere, kuşatılmış şehirdeki varlığı Gladstone hükümetini Sudan'a daha fazla müdahaleye mecbur etti. Gladstone hiç istemediği halde, kara yolundan ilerleyen 5400 piyade

YIKIMA DOĞRU KOŞU. Pusudan fırlayan Ensar savaşçılarının savaş naraları ve dimdik saçlarının yarattığı korku kalkanları ve kılıçlarının görüntüsü ile katmerleniyordu.

ve süvariden mürekkep bir yavaş yavaş müfreze ile topçerler ve yük gemileri tarafından desteklenen başka askerlerden müteşekkil "Nil Seferi Kuvveti"ni Ağustos 1884'te yola çıkardı. Seferi kuvvet Ensar saldırılarının üstesinden zar zor geldi ve Gordon'ın kesik kellesinin Ahmed b. Abdullah'ın ganimetleri arasına katılmasından iki gün sonra Hartum'a ulaşabildi. 50,000 Ensarinin saldırısı altındaki Nil Seferi Kuvveti'nin Mısır'a başarılı ricati parlak ama tamamen faydasız bir başarıydı. Ahmed b. Abdullah da Hartum'un düşüşünden altı ay sonra hastalıktan öldü ve İngiliz-Mısır ordusu Ensarilerin kuzeye, Mısır'a yayılma denemelerini durdurma-ya muvaffak oldu. Sudan'daki vaziyet izleyen 12 yıl değişmeden kaldı.

Sudan Savaşlarının Harp Teknikleri

Uzak güneydeki Zuluların aksine Ahmed b. Abdullah'ın Ensarileri için süvari tanıdık bir olguydu ve durumları elverdikçe kendi atlı askerlerini kullanıyorlardı. Ahmed b. Abdullah'ın uzun mızraklı atlıları El Teb'de kaçışan Mısır askerlerinin peşine düşmüş ve 11,000 kişilik bir orduyu neredeyse tamamen imha etmişlerdi. İngiliz piyade ve süvarileriyle savaşırken Sudan atlıları Kuzey Amerika'nın ova Kızılderililerine çok benzer bir taktik kullanıyorlardı: batılların bir müfrezesini esas kuvvetlerinden ayırıp kurulu bir pusuya çekmek.

Sudan piyadesinin de İngiliz süvarileriyle baş etmek için kendi yöntemleri vardı. Bireysel Ensariler çalılarda veya başka gizlenme yerlerinde siper alıyorlar hatta zaten çarpışmakta olan bazıları ölü taklidi yaparak İngilizlerin mevzileri üstünden geçip gitmelerini bekliyorlardı. Ardından tek veya çift eli geniş geniş ağızlı kılıçlarını ve geniş uçlu mızraklarını kullanarak İngilizlerin bineklerini sakatlamakta bir nebze başarı kazanıyorlardı. Ancak İngiliz süvarilerine verilen revolverler ile daha sonradan dağıtılan Lee-

Metford karabinaları böylesi yakın mesafeden saldırıların pahalıya patlamasına sebep oluyordu.

Isandhlwana ile sömürge savaşlarının şiddetli geçen başka vakalarındaki felaketler İngiliz subayları ile süvari askerlerinin uygun düştükçe münasiben "Zulu revolverleri" adıyla maruf bir dizi tabancadan edinmelerine sebep olmuştu. Bu canavarların örnekleri arasında 1880 imali .476 kalibrelik (10

mm) Webley "Pryse" ile daha ufak ama yine de hacimli .455 kalibre (10 mm) Webley "Afrikalı" gibi tabancalar sayılabilir. Tranter da benzer büyük kalibreli nümuneler sunarken Kızılderili Savaşları'nın Amerikan yapısı Coltları ile Smith-

Wessonları da Afrika'daki savaşlarda paylarına düşen hizmeti yapmışlardı.

Tıpkı şahsiyetinin başka yönlerinde olduğu gibi silah seçiminde de Winston Churchill (1874-1965) alışılmadık bir adamdı zira ilk otomatik tabancalar-dan birini edinmişti. Kullandığı C96 Mauser son derece yatkın bir mermi yoluna sahip 7.63 mm'lik (0.3 pus) küçük ama güçlü bir kurşun atıyordu. Böylesi erken bir tasarım içim C96 muazzam derecede güvenilirildi ve bu özelliği ile 10 atışlık şarjörü Omdurman muharebesinde Churchill'in hayatını kurtaracaktı.

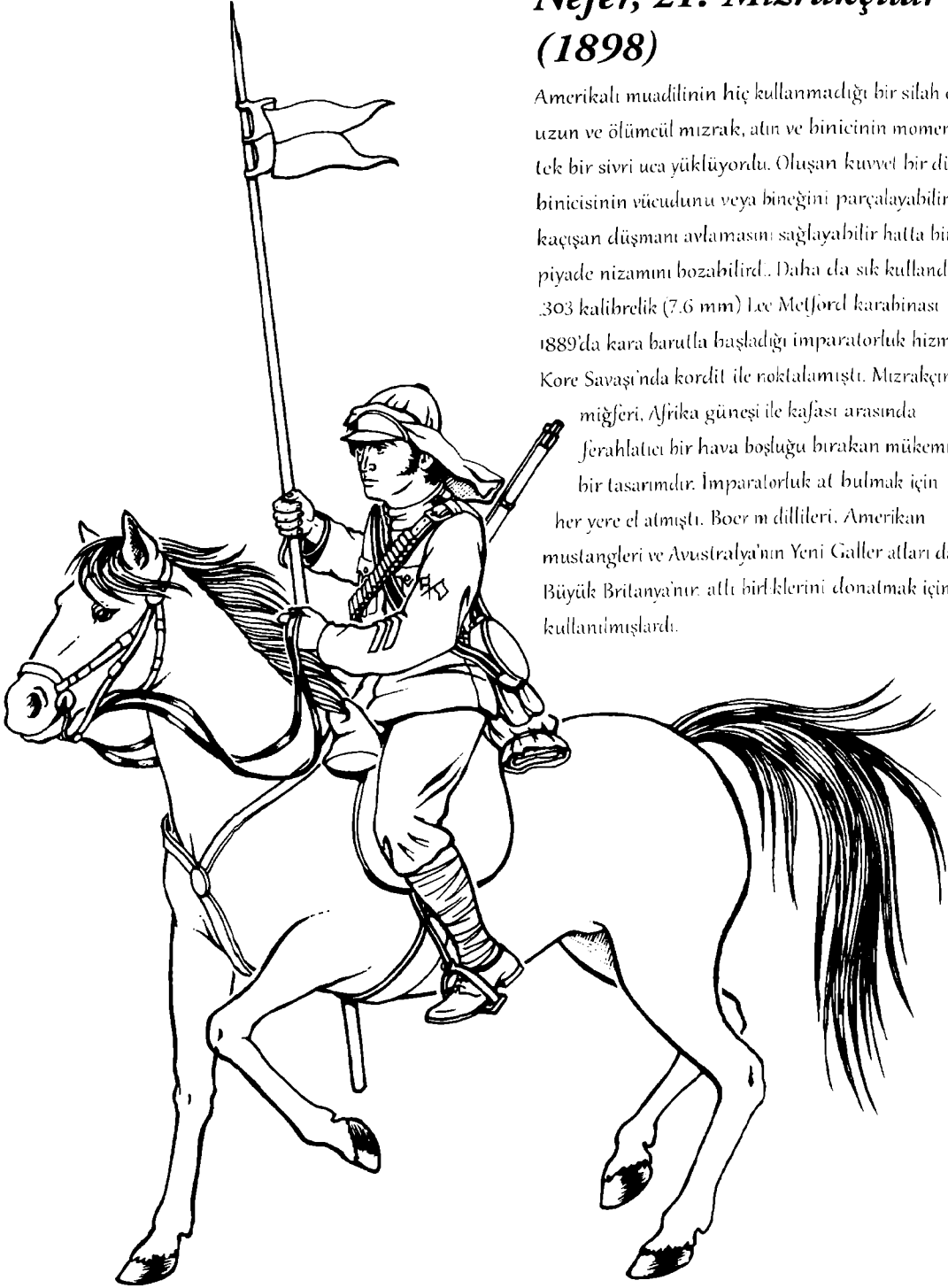
Piyade muharebesinde Sudanlılar, siper alıp yakına sokulmak ve Mısırlı acemiler ateş açtıktan sonra tepelerine çullanmak yoluyla başarı kazanmışlardı. Ensariler uzun ve daha dar uçlu mızrakları gibi silahlarını kullanarak Mısırlılar kuyruktan dolma Remingtonlarını tekrar besleyemeden ağır kayıplar verdirmişlerdi. İngilizlerin talimi ve Martini-Henry Mk III tüfekleri daha hızlı ateş sağlıyordu ama Kipling'in şiirindeki ürpertili övgü için fazlasıyla iyi nedenler vardı.

Waterloo'daki ünlü "kare" nizamı Sudan'da biraz tadil edilmiş halde son defa kendini gösterdi. Bu nizam, merkezdeki yük katarı ile gayrı muhariplere koruma sağlarken düz "ince kırmızı hat" askerlere

*"Denizler aşırı çok milletle savaştık,
Kimisi cesurdu kimisi değildi:
Peştunu, Zulusu ve Burmalısı,
Ama Fuzzy en yürekliydi..."*
RUDYARD KIPLING "FUZZY-
WUZZY", 1890

Nefer, 21. Mızrakçılar (1898)

Amerikalı muadilinin hiç kullanmadığı bir silah olan uzun ve ölümcül mızrak, atın ve binicinin momentumunu tek bir sivri uca yükliyordu. Oluşan kuvvet bir düşman binicisinin vücudunu veya bineğini parçalayabilir, kaçışan düşmanı avlamasını sağlayabilir hatta bir piyade nizamını bozabilirdi. Daha da sık kullandığı .303 kalibrelik (7.6 mm) Lee Metford karabinası 1889'da kara barutla başladığı imparatorluk hizmetini Kore Savaşı'nda kordil ile noktalamıştı. Mızrakçının miğferi, Afrika güneşi ile kafası arasında ferahlatıcı bir hava boşluğu bırakan mükemmel bir tasarımdır. İmparatorluk at bulmak için her yere el atmıştı. Boer m dillileri, Amerikan mustangleri ve Avustralya'nın Yeni Galler atları da Büyük Britanya'nın atlı birliklerini donatmak için kullanılmışlardı.

CHURCHILL'IN CAN SİMİDİ.
Winston Churchill Omdurman
Muharebesi'nin son anlarında,
21. Mızrakçılar ile katıldığı büyük
hücumda, canını C96 Mauser
tabancası ile kurtarmıştı. Sökülebilir
dipçik tabancanın menzilini
arttırdığı gibi kılıf görevi de
görüyordu.

bireysel müdafaa veriyor ve tabii bu adamlar nizam içinden mümkün merteye çok sayıda başka kırmızı hatlar ile destekleniyorlardı. İngilizler Tamai ve Ebu Klea'da elle döndürülen Gardner mitralyözlerini kullanarak müdafî ateş gücünü arttırmaya çalışmışlar ama silahların her sefer tutukluk yapması nedeniyle "Fuzzy-Wuzzy"ler İngiliz nizamına yanaşarak "kareyi kırmışlardı." Kitchener'in kuvvetleri Ahmed b. Abdullah'ın halefi halife Abdullah'a (1844-1899) karşı yürüdüklerinde çok sayıda ve daha iyi tipte makineli tüfekler getireceklerdi.

Raylar ve Nehir

Nil Seferi'ni etkileyen başlıca etmen levazım problemiydi. Bir orduyu Afrika içlerine taşıyacak demiryolu bulunmadığından daha eski, hatta belki en eski ulaşım koridoru olan nehir yolu kullanılacaktı. Ancak tek başına nehir yolu, Kitchener'in 1896'da

Sudan'a yürütmeye hazırlandığı seferi kuvvetin yaklaşık dörtte biri boyundaki 1884 seferini desteklemeye yetmemişti. Kahire toplantısı ardından Kitchener müfrezesini Vadi Halfa'dan güneye hareket ettirdiğinde yanına becerikli demiryolu mühendislerinden bir kurmay da almıştı. Hattın Sara'stan Akaşa'ya kadar yeniden inşası Sudanlıların traversleri alıp raylara dokunmamış bulunmaları sayesinde hızla ilerledi. Raylar Cecil Rhodes'un kuzeye doğru döşedikleriyle aynı, sıra dışı 3.6 m'lik (11.8 ayak) "Cape" aralığıyla inşa ediliyorlardı. Müdafaa için koyulan toplar Sudanlıların ray ekiplerine saldırılarını karşılamaya kafi gelirken bir sel demiryolunun 19 km'lik (12 mil) kısmı için Ensarilerden çok daha yıkıcı olmuştu. Yine de ray ekipleri hasarı hızla onardılar ve askerler ile levazım güneye doğru yol almaya devam etti.

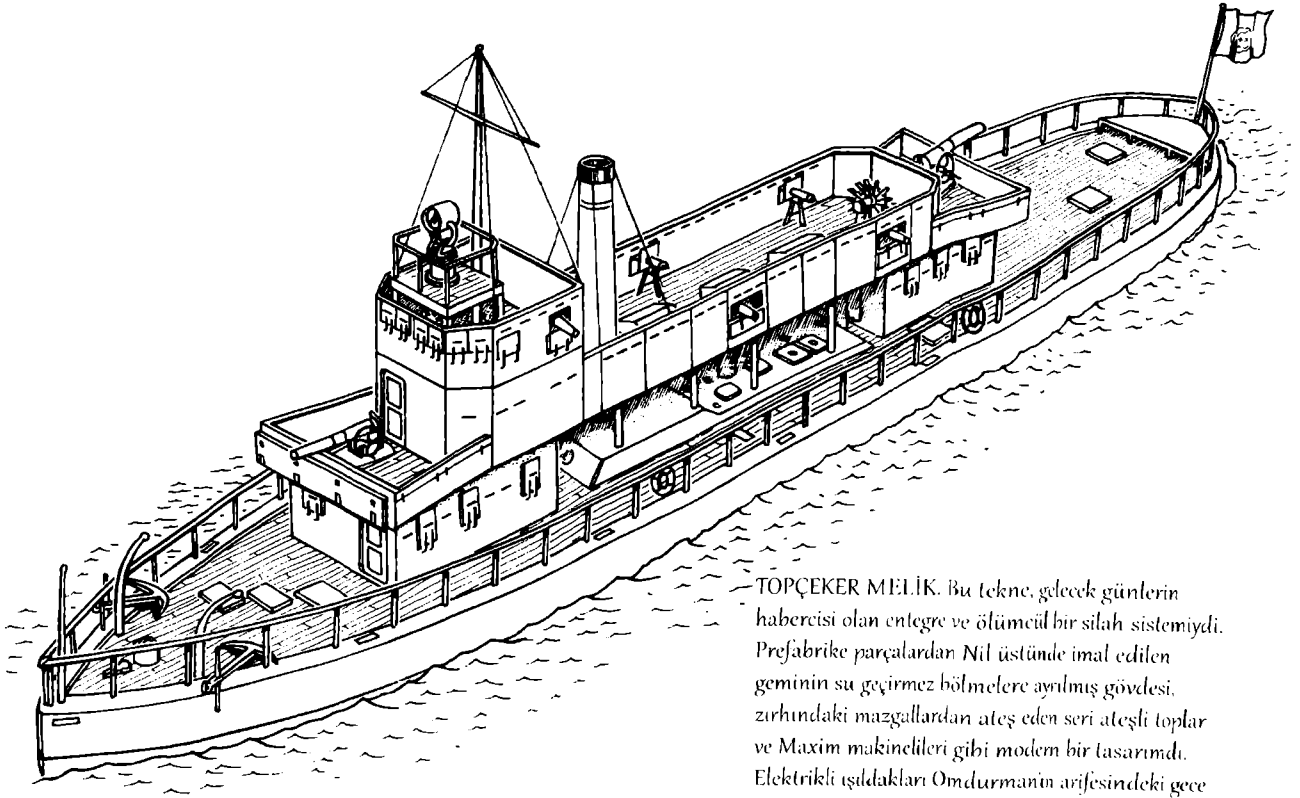
On Dokuzuncu Yüzyılın Zırhlı Savaş Araçları

Haziran 1898'de demiryolu Koş'e Nil'e ikinci defa erişince Kitchener kendisine kesin zaferi getirecek ileri ve entegre silah sistemlerini devreye soktu. Zırhlı savaş araçları yaratma çabası on beşinci yüzyıldaki Husçuluk Savaşları'na kadar gitmektedir. On dokuzuncu yüzyılda süvariler ağır silah taşıyan zırhlı savaş araçlarıyla çarpışacak ve ağır kayıp vereceklerdi. Nathan Bedford Forrest (1821-1877) Amerikan İç Savaşı sırasında en kötü yenilgilerinden birini Birlikçi nehir zırhlıları elinde yaşamıştı. Kitchener'in mühendisleri Koş'e de seri ateşli toplar ve Maxim makineli tüfekleri taşıyan zırhlı topçekerlerin prefabrike parçalarını birleştirmeye koyuldular.

Bu tekneler 1896 modeli kıçtan çarklı ve 1898 modeli çift uskurlu olmak üzere iki seriden müteşekkildi. Daha sonraki harp gemisi tasarımını haber verir biçimde hayati bölgelerine nikelli çelikten zırh kaplanmış; buharlı vinçler, ısıldaklar ve mermi

asansörleri mürettebatlarının harp etkinliğini arttırmıştı. Burunlarında, daha büyük gemilere saldıran çevik torpidobotları def etmek üzere tasarlanmış ve duyulmadık bir atış hızına sahip 12 funtluk seri ateşli bir top taşıyorlardı.

1896 modeli, gövde ortasında iki adet 6 funtluk seri ateşli top ve .45'lik bahriye kalibresinde olağanüstü ölümcül bir yeni silah olan M1888 Maxim makineli tüfeğinden dört adet taşıyordu. 1898 modeli kıçta bir seri ateşli top ve burunda 10 cm'lik (4 pus) bir obüs taşıyordu. Daha eski nehir istimboblarında Gordon'ın zamanından kalma elle döndürülen çok namlulu Nordenfelt mitralyözleri vardı. 1897 senesinin büyük kısmı levazım toplamak ve topçekerleri birleştirmekle geçti. 1898 modelini oluşturan yüzer haldeki prefabrike parçalar aynı zamanda su geçirmez bölmeler teşkil ediyorlardı ki Ensarilerin nehre telle kontrol edilen mayınlar dökmelemleri nedeniyle bu önemliydi.

TOPÇEKER MELİK. Bu tekne, gelecek günlerin habercisi olan entegre ve ölümcül bir silah sistemiydi. Prefabrike parçalardan Nil üstünde imal edilen geminin su geçirmez bölmelere ayrılmış gövdesi, zırhındaki mazgallardan ateş eden seri ateşli toplar ve Maxim makineli tüfekleri gibi modern bir tasarımdı. Elektrikli ısıldakları Omdurman'ın arifesindeki gece karanlığı delmişti.

Topçkerleri Koşede birleştirmek ve daha güneydeki Atbara nehrinde bir müstahkem depo kurmakla, Nil tam taşkın halinde olmadığı zamanlar seyrüsefer için tehlike teşkil eden Nil çavlanlarının çoğu pas geçilmiş oluyordu. Ahmed b. Abdullah'a karşı önceki savaşlardan emektar dört tane kıçtan çarklı istimbót ve beş buharlı nakliye gemisi burada filoya katıldılar. Topçkerler birleştirildikçe yahut filoya iltihak ettikçe Kitchener bunları savaşa yolladı ve güney Nil boyunca mukim Ensar kaleleri ve bataryalarını temizletti. Eylül 1898'de askerler, topçkerler ve nakliyeler Ahmed b. Abdullah'ın Omdurman'daki yeni başkentine ulaştıkları vakit Kitchener'in kara kuvvetinde hantal tekerlekli arabalara yerleştirilmiş 20 Maxim makineli mevcut iken 10 topçkeri bu silahlardan diğer 32 tanesini 10 deniz miline kadar varan hızlarda hareket ettirebiliyorlardı.

Yakalanıp Katledilenler

Kitchener'in müfrezesinin güneye hareketinden beri geçen iki senede, Halife'nin savunmaları İngiliz-Mısır ilerleyişi ile sistematik biçimde öğütölmüş ve bu başarının haberleri İngiltere'yle göbek bağı teşkil eden bir telgraf yoluyla iletilmişti. Kitchener'in keyfe keder ilerlemesi açıklanırken birçok etmen göz önünde alınmalıdır. Tutuk adımlarla ilerlemek, Ensarilerin meraklı olduğu tuzak ve pusuların keşfedilip en az bedelle etkisiz kılınmalarını sağlıyordu. Sürekli olarak Kitchener'in kuvvetlerinin etrafında ve önünde gezinen Halife'nin atlıları, Mısırlı acemiler ve müttefik Arap süvarileri saldırı kıskırtıyor veya olası tehlike noktalarını tespit ediyorlardı.

Kitchener'in yavaşlığının bir diğer avantajı, Halife'ye Omdurman'da mümkün en çok sayı-

da müdafii toplama şansını vermiş bulunmasıydı. Böyle bir dilek çelişkili görünebilir ama Kitchener ile İngiliz İmparatorluğu Ahmed b. Abdullah taraftarları ile Halife'ye karşı bir imha savaşı yürütüyorlardı. Başkomutanın kazanacağına emin bulunduğu tayin edici bir meydan muharebesinde ne kadar çok düşman öldürölürse izleyecek takip hareketinde veya gerilla savaşında etkisiz hale getirilecek o kadar az

rakip kalırdı. Ahmed b. Abdullah'ın kutsal kabrini korumak üzere 50-60,000 kadar savaşçı toplayan Halife üçe bir sayı üstünlüğü tesis etmişti.

Kitchener'in Ensarileri mümkün mer-tebe katletme niyeti muharebe meydanında ulaştığı zamanki hareketlerinden de anlaşılmaktadır.

Topçkerlerden indirilen altı adet 12.7 cm'lik (5 pus) obüslerden müteşekkil bir batarya yük-

sek patlayıcı kullanarak 8 km (5 mil) mesafedeki Omdurman şehrini korkunç bir bombardımana tuttu. Toplar kısa sürede duvarlarda gedikler açtılar ve Ahmed b. Abdullah'ın kabrinin kubbesini çökerttiler. Kitchener'in 15,000 piyadesi sırtlarını Nil'e vererek yarım çember biçiminde bir çalılığın ardına mevzilendiler ve Ensar'ın cevabını beklemeye başladılar. Bu cevap 2 Eylül 1898 sabahı saat 6:30'da geldi.

Omdurman'daki Süvariler

İngiliz-Mısır kuvvetlerinin o günkü manevra hareketini süvariler icra etti zira piyadeler ve topçular nehir donanmasının topları korumasında kalarak çalılık siperlerinde beklemişler ve Ensarilerin hatlarına 640 m'den (700 yarda) fazla yaklaşmasına

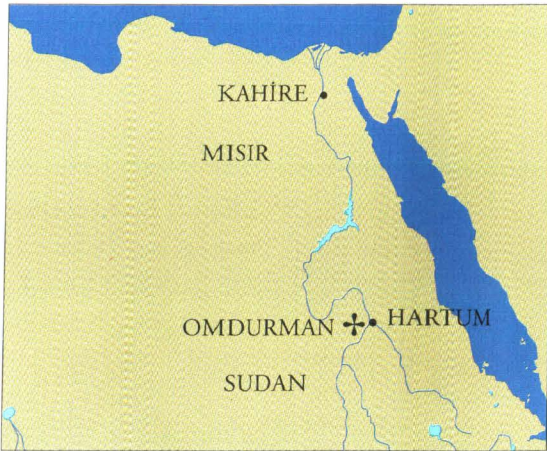
*“Tüm gün ateş altındaydım
ve hücumda at sürdüm. Böyle
işlerdeki şansımı bilirsin.
Kıyafetine, eyerine veya atına
zarar gelmeyen neredeyse tek
subay bendim. Tabancamla 10 el
ateş ettim —hepsi de gerekliydi— ve
bu işi bitirirken sonuna kadar
gittim. En ufak tedirginlik
hissetmedim ve hep şimdi
olduğum kadar sakindim...”*
WINSTON CHURCHILL'IN
ANNESİNE MEKTUBU, 1898

Omdurman Muharebesi

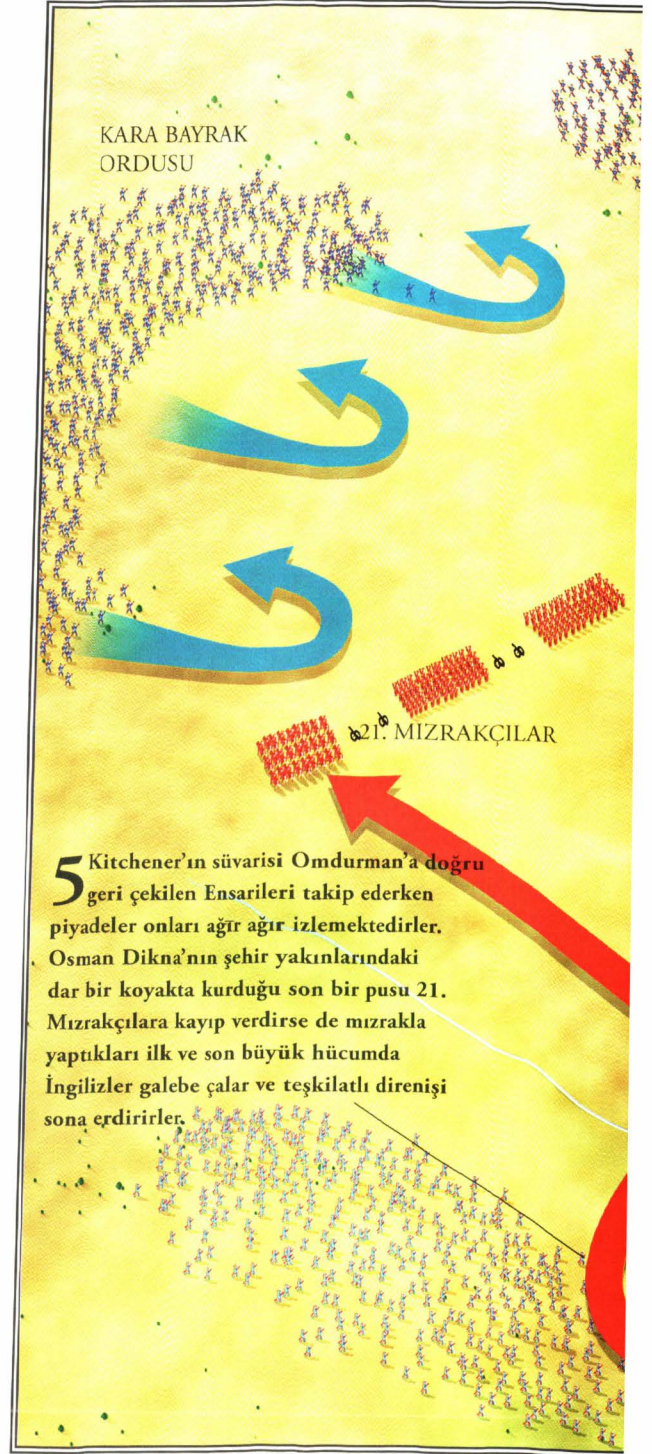
1898

Emperyal intikam Horatio Herbert Kitchener'ı Batı askeri tarihindeki son büyük süvari hareketlerinden birini yapmaya yöneltmişti. Atlar Ahmed b. Abdullah'ın 1885'te George "Çinli" Gordon ile garnizonunu Hartum'da katletmesine karşılık intikamın tek taşıyıcıları değillerdi. 1898'de askeri bir demiryolu, zırhlı nehir istimbotaları, topçekerler ve hatta develer Maxim makineli tüfeklerini, Lee-Metford tüfeklerini ve seri ateşli topları Ahmed b. Abdullah'ın kabrinin bulunduğu şehrin önüne kadar getirmişlerdi.

Ahmed b. Abdullah'ın halefi olan Halife Abdullah aradan geçen yıllardan ve Kitchener'ın tutuk ilerleyişinden faydalanarak İslami imparatorluğun kurucusunun başkentini ve kabrini korumak için 50-60,000 savaşçı toplamıştı. Cihat ve bodoslama hücum ılışdaklar ve makineli tüfek ateşi ile karşılaşırken Winston Churchill elinde Mauser tabancası olduğu halde 21. Mızrakçılar Alayı ile beraber savaşa at sürdü.

Süregiden "Afrika Yağması" esnasında Cecil Rhodes Cape'ten kuzeye ray döşerken Kitchener'ın askeri demiryolu da aynı ray genişliği ve malzemeleri kullanarak kritik Nil Vadisi boyunca güneye ilerliyordu.

YEŞİL BAYRAK
ORDUSU

3 Kitchener bir diğer Sudan saldırısını kıskırtmak için Mısırlı piyadeleri Omdurman'a ilerletir ki General MacDonald hücumu ok başı nizamında beklemektedir. Mehdiçi Yeşil Bayrak Ordusu'nun başlattığı hücum yıkıcı bir ateşle karşılanıp feci kayıplar verir.

2 Eylül sabahı Halife'nin ordusu Kitchener'in obüslerinin bombardımanına karşılık vermek için İngiliz mevziine ilerler. Kitchener'in süvarileri ricat ederek topların ve topçekerlerin koruması altında kanatlara doğru çekilir.

1 Eylül akşamı Kitchener'in nehir filosu obüs toplarını karaya çıkartırken piyadeler çalılardan yarım daire biçimli bir barikat kurarlar. İngiliz süvarileri ve hecinsüvarlar tahkimatı perdelerler.

4 İngilizlerin sol kanadındaki 21. Mızrakçılar Kereri sırtlarında mevzi aldıklarında Osman Dikna'nın 15,000 atlısı tarafından hücumu uğrarlar. Topçeker Melik ricat eden hecinsüvarların yardımına koşarken diğer topçekerler de devreye girerek Sudanlılara ağır kayıp veririrler.

EGEYGA

KERERİ SİRTİ

İNGİLİZ
TOPÇEKERLERİ

müsaade etmemişlerdi. Sudanlılar arazinin izin verdiği kadar yakına sokulduktan sonra hücumla kalktılar. Tüfekler patladı, makineli çatırdadı ve ölümler, her nedense Flandra senelerinde ve 1914'te dek akıllardan silinmiş bulunan bir görüntü teşkil etmek üzere kütleler halinde yığıldılar. Topçkerlerin attığı mermiler komutanları uygun gördükçe Omdurman duvarlarını veya düşman piyade yığınaklarını havaya uçurdu, neyse ki bazıları dürbünlerini uzaktaki kendi süvarilerinden ayırmıyorlardı.

Sudan savaşlarındaki bir İngiliz yeniliği Hecinsüvar dragonlarıdır. Bu askerler hızla feragat ederek Afrika çöllerinde en çok özdeşleşmiş hayvanın yani devenin dayanıklılığından faydalanıyorlardı. Bu birlik karakol ve perdeleme görevlerinde çok iyi iş görse de meydan muharebesinde neredeyse ölümcül zorluklar yaşadı. Kitchener Yarbay Broadwood (1862-1917) komutasındaki atlı süvarileri ile Hecinsüvar birliği Ensar ordusunu aramakla görevlendirmişti. Süvariler düşmanı Omdurman'ın görüş mesafesinde tespit ettiklerinde müstahkem sahile doğru ricat ederek izcilik görevini bırakıp yem rolüne büründüler. Atlılar Nil'e yaklaştıklarında topçkerler peşlerindeki Sudanlıları ateşe aldı. Sudanlılar son saldırıdan önce toparlanmak üzere durdular ve karakol halindeki topçkerlerin ışıldakları gece boyu karanlığı yardı.

Son Hücum

Sudanlılar sabahleyin sahile ilerlerken süvariler, atlı topçular ve hecinsüvarlar Kereri sırtlarında bekliyorlardı. Hecinsüvar birliği ana kuvvete yakın bir bozuk arazide ilerlerken zor kurtulmuştu. Bu noktada Osman Dikna 15,000 atlıdan oluşan bir müfreze ile İngiliz-Mısır süvarilerine hücum etti.

Broadwood kuzeybatıya ricat etmeden önce heliyograf ile bir muhaberat yapıldı. Ancak bineklerinden inmiş ve birçok yaralıyla ağırlaşmış vaziyetteki Hecinsüvar birliği ricate katılamadı. Onları kurtaran, havayı kordit dumanlarıyla doldurarak dört adet Maxim makineli, iki 12 funtluk topu ve obüsüyle şedit bir ateş açan *Melik* topçkeri oldu. Ateş fırtınası Ensarileri durdurdu ve bölgeye üşüşen diğer topçkerler Osman Dikna'yı yıkıcı kayıplarla geri çekilmeye zorladılar.

Kitchener'in yeniden toparlanan süvarileri Ensarilerin sahile hücumu nihai olarak çöktükten sonra piyadenin önüne düşerek Omdurman'a yöneldi. 15,000 kişilik İngiliz-Mısır müfrezesi sahildeki siperlerin güvenliğinden ve topçkerlerin ateşinden uzaklaşınca yeniden toparlanan Ensar süvarileri ile Halife'nin ihtiyatları üzerlerine çullandılar. Katır koşulu İngiliz atlı topçusu gürledi ve artçıların dört adet Maxim makineli bir defa daha Sudan hücumunu katliama döndürdü. Kitchener yavaş hareket ederek amacına tekrar ulaşmıştı. Başkente doğru gün ortasındaki yürüyüşü bir diğer imha hareketi için kalan Sudanlıların yığınak yapmalarını sağladı.

Şehre 5 km (3 mil) kalmışken, 700 Sudan atlısı Churchill'in birliği olan 21. Mızrakçılar Alayı'ndan

kalan 400 askere kısa bir mesafede belirdi. Mızrak ile yaptığı ilk ve son hücumda 21. Alay bizzat Osman Dikna'nın komutasındaki 2000 savaştının bir koyaktan dökülerek gerçekleştirdiği karşı saldırıya maruz kaldı ve İngilizlerin seri ateşli karabinaları galebe çalmadan önce yüzde 25 kayıp verdi.

Sudanlılar İngilizleri yine pusuya düşürmüşlerdi. Churchill'in Mauser tabancası kendisini ve atını pusucu mızrakçılar ile kılıklı silahşorlardan kurtardı. 21. Mızrakçılar sonraki bir buçuk günü Omdurman civarındaki baş eğmez kılıç artıklarını avlayarak geçirdiler ama Halife kaçmıştı. Bir yıl sonra bir İngiliz müfrezesi onu ve son yandaşlarını kıstırdığında öldürüldü.

Süvarinin izcilik, perdeleme, takip ve her şeyden önemlisi hareketlilik görevleri harp sanatında dünya çapında önemli kalmaya devam edecekti. Ancak yakın gelecek atın insaf gösterilerek savaş alanından uzaklaştırılmasına ve sağladığı hız ile esnekliğin karada ve havada mekanik taşıtlar tarafından gerçekleştirilmesine tanıklık edecekti.

21. MIZRAKÇILARIN HÜCUMU. Omdurman Muharebesi'nde, Kitchener'in ordusu başkente yaklaşırken, 21. Mızrakçılar Osman Dikna'nın son pususunu bir bozguna dönüştürdüler. Beş subay, 65 asker ve 120 at zayiata mukabil olağanüstü cesaret dolayısıyla birlik üç Victoria haçı kazandı.

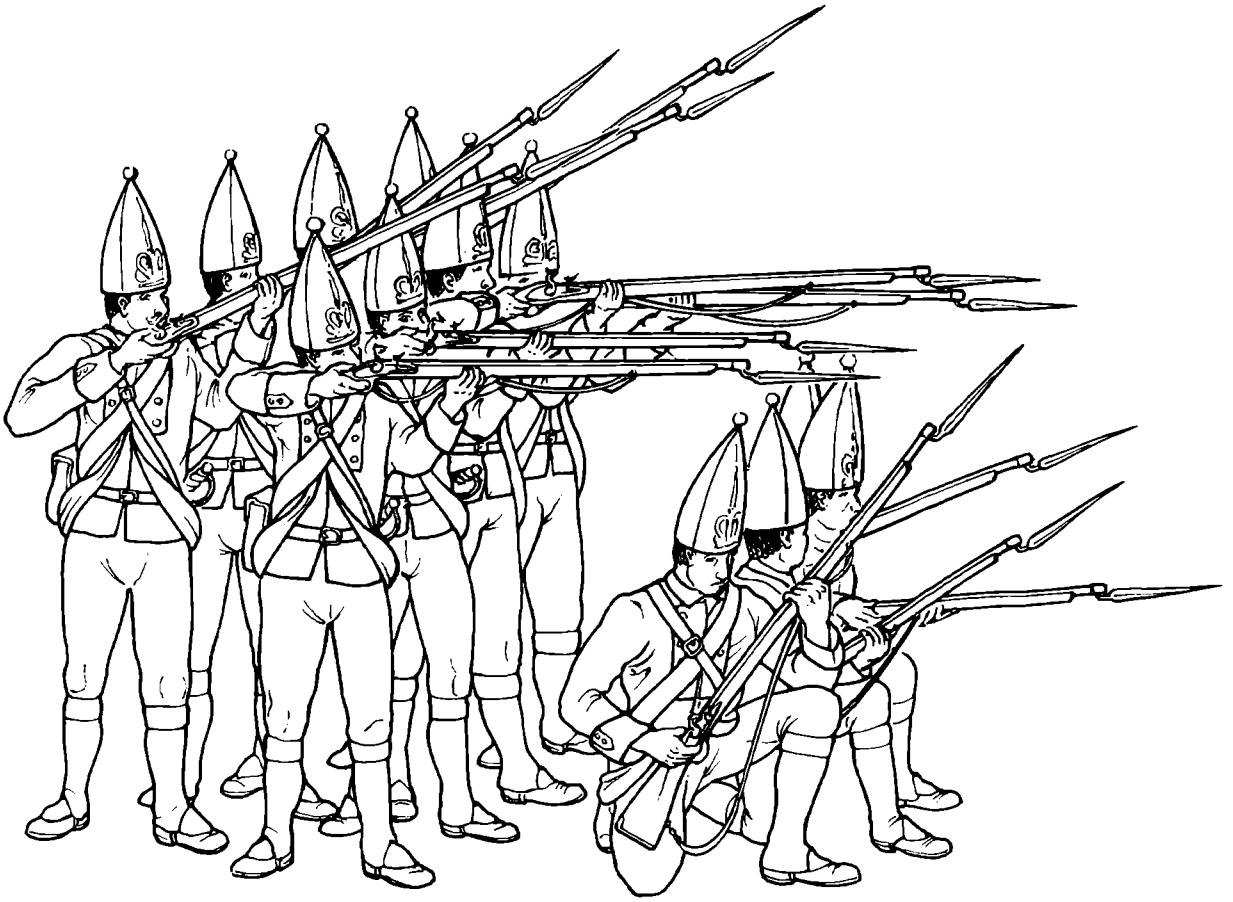
3. BÖLÜM

EMİR VE KOMUTA

Sömürge imparatorlukları devrinde savaş, Avrupa'nın askeri kurumlarına ve kıtanın başat devletlerine birçok önemli sorun çıkarmıştır. Devletlerin kendi kudretlerini denizaşırı ülkelere taşıma becerisine erişmeleri gerekiyordu ve sevkıyat için okyanusların engin mesafelerini aşabilecek donanmaların inşaatı ve bakımına ihtiyaç duyuluyordu. Dahası, Avrupa kıtasının ötesinde süregiden savaş, ordu ve donanmalar arasında yoğun bir işbirliği gerektiriyordu çünkü bu branşlardan birindeki komutanların diğer sahalardaki operasyonları yönetme yetkisi vardı.

Bundan dolayı, bir amiral, hem deniz hem de kara seferberliklerinin stratejisini yönlendirebilirdi ya da bir general, filoların konumlarını karada yol açacağı stratejik sonuçlara göre belirleyebilirdi. Aslında, bu branşlar arasındaki işbirliğinin önemi, Fransa'da sömürge idaresinin İngiltere'dekinin aksine sivil bürokrasinin değil Bahriye Nezareti'nin ellerinde olmasından anlaşılabilir. Sonuç olarak, sivil-asker ilişkilerinin dinamikleri sömürge savaşlarının sürdürülme tarzlarını derinden etkilemiştir.

DABORMIDA'NIN TUGAYI ADOVA'DA. Hem cepheden hem kanattan taarruza uğrayan İtalyanlar cephaneleri bitene dek II. Menelik'in Habeş kuvvetlerini def edebilmişlerdi. Habeş savaşçılarının elindeki sürgülü tüfeklere dikkat.

İNGİLİZ HUMBARACHILARI. On sekizinci yüzyıl Avrupa ordularının seçkinleri olan humbaracılar çoklukla Alman usulü mitra kûlahı giyerler ve böylece harp meydanında boylarını uzun, endamlarını heybetli gösterirlerdi.

İngiltere Savaşı Sürdürüyor

Büyük Britanya sömürge savaşlarının kuralları konusunda hem bir standart hem de bir istina teşkil eder. Kraliyet Donanması'nın on sekizinci yüzyıl boyunca süren üstünlüğü hem anavatanın hem de ticaret yollarının güvenliğini sağlamış ve İngiltere'nin kudretini neredeyse dünyanın öteki ucuna kadar yaymasına imkan vermiştir. Elbette, on yedinci yüzyılın sonlarından itibaren İngiltere ordularını deniz aşırı yollamıştı. İskoçya'da patlak veren Kral II. James yanlısı isyanlar (1715 ve 1746)

ve İrlanda'da tutulan ordu dışında, İngiltere'nin seferi gücü okyanus ötesine yönelikti.

Avrupa'da İngiliz orduları, Hanover ve çevresinden asker ticaretiyle gelen Alman birlikleriyle destekleniyordu. İngilizler Fransız ve Kızılderili Savaşları esnasında Amerika'ya büyük sayıda nizami asker taşıdılar. Kuzey Amerika'da sömürge hakimiyetinin başarılı olarak genişlemesi İngilizlere sömürge milisleri ve yerli Kızılderili müttefikler sayesinde hazır yerel askeri güç sağladı. İlk mütevazı seferi kuvvetler sömürge ve yerli asker takviyesiyle hızla gelişti. 1758'de yalnızca yarısı nizami asker olan 13.000 kişilik ordu, New York'un kuzeyinde, Fransızların elinde bulunan ve sonraları Ticonderoga olarak adlandırılan Carillon Kalesi'ne saldırdıklarında durum buydu. Amerika Bağımsızlık Savaşı esnasında, İngilizler ordularını hükümdarlarından kiraladıkları çok sayıda Alman alayıyla takviye ettiler.

İngilizler yerli kuvvetlerin kullanılmasını sömürge güçlerini korumak ve desteklemek için etkili ve verimli bir araç olarak görüyorlardı. Müttefik Hint birliklerini Clive'in ordusuna eklemek gibi şartlar da içeren başarılı diplomatik anlaşmalar sonucunda Robert Clive'in (1725-1774) on sekizinci yüzyılın ortalarında Hindistan'da attığı temel korunuyordu. Mesela 1757'de Plassey'de Clive'in kuvvetlerinin üçte ikisi Hintliydı. Bu sistem Hindistan'da on dokuzuncu yüzyıl başlarına kadar devam etti. Daha sonra Wellington Dükü ilan edilen Sör Arthur Wellesley (1769-1852), kendi ordusundan çok daha kalabalık Hint ordularına karşı çarpıcı başarılar elde edebildi çünkü yerli birliklerin Britanya alaylarına titiz ve ustalıkla entegrasyonunu başarmıştı.

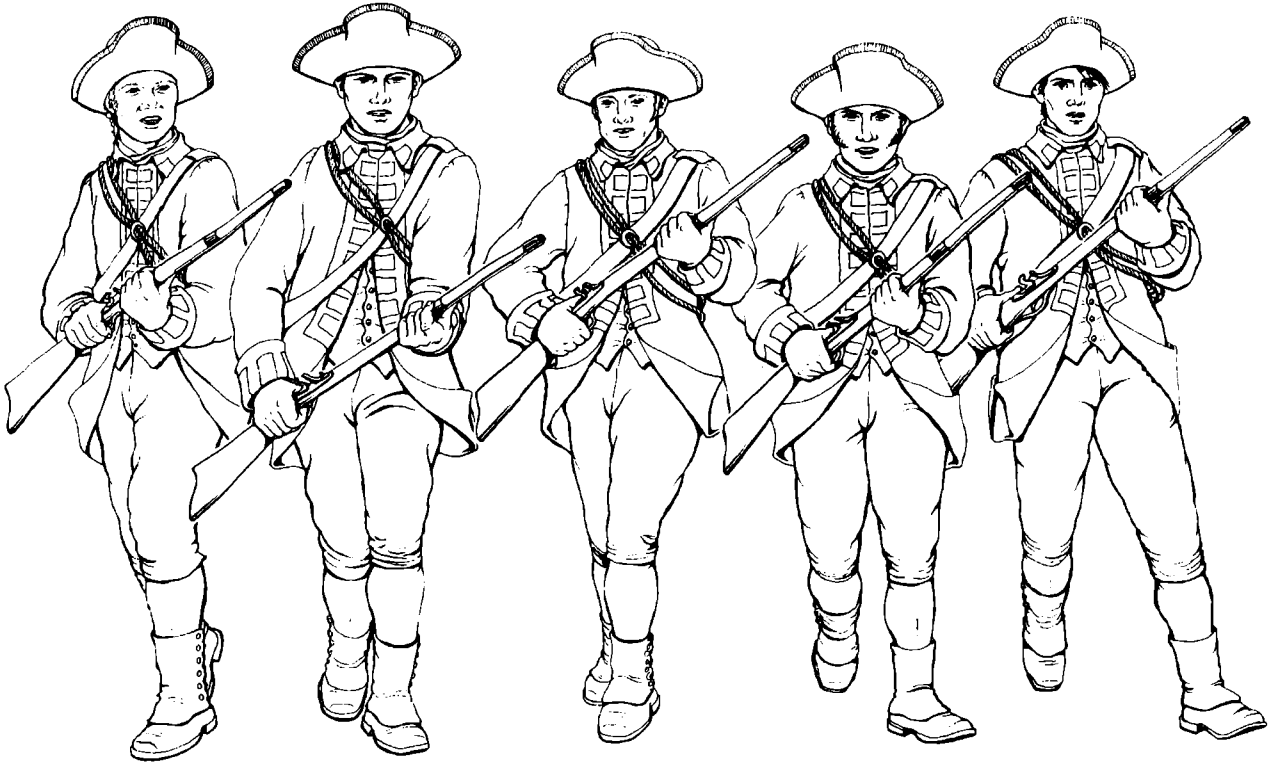
Yüzyıl boyunca büyük başarıyla süren bu örnek zaferler İngiltere'nin sömürge imparatorluğunun genişlemesi ve müdafaası için hayati bir öğeydi. Böylece Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere üç kıtada savaşılabildi ki milyonlara varan askerlerinin büyük kısmı sömürge ahalisinden oluşuyordu. İngiltere'nin seferi tecrübeleri ve askeri kültürünün tutarlılığı

subayların gerek Avrupa'da, gerek Kuzey Amerika'da ya da Hindistan'da denizaşırı kuvvetlere komuta ederken tereddüt etmemesini sağlıyordu. Krala ve ülkeye duyulan bağlılığı göstermek, ilerlemek, birlikleri zafere sürmek ve denizaşırı görevler bir İngiliz subayı için kaçınılmazdı.

Carolina'da Mücadele

Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın güney Carolina Seferi (1780-81) savaşın nihai sonucunu belirledi. Sefer, Lord Charles Cornwallis (1738-1805) komutasındaki İngiliz kuvvetleri için Charleston'da yeterince iyi başlamıştı. Lakin Virginia, Yorktown'daki nihai sonuç kralı ve Parlementoyu bir karar almaya zorladı. Kuzeyde savaş berabere kalmıştı. İngilizler New Jersey'deki Monmouth'da sonuç alamamışlardı, New York'un kuzeyinde İngilizlerin kızılderili müttefiklerine karşı başarılı çarpışmalar olmuştu.

AMERIKAN KİTA PİYADELERİ. Kıtta askerleri Avrupa usulü talim görmüş profesyonellerdi. Çokluk yerel milisler ve gönüllülerden mürekkep bir orduya belkemiği teşkil diyorlardı.

Her şeye rağmen, George Washington (1732-1799) New York'taki İngiliz ordusunu püskürtemedi. Rhode Island'a Rochambeau Kontu komutasında Fransız seferi kuvvetlerinin gelmesine rağmen, bu nokta da ele geçirilemedi. Bağımsızlık Savaşı'nın son hareketından çıkan ders uzun mesafeden sömürge savaşını sürdürmenin son derece zor olduğudur. Lord George Germain (1716-1825) İngiltere'den tedbirli bir strateji düzenlemeye çalışmıştı fakat Quebec cephesinden Karayiplere kadar çok fazla cephede çok fazla tehditle karşılaşmıştı. 1778 ve 1779 yıllarında savaşın Fransa ve İspanya'ya da karşı tam bir küresel çatışmaya dönüşmesi işleri iyice karıştırdı. 18 ay süren Cornwallis'in güney hareketi boyunca, Germain Amerika'nın iki farklı cephesinde iki hırçın astıyla uğraşmak zorunda kaldı: Carolina'da Cornwallis ve New York'ta Sir Henry Clinton (1730-1795). Bu iki komutan da takviye kuvvetlerin zafer getireceğine inanıyorlardı.

Harekat, Georgia'da ve Carolina'da kralcılarının sempatisinden faydalanmak için danışıklı bir çaba sarfetme fikriyle başlatıldı. Savannah, 1779 sonlarında Fransız-Amerikan kuşatmasına dayanmıştı ki Lord Germain bu stratejik limanı Carolina'ya yönelik hareketin üssü olarak kullandı. Bir İngiliz filosu Sir Henry Clinton'ın ordusunu Lord Cornwallis komutasındaki birliklerle beraber New York'tan alıp karaya çıkardı. Ordu, kıyıdaki limanları ele geçirmek ve asilerin Fransız ve İspanyol müttefiklerinden destek birlikleri almasını engellemek amacıyla Charleston'ın kuzeyine doğru yöneldi.

Savannah'dan kuzeye doğru yürüyen Clinton, 1 Nisan 1780'de Charleston'ı 8000 askerle kuşatarak altı haftada şehrin ve General Benjamin Lincoln'ın (1733-1810) teslim olmasını sağladı. Charleston'ın teslimi Amerikalılar için tam bir felaketti çünkü Kıta Ordusu nizamilerinden on alay dahil 6000 asker savaş esiri olarak ele geçirildi. Bu yüzden Clinton, gayrinizami askerlerini iç cephelerle iletişim sağlamak için şehre yönlendirdi. Yarbay Banastre Tarleton (1754-1833), Tory gayrinizamilerini yerel milisleri dağıtmak için kullandı. Bu da, güneyde olası bir harekatta halktan destek alınacağı inancını pekiştirdi. Halk desteğinden yoksunluk New England'da hareketi zorlaştırmıştı. Carolina'da beklenen başarı ihtimaline rağmen Clinton New York'a döndü ve

güney sömürgelerinde kesin bir hakimiyet kurmak üzere Cornwallis'i 4000 askerle birlikte bıraktı. Beri yandan Kuzeyden yaklaşan Fransız ordusu Cornwallis'i endişelendirdi ve ordusunun yarısını geri çekilmeye itti.

Açıkçası Clinton ve Cornwallis, Asilerin Charleston'daki fena performansını isyanın çözüleceğine işaret saymışlardı. Lincoln'ın ordusu güneydeki profesyonel birliklere sahip en büyük örgütlü gücü. Harekatını hazırlarken, Cornwallis Tarleton'ı milisleri sıkıştırması ve Tory kuvvetlerini toplaması için gönderdi. Bahar aylarının sonuna doğru, Tarleton Güney Carolina'yı isyancı kuvvetlerden temizlemeyi başardı. Sömürgeyi kolayca tekrar geri alabileceklerini düşünen Germain ve Clinton'un hesapları Thomas Sumter (1734-1795) ve "Bataklık Tilkisi" olarak bilinen Francis Marion (1732-1795) gibi asi liderlerinin ortaya çıkmasıyla karıştı. Ard arda ortaya çıkan gerilla ya da partizan çeteleri ve bunların Tory'lere karşı giriştikleri mücadele, gerçek bir iç savaş haline büründü.

Harekat Hazırlıkları

Cornwallis İngiliz ve Alman nizamilerden oluşan alayların çoğunu Charleston'da bırakarak sömürgeye yeniden düzen verdi ve kendi hareketine hazırlandı. Haziran ayında, Kıta Kongresi, Washington'un itirazları üzerine, General Horatio Gates'i (1727-1806) güney bölgesinin komutanı olarak atadı. Gates, Saratoga'daki zaferi sayesinde saygınlık kazanmıştı. Saratoga, 1777'de, New York'un kuzeyinde General Johnny Burgoyne (1722-1792) komutasındaki İngiliz kuvvetlerinin mağlubiyetine neden olan belirleyici bir çatışmaydı. Gates Kuzey Carolina'ya geldi ve eldeki pek az askeri hazırlamaya başladı.

Temmuz ayının sonunda Virginia ve Kuzey Carolina milisleri ve onlara destek olan zayıf Kıta alayları Kuzey Carolina'da Charlotte'a geldiler ve Gates'in karşı saldırısına katıldılar. Ağustosta, Gates'in 4000-5000 askerlik ordusu Güney Carolina'ya doğru harekete geçti. Cornwallis, alaylarıyla birlikte Charleston'u terketti ve çarpışmaya girmek için kuzeye yöneldi. 16 Ağustos günü, Camden'da Gates'e saldırdı ve yalnız 2000 nizami askeri olmasına rağmen, Gates'in çoğunluğu milislerden oluşan

İngiliz Nizamiyelisi (1780)

Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndaki İngiliz askeri çok iyi talimi bir profesyoneldi. 1780'e gelindiğinde çoğu Kuzey Amerika sömürgelerinde hizmet görmüş ve Saratoga (1777) ile Monmouth (1779) haricinde Amerikalıları harp meydanında rahatça yenmeye muktedir olmuşlardı. Disiplinleri ve tecrübeleri tüm savaş boyunca göze çarpmıştı. Ancak Guilford Adliye Binası'nda Amerikan direnişini son derece dişli ve pahalıya patlar buldular.

Bu piyade eri Kısa Land tipi filintasını ateşlerken engel olmasın diye bir gözünün üstünden kaydırdığı "iki boynuzlu" model şapka takmış. İngiltere'nin zenginliği hatırı sayılır miktarda canlı ateş talimi yapılmasını sağladığından bir İngiliz nizamiyelisi tüfeğini dakikada üç defa bile doldurabiliyordu. Alman alaylarını (topluca Hesseliler olarak adlandırılırlar) kiralama geleneği de Kuzey Amerika'daki İngiliz ordusuna gedikli yabancı askerler sağlamıştı. Kita Ordusu'nun kurulması ve daha sonra gelen bir Fransız ordusu sömürgelilere ümitsizce ihtiyaç duydukları kendi profesyonel kuvvetlerini sağladı.

Bir İngiliz piyade alayı iki kanat bölüğü (bir humbaracı ve bir avcı) ve sekiz hat bölüğü olmak üzere on bölükten müteşekkildi. Her bölükte bir yüzbaşı, bir teğmen, bir sancaktar, üç çavuş, üç onbaşı, üç davulcu ve 70-100 kadar er mevcuttu. Tam güçte bir alayın gücü 700-1000 kişi kadardı.

ordusunu büyük bir azimle dağıttı. Asi ordusunun hezimete uğraması tam bir bozguna sebep oldu. Sadece 700 Kuzey Carolina milisi toparlanabildi, kalanlar evlerine döndü.

Camden zaferi Cornwallis için Kuzey Carolina içlerine doğru çok az direnişle karşılaşarak hareket etmek ve için bir fırsat yarattı. Tarleton geri cephesindeki isyanları bastırmayı becermişti. Charleston'dan gelen ikmal hatları çok uzundu ve Kuzey Carolina nüfusunun husumeti aşıkardı. Cornwallis, Clinton ve Germain'den destek kuvvetler talep etti. Clinton'un Virginia'dan göndereceği şaşırtma kuvvetleri bile Washington'un bölüklerini

güneye göndermesini engelleyebilirdi. Lakin ne Germain ne de Clinton bu talebi karşıladı ve Cornwallis yoluna yalnız devam etti. Generallerin reddinin sebebi Rochambeau'nun Fransız ordusunun Rhode Island'da New Port'a varması, yani Clinton'ın merkez üssü olan New York'a oldukça yaklaşmış bulunmasıydı. Cornwallis eylülde Charlotte istikametine doğru keşfe başladı fakat ikmalle ilgili endişeleri vardı. Aslında, büyük bir Tory kuvvetinin başındaki Binbaşı Ferguson (1744-1780), King Mountain'da isyancı milisler tarafından ezilmiş ve bu yenilgisiyle Cornwallis'in Güney Carolina'daki ikmal hatlarını açığa çıkarmıştı. İngiliz generali sömürgeye geri çekilmeye karar verdi ve münasip bir saldırı için kuvvetlerini toplamaya başladı.

Guilford Adliye Binası Muharebesi: 15 Mart 1781

Cornwallis 1781 yılının ocak ayında kuzeye ilerlemek için yeterince kendine güveniyordu. Denizden ikmal alabilen Kuzey Carolina'nın sahil kasabası Wilmington'ı ele geçirerek lojistik problemini çözmüştü. Güney Carolina'daki geri cephesini güçlendirmek için Tarleton'u yeniden isyancı milislerin peşine yolladı. Lakin senenin başında durum değişmeye başladı. Washington, ilk seçimi olan General Nathaniel Greene'e (1742-1786) Kuzey Carolina'nın müdaafasını vermişti. Greene'in yanında tecrübeli bir sömürge generali olan Daniel Morgan (1736-1802) da vardı. Morgan, Güney Carolina tepelerine aralarında nizami Kıta askerleri de bulunan ek kuvvetlerle geldi. Tarleton'la 17 Ocak 1781'de

LORD CORNWALLIS. Tam bir profesyonel olan Cornwallis'in Güney seferindeki ilk başarıları ve sömürge milislerinin kötü performansı, Greene'in ordusunun kendi nizamilerine denk olmadığını düşündürmüştü.

Cowpens'te yaklaşık eşit kuvvetlerle çatışmaya girdi ve savaşı kazandı. Cornwallis asıl ordusunu Morgan'ı yakalamak için harekete geçirdi fakat Greene'in ordusuyla birlikte Kuzey Carolina'ya geri çekildi.

Greene hem düşmanını hem de kendi ordusunun imkanlarını iyi tanıyordu. Milisler eğer iyi yönetilirse İngiliz ordusuna –ve onun Alman ya da Hesseli alaylarına- karşı koyabilirlerdi ancak çok uzun süre dayanamazlardı. En iyisi, harp nizamındaki taburları uzun mesafeden yıpratmaktı. Greene, destek hatlarına dayanarak kuvvetlerini toplamaya ve takviye alarak Cornwallis'e karşı harp meydanını belirlemeye karar verdi. Greene Kuzey Carolina'da bir yıpratma savaşı sürdürmeyi hedefliyordu. İngiliz generali Greene'le bir aydan fazla bir süre boyunca kedi fare oyunu oynamak zorunda kaldı. Mart ayının ortalarında,

Cornwallis'in 1900, Greene'nin 4400 askeri vardı. Amerikalı general, Virginia sınırının 56 km. güneyinde, Guilford Adliye Binası'nda, konuşlandı. Cornwallis yemi yutarak saldırdı.

Daniel Morgan'ın Cowpens'teki zaferi Tarleton'ın gururunu zedelemekten de öteye gitmiş, asilerin işine yarayan bir dizi taktik prensibi de ortaya koymuştu. Greene'nin ordusu 1700 Kıta askeri –asi ordusunun profesyonel askerleri- mevcut iken geriye kalan büyük bölümü Virginia ve Kuzey Carolina'dan gelen milislerdi. Morgan kendi milislerini İngilizleri geri püskürtmek için kullandı ve nizami askerlerini milislerin kaçışından sonra mücadeleye devam ettirdi. Greene, sayıca üstün olmasının taktiğine katkıda bulunacağı sonucunu çıkardı. Ordusunu üç hatta konuşlandırdı: ilk iki hatta milisler ve üçüncüde Kıta askerleri. Bozuk arazi ve dağınık bitki örtüsü milislere siper oluyordu. Kuzey Carolina milislerinden 1000 asker ilk cephede yerlerini aldı ve 320 m. arkalarına 1200 Virginialı milis yerleşti. İlk hattın kanatlarında Virginialı nişancılar yerleşti. Yanlarında "Hafif Süvari Henry" lakaplı Harry Lee (1756-1818) ve

William Washington (1752-1810) komutasındaki piyadelerin desteklediği Delaware Kıta askerleri bulunuyordu. William Washington, George'un uzak bir akrabasıydı ve Henry Lee sonraları üne kavuşacak Robert E. Lee'nin (1807-1870) babasıydı. Aralarında Maryland, Virginia ve Delaware asıllı nizamilerin olduğu üçüncü hattaki Kıta askerleri ikinci hattın gerisinden 500 km. mesafeye yerleştiler.

Hatlar arasındaki mesafeler, ordunun bir hattı

bozguna uğrarsa diğerlerinin paniğe kapılmasını engellemek için bilinçli olarak tasarlanmıştı. Mesafe, paniğe karşı iyi bir önlem olmasına rağmen Kıta askerleriyle birlikte kalan Greene'in tüm harp meydanını kontrol etmesini de imkansız kılıyordu. Kendisi ilk cepheden 910 m. kadar uzakta bulunuyordu. Görüş alanı bitki örtüsü ile o denli kısıtlanmıştı

*"Bu küçük orduya mensup subay
ve erlerin hal tercümesi, haklarını
benim söz ile yapamayacağım
biçimde teslim edecektir."*

LORD CORWALLIS'İN
GUILFORD ADLİYE
BİNASI'NDA ÇARPIŞAN İNGİLİZ
BİRLİKLERİ HAKKINDAKİ
DEĞERLENDİRMESİ

ki, hatların hiçbirini göremiyordu, sadece top ve tüfek sesleri çatışmanın nasıl ilerlediğine dair ipuçları verebilirdi. Buna rağmen, Greene, milislerin İngiliz ordusunun ilerlemesini durduramayacağını ve nizamiye askerlerine yaklaşamayacağını biliyordu. Düzenli bir şekilde çekilmeden önce iki yayılım ateşi yapmalarını istemişti. Teklifini kabul ederek ikinci hattın arkasına çekilecek ve tekrar düzen alacaklarını umuyordu. Bu da ilerleyen İngilizleri daha da zayıflatacaktı. Plan anlamlıydı lakin beklendiği gibi gelişmedi. İngilizler Greene'in ilk hattına öğlen 1.30'da yanaştıklarında hava, Kuzey Carolina'da bir Mart ayına yakışır şekilde basık ve yağmurluydu. Milis kuvvetleri ilerleyen askerleri gördüklerinde tedirginleşerek uzun mesafeden ateşe başladılar. İki top da ormandaki birkaç yolu kapatmış, İngiliz hatında menzillerini bulmuşlardı. İngiliz ordusu 37 m. (120 ayak) kadar orman içine ilerlediğinde, Amerikalıların yayılım ateşi giderek şiddetini ve isabetini artırdı. Kayıplar iyice artmış, fakat bu durum İngiliz ve Alman müfrezelerinin ilerlemesini durduramamıştı. Cornwallis'in atlı topçusu atışa hazırlandı ve Amerikan

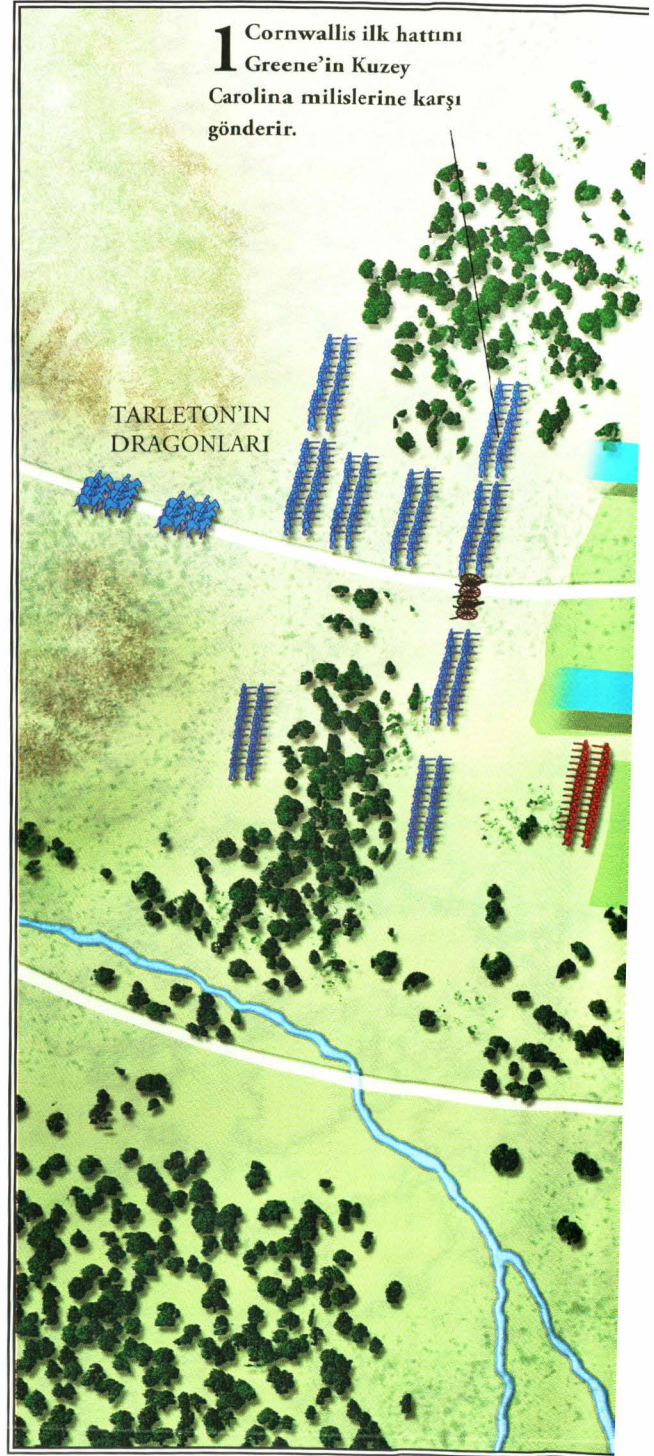
Guilford Adliye Binası

1781

Güney Seferi güney sömürgelerini toptan İngiliz hakimiyetine geri kazanmak için bir fırsat sunmuştu. Banastre Tarleton'ın komutasındaki dragonlar tarafından desteklenen Tory milisleri asi milislerini tüm Güney Carolina'da dağıtmıştı. Ancak bir Fransız ordusunun Rhode Island'a çıkması General Clinton'ı ordusunun ana kütlesiyle beraber New York'a dönmeye ve Lord Cornwallis'i seferi sürdürmek üzere birkaç bin adamla ardında bırakmaya mecbur etti. İngiliz hareketini bozmak üzere Kıta Kongresi tarafından görevlendirilen Horatio Gates Camden'da yenilerek ordusunu yüzüstü bıraktı ve kaçtı. General Nathaniel Greene Amerikan kuvvetlerinin komutasını üstlenmek üzere Kuzey Carolina'ya geldi. Milisleri ve Kıta askerlerini harmanlayan Greene, Cornwallis'in ordusunun iki katı boyda bir kuvvet toplayarak yıpratma savaşına girişti. İngiliz kuvvetlerinin kademeli eriyişi etkisini gösterdi ve Guilford Adliye Binası'nda Cornwallis Greene'e karşı bir Pirus zaferi kazandı. Ancak zaferin bedeli olarak Güney Seferi'ni iptal etmek zorunda kaldı. Cornwallis ikmal almak için Wilmington'a çekildi ve daha sonra kuzeye, Yorktown'da kuşatmaya alınacağı Virginia'ya yürüdü.

Güney sömürgelerindeki İngiliz seferi kuzeyde gelişen pata vaziyetini bitirmek üzere planlanmıştı. Cornwallis ve Clinton'ın Savannah ile Charleston'da kazandıkları başarılar süratli bir zafere dair yanlış bir izlenim yaratmışlardı.

2 Greene'in ilk hattı iki top ile desteklenerek birçok defa yaylın ateşi açar ancak İngilizlerin ormana yaklaşması üstüne çözülür.

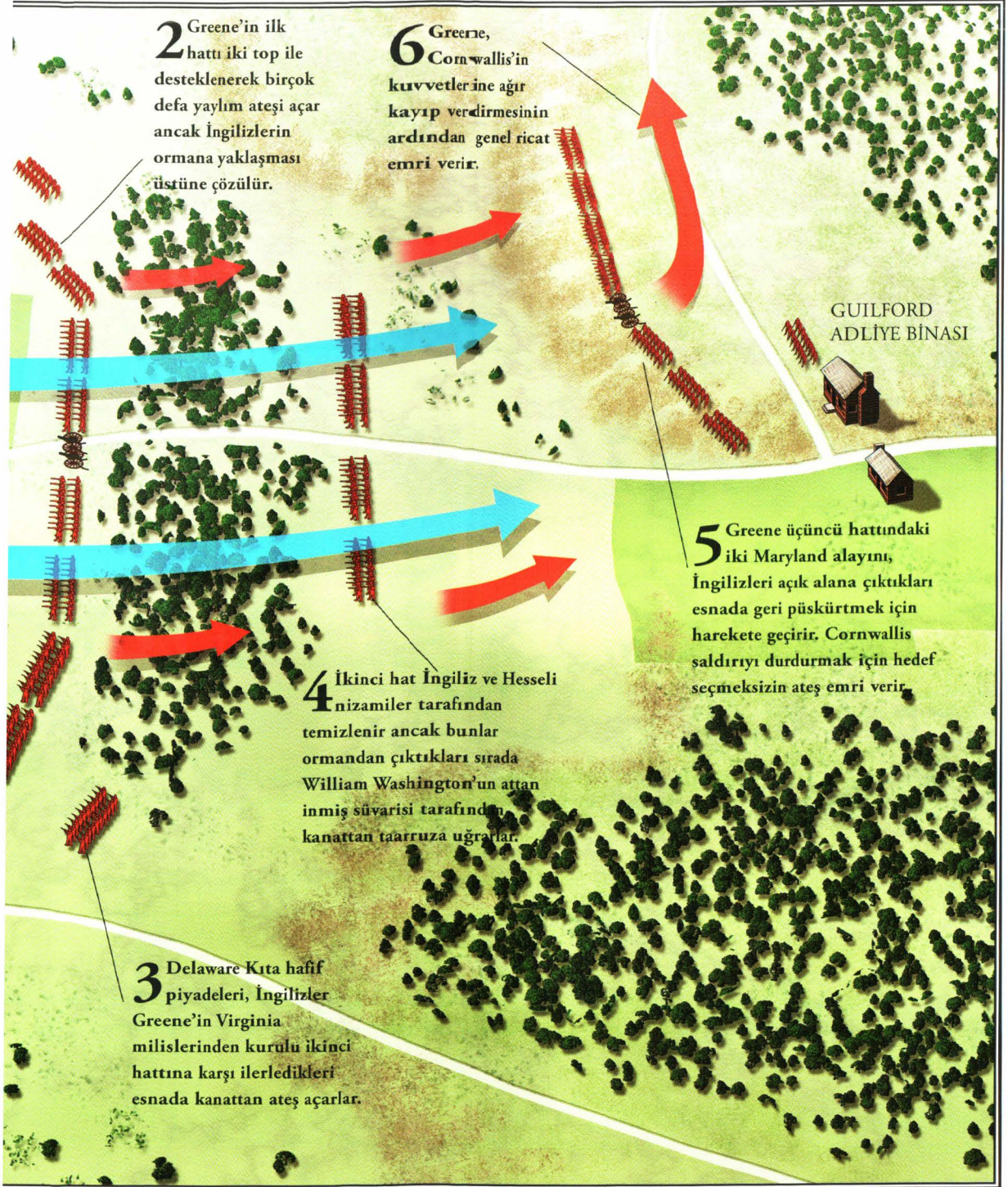
6 Greene, Cornwallis'in kuvvetlerine ağır kayıp verdirmesinin ardından genel ricat emri verir.

GUILFORD
ADLİYE BİNASI

5 Greene üçüncü hattındaki iki Maryland alayını, İngilizleri açık alana çıkıtları esnada geri püskürtmek için harekete geçirir. Cornwallis saldırıyı durdurmak için hedef seçmeksizin ateş emri verir.

4 İkinci hat İngiliz ve Hesseli nizamlar tarafından temizlenir ancak bunlar ormandan çıktıkları sırada William Washington'un attan inmiş süvarisi tarafından kanattan taarruza uğralar.

3 Delaware Kıta hafif piyadeleri, İngilizler Greene'in Virginia milislerinden kurulu ikinci hattına karşı ilerledikleri esnada kanattan ateş açarlar.

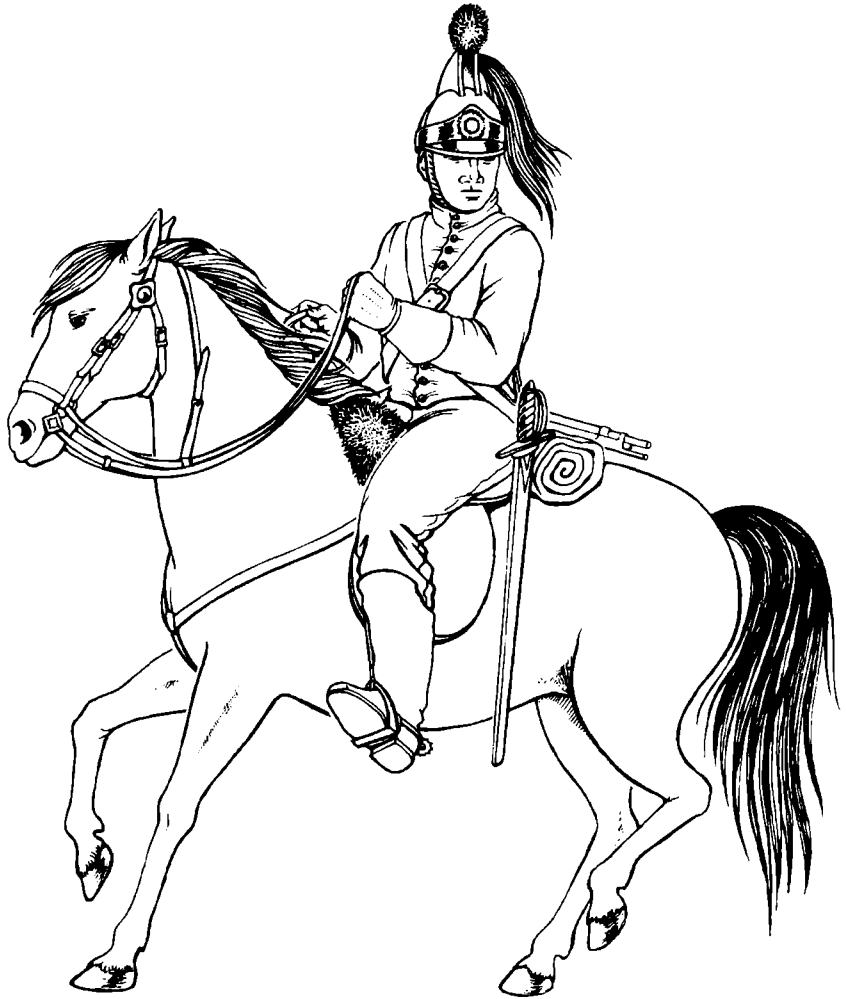
topçusuna karşı ateşe başladı. İlk hat sallanmaya başlamıştı fakat kaçmadan önce yakın mesafeden bir yaylım ateşi daha açtı. Nihayet İngilizler taarruza geçip mevkii temizlediler.

Kuzey Carolina milisleri mevkilerinden kaçarken Virginia milisleri direniyordu. Tüm İngiliz ordusu ormana ilerlemiş ve kanatlarına yanaşan nişancıların hedefi haline gelmişti. 33. Alay, avcılar ve piyadeler Washington'ın birliklerini dağıtmak üzere dönmüşken Cornwallis birinci hatta takviye olsun diye ikinci hattı ilerletti. Ordu yeniden nizam girerken çatışma yavaşlar gibi oldu. Yeni İngiliz hattı, muhafız birlikleri ve diğerleri üzerlerine ilerlemeden önce Virginialılar kısa bir soluk aldı. Kıdemli

İngilizler ormanlık arazide iyi savaştılar, disiplinleri ve sayıları milisleri yıkılma noktasına getirene kadar kanlı bir yaylım ateşi yarım saat devam etti.

Virginialılar ormandan çıkıp açık alan boyunca Kıta ordusu hattına doğru kaçarken Greene izledi; bazıları düzenli şekilde, diğerleri telaşa geri çekiliyorlardı. Sağdaki İngiliz taburları ilk önce belirdi ve ordularının kalanı hala ormanda çatışırken açık alan boyunca saldırdılar. 1. Maryland ve Delaware Kıta alayları İngiliz tugayına öldürücü bir ateş açarak düşmanı geldiği noktaya geri sürdü. Cornwallis Kıta ordusunun kararlılığı ve becerikli idaresine şaşmıştı.

William Washington'ın süvarileri Hafif Muhafız Taburu'na ormandan çıktığı sırada baskın yaparak

AMERİKAN DRAGONU.

Sömürge süvarisi
Amerikan Bağımsızlık
Savaşı'nda pek az önem
taşıymıştı; lakin Guilford
Aल्लीye Binası'nda
bir birik ormandan
çıkmahta bulunan bir
İngiliz muhafız taburunu
bozguna uğratmıştı.

büyük kargaşa yaratmışlardı. Greene durumdan faydalanmak için nizami askerlerini ileri sürdü. İki Maryland birliği ve ilk hatta bulunan İngiliz birliği arasındaki çatışma şiddetli geçiyordu. İşte o zaman Cornwallis topçularına ortadaki insan kütlesine nişan almalarını söyledi. İngiliz topçuları Kıta askerleri ve İngiliz askerleri arasında ayırım yapmadan peşrev mermisi atmaya başladılar. Fakat durum kritikti: Eğer ordusu ormandan ayrılmadan önce Maryland birlikleri muhafız taburunun peşine düşerse, savaş kaybedilebilirdi. Bu riskli hareket, Kıta askerlerini temizlemek konusunda işe yaradıysa da pahalıya mal oldu.

Greene'in ordusu sağ tarafında çatışmayı sürdürse bile asker sayısı giderek azalıyordu. Fakat başka İngiliz birliklerinin belirmesi, eğer direnmeye devam edecekse, savaşın başka bir aşamaya geldiğini işaret ediyordu. Milisleri ve 2. Maryland'i, yani bir

GUILFORD ADLİYE BİNASI MUHAREBESİ. Guilford Adliye Binası'ndaki ümitsiz boğuşma Cornwallis'in kendi askerleri üzerine peşrev ateşletmesine bile neden olmuştu. Bu resimde İngiliz askerleri üçüncü hattaki Kıta askerleri ile çarpışarak Greene'in toplarından birini ele geçiriyorlar.

kısım Kıta askerleri hattını kaybetmişti. Greene'in elinde tek bir birlik, 4. Virginia kalmıştı. Savaşın bittiğine karar getirerek son Kıta alayını genel ricati perdelemek için ileri sürdü. Greene'in askerleri iyi durumdaydı, halbuki Cornwallis'in kiler hepten bitap düşmüşlerdi. Yalnızca iki saat çarpıştıktan sonra, İngiltere'nin asker zaiyatı 1900 kişilik bir orduda 500 kişiyi aşındı. Greene'in kaybıysa çok daha azdı; 4400 askerden 300'ün biraz üstünde adam yaralanmış veya ölmüştü. Milislerin yarından fazlası eve döndü, fakat görevlerini tamamlamışlardı. Cornwallis Kuzey Carolina'yı kazanamadan güvenlik ve ikmal amacıyla Wilmington'a, sahil şeridine doğru yol aldı.

Sömürgecilik Döneminden İmparatorluk Hizmetine

Fransız sömürgecilik deneyimi, İngiltere'ninkinden hayli farklıydı. Fransız kralları on sekizinci yüzyıl'da okyanus ötesi bir imparatorluk peşinde olmuşlarsa da, coğrafi olarak Avrupa kıtasının ötesine yayılmak hevesinde değildiler, sadece elde edilebilecekleri ticari varidat cazip geliyordu. On sekizinci yüzyıl'daki nüfus patlamasıyla beraber İngiltere'nin yaşadığı demografik bir baskı altında da değillerdi.

Bu sebepten İngiltere imparatorluk haline gelirken, Fransa Kıta Avrupası'na ait bir güç olarak kaldı ve Avrupa dışında iktidar kurmak, yalnızca fırsatçılık veya oylanmak için bir vesile olarak görüldü. Böyle bir hamle, devlet politikasına dair merkezi bir önem taşıymıyordu. Bundan dolayı Fransa, on yedinci yüzyıl'da hayli güçlü bir daimi ordu kurdu ve bu orduyu Avrupa'daki hanedan çıkarlarını takip etmek için etkili şekilde kullandı. Fransız donanması dikkate değer olduğu halde, hiçbir zaman siyasi ve finansal olarak aynı özeni görmedi ve dolayısıyla orduya nazaran çok ihmale uğradı.

Fransa'nın yayılma kabiliyeti hükümet çıkarlarıyla sınırlıydı. O yüzden Karayipler ve Kuzey Amerika'da Fransız kolonilerinin kurulması konusunda uzlaşmaya ancak devlet Kıta Avrupası'nda kriz yaşadığında varıldı. Fransız askerleri hem çok daha idareli bir tutumla seferber edildiler hem de sömürge milisleri ve Kızılderili müttefikler tarafından desteklendikleri halde devletten yeterli ilgi görmediler. Yedi Yıl Savaşları'nın (1756-63) ardından Fransa'nın Hindistan'daki etkisi azalmış ve Kuzey Amerika'daki sömürgeleri İngiltere tarafından ele geçirilmişti. Elde sadece Karayip adaları kalmıştı.

On sekizinci yüzyıl Fransız subay kastının yapısı, esasen sömürge savaşları için uygun değildi. Kayda değer bir askeri gücü Atlantik'in ötesine sevk etmenin zorluğu bir yana, Fransız subayları neredeyse tamamen aristokrasiden seçiliyorlardı. Hükümlerlik kültürü, çözülmez

LEJYONER. Fransa'nın deniz aşırı imparatorluk çabalarında kritik önem taşıyan bir askeri kurum olan Fransız Yabancılar Lejyonu, 1830'lar İspanya'daki Carlosçuluk Savaşları esnasında kurulmuştu. Ancak bir on yıl içinde Lejyon tekrar örgütlenecek esas ününü kazanacağı Cezayir'e kaydırılacaktı.

biçimde şeref, onur ve aristokrasinin savaşı ruhuna bağlı görünüyordu ve sömürgelerde bu tip şeyler için çok az fırsat bulunuyordu. Quebec'te soğuk kışlar geçirme ihtimali bir askerin Krallık Ordusu'nda yerini sağlamlaştıracak gibi görünmüyordu. Benzer sebeplerden, Karayip sömürgeleri şimdi olduğu gibi keyif adaları değildi. Daha ziyade sıcak, sineklerle kuşatılmış, sıtma istilasında idiler. Yani sömürge birlikleri için Haiti veya Martinik'te görev yapmak cezbedici bir ihtimal değildi. Avrupa'da komutanlık etmek daha kısa sürmesi sayesinde avantaj sunuyor ve şüphesiz daha büyük bir fırsat olarak görülüyordu.

On dokuzuncu yüzyıla, 1815 sonrasına dek sömürgelerde hizmet etmek askeri bir şeref, terfi ve sosyal avantaj fırsatı olarak görülmedi.

Napoleon'un yenilgisi üzerine Kıta Avrupası'nda savaş bitmiş ve Viyana Kongresi'nde bir uzlaşmaya varılmıştı. Sonrasında, 1856'ya kadar kıtada bir savaş görülmedi. Devrimle doğmuş, Napoleon

tarafından yetiştirilmiş ve şimdi "islah edilmiş" Bonapartçılar ile Austerlitz, Friedland, Jena hikayeleriyle emzirilmiş haleflerinin komutasındaki on dokuzuncu yüzyıl Fransız ordusu terfi için pek az fırsat sunan; nispeten durağan bir kuruma dönüşmüştü. Fransa 1830'da Cezayir'in işgaliyle beraber denizasıra yayılmaya dair yeni bir politika belirledi. 1830'la 1848 arasındaki askerlik hizmeti Fransız ordusu ve onun subay kadroları için tam bir okul oldu. Fransız ordusunun Cezayir'deki başkomutanı Thomas Robert Bugeaud (1784-1849) Kuzey Afrika'daki batı harp sanatını yeniden belirledi ve ileride general olarak görev alacak tüm bir subay kuşağını eğitti.

Önceki yüzelli yıl boyunca askeri onur kıta Avrupasında görev yapmakla sağlanıyordu. Hal bu ki on dokuzuncu yüzyılda Fransız subay kadrosunda, en kıdemli mareşalden teğmene kadar, sicilde Afrika Ordusu (Arme d'Afrique) hizmeti bulunmadan terfi veyahut sosyal ve siyasi fırsatlar için ümit yoktu.

Afrika, Asya ve orta Amerika'da sömürge savaşları 20. yüzyıl'da askeri onur için için temel yol haline gelmişti.

Avrupa sömürge güçlerinden ilki olan İspanya, 18. yüzyıl'da III. Carlos'un hükümdarlığı esnasında imparatorluk olarak bir Rönesans yaşamış bulunmakla beraber, devlet kaynaklarının toparlanması ve İspanyol donanmasının gelişimi Napoleon Savaşları esnasında ciddi şekilde sekteye uğramıştı. Bonapartçı İspanya'nın kuruluşu (1808-14) köklü sömürge asillerinin bağımsızlığa doğru adım atmasına sebep verdi. 18. Yüzyıl'da İspanyol ordusu da benzer şekilde

etkilenmişti: donanma lehinde sayısı azaltılmış ve sadakati Napoleon Savaşları boyunca cuntalar ile Cadiz'deki Cortes arasında bölünmüştü.

İngiliz-İspanyol Rekabeti

İspanya'nın sömürge fethi günleri iki asır önce sona ermişti, fakat İngiltere ve İspanya arasındaki savaş sömürge rekabetleri arasında en önemlisiydi. İspanyol

sömürgeciligi 1762'de Havana ve Manila'nın İngiliz seferi kuvvetleri tarafından ele geçirilmesi sonucu zarara uğramıştı. Hal bu ki 1806 ve 1807'de İngiltere Buenos Aires ve River Plate'te başarısız kaldığında İspanya benzer bir utançtan sakınabilmişti ki aslında bu zaferler yerel milisler sayesinde sağlanmıştı. İspanyol naiplikleri ve komutanlıklarının işleyiş şekli sömürgelerdeki İspanyol ailelerinin İspanya'da okuması veya kimi zaman da askeri akademiye oğullarını göndermesi anlamına geliyordu. Bu öğrenciler sömürge güçlerinde kumandanlık için geri dönüyorlar ve yerel yönetimde memuriyetler üstleniyorlardı. Halbuki Napoleon Savaşları süresince İspanya'dan bağımsızlık kazanma tutkusu orta ve güney Amerika'da devrimlere yol açtı. Yerel ordulara yerel ailelerden Simon Bolivar (1783-1830) ve Jose de San Martin (1778-1850) gibi İspanyol-Amerikalı subaylar kumanda ediyordu.

İngiltere'nin eski Amerikan sömürgeleri Birleşik Krallık'la 1812'deki savaşın ardından nispeten yakın

"Artık ne ağır topçu, ne şu ağır arabalar ne bu devasa levazım katarları olacak.

Konvoylar katır sırtında bulunacak ve sadece hafif toplara izin verilecek."

GENERAL BUGEAUD, 1836

bir ilişki içerisinde kalmışlardı. İspanya'nın batı yarıkürede kaybettiği sömürgelerini geri kazanmak için yeterince güç toplayamaması İngiliz-Amerikan ticari ve siyasi etkisini bölgede tahkim etti. Fransız devrimi ile Napoleon Savaşları sona erer ve Viyana Kongresi (1814-15) ile Avrupa'da genel bir barış ortamı sağlanırken, İngiltere'nin Asya'da imparatorluk çıkarları artmıştı. On dokuzuncu yüzyıl boyunca Orta Asya'nın kontrolü için oynanan "Büyük Oyun" askeri seferleri ve diplomatik heyetleri kapsıyordu. Fakat en büyük problem, askeri harekate generallerin mi, yoksa diplomatların mı karar vereceğini belirlemek meselesiydi.

Kabil'de Gerilim

On dokuzuncu yüzyılın başlarında İngiltere'nin Hindistan ve bugünkü Pakistan'a yayılması Birleşik Krallık'ı yeni kazandığı Güney Asya imparatorluğu sınırının ötesinde yerel işlerle meşgul olmaya mecbur kıldı. Rusların ve Acemlerin Afganistan'ı istilası Kuzeybatı sınırında muhtemel bir kriz yaratıyordu. Afgan kavimleri arasındaki ölümcül ihtilaf ve Pencaplıların saldırısı da bölgenin istikrarını bozmuştu. 1838'de İngiltere Pencap hükümdarı Ranjit Singh (1780-1839) ve Afganistan'ın eski hükümdarı Şah Şeca (1785-1842) ile resmi bir anlaşma yaptı. 29 Temmuz 1838 tarihli üçlü anlaşmaya göre Şah Şeca Afgan tahtına geri dönecek, karşılığında İngiltere Acemler ve Rusların aleyhinde olarak Afganistan'da askeri ve siyasi varlık gösterecekti. 1839'da Sir John Keane (1791-1844) İngiliz ve Hintli askerlerden oluşan İndus Ordusu'nun başına geçerek Sind'den Bolan geçidine kadar ilerledi. 1839'da, baharın son günleri ve yaz boyunca Kandahar, Gazne ve Kabil düştüler. Afgan lideri ve Rus taraftarı Dost Muhammed (1793-1863) yakalandı ve Hindistan'a getirildi. 30 yıllık sürgünün ardından Şah Şeca tahta geri döndü. Mütevazı bir İngiliz-Hint ordusu Şah Şeca'nın ve majestelerinin hükümetini temsilen bulunan Sör William Macnaghten (1793-1841) ile Sör Alexander Burns'ün (1805-1841) güvenliğini sağlamak için garnizon kurdu.

Kabil garnizonunun kaderini belirleyen olaylar giderek efsaneleşti, ki Afganistan'da yakın zamanda

gerçekleşen savaşların tarihçesini düşünürsek, gerçekleşenler sürpriz sayılmazdı. Üçlü anlaşmanın başarısı Lord Auckland (1784-1849) hükümetine sahte bir güven duygusu vermişti. Şah Şeca'yla beraber Kabil'e varan İngiliz ordusunun geçici olması gerekiyordu. Halk ve yerel aşiret üyeleri yabancıların varlığından huzursuz oldular. Bu sebeple İngilizler Hindistan'la iletişimlerinin güvenliğini Celalabad'da bir garnizon ve Hayber geçidinden bölgeyi kontrol eden aşiret liderlerine haraç vererek sağladılar. İşgal esnasındaki gösterişli askeri başarı, yerel aşiretlere sağlanan düzenli rüşvet ve Kabil'deki büyükçe bir garnizon Afganistan'da yeterli etkiyi yaratıyordu. Yine de görevden alınmış kral Dost Muhammed'in oğlu Ekber Muhammed (ö. 1842) İngiltere'nin etkisini baltalamak ve babasını tekrar tahta çıkarmak konusunda kararlıydı. İngiltere'nin karşılığı (daha doğrusu bu karşılığın verilmemesi) Ekber Muhammed'e başarı fırsatı tanıdı.

Kabil'deki İngiliz garnizonu General G.K. Elphinstone'un (1782-1842) emri altındaki 4500 İngiliz ve Hintli askerden oluşuyordu. Şehirdeki askeri varlığı sürdürme niyeti halka göre fazlasıyla açıktı: iki yıllık işgal boyunca askerlerin eşleri ve aileleri yavaş yavaş şehre taşınmışlardı. Garnizon aslen Bala Hisar'ın duvarları arasına, Şah Şeca'nın sarayının bulunduğu kaleye kurulmuştu. Fakat şah kendi garnizonunu elinde tutmak istiyordu ve Macnaghten'den Elphinstone'un birliklerinin yerini değiştirmesini rica etmişti.

İngiliz generali durum diplomatik olduğundan teklifi kabul etti. Askeri karargah şehrin kuzeyinde, hisara 3 kilometre (2 mil) mesafeye yerleştirildi. Fakat yer seçimi kötüydü: mevzi Kabil Nehri ve kampa hakim Bihamru Tepeleri arasında bulunuyordu. Kabil'in etrafını çeviren kazıklı çitler kampa bir silah atımlık mesafedeydiler.

General Elphinstone'un askeri başarıları arasında İber Yarımadası Savaşları ve Waterloo'da hizmet ile Kral IV. George'un yaverliği bulunur. Kabil'deki olaylardan önceye ve sonraya dair kayıtlar ondan bir profesyonel ve işinin ehli bir asker olarak bahsediler. Fakat açıkça görülüyor ki bu generalin kumandanlığı kriz zamanına has birçok faktör yüzünden anlaşılması

Afgan Aşiretlisi (1840)

Büyük Britanya ve Rusya on dokuzuncu yüzyılın başından itibaren Afganistan'ın kontrolü için çekişmişlerdi. Günümüz Pakistan'ını da içeren İngiliz Hindistanı'na baş eğdirilmesi İngiltere'yi Afgan aşiretlerinin akınları ve Rus casuslarının bölgeye sızmasına karşı Kuzeybatı sınırını güvence almaya itti. Birinci Afgan Savaşı (1839-42) Kabil'e bir İngiliz heyeti gönderilmesine ve aşiretler arasındaki iç çekişmelere karşılmasına neden oldu. İngiltere'nin etkisini sürdürmesi

stratejik kasabalarda üs tutmuş birçok garnizon ve Afgan aşiret reislerine verilen düzenli rüşvet (haraç) ile sağlanıyordu. 1840 yılında İngiliz hükümetinin değişmesi sonucunda haraç sona erdirildi ve Afgan aşiretlerinin düşmanlığı arttı. Cizayil adı verilen uzun yivli tüfeklerle silahlı aşiretliler, tıpkı 1842'de Kabil'den çekiliş sırasında yaptıkları gibi, İngiliz birliklerinin işini 400 metreye (1312 ayak) varan mesafelerden çabucak bitirmeye muktedirler.

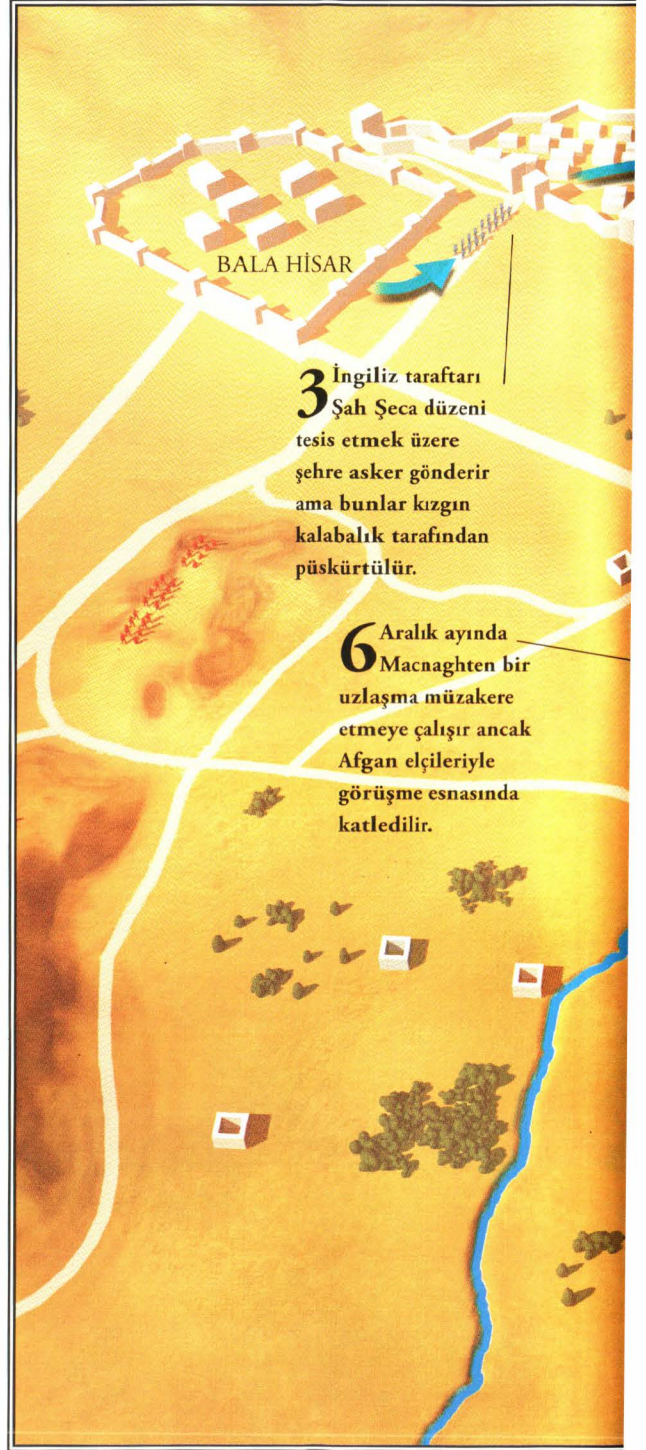
Kabil Muharebesi

1842

Kabil muharebesi bir muharebe olmaktan çok şehrin dışındaki İngiliz ordugahının kuşatılmasıdır. Sör William Macnaghten idaresindeki İngiliz diplomasi heyeti Kabil garnizonu komutanı General Elphinstone'un üstü konumuna geçmiş ve onu Kabil'in kalesi olan Bala Hisar'da mevzilenmekten caydırmıştı. Tahttan indirilmiş kral Dost Muhammed'in oğlu Ekber Muhammed'den para alan düşman Afgan aşiretleri kademeli biçimde İngiliz ordugahını sardılar ve buradan İngiliz mevkiini bombardımana başladılar. Afganlara karşı yapılan bir huruç denemesi başarısız oldu ve daha sonra da Sör William Macnaghten müzakerelerde bulunduğu sırada öldürüldü. General Elphinstone, Ekber Muhammed'in güvenli geçiş önerisini safca kabul etti. Celalabad yolunda 16.000'den fazla asker ve sivil birçok defalar vahşi saldırılara uğradılar (130. sayfadaki haritaya bakınız). Sekiz gün ve 96 km. (60 mil) yürüyüşün ardından geriye 300'den az asker kaldı. Bunlar son direnişlerini Celalabad'dan ve güvenlikten sadece 55 km. (34 mil) mesafedeki Gandamak'ta gerçekleştirdiler.

Afganistan İngiliz Hindistanı'nın kapısıydı. Bölgeye yönelik Rus yayılcılığı İngiliz sömürmesine tehdit oluşturuyor; dolayısıyla güçlü bir askeri ve diplomatik varlığın mevcudiyetini Güney Asya'daki İngiliz İmparatorluğu açısından zaruri hale getiriyordu.

zor hale gelmiştir. Elphinstone mecalsiz bir adamdı ki bu durum kimilerince yaşına yoruluyordu. Fakat kumandanlığı esnasında sadece 59 yaşındaydı. Birçok hatırat, kararsızlığı ve pasifliğinden bahsetmektedir. Ayrıca, emirleri daha ziyade ordunun resmi şekilde hazır bulunmasını sağlamak, İngiliz elçileri Burnes

ve Macnaghten'i korumak içindi ki bu durum işleri güçleştiriyordu. Elphinstone diplomatlara boyun eğmek zorunda kalıyordu ve bu strateji diplomasının yeri ve zamanı geçtikten sonra tehlikeli hale gelmişti.

Ekber Muhammed, Kabil halkı ve aşiretlerin İngiliz mevcudiyetine karşı artan hoşnutsuzluğundan faydalanıyordu. Garnizonun geçim masraflarını karşılamak Afgan halkına kalmış, bu da kayda değer seviyede düşmanlık uyandırmıştı. Ayrıca Sör Alexander Burnes kadınlara karşı kabalığıyla nam salmış ve bu durum zaten tedirgin olan halkı iyice kızdırmıştı. Tüm bunlar Ekber Muhammed'in şehir

ŞAH ŞECA-ÜL MÜLK'ÜN KABİL'DEKİ DERBAR-HANE'Sİ.

Ressam James Atkinson, 1842. Şah Şeca, Dost Muhammed önderliğindeki bir isyan sonucu tahttan indirilene kadar Afganistan hükümdarıydı. 1839'da İngilizlerle beraber geri dönüşü Kabil ahalisi tarafından iyi karşılanmamıştı.

üzerindeki etkisini artırmasına, casus ve kışkırtıcıları içeri sızdırmasına yaradı.

Gerilim Tırmanıyor

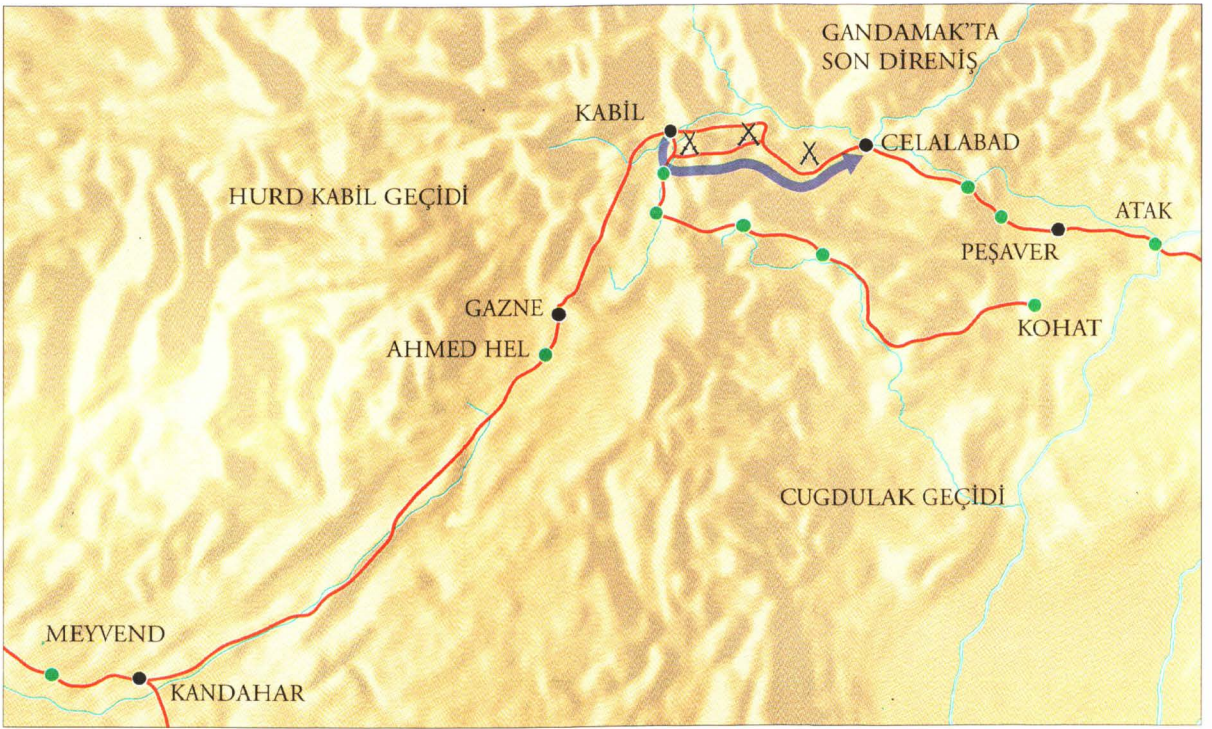
Elphinstone, Burnes ve Macnaghten şehirde artan gerilimden gayet haberdardılar, fakat tehlike düzeyini görmekten kaçındılar. Diplomatlar gelen haberlerin abartıldığını düşünüyorlardı ve Kabil'de yaşayan Burnes bölgenin insanlarını dostlarından ve muhbirlerden daha iyi tanıdığına inanıyordu. 1 Kasım 1841'de bir grup Burnes'ün evinin yakınlarında olay çıkarmak için toplandı. Haberler

ulaşır ulaşmaz, Macnaghten ve Elphinstone yol haritası hakkında müzakere ettiler. General, kalabalığı cesaretini toplama fırsatı yakalamadan önce dağıtmak için asker göndermek taraftarıydı fakat Macnaghten karşı çıkıyordu. Ona göre askeri bir hamle gerilimi daha arttıracaktı. Elphinstone emrindekilerin aymazlığına uydu ve Burnes'ün kaderi mühürlendi. Kabil'deki güruh Burnes'ün evine saldırdı ve kısa süren şiddetli bir mücadelenin ardından evdekilerin tümünü öldürdü.

Burnes'ün ölümü sert bir misillemeye sebep olmadı; aksine herhangi bir karşılık verilmedi. Şah Şeca apar topar şehre asker gönderdiyse de bunların hepsi serseri güruhuyla karşılaşınca aşağılayıcı biçimde geri dönmüşlerdi. Elphinstone, karargaha yukarıdan bakan tepelere asker göndermek veya ordugahının sınırı boyunca hisarlarda asker bulundurmak dahil, askeri önlem almakta başarısızdı. Ayrıca bilmediği şey ise, İngiliz hükümetinin imparatorluğun masraflarını kısmak amacıyla Afgan aşiretlerine haraç vermeyi kesme yoluna gittiğiydi. Macnaghten aşiret liderlerine para vermeyi, senenin başında kesmişti. Bu durum Ekber Muhammed'e İngiltere'yi alt etme fırsatı tanıdı.

Afgan aşirettileri, Burnes'ün katlini izleyen 3 hafta boyunca karargah çevresindeki tepeleri, hisarları ve köyleri işgal etmeye başladı. Fakat Elphinstone 23 Kasım'dan önce harekete geçmedi. O tarihte, İngiliz kampını ateşe vermek için tepelere iki topun yerleştirilmesi üzerine telaşa kapılmıştı. Tepeleri geri almak ve karargahın kuzeyindeki köyleri işgalden temizlemek için silah olarak tek bir top ile beraber piyade ve süvarilerden oluşan bir seyyar birlik gönderdi. Nisbeten kolay şekilde Afgan topları etkisiz hale getirildi, fakat köyün ötesine geçtikten hemen sonra birlik Afgan süvarileriyle karşılaştı. İngilizlerin silahları tutukluk yapan, sıkışık kare düzeni oluşturmuş piyadeleri Afgan yaylım ateşinden ağır kayba uğramışlardı. Birlik üzerinde giderek büyüyen baskı, adamların düzeni bozmasına yol açtı. Emre uygun hale dönülmeye çalışılırken, bu sefer tepelerdeki konum riskli hale geldi. İngiliz ve Hint askerlerinin daha da cesaretini kırmak için birçok hücum gerçekleşince bunlar nihayet panik içerisinde

RİCAT YOLU. Celalabad'daki bir garnizon Kabil'den İngiliz Hindistan'ındaki Peşaver'e giden bir yolu güvene alıyordu. Mesafe ve arazinin vaziyeti bu yolu barış zamanı bile tehlikeli kılıyordu.

kaçarak karargaha geri döndüler. Çatışma karargahın görüş alanında olmasına rağmen bu birliğe takviye sağlanması konusundaki başarısızlık, komutadaki vahim zayıflığı yansıtıyordu ki bu durum Afganlara cesaret veriyor ve garnizonun moralini bozuyordu.

Elphinstone ve emrindekiler garnizonu Bala Hisar'a taşımayı müzakere ettiler. Bu, yerinde bir askeri karar olacaktı, fakat Macnaghten yeniden müdahale etti. Şah Şeca istekli değildi ve durumu sıkıntılı buluyordu. Ekber Muhammed'in dönüşü kendisinin devrilmesi anlamına geliyordu ve İngiliz süngüleri sayesinde iktidar sağlamak halkın gözündeki konumunu güçlendirmeyecekti. Macnaghten generali ikna ederek yine caydırdı. İngilizlere karşı toplanan birliklerin miktarı 30.000 adamı aşmıştı. Kasım ayının sonunda Ekber Muhammed Kabil'e 6000 adam daha getirmişti. Sonraki ay boyunca aşiret liderleri üzerindeki etkisini güçlendirdi, Şah Şeca'yı Bala Hisar'da hapis tuttu ve İngiliz karargahı üzerinde baskısını arttırdı.

Bu esnada Macnaghten'in siyasi çözüm ümidi sürüyordu. Faal şekilde Ekber Muhammed ve aşiret reisleriyle görüşmelerde bulundu. Aralık ayı sonunda hükümrân, kördüğümü çözmek için başbaşa bir görüşmeyi kabul etti. Macnaghten geldiğinde de beraberindekilerle birlikte tutuklanarak öldürüldü. General Elphinstone'un felç olan komutanlığı Macnaghten'in ölümü üzerine tümden yok olmadı. Aksine, garnizonu Hindistan'a geri çekmek konusunu müzakere etmek için hepten kararlı hale geldi.

1842 yılbaşı boyunca müzakereler sürerken, Ekber Muhammed İngilizlerin zayıflığını daha da idrak etti. Macnaghten güçlü bir izlenim yaratmıştı, fakat Elphinstone'un tavırları generalin akla yatkın herhangi bir teklife açık olduğunu belli ediyordu. Garnizonun ve ailelerinin güvenli bir geçitten Hindistan'a dönüşünün sağlanması karşılığında Elphinstone, Dost Muhammed'in İngiliz esaretinden kurtulmasını desteklemeyi kabul etti.

Ölüm Yürüyüşü

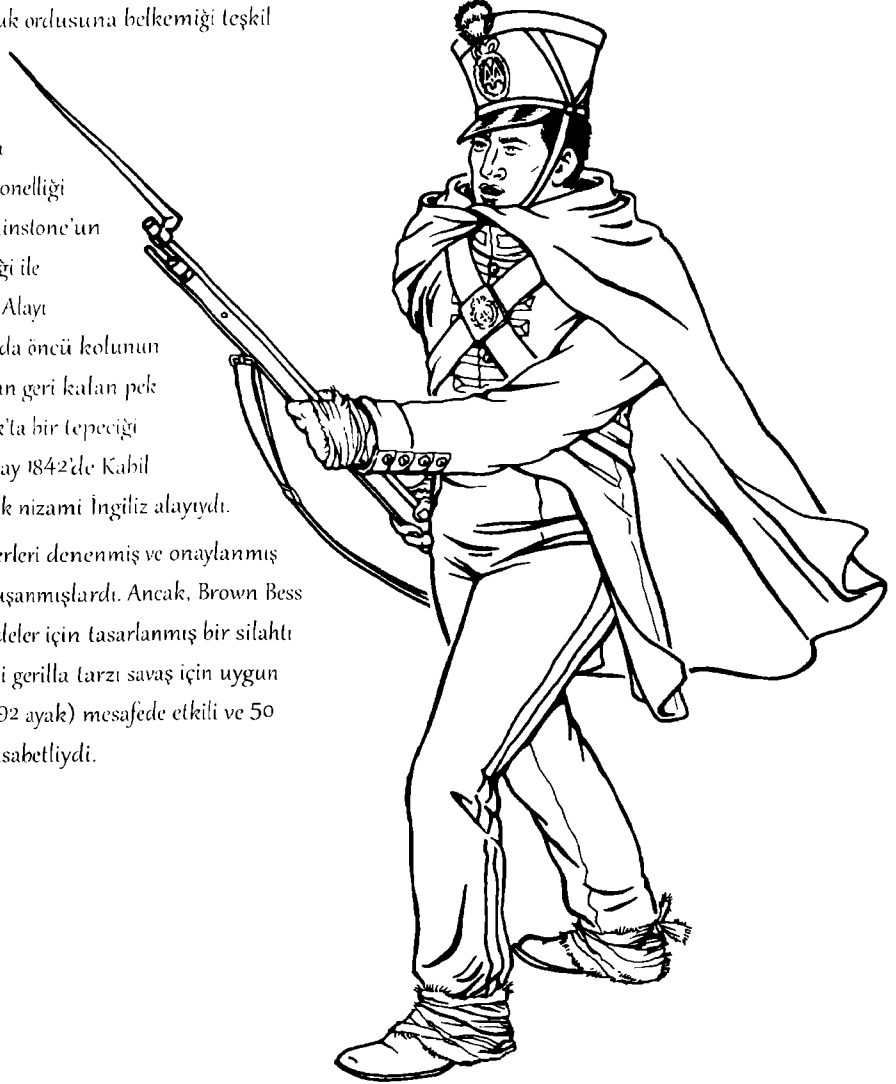
6 Ocak 1842 günü, Kabil'deki İngiliz-Hint garnizonundan 16.000'in üzerine asker ve sivil Celalabad'a, oradan Hayber geçidine ve Hindistan'a

44. Piyade Alayı'ndan Er (1842)

Hindistan'daki İngiliz nizamiyelileri Birinci Afgan Savaşı ve tenkil seferlerinde yoğun hizmet gördüler. Tecrübeleri. Hint (sepay) alayları ve "Skinner'in Süvarileri" gibi İngiliz subaylarının komuta ettiği gayrinizami birliklerle beslenen bir imparatorluk ordusuna belkemiği teşkil ediyordu.

Kabil'deki çatışmalar ve izleyen ricat sırasında İngiliz askerinin profesyonelliği ve yeteneği General Elphinstone'un kararsız ve zayıf önderliği ile örselenmişti. 44. Piyade Alayı Kabil'den çekiliş esnasında öncü kolunun başını çekiyordu ve ondan geri kalan pek az kılıç artığı Gandamak'ta bir tepesiği savunurken öldü. 44. Alay 1842'de Kabil garnizonunda mevcut tek nizami İngiliz alayıydı.

Bu dönemde İngiliz askerleri denenmiş ve onaylanmış Brown Bess filintasını kuşanmışlardı. Ancak, Brown Bess yaylım aleşi açacak piyadeler için tasarlanmış bir silahtı ve Afgan coğrafyasındaki gerilla tarzı savaş için uygun değildi. Ancak 150 m. (492 ayak) mesafede etkili ve 50 m. (164 ayak) mesafede isabetliydi.

doğru yürümeye başladı. Celalabad güvenliydi, fakat doğruya 150 km. (93 mil) mesafedeydi. Ekber Muhammed sözünü tutmak niyetinde değildi; birlik hareket eder etmez anlaşma geçerliliğini yitirmişti.

İngiliz-Hint ordusu karda düzenli şekilde ilerlerken, Afgan aşiretlerinin daimi hedefi haline geldi. 44. Piyade Alayı'nın başı çektiği öncü birlikte Skinner'ın Süvarileri ve 44. Gayrinizami Süvariler de bulunuyordu. Asıl kuvvet, siviller dahil, 5. ve 37. Bengal Piyadeleri ve Anderson'ın Süvarileri'ni de içeriyordu. Artçılık görevi 54. Bengal Piyadeleri ve 5. Bengal Süvarileri'ne bırakılmıştı. Bu birlikler ne kadar etkileyici görünse de, moraller fevkalade bozuktu ve ailelerinin orada bulunması askerlerin endişelerini arttırıyordu. Kabil'den ayrıldıktan iki gün sonra birlik, 6.5 km. (4 mil) uzunluğundaki hayli dar Hurd Kabil Geçidi'ne doğru ilerledi. Afgan aşiretlileri orada tepeleri siper ederek saldırıp, ağır bir darbe vurdular. Elphinstone geçidi aştığında, 3000'den fazla asker ve sivil öldürülmüştü.

Ekber Muhammed sonrasında Elphinstone'la görüştü, saldırının onun kontrolü dışında

gerçekleştiğini iddia etti. Katliamı engellemek için çabalamaya söz verdi ve kadınlar ile çocukları güvenlik için götürmeyi teklif etti. Fakat kurtulanlar, sonraki birkaç gün boyunca saldırılara maruz kaldılar. Hava da felaketin boyutunu artırdı. 13 Ocak'ta birlik Celalabad'ın yaklaşık 55 km. (34 mil) batısındaki Gandamak'a yaklaştı ve geçidin tutulmuş olduğunu gördü. 16.000 kişiden anca 2500 tanesi kurtulabildi. Bu sayının 300'den azı sancaklarını kurtarmış askerlerden oluşuyordu.

Elphinstone Ekber Muhammed ile bir kere daha görüşmeye gitti ve kendini esir düşmüş vaziyette buldu. Geride kalanlar kontrolü ellerine aldılar ve Celalabad'a gece vakti iki katile halinde varmaya karar verdiler, fakat çok uzaklaşamadılar. 44. Piyade Alayı ve farklı birliklerin Hintli askerlerinden oluşan büyük katile Gandamak'a yakın bir tepede savaştı ve teslim olmayı reddettiği için olduğu yerde yok

HURD KABIL GEÇİDİ'NDE HÜCUM. Kabil'den Celalabad'a giden yol Hurd Kabil geçidinden uzanır. Afgan aşiretlileri asker ve sivillerden oluşan kolu pusuya düşürerek binlerce kişiyi öldürdüler.

edildi. Küçük bir kabile biraz ilerleme kaydetti, fakat kısa sürede bozguna uğradı. Kafileden bir tek kişi, Dr. Brydon, ağır yaralı şekilde Celalabad'a ulaşmayı başardı ve Kabil'deki talihsiz garnizonun hikayesini anlatabildi. Ayrıca Elphinstone da kurtulmayı başardı ve yenilgiden birkaç ay sonra esarette öldü.

Sömürge İmparatorlukları Döneminde Fransız Subay Teşkilatı

Birçok Avrupa ordusunda olduğu gibi, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki Fransız subay teşkilatı Napoleon Savaşları'nın mücadeleleri esnasında doğdu. Gerçekten de Fransa'da durum çeyrek asırlık savaş gazileri ezici çoğunlukla yüksek rütbeleri aldıklarından tam olarak böyleydi. 1814'te tahta geri çıkartılan XVIII. Louis (1755-1824), bir kısım subayı devrim ve imparatorluk yılları esnasında sürgüne gönderilmiş kral taraftarlarıyla değiştirdi, fakat ordunun geneli Bonapartçıydı. Napoleon Elba'dan kaçıp, 1815'te Fransa'ya döndüğünde tek bir kurşun atılmadan ordu taraf değiştirdi. Tahta ikinci kez geri çıkarıldığında XVIII. Louis akıllıca davranarak Napoleon dönemi askeri idaresini, Ayan meclisini ve idari vazifelere dair rütbeleri aynen benimsedi. Monarşi sırasında 13 Napoleon dönemi generali Fransız Mareşali rütbesine yükseltilmiş, imparatorluk esnasında görev yapmamış bir avuç kral taraftarı kalmıştı. Gerçekten de, kідemsiz ve orta kідemdeki subaylar ya Avrupa cephelerinde, ya da Napoleon tarafından kurulmuş askeri akademilerde eğitilmişti. Dolayısıyla Napoleon'un ikinci imparatorluğu esnasında Fransız ordusundaki subaylar, babalarının görevini devam ettiriyorlardı: hepsi kідemli subayların oğullarıydı.

Napoleon, askeri eğitimin en mühim konu olduğuna inanıyordu. Muharebe meydanları, askeri komutlar konusunda uygulamalı eğitim imkanı veriyordu, fakat eğitim liderliğe başka bir boyut

katıyordu. Kendisi Yedi Yıl Savaşları'nın dersi üstüne kurulmuş yarım düzine yarı-özel askeri akademiden birine ve sonrasında Ecole Militaire'e gitmişti. Napoleon konsüllük döneminde (1799-1804) subay yetiştirmek için üç askeri akademi kurmuştu: piyadeler için Saint-Cyr, süvariler için Saint-Germain ve topçularla mühendisler için Ecole Polytechnique. Bu okullar, Fransa'nın müstakbel askeri liderlerinden birçoğunu yetiştirdiler. 1820'lerde Saint-Cyr tek başına Mareşal Patrice de MacMahon'u (1808-1893), Aimable Pelissier'yi (1794-1864), ve François de

Certain-Canrobert'i (1809-1895) mezun ederken Hubert Gallieni ve Joseph Lyautey sırasıyla 1860 ve 1870'te mezun oldular.

François Achille Bazaine (1811-1888) gibi diğer müstakbel liderler, basamakları Fransız Yabancılar Lejyonu'nda hizmet ederek tırmandılar. Gerçekten de, Avrupa kıtasında askeri tecrübe

olanakları 1819-49 arası ciddi şekilde kısıtlanmış bulunan Fransız subayları için Yabancılar Lejyonu başka bir terfi yolu sağlıyordu. Lejyon 1831'de Kral Louis-Philippe (1773-1850) tarafından kurulmuş ve sonraki 131 yıl boyunca yurdu Cezayir olmuştu. Akademi mezunu olan, fakat alaylarında ilerleyemeyen birçok genç subay lejyonu terfi fırsatı olarak görmüştü.

On dokuzuncu yüzyılın büyük kısmında, 1814'ten 1871'e dek, Fransızlar safların zorunlu askerlikle sınırlı olarak beslendiği profesyonel bir orduya itimat ediyorlardı. Fransız Devriminin ulusal ordusu ve Napoleon imparatorluğunun yıllık asker alımları monarşinin dönüşüyle beraber sona erdi. Devrim ve harp eğitilmiş bir millet-i müselleha tahta geri çıkarılan hükümdarlar tarafından arzu edilen bir durum değildi. Benzer şekilde, III. Napoleon bile mecburi askerliği Birinci İmparatorluk standartlarına getirmekten aşırı derecede rahatsızdı. Bu da kapasitesi ve dolayısıyla subayları kısıtlı bir ordu anlamına geliyordu. Dahası, 1792-1815 arası çok

*"Dün ulaşan feci haberleri
yazabilmem mümkün değildi ve
şimdi ruhum Kabil kuvvetini
helak eden felaketin verdiği acıyla
dolu. Herşey kaybedilmiş, birlik
son adamına dek yok olmuş."*

YÜZBAŞI BROCKMAN
BROCKHOUSE, CELALABAD

tanıdık bir durum olan düvel-i muazzama arası savaş sona ermişti ve 1823'te İspanya ile 1831'de Cezayir'e yapılan seferler haricinde Fransa'da sükunet hüküm sürüyordu. Fransız ordusu, Avrupa kıtasında 1849'daki Roma seferine ve 1854'teki Kırım Savaşı'na kadar bir daha görev almayacaktı.

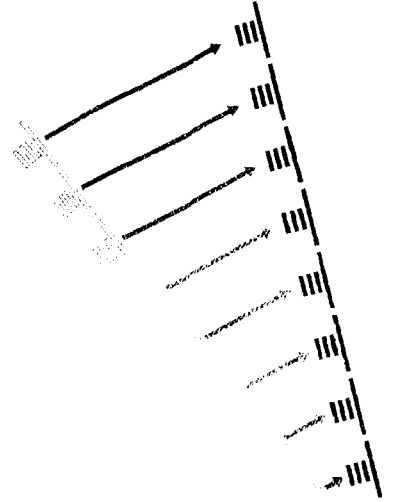
Louis-Napoleon'un İkinci Fransız Cumhuriyeti'ne başkan seçilmesi 1851'de İkinci İmparatorluk'un geleceğine alamet idi. Başa geçen III. Napoleon, Napoleon efsanesini ve ordu içinde Bonapartçılığı yeniden canlandırdı. İşte o zaman Fransızlar Avrupa'da yeniden sefere çıktılar. Bununla beraber İkinci İmparatorluk dünyanın tüm köşelerine güç ihraç edilmesine de tanık oldu. Güneydoğu Asya, Çin ve Meksika'ya askeri operasyonlar düzenlenmesinin yanı sıra, sömürgeciliğin kuzeybatı Afrika'ya yayılması da hız kazandı. Üçüncü Cumhuriyet süresince (1871-1940) Fransız ordusu sömürgeci fonksiyonunu Orta ve Batı Afrika ile Ortadoğu'da sürdürdü.

İkinci Afyon Savaşı

İkinci Afyon Savaşı (1856-1860) 4000 askerden oluşan İngiliz-Fransız öncü birliklerinin 30.000 adamdan oluşan Çing ordusu ile karşılaştığı Balikiyao (Palikao) Muharebesi ile sona erdi. Beş saatlik uğraş, Müttefik kuvvetlerin açık zaferi ve Beycing'in (Pekin) insaflarına kalmasıyla sonuçlandı. Muharebeyi izleyen günlerde, İngiliz-Fransız güçleri başkent

kuzeybatısında kalan imparatorun yazlık sarayını ele geçirerek yağmaladı. Fakat Balikiyao muharebesi, üstün teknolojiye sahip bir ordunun demode rakiplerine karşı zaferi değildi. Aksine, teknolojik farklılıklar oldukça azdı. Zaferi, daha disiplinli ve daha üstün subaylara sahip olan ordu kazanmıştı. 1842'de Afganistan'da olduğu gibi imparatorluk savaşlarında teknoloji nadiren rol oynuyordu.

Daha ziyade, zafer konusunda anahtar unsur fethedilmiş yerdeki ahaliye dair yerel faktörlerin de yardımı ve Avrupalı güçlerin kararlılığı idi. 1860'ın Eylül ayında yazlık sarayın yağmalanması kaçınılmaz bir sonuç değildi. Birçok sömürge savaşında olduğu

ÜSTTE: PİYADE HATTAN ÇARK EDİYOR. Bu çark hareketi gibi ustalıklı manevralar Avrupada iyi iş görmekle beraber Afrika'nın değişken ve bozuk arazisinde her zaman etkili olmayabiliyordu.

ALTTA: PİYADE KARELERİ. Bu çizim hat nizamındaki piyadenin nasıl birbirini koruyan etkili ateş alanları yaratarak bir dizi kare oluşturabileceğini göstermektedir. Piyade karesi süvarileri püskürtmek için etkili olduğu gibi daha büyük boyda olduğu zaman Ulundüde Zuluları ve Omdurman'da Mehdicileri de yenilgiye uğramıştı.

gibi, İkinci Afyon Savaşı da yerel orduların elinde utanç verici bir yenilgi ile başladı.

İkinci Afyon Savaşı, Çin İmparatorluk Hükümeti Birinci Afyon Savaşı (1839-42) sonunda dayatılmış aleyhte ticari sözleşmelere uymayı reddettiği zaman başladı. Çin’le ticaret, afyon ve Hindistan’dan gelen diğer mallar bakımından İngiltere’nin filizlenen imparatorluk ekonomisi için hayati önem taşıyordu. Fransa için İkinci Fransız İmparatorluğu’nun doğuşu, Kırım Savaşı ve Kuzey Afrika’da imparatorluğun yayılmasında olduğu gibi, Bonapartçılık şöhretinin Avrupa çapında başarıya ulaşması anlamına geliyordu. 1859 baharında Çin’e yönelik bir denizaşırı sefer planlandığı sırada III. Napoleon ordusunun büyük çoğunluğunu İtalya cephesine göndermeye niyetlendi. Geriye çok az asker kalmıştı ve Asya’ya anca General Cousin de Montauban (1796-1878) komutasında bir tümen asker sevk edilmişti. Fransız seferi gücü,

MAREŞAL THOMAS ROBERT BUGEAUD VE ALBAY JOSEPH VANTINI CEZAYİR’İN FETHİ ESNASINDA, ressam Emile Jean Horace Vernet, 1846. Bugeaud, Fransız sömürge harbi sanatının babası kabul edilir. Taktikler ile harekati yeniden düzenleyerek ve Kuzey Afrika Berberilerine boyun eğdirerek bir milli kahraman olmuştu.

iki piyade tugayı ve küçük bir süvari birliğinden oluşuyordu. İngilizler de bir birliği General Sör James Hope Grant (1808-1875) komutasında sefere göndermişlerdi. Kayda değer bir askeri güç bulundurdıkları Hindistan’dan oldukça rahat şekilde asker sağlayabiliyorlardı.

Taku Hisarı

İngiltere ve Fransa hükümetleri ticari amaçlı bu savaşı acil şekilde sonuca ulaştırmak istiyorlardı. İngiliz ve Fransız kumandanları, Tangku limanını ele geçirerek Peyiho nehri boyunca hızla Pekin’e

varmalarını sağlayacak ve Çinlileri şartları kabul etmek zorunda bırakacak bir doğrudan hücum stratejisi geliştirdiler. İngilizler Lord Elgin'i (1811-1863), Fransızlar Baron Gros'yu ordulara eşlik etmek ve mümkün olan en çabuk şekilde müzakere koşullarını teklif etmek üzere gönderdiler. İngiliz-Fransız kibri, ittifak filosuna müdahale edemeyip sadece hedef olan Çin yelkenlilerinin hızla tahrip edilmesi üzerine güçlenmişti.

Limanı alarak Taku Hisarı'nın ötesine geçmeye çalışma çabası beklenmedik sert bir direnişle ve küçük düşürücü bir geri püskürtülmeyle karşılık buldu. 1860 Temmuz'unda ittifak filosu seferi birlikleri karaya çıkardı ve hisarları kuşatma altına alarak sert çatışmalar neticesi Ağustos sonunda ele geçirdi. Moğol generali Prens Sengge Rinçen komutasındaki Çin İmparatorluk Ordusu kuşatmayı kaldırmayı denediyse de, geri püskürtüldü. Prens, Avrupa filosuna silah desteğinden fazlasını sağlayan İngiliz-Fransız ordusunu durdurabilmeyi umarak Beycing yoluna doğru geri çekildi.

Çing Ordusu

Prens Sengge Rinçen Niyen ve Tayping isyanlarında etkileyici muharebeler kazanmış olan tecrübeli ve başarılı bir generaldi. İkinci Afyon Savaşı esnasında iki isyan -Güney Çin'deki Tayping ile Orta ve Doğu Çin'deki Niyen- ülkeyi mahvetmişti. Çing (Mançu) Hanedanı on yedinci yüzyıldan beri Çin'i yönetiyordu. Askeri gücü etkileyiciydi: bir seferde Doğu Türkistan'dan Moğolistan, Çinhindi ve Burma'ya kadar uzanıyordu. On sekizinci yüzyıl boyunca kara kuvvetlerinin bünyesinde profesyonel bir daimi orduya mensup iyi eğitilmiş adamlar ve yetenekli subaylar bulunuyordu. Çinglerin esas kuvveti Sekiz Bayrak orduları idi. Ülkede güvenliği sağlamak için Çing, Yeşil Sancak Ordusu'nu kurmuştu. Bu ordunun askerleri imparatorluğun dört bir yanına dağılmış ve on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde iç isyanların sebep olduğu paranoya yüzünden, subaylar askerleriyle sıkı bağ kurmasınlar

diye, sık sık bir garnizondan diğerine sırayla gönderilir olmuşlardı.

Sengge Rinçen komutasındaki askerlerin büyük çoğunluğu Bayrak piyade ve süvarileri tarafından takviye edilen Yeşil Sancak askerleriydi. Bayrak ordularının piyadelerinden farklı olarak süvariler nispeten taşralı ve genellikle Moğol idiler. Sengge Rinçen'in Çinli süvarileri esasen mızrak kullanırlardı; fakat bu, savaş alanı eğitimi için pek elverişsiz bir silahtı. Moğollar görev esnasında küçük bozkır midillilerine biniyor, mızrak ve yay kullanıyorlardı.

Ordu imparatorluğun başkentine geri çekildikçe prens, harp meydanında siyah kenarlı sarı ipek kıyafetleriyle ayırt edilen İmparatorluk Ordusu tarafından takviye edildi.

Çinliler ateş gücüne dair yoksunluk çekmiyorlardı. Barutu onlar icat etmişti ve piyadeleri tüfek taşıyorlardı. Fakat Avrupalı emsallerinin

aksine Bayrak ve Yeşil Sancak orduları filinta ile donanmıştı. Hatta Prens Sengge Rinçen'in adamları yakın zamana kadar fitilli tüfek sahibiydi! Filinta, fitilli tüfekten daha hızlı ateş etme gücü sağlıyordu, ama namlusu yivsiz olduğundan menzili ve isabeti kısıtlıydı. Gel gelelim, topçulardan yoksun değildiler. Prens'in ordusu 100'den fazla top, 6000 Moğol dahil 20.000'den fazla süvari ve 10.000 piyadeye sahip olmakla övünüyordu.

Çang Çi Van Zaferi: 18 Eylül 1860

Tangku'da yenildikten sonra, Prens Sengge Rinçen ordusunu Tancıyan ve daha sonra da Çang Çi Van'a çekti. Orada müttefik güçlerin öncü birliğinin açık araziye çıkmasını ve böylece kendi süvari avantajını kullanabilmeyi umuyordu. Müttefik kumandanlar Grant ve Montauban ilerleyişlerini İngiliz-Fransız dayanışmasından beklenildiği gibi düzenlemişlerdi. Fransızların az süvarisi vardı: Sipahiler ve Afrika Avcıları'ndan bir asker bile fazlası yoktu. Bu yüzden Peyiho Nehri sağ, İngiliz desteği sollarındayken başarılı olmuşlardı. General Grant'in komutasında

*"Hiçbir mevkiin vaziyeti...
buranın asilane savunması
gibisine tanıklık etmemiştir."
Zaptının ardından Taku
hisarını inceleyen Yarbay
GARNET WOLSELEY*

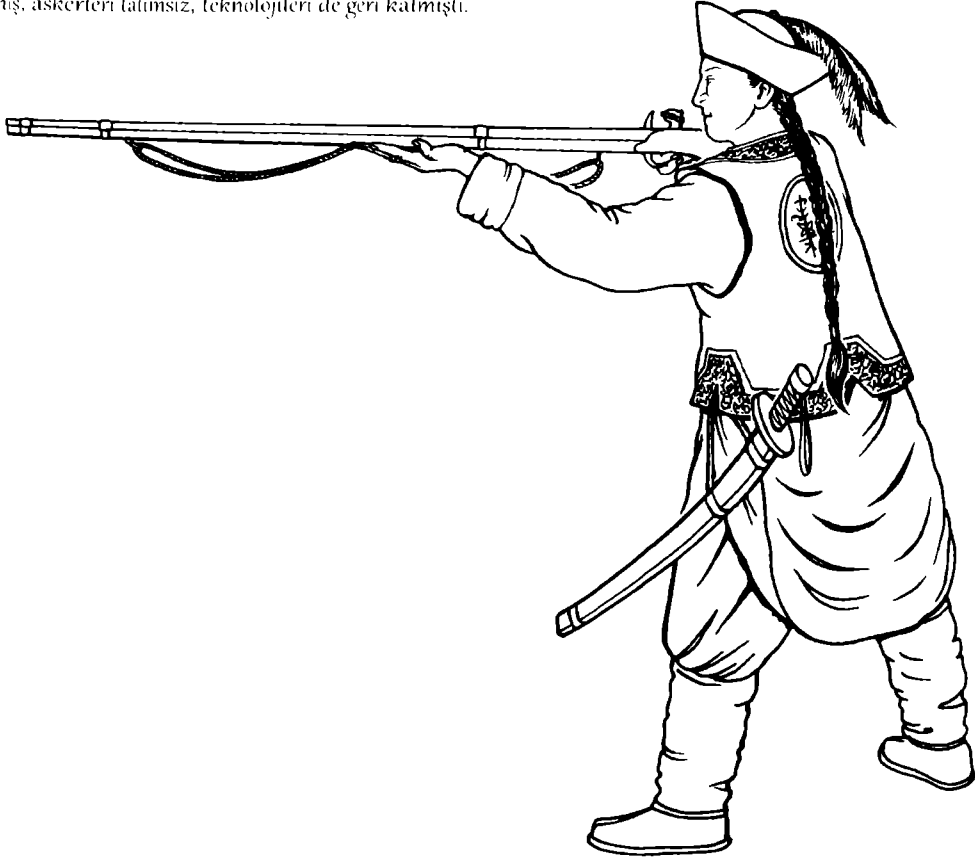
Çing Piyadesi (1850)

Çing hanedanı on yedinci yüzyılda Çin'i ele geçiren Mançuların soyundan geliyordu. Çing kuvvetleri büyük çoğunluğu Mançular ve Moğollardan müteşekkil Bayrak Orduları biçiminde örgütlenmişlerdi. Çing hükümüne boyun eğen Çinliler ise, ilk başlarda jandarma görevi yapan Yeşil Sancak Ordusu'nda görevlendirilmişlerdi. Bu askeri sistem erken modern çağda çok başarılı olmuştu. O zamanlar Bayrak Orduları fitilli tüfekler ve toplarla donanmışlardı.

Ne var ki on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde Bayrak Orduları ihmale uğramış; komutanları tecrübesiz ve yozlaşmış, askerleri talimsiz, teknolojileri de geri kalmıştı.

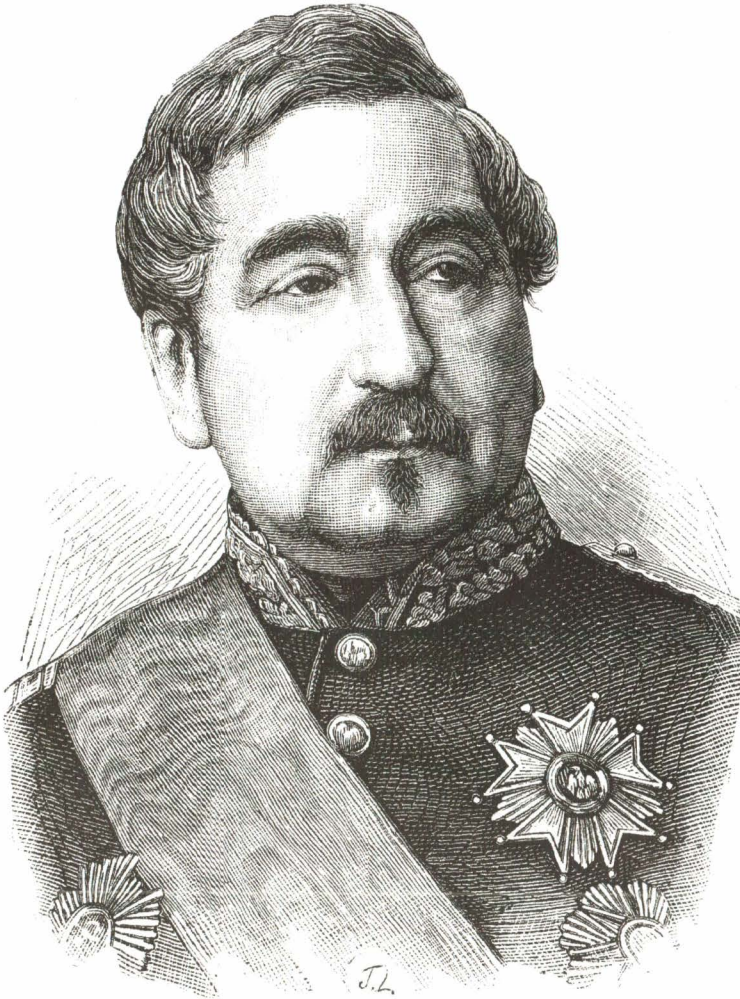
Yeşil Sancak Ordusu da benzer bir vaziyetteydi ve yeterli harp hazırlığı yoktu. İkinci Afyon Savaşı, iyi yönetilen ve kapsüllü şeshane tüfekleri ile kuyruktan dolma toplarla donatılmış profesyonel Avrupa ordularının üstünlüğünü göstermişti.

Bu resimde de gösterildiği üzere İkinci Afyon Savaşı sırasında birçok Çinli piyade halen modası geçmiş fitilli ve çakmaklı tüfekler kuşanmıştı. Bu adam ayrıca yakın dövüş için bir kısa kılıç da taşımaktadır.

müttefikleri Peyiho'ya ilerlerken sol yandan koruyacak süvariler bulunuyordu. Montauban ve Grant'ın güçleri yekün 3000 kişiydi.

Grant ve Montauban Çang Çi Van'a doğru ilerlediler. 18 Eylül günü, Michel'in İngiliz taburuyla ve başka topçularla birleşen müttefikler Tungcoğ'a doğru yol aldılar. Çang Çi Van'a kısa bir mesafe kala, Grant ve Montauban, Sengge Rinçen'in ordusunun 5 km.'den (3 mil) daha uzun bir alana hilal düzeninde yerleşmiş 15.000 adamını gizlice gözetlediler. Topçular piyadelerle beraber müttefiklerin solundaki kasabada ön cepheyi koruyorlardı. Prens, müttefikleri hareketi durdurmaya zorlayabileceğini umuyordu. İngiliz ve Fransızlar bölüklerin hızla ilerlemesini sağlayacak şekilde toplanını araziye yerleştirdiler.

Çinlilerin çok daha fazla topu vardı, fakat tüfekleri kötü ve barutları kullanılamaz durumdaydı. İsabetli atış teknikleri, özellikle İngilizlerin Armstrong yivli topu, süvarilere korkunç derecede yıkıcı bir zarar verdi. Piyadeler büyük disiplinle ilerlediler ve top ile yaylım ateşi takım ruhu ile birleşerek Sengge Rinçen'in kararlılığını yerle bir etti. Çin ordusu 35 müttefik askerine mukabil 1500 ölü ve 60 topu meydana bırakarak kaçtı.

Balikiyao Muharebesi

Çang Çi Van'daki fazlasıyla üstün güçlere karşı kazanılan zafer, Grant ve Montauban'a başkente ulaşma konusunda daha da büyük bir güven verdi. Müttefikler Tungcoğ güzergahındayken General Jamin komutasındaki 101. Alay Fransızlara katılarak kuvveti arttırdı. Geceyi çevresi duvarlarla çevrilmiş kasabanın dışında kamp kurarak geçirdikten sonra, Grant ve Montauban Peyiho'dan Balikiyao'ya, üzerinde imparatorluğun başkentine ulaşır asfalt bir yolun bulunduğu taş köprüye varan bir ırmak ayağını takip ettiler. 21 Eylül sabahı İngiliz ve Fransız birlikleri kamplarından ayrılıp Tungcoğ'u geçtikten sonra, imparatorun kardeşi General Prens Sengbao kumandasındaki İmparatorluk Muhafız askerleri tarafından takviye edilmiş Prens Sengge Rinçen'in ordularını karşılarında buldular. Takriben 30.000 adam, Balikiyao köprüsü önünde hazırdaydı.

Çinlilerin aşılması güç bir konumu vardı: sol yanlarında Balikiyao köyüyle desteklenmiş kanal, merkezde bir başka köy ve en sağda bir üçüncüsü. Pekin'e giden yol inişli çıkışlı ve ormanlık bir mıntıkadan geçerek kanalla taş köprüye dönüyordu. Sengge Rinçen bozguna uğramış ordusunu düzene sokmuş, mevkilerini Pekin'den gelen birkaç bin

MONTAUBAN. 1860'daki Fransa'nın Çin seferi kuvvetinin komutanı Balikiyaodaki başarısı için III. Napoleon'dan asalet unvanı almıştı. 1870'de Fransız-Prusya Savaşı sırasında harbiye nazırlığında bulundu.

asker ile güçlendirmişti. Prensın mevkii, hem tüm cephe boyunca hem de köprüyü perdeleyen kanalın öte yakasındaki köylerde konuşlanmış 100'den fazla top ile destekleniyordu. Ordusu bir bölük Bayrak askerini de kapsıyordu, fakat çoğunluk Yeşil Sancak Ordusu'ndan ve çeşitli süvarilerden derlenmişti. İmparatorluk Muhafızları köprüde yedekte tutuluyordu, fakat Sengbao emrindeki asıl ordu kanatlarda güçlü süvarilerle birlikte hazır vaziyette bölük bölük mevzilenmiş ve hem köylerin içinde hem de gerisindeki piyade taburları arasına serpiştirilmişti. Çin cephesi 5 km. (3 mil) uzunluğundaydı, fakat derinlikten ciddi şekilde yoksundu. Yine de ortalıkta ve görüş alanını engelleyen hatırı sayılır miktarda ağaç vardı.

Çang Çi Van'daki savaş hattını koruyarak Grant sol tarafı, Montauban ise merkez ve nehirle beraber kanatları korumak için sağ tarafı aldı. Montauban sayıca azlıklarını gizleyebilmek için ormanlık alandan faydalanarak, ilk kolunu biraz dolambaçlı

BALIKIYAO KÖPRÜSÜNE HÜCUM. General Collineau'nun kolu Çing imparatorluk muhafızlarının savunduğu Balikiyao köprüsüne hücum etti. Tüm kayıtlara nazaran, bu Çing askerleri tüm Çin ordusunun en kararlı ve profesyonel birlikleriydiler.

bir taarruz için Çin cephesinin merkezine gönderdi. General Jamin, Collineau'nun sağına ve Çinlilerin soluna hareket etti. Grant, Çing ordusuna kanattan taarruzda bulunmak için Collineau'nun en soluna geçti. General Collineau'nun öncü birlikleri 101 ve 102. Alayların seçkin bölükleri, İkinci Yaya Avcılar (seçkin hafif piyade), iki mühendis kıtası, iki batarya atlı topçu ve bir batarya 4 funtluk yaya topçudan oluşuyordu. Montauban ile Jamin 101. Alay'la beraber iki diğer bölük yaya avcı, bir 12 funtluk batarya ve bir Congreve roket takımına kumanda ediyorlardı.

Collineau'nun piyadeleri ormanın içinden Çinlilerin merkezine ilerliyordu. Hareketlerinin hızından korkan Sengbao merkezi korumak için

süvarileri kanatlardan kaydırdı. Fransız öncü birliği çarpışma düzeniyle ilerledi ve Balikiyao'ya karşı yol boyunca dizildi. Montauban Jamin'in tugayını ileri sürdü. Çing süvarilerinden iki büyük grup, yaklaşık 12.000 kişi, tüm Fransız kollarına hücum etti. Seçkin birlikler ana yolun yanındaki hendekte güvenlikteyken, Collineau'nun topçuları sıkışık Moğol ve Mançu süvari saflarına ateş yağdırdı. İsabetli atışlar süvarilere zarar vermişti, fakat Collineau kısa süre sonra kendini mevkiinde göğüs göğüse savaşıırken buldu. Ayrıca General Montauban ve Jamin de piyadeleri iki kare oluşturmuşken toplarını yerleştirdiler ve süvariler mevkillerini vurmadan yıkıcı bir ateşe başladılar. 12 funtluk Fransız bataryası Collineau ile Jamin'in tugayları arasına yerleştirilmiş ve düşmana peşrev yağdırmaya devam etmişti. Bir süre sonra süvariler, Fransız karelerini kırmayı beceremedikleri ve Collineau'nun tehlikeli konumunu aşamadıkları için saldırıyı kestiler. Verilen

RAHAT! İngiliz ve Fransız askerleri bir Çing kalesinde dinleniyorlar. Öndeki antika toplara dikkat. Çinlilerin çok sayıda ancak zayıf vasıflı topu vardı.

bu ara Montauban'ın elindeki askerleri yeniden hizaya sokup Yeşil Sancak birlikleri tarafından tutulmuş köylere ilerlemesine fırsat tanıdı.

Süvariler Tekrar Konumlanıyor

Grant'ın birliği sağ taraflarının karşısına ilerlerken Sengbao ve Sengge Rinçen süvari taarruzunu yenilemediler. Montauban İngiliz ilerleyişini göremiyordu, çünkü saldırı sırasında karelerinden birinin arasındaydı. Grant'ın ortaya çıkması Çing generallerini süvarileri tekrar kanatlarda konumlandırmaya mecbur bıraktı ve dolayısıyla Montauban'ın merkeze en yakın köye saldırmasına fırsat verdi. Gereğinden fazla atlıları bulunmasına rağmen Sengbao veya Sengge Rinçen'in Fransızların ilerleyişini engellemek için neden kayda değer

miktarda süvariye kanatlara koymadığının sebebi belirsizdir. Grant'ın birliği daha büyüktü, daha fazla topu ve süvarisi vardı, bu yüzden kanatlardan yaklaşan bu tehlikeyi öncelikli gördükleri ve Fransız taarruzunun tehlikesini azımsadıkları düşünülebilir.

101. Alay Va Kaua Ye köyüne merkezden hücum etti; köyü koruyan piyadeleri kolayca altedip başarısız topçudan çok az zarar gördü. Devamında, Montauban her iki tugaya da daha kararlı askerlerce korunan Balikiyao köyüne saldırılarını emretti. Çing piyadeleri Collineau'nun ilerlediği yolu kapattı. Fakat seçkin birlik bu askerleri kısa ve kanlı bir çatışma ile yok ederek köye doğru ilerlemeye devam etti. Sokaklarda ve kanal boyunca dizilmiş büyük toplar, Fransız birliklerine ateş etti. Piyadeler iki koldan yaklaşırken Jamin Çin toplarını susturmak için bataryalarını getirdi. Köy ve Balikiyao'daki köprü, İmparatorluk Muhafızları tarafından müdafaa edildi ki bu askerler geri çekilmediler. Collineau Jamin'in bataryasıyla beraber çapraz ateş açmak için topunu getirdi.

Collineau Köye Hücum Ediyor

İmparatorluk Muhafızları'nı dağıttıktan sonra Collineau askerlerini bir hücum kıtasına dönüştürerek, köye saldırdı. Çatışma, yakın menzilde 30 dakikadan fazla sürdü. Montauban köyü ele geçirmek üzere 101. Alayı Collineau'nun yardımına gönderdi. Hız kaybetmek istemediğinden Collineau komutunu yeniledi ve Fransız bataryalarının etkili ve ölümcül ateşine birlikte hızla köprüye doğru ilerledi. Silahlarını koruyan Çinli topçular öldürüldü ve İmparatorluk Muhafızları önce peşrev ateşi ardından da Collineau'nun saldırısıyla pes ettiler. Köprü alınmıştı.

Grant'ın birliği soldan saldırdıkça Yeşil Sancak askerlerini köyden çıkardığı için Çinlilere yardım etmiş oldu. Bu esnada Hintli ve İngiliz süvariler hatta toplanıp, teslim olmamak için uğraşan Çing süvarilerini yenilgiye uğrattılar. İngiliz taarruzu atik ve çetindi. Grant'ın taarruz cephesi mevkiini Balikiyao'nun 1.6 km. (1 mil) batısında bir kanalla keşişen tahta köprüyü görür konuma getirdi. İngilizlerin Sengge Rinçen'in sağ kanat ucuna çıkarak taarruz etmeleri üzerine Çin kuvvetlerinin yıkılması generali kanalın uzak kıyısına sıkışmadan

önce savaş alanından çekmeye mecbur bıraktı. Öğlen olduğunda, sadece 5 saat çatışmanın ardından, Collineau'nun seçkin birliği Balikiyao'da köprüünün başına mevzilenmişken, Grant'ın İngiliz ordusu köprüünün karşısında, kanalın uzak ucundaydı. Zafer, imparatorluk hükümetinin kaderini belirledi.

Müttefik seferi gücü Pekin'in kuzeybatısındaki yazlık sarayı yağmaladı ve imparator Avrupa'nın taleplerine taviz vermek zorunda kaldı. Bir yıl önce Avusturya'ya karşı zafer kazanan III. Napoleon, Montauban'ı "Palikao Kontu" ünvanıyla İmparatorluk asilzadesi yaptı. Montauban meşhur kariyerini 1870'te Harbiye Nazırı konumunda iken İkinci İmparatorluk'un çöküşü ve Fransa'nın Alman ordularına teslim oluşuyla bitireceğini henüz bilmiyordu.

Afrika'nın Yağmalanması: 1890-1914

Almanya, Kayzer II. Wilhelm'in hükümdarlığına dek denizötesi imparatorluk çabasına girişmemişti. Alman açık deniz filosunun inşası ve Avrupa kıtası ötesine askeri güç gönderilmesi önceki başbakan Otto von Bismarck tarafından dikkat dağıtıcı bir uğraş olarak görülüyordu. Demir Şansölye Afrika kıtasında köprübaşları kurulmasına izin vermişse de, Almanya'nın dikkatini ve dış politikasını imparatorluk çekişmelerine odaklamasına izin vermiyordu. Wilhelm'in küresel politikası olan *Weltpolitik*, Alman yayılmacılığını tetiklediğinde İngiliz-Fransız çekişmelerini bastırarak denklemini değiştirdi.

Afrika'da Alman kolonilerinin kurulması, onları doğrudan İngiliz ve Fransız sömürgeleriyle karşı karşıya getirdi. Bu iki başat sömürgeci güç korkunç miktarda kaynak ve siyasi sermaye sarf ederek toprak kazanmak için birbirleriyle yarışmışlardı. Dolayısıyla Almanya'nın gelişi ve rakiplerinin dengesini bozmak için Afrika kolonileri ile Boerler gibi "düşmanlarının düşmanlarını" kullanması, onlar için giderek büyüyen bir tehlike yaratıyordu.

İngilizlerin Afrika'daki imparatorluğu kararlı siyasi iradenin ve askeri mücadelelerin bir ürünüydü. İngiliz hareketleri Isandhlwana (1879) ve Hartum'da (1885) yerel ordulara karşı yenilgiler yaşamıştı, fakat bu yenilgiler İngilizleri imparatorluk uğraşlarını sürdürmekten geri bırakmamıştı. Bu

Balikiyao Muharebesi

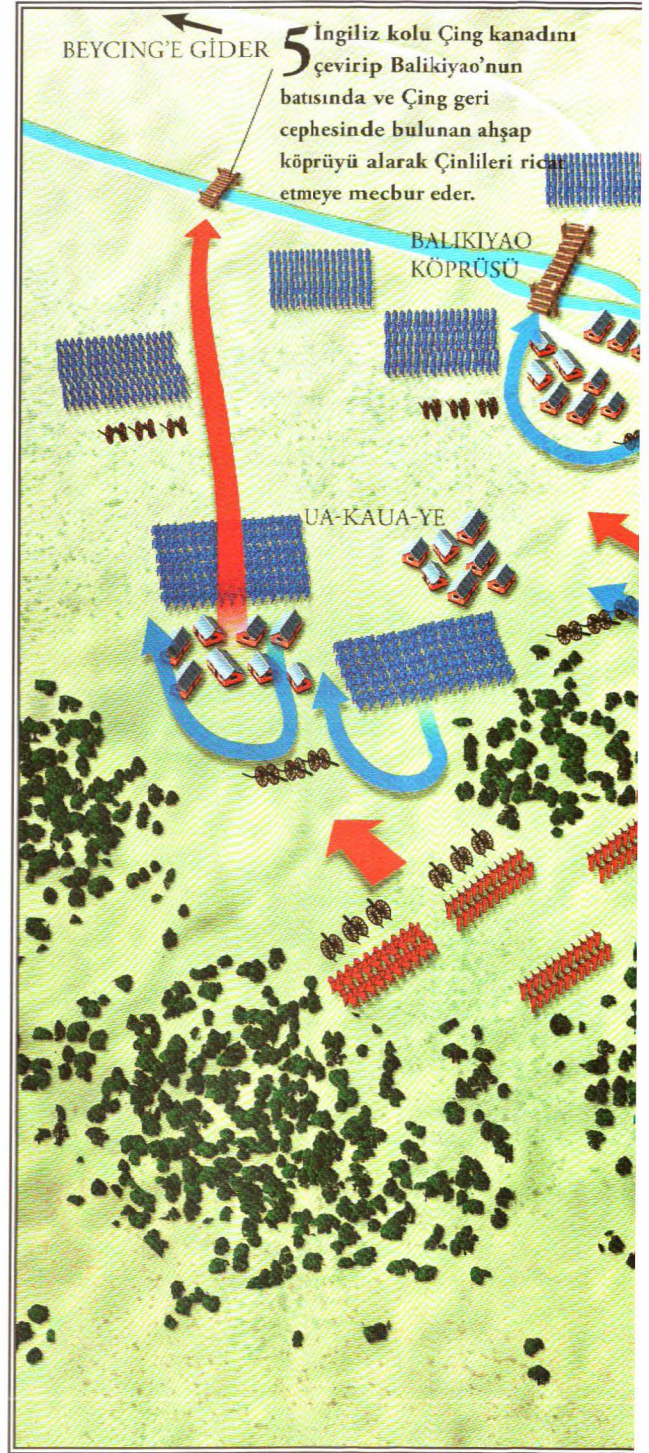
1860

Balikiyao muharebesi İkinci Aşyon Savaşını sonuçlandırdı. 4000 askerden oluşan İngiliz-Fransız kuvveti 30.000 kişilik Çing ordusunu Beycing'in doğusunda ağır bir yenilgiye uğrattı. Müttefik zaferini şehrin kuzeydoğusundaki yazlık sarayın yağmalanışı ve savaşın bitişi izledi.

En başarılı Çing generallerinden biri olan Prens Sengge Rinçen ve imparatorun kardeşi Prens Sengbao, Bayrak Ordusu'nun İmparatorluk Muhafızları ile desteklenen Yeşil Sancak Ordusu askerlerinden kurulmuş birlikler ile Beycing yolunu tıkadılar. Fransız generali Cousin de Montauban ve İngiliz generali Sör James Hope Grant tarafından komuta edilen sayı ve silah bakımından dezavantajlı konumdaki İngiliz-Fransız kuvveti Çing mevkiilerine cepheden ve kanattan hücum etti. Zorlu çarpışmalardan sonra Çing süvarileri püskürtüldüler. İmparatorluk Muhafızları Balikiyao köprüsünü tuttu ancak Fransızların top ateşi ile tecrübeli piyadelerin gerçekleştirdiği kararlı bir süngü hücumu Çinlileri ağır kayıplar verdirerek geri attı.

İngiliz-Fransız seferi kuvveti karaya çıkmış ve Tangku'daki kaleleri aldıktan sonra Peyiho nehri boyunca Beycing'e ilerledi. Birleşik İngiliz-Fransız gücü ezici çokluktaki Çing kuvvetlerini Balikiyao'da bozmadan evvel iki başarılı muharebe yapmıştı.

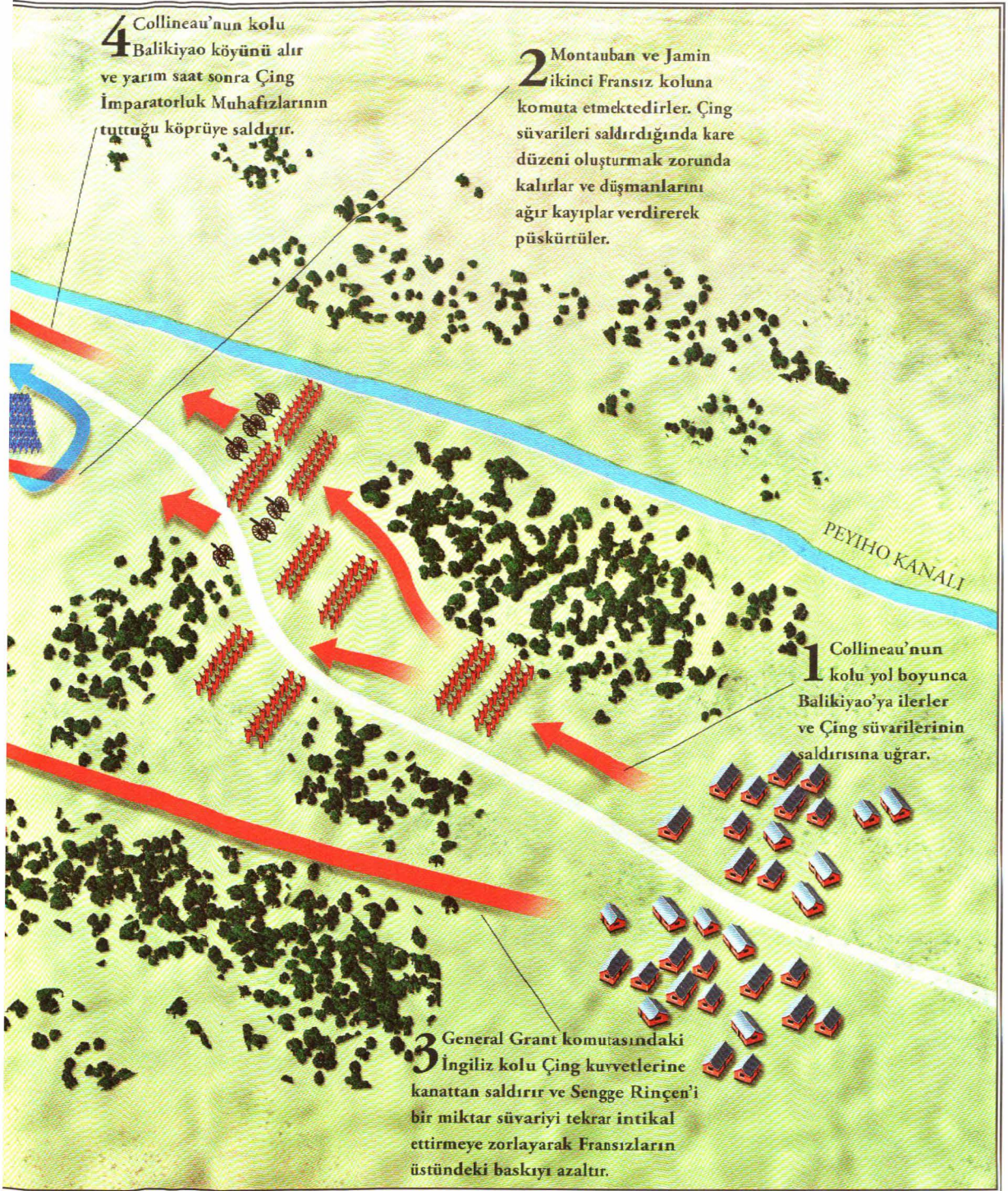

4 Collineau'nun kolu Balikiyao köyünü alır ve yarım saat sonra Çing İmparatorluk Muhafızlarının tuttuğu köprüye saldırır.

2 Montauban ve Jamin ikinci Fransız koluna komuta etmektedirler. Çing süvarileri saldırdığında kare düzeni oluşturmak zorunda kalırlar ve düşmanlarını ağır kayıplar verdirerek püskürtüler.

1 Collineau'nun kolu yol boyunca Balikiyao'ya ilerler ve Çing süvarilerinin saldırısına uğrar.

3 General Grant komutasındaki İngiliz kolu Çing kuvvetlerine kanattan saldırır ve Sengge Rinçen'i bir miktar süvariye tekrar intikal ettirmeye zorlayarak Fransızların üstündeki baskıyı azaltır.

yüzden Isandhlwana'yı, yedi ay sonra Ulundi'de azimli bir zafer takip etmişti. Sudan'daki İngiliz varlığı Hartum'dan sonra 13 sene tavsamıştı, ama İngilizler yeniden fetih seferi düzenlemişlerdi ve bu da Omdurman'da (1898) zaferle sonuçlanmıştı. Afrika'daki İngiliz mevcudiyeti Sör Garnet Wolseley'in (1833-1913) ve Lord Kitchener'in (1850-1916) mücadeleleri sayesinde gerçekleşmişti. Wolseley, imparatorluğun başat generali olarak Asante seferleriyle Kitchener'in selefi olmuştu. Asker bir aileden geliyordu ve Wellington Dükü tarafından göreve seçilmişti. İkinci Asante Savaşı'nda (1873-74) İngiliz seferi gücünü yönetmeden evvel Burma, Kırım, Çin ve Kanada'da görev yapmıştı. Wolseley'in beklenmedik Asante zaferi, 1879'dan sonra Zulu Ülkesi'nde, 1882'de Mısır'da ve 1885'te şehrin Mehdicilere tesliminden iki gün sonra ulaştığı Hartum ile Sudan'daki komutanlığını sağlamıştı. Wolseley etkileyici kariyerini İngiliz Ordusu'nun başkumandanı olarak tamamladı.

On dokuzuncu yüzyılın sonuna damga vuran on yılda, Horatio Kitchener Afrika'daki İngiliz İmparatorluğunun en kıdemli subayı olarak dikkat

İNGİLİZ KARESİ. Kare nizamındaki İngiliz piyadeleri 17 Ocak 1885'de Ebu Klea Muharebesi'nde Sudanlı savaşçıların bir hücumunu püskürtüyorlar. Bin askeri aşkın bir İngiliz kolu Hartum'da kuşatılmış bulunan General Gordon'u kurtarmaya uğraşırken saldırıya uğramıştı. İngiliz tüfeklerinin yaylım ateşi Sudanlılar için zorlu olmuş ve 15 dakikadan fazla sürmeyen bir karşılaşmada bini aşkın zayıat vermişlerdi.

çekti. İngiliz-Mısır ordusunu Sudan'a yürüterek Omdurman'da Mehdicilere karşı inanılmaz bir zafer kazandı ve daha sonra Nil Nehri'nin başlangıcına yönelerek aynı yıl Faşoda'da Fransızlarla karşılaştı. 1899'da Lord Roberts'tan görevi devralacağı Güney Afrika'ya gönderildi ve Boer Savaşı'na bitene dek nezaret etti. Hindistan'da başkomutanlığa yükseltilerek ödüllendirildi, arkasından Birinci Dünya Savaşı'na dek kısa bir süre Mısır'a döndü. 1916 yılındaki ölümüne kadar Birleşik Krallık için Harbiye Nazırı olarak görev yaptı. Wolseley ve Kitchener vakalarında, sömürge savaşlarındaki başarı silahlı kuvvetlere üstün şekilde komuta edilmesini sağladı. 1914'deki İngiliz ordusu imparatorluğu kuran böyle adamlar tarafından örgütlenip komuta edilmişti.

Afrika'nın Direniş

Adova'daki muharebe Afrika tarihinde ve on dokuzuncu yüzyıl Avrupa sömürgecilğinde önemli bir yere sahiptir. Tarihçiler olayı Afrika kuvvetlerinin Avrupa ordularına karşı kazandığı emsalsiz bir zafer olarak tarif ederler. Habeşistan (Etiyopya) için bu muharebe 1935'e kadar ülkenin bağımsızlığını garantileyen bir galibiyettir. Bu yüzden, Habeş zaferi Francesco Crispi (1818-1901) tarafından yönetilen İtalyan koalisyon hükümetinin çöküşüne ve Giovanni Giolitti (1852-1928) tarafından yönetilen rakip koalisyonunun egemenliğine sebep olmuştur.

Habeşistan tarihi bağlamında, Adova yabancı işgallere karşı ülkenin bağımsızlığı için bir diğer savunmayı ifade ediyordu. Yirmi yıl önce, İsmail

Paşa (1830-1895) tarafından kumanda edilen bir Mısır ordusu İtalyanlarla benzer bir kaderi paylaşmış, arkasından Gura'da (1876) ikinci bir yenilgiye uğramıştı. Habeşistan aslen dönüşüm sürecindeki feodal bir ülkedir. Tarihi boyunca bu ülke güçlü, merkezi bir devlet ve Amharca konuşan krallıklara bölünmüş gevşek bir otorite olmak arasında gidip geldi. Ülkenin geleneksel ağırlık merkezi hep kuzey olmuştur. Yine de Adova'ya yol açan onyıllar boyunca kuzeyin baskınlığı bir takım siyasi, ekonomik ve çevresel sebep yüzünden azalmıştı. Şoa'nın yükselişi siyasi ve askeri sebeplere, rekabetçi bir güney krallığını da ekledi. Habeşistan merkezileşme süreçlerinden biri içerisindeydi, fakat Negus (Kral) IV. Yohannes'in (1831-1889) egemenliğini takiben ayrıca yenilenme sürecindeydi de. Yohannes

Metemma muharebesinde Mehdi bir Sudan ordusu ile savaşırken ölmüş ve sonrasında Şoa kralı II. Menelik (1844-1913) başa geçmişti. İtalyanlar Menelik'i kollamış ve Yohannes'e karşı ona destek vermişlerdi. 1889'daki tahta çıkışına ve Habeşistan'daki birçok halkın "Negus Negusti"si (kralların kralı) veya imparatoru olmak iddiası rağmen ve herkes Menelik'in meşruiyetini tanımadı. IV. Yohannes'in gayrimişru oğlu Ras (Dük) Mangaşa, komşu Eritre'deki İtalyanlar arasında amaçları Habeş krallarını birbirine kıskırtarak ülkeyi güçsüz kılmak olan gönüllü müttefikler buldu.

İtalya, sömürgecilikte geriden gelmiş bir güçtü. Ancak 1861'de siyasi birleşimini tamamlaması onu halihazırda imparatorluklarını yaymış İngiltere ve Fransa'ya

İMPARATORLUĞUN KAHRAMANI. Lord Kitchener imparatorluğun başkumandanı olarak Sör Garnet Wolseley'in halefiydi. 1898'de Omdurman'da kazandığı zafer efsanesini perçinledi ve Güney Afrika'daki komutanlığının yolunu açtı.

göre dezavantajlı hale getirmişti. Milli ve siyasi bir talep olarak imparatorluk kurulması, İtalya'nın Avrupalı rakipleriyle kıta üzerinde gerçek bir güce dönüşmek için yarışması şeklindeki hakim düşünceye dayanıyordu. Fransa'nın 1881'de Tunus'u almasıyla -ki burası başta uluslararası bir anlaşmayla İtalya'ya taahhüt edilmişti- Akdeniz'in ötesine genişlemek isteyen İtalyan sömürgecileri daha da hırslanmışlardı. İtalya'nın küçük donanması görkemli gelişimini yavaşlatmıştı, fakat Birleşik Krallık'ın aracılığıyla Afrika'ya ayak basma fırsatı ortaya çıktı. 1885'te Londra, Fransa'yı engellemek için Roma'yı cesaretlendirerek, Kızıl

Deniz limanı Misuva'yı talep etmesini sağladı. Bu Eritre kolonisi İtalya'nın Afrika imparatorluğu dünyasına girişi oldu.

Takip eden yıllar, İtalya'nın Kızıl Deniz kıyısı boyunca topraklarını genişletmesine şahit oldular. Eritre valisi General Oreste Baratieri, İtalyan hakimiyetini güneydeki Habeşistan'ın dağlık bölgelerine doğru sessiz ama sistematik biçimde ilerletti. En nihayet Tigrelilerin Eritre'ye yaptıkları düzensiz yağma seferlerini, Kuzeydoğu Afrika'da İtalyan topraklarını genişletmek için mazeret olarak kullandı. Baratieri'nin bu güneyli komşusuna tahammülü azalmıştı ve Tigre'ye akın düzenleyerek 1895'te eski müttefiki Ras Mangaşa'yı mağlup etti. Bu esnada kendisi de önceden İtalyan himayesinden faydalanmış bulunan Menelik, İtalya'nın sömürgeci niyetlerini tehlike olarak görmüş ve Fransızlarla dostluk kurmak için yıllarca uğraşmıştı. Sonuç olarak Menelik, Fransızlar tarafından idare edilen Cibuti limanı vasıtasıyla kayda değer miktarda Fransız silahı, topu ve cephanesi sağladı. Ardından de yenilgiye uğramış Mangaşa'yı kendi safına

çekti ve ordusunu topladı. Planı Adis Ababa'daki başkentinden kuzeydeki Baratieri'nin kuvvetlerine doğru ilerlemektir.

Rakip Kuvvetlerin Karşılaştırılması

1896'da Baratieri'nin Eritre'deki orduları hem İtalyan askerleri hem de Eritreli *askarilerden* yani bölgeden toplanmış yerlilerden oluşuyordu. Sömürgeci güçlerin genel uygulaması olduğu üzere, bu müttefikler Avrupa tarzına uygun şekilde silahlandırılmış ve eğitilmiş idi. Kökleri on sekizinci yüzyılın sonlarına uzanan bu sistem Hindistan'da ve sonrasında Afrika'da İngilizler tarafından başarılı şekilde kullanılmıştı. Fransızlar da kayda değer sayıda yerel asker bulunduruyorlardı ki bunlara ödenen para Avrupalı profesyonellerin görevlendirilmesi ve bakımından daha ucuza geliyordu. Profesyonel bir gönüllü ordu bulunduran İngilizlerin tersine Fransız ve İtalyan orduları zorunlu askerlik hizmetini yerine getiren gençlerden oluşuyordu. Fransa'da sömürge savaşlarının maliyetinin artması ve ailelerin oğullarını Kuzey Afrika çöllerinde, Hindistan ormanlarında veya Meksika ovalarında kaybetme tehlikesine direnmeye başlaması kara kuvvetlerinin anavatan ordusu (ulusal acemi ordusu) ve profesyoneller olarak ikiye ayrılmasına sebep oldu. İtalya henüz o aşamaya gelmemişti ve hiç de gelemedi. Bu sebepten, 1896'da Adova'ya ilerleyen sömürge ordusunda birçok kişi zorunlu hizmete alınmış gençlerden idi.

Menelik'in Askerleri

Menelik'in ordusu da bir tür ulusal ordu idi, fakat feodal acemi birlikleri ve bölgesel kapı halklarından oluşuyordu. Habeş ordusunun Avrupalı emsalleriyle kıyaslanacak rütbeleri ve teşkilatı bulunmamaktadır. Raslar adamlarını çağırır, imparatorun birliklerine katılır ve savaşa giderlerdi. Subaylar aslında profesyonel anlamda subay değillerdi, fakat feodal sıfatlarından dolayı askeri rütbelere sahiptiler. Raslar

KARŞIDA: HABEŞ İMPARATORU. II. Menelik bir güney krallığı olan Şoa'nın hükümdarıydı. Tahta çıkışı Habeşistan'a on yıllardır musallat olan iç savaşların sonucuydu. Onun orduları belki de Afrika'nın en iyi donatılmış kuvvetleriydiler.

ve aslları savaşılarını bölgelerindeki kökenlerine göre gruplara ayırıyorlardı ve komünal liderlerin adamları hizada tutacağına ve emirlere uyduracağına güveniyorlardı. Menelik ve Rasların birliklerinin, Afrika orduları arasında belki de en donanımlı ve en iyi yönetilenler olduğuna dikkat çekmek gerekir. Bölgesel farklılıklara ve iç çekişmelerine rağmen ve Habeşitan'ın monofizit Hristiyanları olan Raslar askeri hünerlerini Sudanlılar, Oromolular ve Somalili Müslümanlara karşı verdikleri savaşlarla ve bu son iki gruptan toprak kazanmakla kanıtlamışlardı.

Fakat Baratieri'ye karşı düzenlenen sefer fetih amaçlı değildi. Menelik, Eritre'yi imparatorluğuna katmak gibi bir niyet taşımıyordu. Amacı, birliklerini başkentinden 850 km. (500 metre) ileriye yönlendirerek, İtalyanları Eritre'ye geri püskürtmekti. Ordusunu oluşturmak gerçekten siyasi ve lojistik açıdan zor bir işti. Menelik'ten önceki Kral IV. Yohannes'in İtalyan kolonilerine karşı önceki teşebbüsleri yetersiz ikmal sebebiyle başarısız olmuştu. Fazlaca yiyen 100.000 kişilik ordu levazımatı karşılamak için büyük miktarda yük hayvanı bulundurmaya gerektiriyordu. Menelik için de bu lojistik kabus aşağı yukarı aynıydı, fakat o tehlikenin adamakıllı farkındaydı ve bu yüzden biri Adis Ababa'dan, diğeri Harar'dan Tigre'ye varan iki ikmal hattı hazırlamıştı.

Rasları bir araya getirme politikası ayrıca göz korkutucuydu. Çekiřmeler ve hırslar böyle bir birliğı engellemiş olabilirdi, fakat İtalyanların gerçek bir tehlike olması imparator için tayin edici olmuştu. Bu nedenle Menelik eski düşmanı Ras Mangaša, büyük önem taşıyan Harar ilinin hakimi Ras Makonnen, Vollo'dan Ras Mikail, Amhara'dan Ras Atiçim, Hamasen'den Ras Alula ve Agame ile Tigre'den Ras Sebat'a güvenebiliyordu. Kendi Şoa birlikleri dahil, 4-5000 süvari ve 45 parça top ile birlikte Menelik'in ordusu 100.000 asker ediyordu. Toplar ya Fransa'dan satın alınmış Hotchkiss silahları, ya da 20 yıl önce Mısırlılardan ganimet alınmış daha eski tiplerdi. 70.000'den fazla asker kapsüllü şeahane tüfeğinin yanısıra başta Remington, Chassepot, Gras ve Mauser tüfekleri olmak üzere ateşli silah taşıyordu. Kalanlar bufalo derisinden kalkanlar ve mızraklar ile

donanmışlardı. Menelik ayrıca ordusunu eğitmek için yabancı askeri danışmanlar veya paralı askerler istihdam etmişti. Askeri tecrübesi olan Avrupalı maceraperestlerden topçu birlikleri kurulmuştu.

Baratieri'nin Birlikleri

Bu etkileyici orduya karşı General Baratieri'nin İtalya'dan son dönemde takviye edilmiş seferi kuvvetleri, dört tugaya ayrılmış 20.000 adamdan oluşuyordu. Ordunun çoğı, yani 12.000 adam, İtalyan kalan 8000'i askari idi. Matteo Albertone'nin tugayı tamamen Eritreli askerler ile birkaç yüz Habeşten oluşuyorken Giuseppe Arimondi (1846-1896), Vittorio Dabormida (1842-1896) ve Giuseppe Ellena tugayları ağırlıkla İtalyandı. Baratieri'nin askerleri son teknoloji Vetterli şarjörlü tüfeklerini kuşanmıştı. Askarilere bu yeni silahlardan verilmemişti; mücadeleye eski model Vetterliler ile girdiler. Baratieri'nin birlikleri Menelik'i top bakımından 56 parça kuyruktan dolma silah ile geçiyordu. Bunlardan kırk dört tanesi hafif cebel topu idi ki standart sahra toplanından küçüklerdi, fakat kullanılmaları zordu. Kalanlar seri ateş eden ve kuyruktan dolan silahlardı.

Adova Muharebesi: 1 Mart 1896

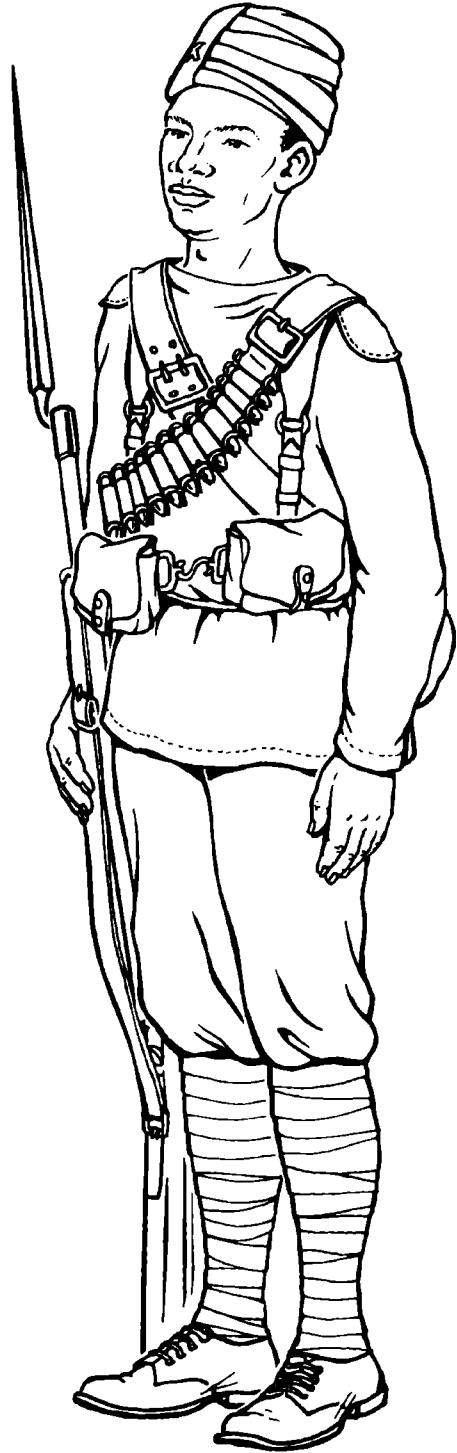
Baratieri'nin Tigre'ye ilerleyişi başta başarılıydı ve orada birçok garnizon kurmuştu. Menelik'in büyük ihtimalle kuzeye kayda değer bir güç ilerletmeyeceğine dair inancı 1895 Aralık'ında imparatorun 30.000 askerden oluşan öncüleri 2000 askariden oluşan bir birliğı Amba Alagi'de kılıçtan geçirip kılıç artıklarını Makalle'de sığındıkları bir kalede kuşatınca yerle bir oldu. Dahası, İtalyan başbakanı Francesco Crispi, Baratieri'nin devam etmesini talep etti.

İtalyan generali Adigrat yakınlarındaki ordusunu toparlamak için müzakerelerin yarattığı gecikmeden faydalandı. Zorlu arazi muhteşem bir savunma mevkii sağlıyordu. Baratieri şayet müzakereler kesilirse Menelik'ten gelecek güçlü bir saldırıya direnebileceğine dair büyük güven duyuyordu. Aslında Baratieri Habeş ordusunun boyutlarının Menelik için potansiyel bir sorun olduğunu farketmiş ve zamanı avantaja çevirmeye niyetlenmişti. Misuva'daki ikmal hattı sadece 240 km. (150 mil)

Yerli Askeri **(1896)**

Avrupalı sömürge ordularında yerli askerlerin kullanılması on dokuzuncu yüzyıl boyunca olağan bir uygulamaydı. Hem imparatorluk masraflarını kısıyor, hem de bir halkı öbürüne kırdırma taktiği olarak kullanılıyordu. Eritre'deki İtalyanlar tarafından kurulan askeri birlikleri her bakımdan iyi talimli ve disiplinlilerdi. En yeni seri ateşli tüfekleri kuşandırılmamış da olsalar Adova'daki hal tercümeleri yüksek bir profesyonellik düzeyini yansıtıyordu. Benzer biçimde, İngilizlerin Hintli sepoy alayları da birinci sınıf profesyonellerdi. Fransızlar ise Cezayirli Zuhaflar ve Senegalli Tirailleurs (nişancılar) gibi sömürge askerlerini seçkin addediyorlardı.

Adova'da, Albertone'nin tugayı çoğunlukla askeri taburlarından müteşekkildi. Habeş saldırıları sonucu bozguna uğramış olsalar da bu ancak cephanelerinin bitmesi ve mevkilerinin ilk teması izleyen birçok saatin sonunda savunulamaz hale gelmesi sonucu gerçekleşmişti.

uzunluğunda idi. Kendi ordusu hayvanlar ve yük arabaları ile yeterince donanımlı olmadığı halde, Menelik'in ordusu yayılmış haldeki pozisyonundan çok daha fazla etkileniyor ve 100.000 adamı beslemeye dair ikmal problemi yüzünden kapasitesini zorluyordu. Baratieri açlık ve susuzluk yüzünden yenileceğini ümit ettiğinden, Habeş imparatorunu beklemek istiyordu. Eğer Menelik saldırmaya karar verirse, mevkiî zaten güvenliğini sağlıyordu.

Baratieri'nin stratejisi oldukça sağlamdı, fakat Roma'dan gelen aralıksız telegraflar bir sonuç bekliyordu. Crispi'nin sabrı taşmıştı. Muhalefet önceki askeri yenilginin sonucu olarak halk indinde kazanç sağlamıştı. Başbakan, Baratieri'nin görünüşteki inatçılığına sinirlenince komutayı almak ve seferi zafere ulaştırmak üzere General Baldissera'yı gönderdi. Baratieri yakında açığa alınacağını öğrenerek, Albertone hariç generallerinin baskısı altında Menelik'in açıkça zayıf düşmüş

ordusuna hücum edilmesini önerdi. İkmal vaziyeti İtalyanlar için henüz kritik düzeye gelmemişti. Baratieri adamlarının yiyeceklerini yarım porsiyona düşürdü, fakat Habeş ordusunun yaşadığı sorunlarla kıyaslanınca krallar gibi besleniyorlardı. Her şeye rağmen, Eritre'ye geri çekilme fikri veya selefini beklemek Baratieri'ye daha onurlu alternatifler gibi görünmüyordu. Bu yüzden 29 Şubat 1896 geceyarısı Baratieri ordusunu kamptan çıkarıp Sauria'ya, Adova'daki Menelik'e doğru yürüttü.

Bekleme Oyunu

Bu esnada, Menelik kötü ikmal edilen ordusunun dağılmasından korkuyordu. Gerçekten de, tarihçi Thomas Pakenham'a göre Baratieri'nin niyetini öğrenmeden önce Raslar çoktan kampı dağıtarak aynı gün geri çekilmeye karar vermişlerdi. Hiçbiri İtalyan generalin güçlü savunma mevkiini bırakacağını düşünmemişti, yalnızca kendilerinin tükenişini bekleyeceğine inanıyorlardı. Buna rağmen, nöbetçileri geceyarısı İtalyanların ilerlediğini haber verdi ve bu tesadüfi gelişmenin haberi 1 Mayıs sabahı Menelik'e ulaştı. O zamana dek ordusu uyanmış ve Raslar İtalyan birlikleriyle çarpışmak için ilerlemişlerdi. İmparator Şoa askerlerini topladı ve bu beklenmedik fırsattan faydalanmak için doğuya doğru ilerledi.

Baratieri'nin planı, Çidane Meret sol kanadı tutarken dört tugaydan üçünün sağdaki Eşaso Dağı'dan merkezdeki Billah Dağı'na uzanan cephede ilerlemesini öngörüyordu. Yaklaşık 3 km. (2 mil) ilerleyen bu savunma hattı, 1 km. (0.6 mil) uzunluğunda bir vadiye hakimdi ve açık bir atış alanı sunuyordu. İtalyan kumandan dördüncü tugayı General Ellena'nın komutasında, yedek vaziyette, Rebbi Arienni tepelerinin 2 km. (1.2 mil) gerisinde tutuyordu. Baratieri'nin niyeti yeni bir ileri hat kurarak imparatoru saldırmaya teşvik etmektir.

İtalyan ordusu geceleyin olağanüstü bir ilerlemeye kaydetti ve yerel rehberlerin izinde hedef mevkilere vardı. General Albertone'un dört Eritreli askari birliği, dört topçu bataryası ve 400 Habeş askerden oluşan Yerel Tugayı, sol kanadı tutmaktan sorumluydu. Albertone'nin elindeki harita açıkça Çidane Meret'in yerini gösteriyordu, fakat rehberi tepenin daha da ileride olduğu konusunda ısrar etti. İtalyan general, haritanın doğruluğundan şüphe duyduğu için yerel rehberle güvenerek tugayını asıl hedeflenen mevkiden 5 km. (3 mil) güneybatıda kalan Enda Çidane Meret'e sürdü. İsimdeki bu küçük farkın yarattığı karışıklık, sonuçta Albertone ve askerleri için ölümcül olacaktı.

GENERAL BARATIERİ VE İTALYAN SUBAYLARI. General Baratieri'nin ünü Adova'daki yenilgisi ile lekелendi. Kendisi Menelik'e karşı bir oyalama taktiğinden yanaydı ancak subayları ve Başbakan Crispien'den gelen baskı felakete neden oldu.

Baratieri de sol kanadında kalan tugayın amaçlanan hedeften uzağa gittiğinden habersizdi.

Savaş Başlıyor

Gün doğarken önünde binlerce Habeş askeri gördüğünde ve sağında olması gereken General Arimondi'nin tugayından en ufak bir iz görmediğinde Albertone hatasını farkettiler. Bataryalarını ve üç tabur adamını hilal şeklinde Enda Çidane Meret'in kuzeydoğusuna gönderdi ve dördüncü taburu avcı hattında ileri sürdü. Menelik'in Şoalılarının bir kısmıyla beraber Ras Atiçim'in askerleri Albertone'nin avcı hattına saat sabah 6'da saldırdılar. Bir saat boyunca, canlı bir ateş muharebesi kırıp geçirdi. Saat 7'de Menelik'in ordusunun ağırlığı askari birliğini ezip geçmişti ve şimdi Albertone'nin ana hattı üzerine ilerliyordu.

ADOVA HARP MEYDANI. Kuzey Habeşistan'daki araziye göze batır yükseltiler arasında uzanan koyaklar ve vadiler hakimdir. Böylesi tepeler ve vadilerle kendini belli eden Adova harp meydanı açık görüş mesafesine imkan vermemiş ve İtalyan kolları arasında kötü iletişime sebep vermişti.

Hem topçu hem de yaylım ateşi Habeşleri bıçtı fakat hala tepelerin üzerinden akın ediyorlardı. Sonrasında yayıldılar ve Albertone'nin kanatlarının daha da gerisine uzandılar. İtalyan kumandan mevkiine doğru tekrarlanan saldırıları püskürterek kanat hücumlarına direndi. Yine de İtalyan tugayının etrafının çevrilmesi an meselesiydi. Bu esnada Menelik İtalyan mevkiindeki kendi topraklarına kumanda ediyordu. Topçular İtalyan emsallerinin aksine isabetli atışlardan yoksun olsalar da, silahları yine de ağır darbe vurdu.

Baratieri'nin planı silahların sesini duyar duymaz bozulmuştu. İşte o an, Albertone'nin Çidane Meret'de olmadığını fark etti. Anında yanlış yerde bulunan tugayı geri çekmek için habercilerini yolladı, fakat bunlar Albertone'ye ulaşmayı başaramadılar. Dahası, Baratieri'nin tugayları planlandığı gibi kusursuz bir düzen içerisinde ilerleyememiş ve gece vakti hedeflerine doğru kademelenmeye başlamışlardı. General Albertone'ninkini desteklemek için Dabormida'nın tugayı ileri sürüldü, ama bu birlik yolda kayboldu ve sonunda Billah Dağı'nın neredeyse 3 km. (2 mil) ötesine yolu dolandırarak Albertone'den aynı biçimde uzak düştü. Bu arada Ras Mangaşa'nın askerleri Maryam Şavitu vadisine ilerledi ve Dabormida'nın İtalyan birlikleri ile karşılaştı. Çömelmiş pozisyondan açılan İtalyan top ve tüfek ateşi Habeşleri uzak tutmak için yeterli geldi. O an için Habeşlerin esas kütlesi güneye yöneldi.

Albertone'nin Sonu

Saat sabah 9 itibarıyla Albertone'nin durumu vahimdi. Askari birlikleri çatışıyor ve Habeşlere ağır darbe vuruyordu. Menelik Raslarını muharebeye sürmüş fakat Şoalılarını yedekte tutmuştu. İmparatoriçe Taitu'nun muharebede ona eşlik etmesinden cesaret alan Menelik askerlerini ve kraliyet muhafızlarını, yani yaklaşık 30.000 kişiyi, ileri sürdü. Cephanesi azalan ve kuşatılmaktan endişe eden Albertone artçı perdelemesi ardında bir ricat hamlesi yaptı. Fakat, askerileri en kötü ihtimalden korkarak kaçıp gitmeye başladılar. Birkaç dakika içerisinde Albertone'nin birliği un ufak oldu ve kumandan adamlarıyla birlikte can verdi.

Saat 8.30'da, Yerli Tugayının yok edilmesinden önce, Baratieri olayın gelişimini anlamaya çalıştı. Merkezi sağlama almak için Arimondi'nin sekiz taburu ile iki bataryayı Billah Dağı'na getirdi ve Ellena'nın tugayını yedekte tuttu. Çok geçmeden Şoalılar Albertone zaferiyle zinde vaziyette İtalyan merkezine hücum ettiler. Menelik'in ordusu şimdi tümünden muharebeye girmişti ve güçleri tıpkı bir balyoz gibi İtalyanların üzerine iniyordu. Arimondi'nin bir alay Bersaglieri'si, yani seçkin hafif birliği vardı. Bunlar, kendilerini Billah Dağı yamacına atan Şoalılara ateş yağdırdılar.

Arimondi Geri Çağrılıyor

Dehşet verici zayıflara rağmen Habeşlerin sayısı giderek artıyordu. Saat 10'da Menelik'in Şoalılarının büyük kısmı Raslar Makonnen, Alula ve Mikail tarafından desteklenerek cepheden ve kanatlardan Billah Dağı'na taarruz etti. Menelik silahlarını besleyerek, Arimondi'nin mevkiine doğru ateşi artırdı. Baratieri hayrete düşerek Arimondi'yi Ellena'nın tugayına doğru, 2 km. (1.2 mil) yana geri çekti. Sürekli baskı altındaki taburlar düzenli şekilde geri çekildiler fakat Habeş

HABEŞ SAVAŞÇISI. Habeşler çeşitli kültür gruplarına göre örgütlenir ve bir Ras -yani dük veya hül savaş ağası- tarafından kumanda edilirdi. Çoğu Fransız ve Alman mali kuyruktan dolma tüfeklerle silahlı iken küçük bir kısım mızrak ve kalkan taşıyordu.

Adova Muharebesi

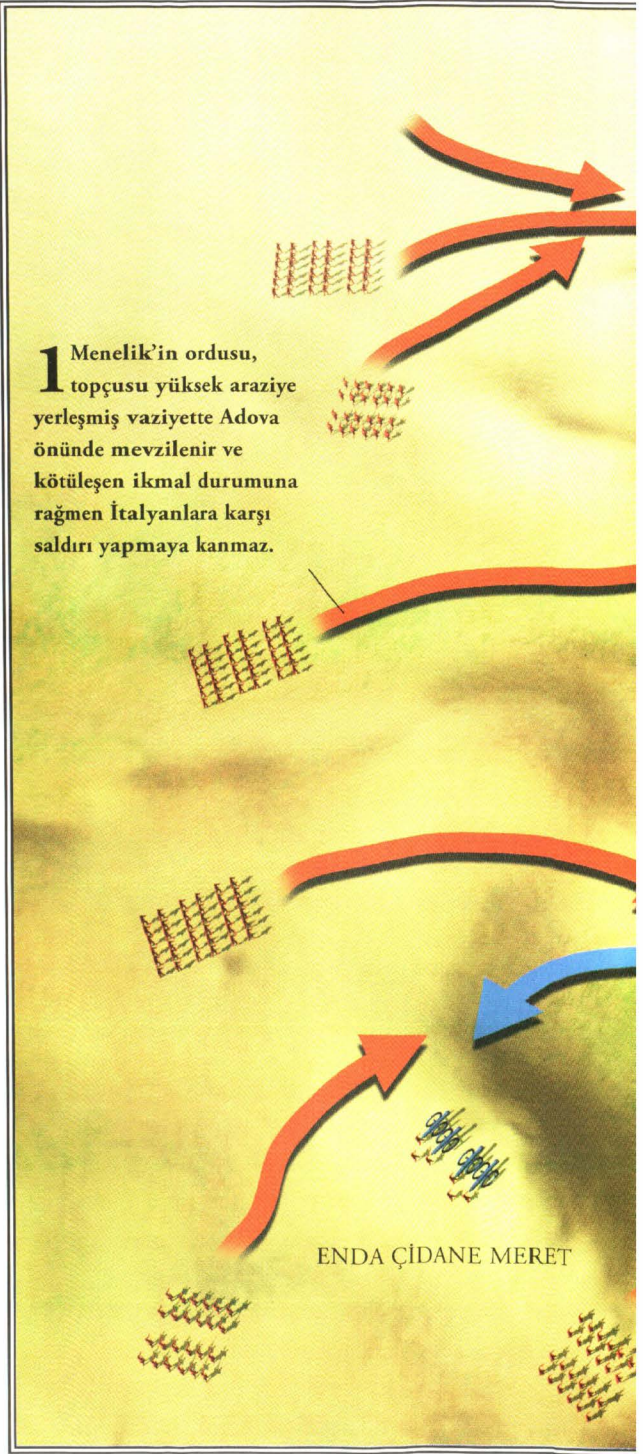
1896

Adova Muharebesi Eritre'deki İtalyan sömürge ordusunun yarısından fazlasının imhasıyla sonuçlandı. Bölgede kalan pek az bağımsız krallıktan birisi aleyhinde İtalyan sömürge imparatorluğunu genişletmek isteyen General Baratieri Habeşistan'ı işgal etti. İmparator II. Menelik Raslarını Adis Ababa'da toplanmaya çağırarak 100.000'den fazla askeri seferber etti. Modern tüfekler, Avrupa'dan ithal toplar ve Avrupalı paralı askerlerin eğittiği birliklerle karşılaşan Baratieri pek az Avrupa ülkesinin yenebileceği bir kuvvetle savaşıyordu. Baratieri, Habeş imparatorunun ordusunu yıpratmak için oyalama taktiği izlenmesine taraftardı gerçi, ancak İtalyan kamuoyunun baskısı ve üstlerinden gelen emirler onu Adova'daki bahtsız saldırıyı yapmaya yöneltti. Arazi de Habeşlerin lehindeydi. İtalyan ordusu tepelik ve bozuk arazide bölünerek iki ayrı grup oluşturmuş ve bu da hezimetini kolaylaştırmıştı.

Adova Eritre sınırından pek uzak değildir. Baratieri ikmal hattını kısaltmışken Menelik uzatmıştı.

1 Menelik'in ordusu, topçusu yüksek araziye yerleşmiş vaziyette Adova önünde mevzilenir ve kötüleşen ikmal durumuna rağmen İtalyanlara karşı saldırı yapmaya kanmaz.

DABORMIDA'NIN
TUGAYI

ARIMONDI VE
BARATIERI'NIN
TUGAYI

ALBERTONE'NIN
TUGAYI

4 Albertone ile temas kurmak için görevlendirilen Dabormida'nın tugayı yolunu kaybederek kuzeyde kısıtılır. Uzun saatler süren kararlı direnişin ardından nihayet tamamen sarılır.

2 İtalyan askerleri ve askariler savunma mevzilerini bırakarak üç kol halinde beklemekteki Habeşlerle karşılaşmak için ilerler. Kötu eşgüdömlü ilerleme düzenini yitirir.

3 Albertone'nin tugayı kaybolur ve kargaşaya düşerek Menelik'in kuvvetlerine toslar. Baratieri'nin mevkiinin çok ilerisinde kalan tugay sarılarak cephe ve kanatlardan taarruza uğrar.

5 İtalyanlar ve Askarilerin disiplini birçok saat boyunca dayanmalarını sağlar fakat cephanе azaldığı ve mevkileri sarıldığı için birçok tabur çözölürken diğerleri düzenli biçimde çekilmeye çalışırlar.

saldırılarından ciddi hasar gördüler. Arimondi bu hücumlardan birinde hayatını kaybetti.

Arimondi'nin komutasından geriye kalanlar Ellena'ya Roca Dağı'nda yetiştiler fakat Şoalılar ve Amharalılar tarafından anında saldırıya uğradılar. Ellena'nın adamlarının cesareti arkadaşlarının yok edilmesi ve sonu gelmeyen Habeş dalgasından dolayı hepten kırılmıştı. Şoalıların ilerleyiş hızı onları daha da endişelendirdi. Komutası altındaki tüm birliklerin yok edilmesinden korkan Baratieri, Ellena ve Arimondi'den arta kalan tugaylara birbirlerine artçılık ederek Sauriadaki kampa dönmelerini emretti. Menelik ve Ras Makonnen bu taburları kısa süre huzursuz ettilerse de, sonra tüm dikkatlerini tugayını çaresizce aynı pozisyonda bekleten ve İtalyan ordusunun geri kalanının başına gelenlerden habersiz bulunan General Dabormida'ya yönelttiler.

Dabormida'nın Tugayı Dağılıyor

General Dabormida'nın taburları ve bataryaları sabahın büyük kısmıyla öğlen boyu çatışmaya dayanmışlardı. İtalyanların zaiyatı artıyordu, fakat askerler Habeşlerin ısrarcı akınlarını püskürtmeyi başarmışlardı. Saat öğlen 3 olduğunda, Baratieri Ellena'nın tugayıyla beraber doğuya hareket ettikten 2 saat sonra, Dabormida'nın mevkiisi savunulamaz hale geldi. Menelik'in Şoalıları ve Raslara ait birlikler Dabormida'nın kanatlarında belirmeye başladı ki bu, ordusundan tamamen koptuğu anlamına geliyordu. Cephanesi de ciddi şekilde azalmıştı. Bu şartlar altında İtalyan kumandan geri

İTALYANLAR TESLİM OLUYOR. Menelik, Adova zaferinin ardından İtalyanların teslimini kabul ediyor. İtalyanların Adova'da uğradığı zayıat miktarı Afrika toprağında çarpışan herhangi bir Avrupa birliğinin gördüğü en büyük orandı.

çekilmeye karar verdi, taburlarından her biri diğerini koruyacaktı. Geri çekilme oldukça iyi başlamışken, yıpranma ve cephane kıtlığı kademeli bir sarsıntıya ve Dabormida'nın tugayının çöküşüne yol açtı. Tüm askerleri ya öldü, ya da teslim oldular. Dabormida'nın kendisi de geri çekilme esnasında subaylarının çoğu gibi can verdi.

Menelik'in zaferi tamamlanmıştı. İtalyan ordusu yok olmuştu. Baratieri'nin ordusunun yarısından fazlası Adova'da hayatını kaybetmişti. Bu uğurda Menelik'in birliklerinden 17.000 kişi veya ordusunun kabaca yüzde yirmisi zayi olmuştu. Zafer Raslar üzerindeki gücünü pekiştirmeye yetti ve "Negus Negusti" olarak hükümdarlığını perçinledi. İtalya'da Crispi hükümeti bozgun haberiyle yıkıldı. Adova milli bir utanç haline gelerek İtalyanların toplumsal hafızasında yerini uzun süre korudu ve birçok kişinin gözünde onurun geri kazanılmasını gerektiren bir vaka olarak kaldı. Adova'nın öcü, 1935'te Benito Mussolini tarafından memnuniyetle alınacaktı.

Birinci Dünya Savaşı'na Doğru

Sömürgecilik çağında generallik, herhangi bir anda elindeki güçleri ve kaynakları etkili kullanabilecek kadar esnek ve yaratıcı olabilen yetenekli bir liderlik

gerektiriyordu. İmparatorluk savaşlarının doğasında süregelen asker veya levazım kıtlığı vardı. Savaş alanı genellikle insafsız ve yerel halk düşman olurdu. 1815'teki genel barış, on dokuzuncu yüzyıldaki askeri tecrübenin büyük ölçüde Avrupa ötesinde bulunacağı anlamına geliyordu. Kırım, İtalya, Avusturya ve Fransa görece kısa süren seferler idi ve oldukça şiddetliydi; fakat kabul edilmiş Avrupa standartlarıyla sınırlıydı.

*“Alman hatları içerisinde
bulunacak silahlı veya silahsız,
yanında sığır olan veya olmayan
tüm Hererolar vurulacaktır.
Artık kadın ve çocuk kabul
etmiyorum. Onları kendi
halklarına geri göndereceğim
– aksi takdirde üzerlerine ateş
açılması için emir vereceğim.”*
GENERAL THEODOR VON
LEUTWEIN, İMHA EMRİ, 1904

İmparatorluk savaşları halkların hakimiyet altına alınmasını ve toplumun dönüşümünü gerektiriyordu. Avrupa'nın yayılması na karşı yerel direnişler şiddetli ve içtendi ve bunlara karşı Avrupa'nın misillemeleri de eş derecede ağırdı. Almanlar Hererolara karşı 1904-05'te özellikle yıkıcı bir *Vernichtungskrieg* yani imha savaşına giriştiler. İmparatorluk savaşları çoğu zaman kültürel zorunluluk veya askeri gereklilik yüzünden en uç

noktalara varıyordu. Fakat sonuç şuydu: on dokuzuncu yüzyılın başında denizaşırı askeri hizmet istisnai bir durumken, yüzyılın sonunda Avrupa kıtasında rütbe ve hakimiyet için bir gereklilik haline gelmişti. Taktikler geliştirildi, gelenekler oturtuldu ve savaş sanatı bu sömürge savaşları yüzyılından önüne geçilemez şekilde etkilendi. Fakat 1914'te Flanders'de ve başka harp meydanlarında denendiğinde başarısızlığa uğrayacaktı.

KUŞATMA TEKNİKLERİ

Kuşatmalar sömürgeci mücadelenin göz önündeki bir yönü gibi gelmeyebilirler fakat özellikle Avrupa yayılmacılığının ilk günlerinde şaşırtıcı derecede yaygındı. Aslında kuşatma birçok bakımdan imparatorluk seferlerinin açık alanda gerçekleşen meydan muharebelerinden daha belirgin bir özelliği idi. Bu durum özellikle on sekizinci yüzyıl boyunca Doğu Hint Adaları'nda, Kanada'da ve Karayipler'de kalıcı istihkamlar inşa edilirken geçerliydi. Daha en başlarda Avrupa teknolojisi ve askeri teşkilatı yerli halklarinkinden ölçüsüz derecede ileri idi ki bu durum adalarda, kıyı bölgelerinde ve –mesela Meksika örneğinde- iç bölgelerde sömürgeleştirmenin süratli ve kalıcı gerçekleşmesine sebep oldu.

Sömürge idarelerinin karşılaştığı temel askeri sorun, bir iç güvenlik sorunundan ziyade -ki koruganlarla ve kazıklı çitlerle bu sorun yeterince çözülmüyordu- diğer Avrupa güçlerinin yeni yerler keşfetmektense mevcut yerleşim bölgelerini işgal ederek etki alanlarını genişletmek niyetinden kaynaklanan gayet ciddi bir dış tehditti. Bu yüzden

YORKTOWN KUŞATMASI, Ressam Louis Couder. Amerikan başkumandanı ve geleceğin başkanı George Washington bir grup subayın ortasında durmaktadır ancak sahne şüphe bırakmayacak biçimde Fransız mühendislerinin yürüttüğü bir Fransız hareketi olarak betimlenmiştir. Önde sağdaki ölçüm aletlerine dikkat.

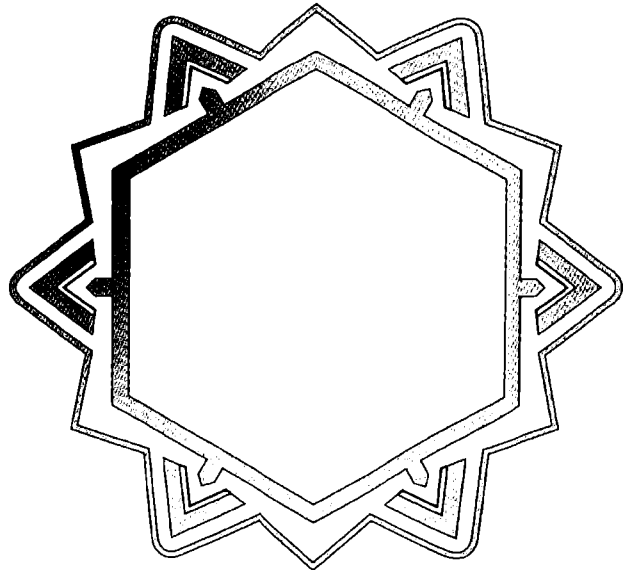
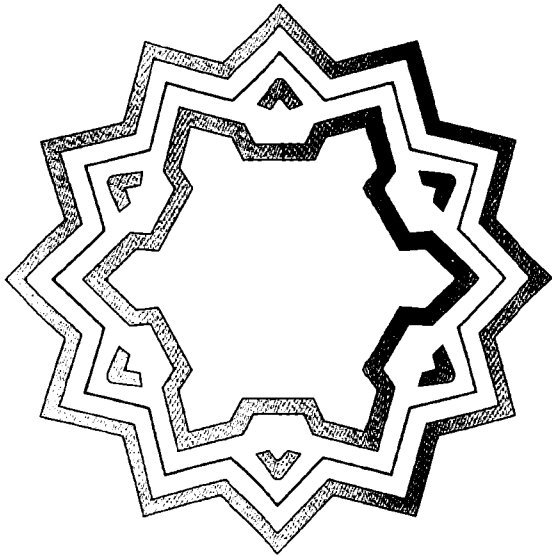

Afrika kıyısında, modern Senegal'in başkenti olan Dakar şehrinin dışındaki Goree; Hindistan ve Güneydoğu Asya'daki antrepolar ve hepsinin ötesinde büyük Karayip adaları gibi çeşitli köprübaşları bir süre sonra özel bir amaç için tasarlanmış Avrupa tarzı büyük kalelerle korunmaya başlandı. Dahası, sömürgeci garnizonlar neredeyse değişmez biçimde kendilerine karşı gönderilen herhangi bir ordudan sayıca zayıflardı. Bu yüzden çok nadiren açık alanda çatışma seçeneğine başvuruyor, onun yerine derhal, Avrupa'da olduğu gibi, kuşatma altına alınacakları en yakın kaleye sığınıyorlardı.

Avrupa Mali

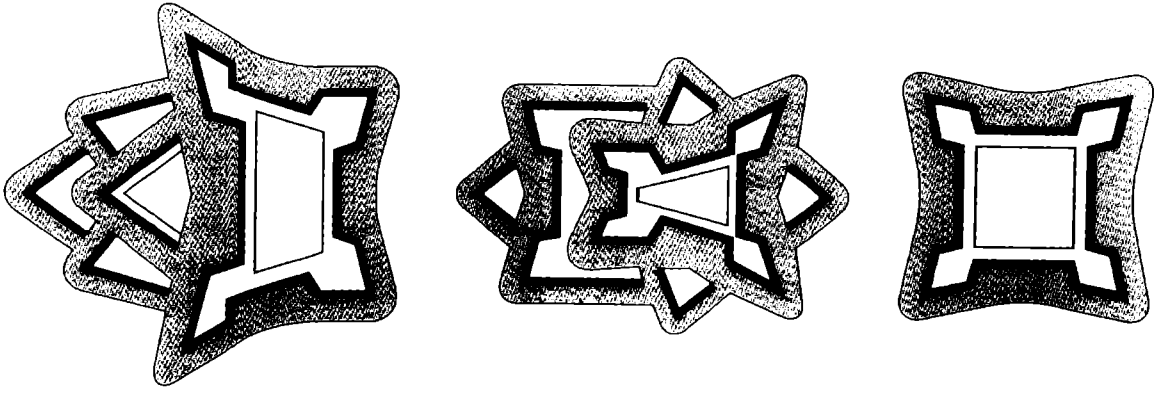
Bundan dolayı sömürgeci kuşatma muharebesine dair herhangi bir çalışma muhakkak dönemdaş Avrupa teorisinin ana hatları ile başlamalıdır. Görüleceği gibi, bu teori bir bütün olarak istihkamların inşası, yıkımı ve ele geçirilmesinde her zaman sömürge şartlarına uygun sonuç vermemiştir lakin ilk zamanlarda gerçekleştirilen tüm hareketin temelinde durduğu için bu bölümün başlama noktası olmalıdır.

TAHKİMAT BİLİMİ. Aşağıda gösterilen iki kalıcı tahkimat örneği gerçekte pek az erişilebilen ve sıklıkla da coğrafyaya yenik düşen teorik ideali betimlemektedir.

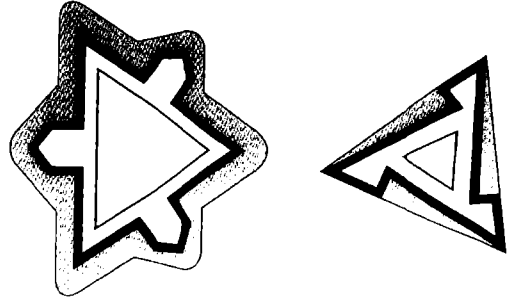
Ortaçağın oldukça geç bir dönemine kadar, bir kentin veya kalenin merdivenle hücum edilmesini engelleyecek veya en azından caydırarak kadar yüksek, çepeçevre, aralıksız surlara sahip olması yeterli görülüyordu. Bu görece ince taş duvar, perde veya kuşak (enceinte) olarak anılıyordu ve temeli çökertilmedikçe kaledeki garnizonun aç kalarak teslim olmasının tek gerçek alternatifi şaşırtma veya kalleslikle kapının kontrolünü ele geçirmektir. Fakat barutun kullanılmaya başlanmasıyla beraber kuşatmanın yüzü çarpıcı biçimde değişti, çünkü kısa sürede ağır topların o yüksek ama ince, taş surları Eriha'nın duvarları gibi yıkacağı anlaşılmıştı.

Bu duruma en acil çözüm duvarları ciddi şekilde güçlendirmek ve duvar kulelerini koruganlara çevirmekti. Fakat bu hem pahalı hem de genelde pratik değildi. Bu yüzden, istihkam subayları ilk örneği İtalya'daki Sarzana'da bulunan kaleleri icat etti. Bu, zayıfça çekilmiş bir surdan çıkıntı oluşturan veya hemen önünde yer alarak kendisine yöneltilmiş herhangi bataryayı geri püskürtecek kadar savunma topu barındıran yekpare bir kama idi. Sarzanello kalesi iftihar edildiği halde tek tabyalıdır; çok geçmeden bu tabyalar savunma topları birbirlerini destekleyebilsinler diye dikkatle yerleştirilerek kalelere belli aralıklarla çepeçevre eklendiler. On yedinci yüzyılda Menno van Coehoorn (1641-1707)

ÜSTTE: PRATİKTE TAHKİMAT. Daha alçakgönüllü ölçütlere sahip bu istihkamlar sömürge savaşlarına uygun nispeten ufak bir karakolun nasıl geliştirilip genişletilerek güçlü bir savunma mevziine dönüşebileceğini betimlemektedirler.

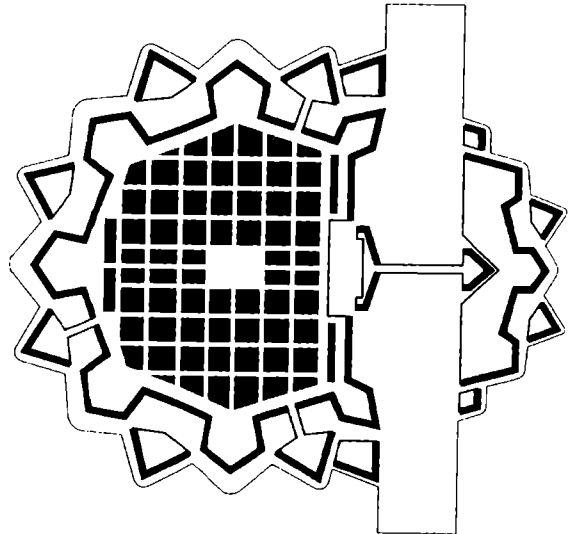
ve Sebastian Vauban (1633-1707) gibi istihkam subayları tarafından geliştirilen teorik düşünce, her köşesinde bir tabya bulunan beşgen bir hisar idi. Fakat bu uygulamada nadiren gerçekleştirilebildi ve daha eski hisarların büyük kısmı coğrafya veya ideal olmayan mevkileri sebebiyle mevcut kalmaya devam ettiler.

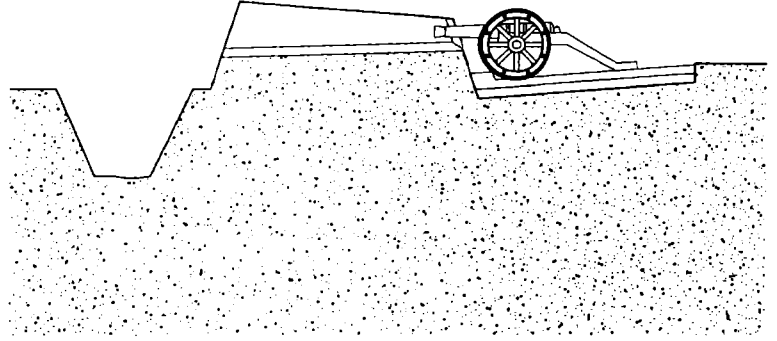
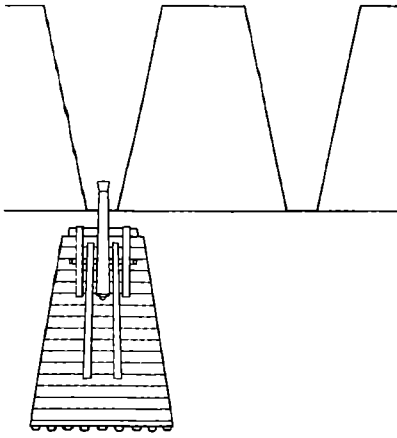
Hendekler, Tabyalar ve Şevler

Fakat zamanla hendekler ve tahkimatlı siperlerle daha fazla ve büyük bir koruma eklendi. Elbette hendekler bakımından yeni bir şey yoktu ve istihkâmın bu en basit hali, bir çukur kazıp arkasında sur oluşturmak için toprak yığılarak inşa ediliyordu. Farkı, toprağın artık hendeğin dış cephesine yığılması ve orada bir "şev" oluşturmaya idi. Bu uzun ve ince yamaç, oldukça yüksekten ve eş derece dar bir açıdan düşmana doğru uzanıyor; böylece hendeğin iç kısmında bulunan neredeyse dik kagir surlara hemen tamamen koruma sağlarken saldıran tarafa saklanacak hiç kör nokta bırakmıyordu.

Bu nedenden ötürü, hendek ve şevin birleşimi öyle sonuç veriyordu ki uygulamada surlar yere

ON SEKİZİNCİ YÜZYIL MODELİ. Bu resimde tabyalar ve boynuz yapılarının kasabalar ve yerleşim yerlerine etkin bir savunma sağlamak üzere nehir gibi doğal bir engel ile nasıl harmanlanabileceği betimlenmektedir.

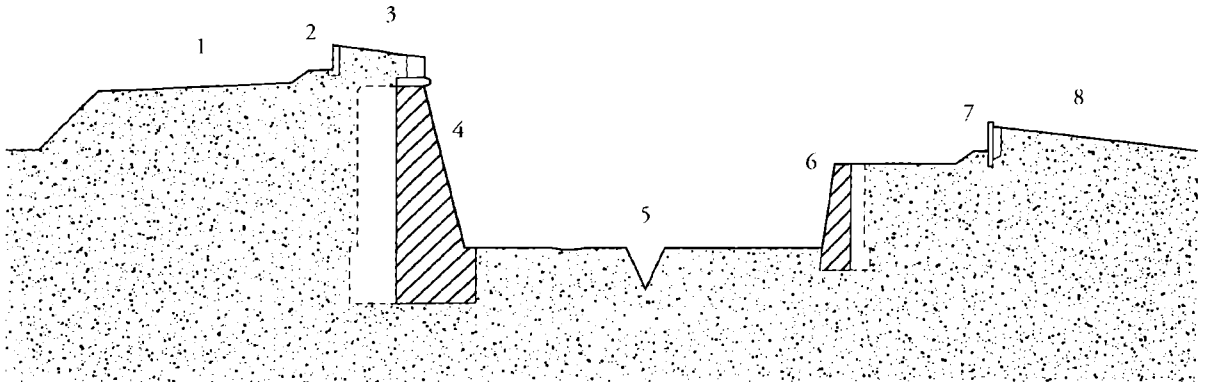
ÜSTTE: SAVUNMA BATARYASI PLANI. Top dengede kalması için aşağı doğru eğimli bir ahşap platforma mevzilenmiştir.

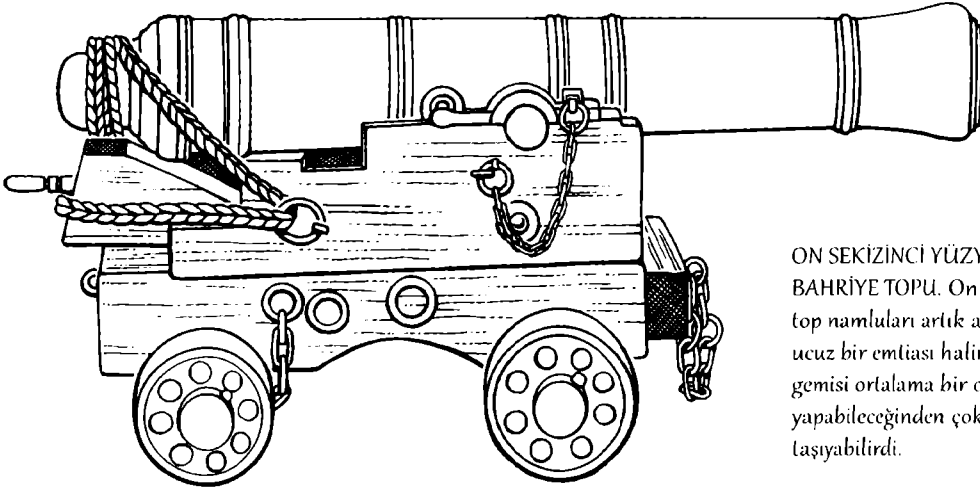
çeperinden yüzlerce metre geriye ve elbette tüfek ateşinin, kazıcılara veya siperi savunanlara zarar vermeyeceği çok uzak bir mesafede kurulması planlanıyordu. İki ana amacı vardı. Birincisi, garnizonun huruç edip topçuları öldürerek veya kaçırarak topları tıkmak suretiyle süreci engellememesi amacıyla içine veya ardına yerleştirilecek bir veya daha fazla ağır top bataryasını korumaktı. Genellikle bu bataryalar istihkamla ancak az zarar verecek kapasitedeydiler. Yapabilecekleri tek şey, şevin üst kısmına zarar vererek duvarın üst kısımlarını açıkta bırakacak şekilde alçaltmak ve şarmpol gibi önemsiz engelleri ortadan kaldırmaktı. Ayrıca bataryalar, özellikle duvarlara patlayıcı bombalar atabilen havan ve obüsler içeriyorlarsa, muhafızları genellikle taciz ediyorlardı. Fakat asıl

görevleri kaledaki topçuların ateşini cevaplamakta, zira ilk metris'in temel amacı istihkam subaylarının ikinci metris için seçilmiş noktaya dek sıçanyolu (sap) kazmaya başlayabilecekleri güvenli bir başlangıç noktası teşkil etmekte.

İlk metris genellikle açık alanda –ve çoğunlukla sadece bir gecede- planlanıp kazılırken; ikinci metris, birinci hendekten ileriye doğru bir dizi sıçanyolu yani zikzak çizen siperler kazmayı gerektirerek kaleye çok daha yakın şekilde kuruluyor, siperlerin uçlarını sağa ve sola genişleterek yeni hendeğin oluşması sağlanıyordu. İkinci metris tamamlanır tamamlanmaz, bir diğer batarya arkasına yerleştiriliyor ve bu sefer ateş, ciddi zarar vermek amacıyla tasarlanmış bir

AŞAĞIDA: ON DOKUZUNCU YÜZYIL BAŞINDAN TİPİK BİR İSTİHKAMIN KESİTİ. 1) Dolgu 2) Basamak 3) Siper 4) İç duvar 5) Hendek 6) Dış duvar 7) Şarmpol 8) Şev

ON SEKİZİNCİ YÜZYIL SONUNDAN A.B.D
BAHRIYE TOPU. On sekizinci yüzyıla gelindiğinde
top namluları artık ağır donanımın nispeten
ucuz bir emtiyası haline gelmişlerdi. Tek bir harp
gemisi ortalama bir ordunun taşıyıp bakımını
yapabileceğinden çok daha fazla sayıda top
taşıyabilirdi.

noktaya yöneltiliyordu. Kimi zaman kalenin büyüklüğü ve gücüne bağlı olarak duvarları doğru dürüst bombalamak için yine ileri doğru kazıp şev içerisinde bir üçüncü metris gerekiyordu.

Hal bu ki uygulamada, ikinci metris, amaca yeterli geliyordu. Gerçekten de taarruzcu gerekli kaynaklara sahipse, muhafızları bölerek güç sarfetmeye zorlamak amacıyla savunma etrafındaki farklı noktalara aynı anda yaklaşılabilmesi için bir sebep yoktu. Tabyalara saldırı daha az çapraz ateşe maruz kalacağından, saldırı konusunda tercih genellikle perdeden ziyade tabyalardan yana yapılıyordu. Diğer taraftan surlarda bilinen bir zayıflık veya kuşatılan tabyalar arasında oransız bir mesafe varsa, perdede bir gedik açmak daha kolay olabiliyordu. Her durumda bu yeni bataryaların amacı bu gedik yaratmak ve buradan hücum kıtasının üstüne tırmanacağı ve bu sayede içeri gireceği kadar moloz yığılmaktı. Bu önemli noktaya gelindikten sonra gelenek, her iki taraf da bir hücumun korkunç dehşetiyle karşılaşmadan evvel kaleye çağrı yapılmasını ve garnizonun son bir kez teslim olmaya çağrılmasını gerektiriyordu.

Bu esnada garnizon “güçlü bir savunma” şeklinde adlandırılan şeyi -en açık şekliyle taarruzculara ağır ateş açarak kazmalarını engellemek ama ayrıca mühendis gibi kalifiye personeli katletmek için huruçta bulunmak, alet ve malzemeleri yok etmek ve hatta zaman elverişliyse metrisleri doldurmak-

sürdürmesi gerekiyordu. Fakat, bir veya bir dizi uygun gedik açıldıysa ve resmi bir teslim çağrısı yapıldıysa garnizonun iki seçeneği vardı: ya kaybederlerse tüm garnizonun katledileceğini bilerek gayret edip direnecekler ya da teslim olacaklardı ki kendi hatlarına gitmek üzere salıverilmek daha uzlaşılabilir bir ihtimal sunuyordu.

Gerçekten de, imdat kuvveti taarruzcuları def etmediği takdirde, kuşatma altındaki kalenin er geç düşeceğine dair belirli bir beklenti vardı. Bazı istihkam subayları, birinci hendek’in kazılmasından garnizonun beyaz bayrak çekeceği (tamı tamına saati değilse de) güne kadar itibaren tüm süreci tarifeye dökebileceklerini iddia ederek övünmeye bile alışmışlardı.

Kuzey Amerika’da Kuşatma: Quebec Vakası

Elbette, gerçekler nadiren bu kadar temiz ve yolunda olurdu ki bu durum özellikle sömürgecilik mücadelesi bağlamında bir kuşatma gerçekleşince kendini belli ederdi. Öncelikle tarruzcu her an zamana karşı yarışlıyordu. Avrupadaki kuşatmaların aksine, imdat kuvvetinin gelip taarruzcuları defetme riski nadiren vardı, fakat -ister sıcak ve hastalıklı bir Karayip mevsimi veya Kanada’da yaklaşan kış olsun- hava her zaman bir etkendi. Örneğin 1759’da Quebec’te General Wolfe (1727-1759) doğrudan hücum ihtimali veya yarılmamış duvarlara Eylül

ortası merdivenle çıkarak hücum etmek ihtimali arasında riskli bir seçim yapmaya mecbur kalmıştı; çünkü St. Lawrence'ın eli kulağında buz tutma vakti, nehirden birkaç gün içerisinde çekilmesine sebep olacaktı.

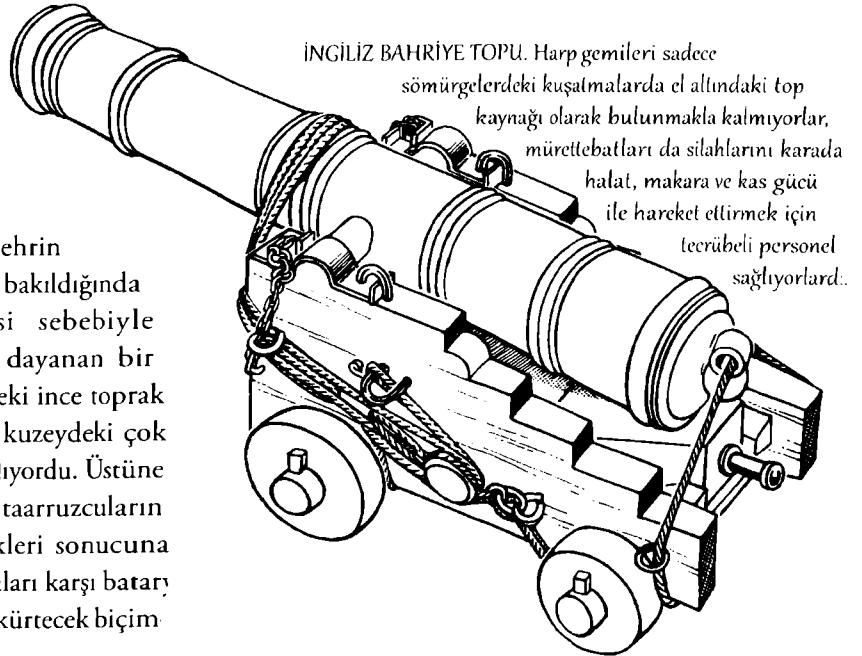
Quebec seferi aslında sömürgelerde kuşatma mücadelesine girmiş orduların yüzyüze geldiği alışlagelmemiş tehditlerin –özellikle güvenli olan cephe gerisinde düşmanın belirmesi gibi- bir dizi örneğini ortaya koyar. Şehrin kendisi, St. Lawrence ve St. Charles nehirleri arasındaki burunda, karaya doğru uzanan kısmı modern, taş yüzeyli tabyalarla müstahkem bir perde sur ile kapatılmış güçlü bir mevki işgal ediyordu. Buna rağmen Fransız kumandan Marquis de Montcalm (1712-1759) duvarlar arkasında oturmaktansa, şehri sahra ordusunu İngilizlerin kitaba uygun bir kuşatmayla yakına gelmesini engellemek için kullanarak savunmayı tercih etti. Kendi açısından giderek öfkelenen Wolfe son dakikada ordusunu şehrin nehirden yukarı kısmında kıyıya çıkarmayı başarmıştı. Niyeti bir ani hücum gerçekleştirmekti, fakat istihbaratı inanılmaz derecede hatalıydı: Beklediği yetersiz toprak setler ve çitler yerine, kıyıda kıyıya uzanan taş duvarlarla karşılaştı.

Wolfe'yu kurtaran şey Montcalm'ın bir kuşatmaya direnmektense, onunla açıkta savaşma yönündeki feci kararıydı. Bu, taş duvarlarla yeterince çevrili olduğu halde, şehrin hemen dışındaki yüksek bir yerden bakıldığında kalenin yukarıdan görülmesi sebebiyle savunulamaz olduğu inanişına dayanan bir karardı. Dahası, sert kaya üzerindeki ince toprak tabakası metris veya şev kazmayı kuzeydeki çok kısa bir bölge haricinde imkansız kılıyordu. Üstüne üstlük görevli Fransız mühendis taarruzcuların ağır topları oraya getiremeyecekleri sonucuna iyimserlikle vardığı için kale topçuları karşı batary atışı yerine piyade saldırılarını püskürtecek biçim konumlandırılmışlardı.

Tahkimat Geliştiriliyor

Şaşırtıcı olmayan şekilde, müstehzi İngiliz istihkam subaylarının şehri ele geçirdikten sonra ilk yaptığı şey duvarların dış cephelerindeki bu tuhaf eksikliği gidermek için, bir hendek ve şev halen eksik bulunmasına rağmen, yeni mazgallar (embrasure) açmaktı. Bu, şehri kısa süre sonra gelecek Fransız karşı saldırısına ve 1776'da Amerikalı asilerin izleyen kuşatmasına karşı koruyan ihtiyatlı bir hareket olmuştu.

1776'dan sonra saldırıya uğramadığı halde Quebec tahkimatı, böyle geleneksel kalelerde vurgunun giderek etraftaki hisarlara ve mevzi dışı basit tahkimata verilmesi suretiyle savunmanın şekillendirilmesi bakımından yol gösterici olmuştur. 1782'deki Yorktown kuşatmasında olduğu gibi bunlar, örneğin yüksek araziye ulaşımı ve güvenli şekilde ilerlemeyi engellemek yahut taarruzcuya ilave gecikmeler yaratarak, doğrudan kaleye yönelmiş hareketi geciktirmek üzere dikilmişlerdi. Quebec'teki İngiliz istihkam subaylarının düşüncesi buydu. Geliştirmek için ne yaparlarsa yapsınlar, Quebec savunmasının

şehri batıya doğru yukarıdan gören yüksek Buttes a Neveu sırtları yüzünden ölümcül tehlikede olduğu sonucuna varmışlardı. Bu dezavantajı aşmak için basit bir çözüm seçtiler ve taarruzcunun kullanmasını mümkün olduğunca engellemek için sırtın tepesine Martello kuleleri tarzında dairesel bir dizi mevzi dışı basit tahkimat diktiler. Buna rağmen perde sur öncelikli önemini sürdürdü. 1812 savaşı sırasında Amerikan ordusu Quebec'e ulaşmış olsaydı, bir defa daha metrisler, sıçanyolları ve bataryalardan mürekkep kitabına uygun bir kuşatma gerçekleştirmek zorunda kalacaktı.

Yorktown Kuşatması: 28 Eylül-19 Ekim 1781

İlk bakışta Yorktown kuşatması, zamanın oturmuş usullerine göre gerçekleştirilen, dolambaçsız bir işti. Gerçekten de bu bölümde bahsedilen diğer kuşatmaların değerlendirilebileceği faydalı bir emsal sağlar, fakat buna rağmen sömürgeci arka planın bazı öznel koşulları da burada mevcut bulunmaktaydı.

Avrupa'da kalenin esas amacı savunmaydı. Ya elde tutulması gereken bir bölgenin kontrol altına alınması ya da olası bir işgal güzergahının engellenmesi amaçlanıyordu. Dolayısıyla zamanla daha da karmaşıklaşan kalıcı savunmalar ya mevcut ortaçağ temelinin etrafında kuruluyor ya da en ideali her şey yıkılıp Vauban gibi büyük istihkam subaylarınca bilimsel esaslara uygun olarak sil baştan inşa ediliyordu. Buna karşılık Yorktown 1781'de savaş oraya uzanana dek stratejik önemi olmayan, huzurlu evleri ve tütün ambarlarıyla mütevazı bir köydü. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın sebeplerinin bizi alıkoymasına fırsat vermeksizin, savaşın 1775'te İngilizlerin Kuzey Amerika sömürgelerindeki bir isyanla başladığını söylemek yeterli olur. Başta mücadele asiler için kötü gidiyordu, fakat Virginia

aristokratlarından George Washington (1732-1799) adındaki kumandanları isyan ordusunun mevcut kalması şeklindeki esas amacını gerçekleştirmeyi başarmıştı. 1777'de Saratoga'da kazanılan beklenmedik bir zafer Fransa'yı isyancılara öncelikle malzeme yardımı, sonra da Rochambeau Kontu (1725-1807) tarafından kumanda edilen bir ordu nizami asker

QUEBEC KUŞATMASINI GÖSTEREN ORJİNAL BİR FRANSTZ HARİTASI, 1776. Amerikalı sömürge kuvvetleri 31 Aralık 1775'de şehre saldırmak için başarısız bir hücumu teşebbüs ettiler. Etkisiz bir kuşatmanın ardından da 1776 Mayıs ayında İngiliz takviyelerinin gelmesi üzerine Amerikalılar gerçi çekilmeye mecbur kaldılar. Şehri savunan küçük garnizon, 1759'da Montcalm'ın yaptığıın tersine, mevziin hatırı sayılır tahkimatını kendi lehine kullanabilmişti.

sunarak müdahale etmeye teşvik etti. Mesele, bu seferi kuvvetin en iyi nasıl görevlendirileceği idi. Kuzeyde savaş çıkmaza girmişti: New York şehri İngiliz Ordusu tarafından sıkıca elde tutuluyordu ve Fransızlardan yardım alınsa bile, zaptedilebileceği ihtimali gerçekçi değildi. Diğer yandan, bu kapsamlı savunmanın dışında kalan İngiliz otoritesi ancak

Kraliyet Topçuları'nın menzili kadardı. Özellikle binlerce düzenli askerin Batı Hint adalarındaki Fransız tehdidiyle oyalanmasından sonra, İngiltere daha fazla iş yapmak için açıkça kuvvet sıkıntısı çekiyordu. Fakat daha güneyde bir fırsat vardı ve İngilizlerin isyanı tümenden bastırma ümidi, oradaki kayda değer kralcı nüfusunu harekete geçirmeye

dayanıyordu. Nizami asker sayısı az olduğundan, her şey bu işi yapabilecek yeterli sayıda yerel milis bulmaya bağlıydı, fakat nizamilerle desteklenmedikçe bunların etkili olamadıkları kısa sürede bariz hale geldi. Böylece tehlikeli bir stratejiye girildi: bu plana göre Lord Cornwallis komutasındaki bir seferi kuvvet, bölgedeki Amerikan nizamilerini bularak ortadan kaldıracak ve böylece güney eyaletlerini İngiltere adına baskı altında tutacak kralcı birliklerin kurulmasını kolaylaştıracaktı.

Bu strateji kısa sürede yetersizliğini gözler önüne serdi. Öncelikle, çok sayıda milis toplanabileceği konusunda fazlasıyla iyimserdi. İkinci olarak, nispeten az nizami askerin bu iş için ayrılması ve bunların tümünün ikmal ve takviye için deniz hakimiyetinin devamına muhtaç bulunmasından dolayı tehlikeliydi.

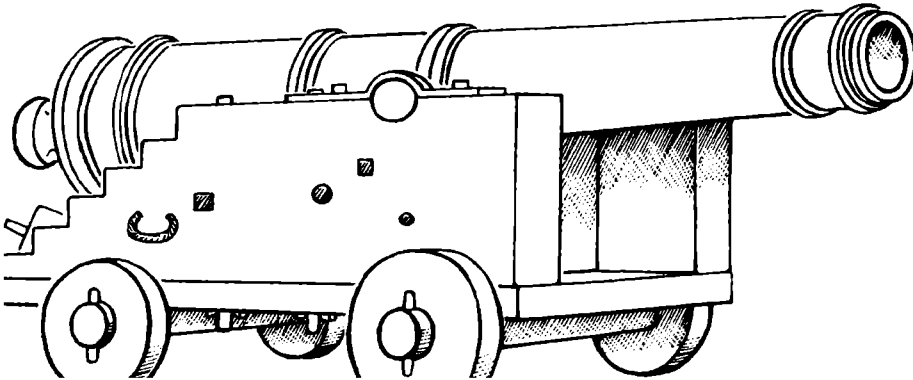
25 Nisan 1781 günü, Cornwallis Kuzey Carolina'daki Wilmington'dan sadece 3500 adamla beraber ayrılarak, Petersburg'da Tümgeneral Phillips (1731-1781) ile buluşmak üzere kuzeye doğru, Virginia'ya ilerledi. 20 Mayıs'ta Cornwallis oraya ulaştığında, Phillips'in tifodan öldüğünü ve artan sıcaklığın askeri hareketleri engellediğini öğrendi. Ayrıca deniz üssü olarak hizmet vermesi için Portsmouth'ı tahkim etmek üzere talimat aldı. Böyle

bir karar yerinde olurdu, nitekim yakınlardaki Norfolk kasabası sonradan muhteşem bir harp gemileri tersanesine dönüşerek Hampton Roads limanı haline gelecekti. Halbuki yerel kumandan halihazırda mevcut hafif savunmanın bile sürdürülebilmesi için 400 adama ihtiyacı olduğunu ve eldeki garnizonun da hastalıklı ve firar etmeye meyilli bulunduğunu söyledi. Bu yüzden Cornwallis emirlerinde keyfi davranarak, Virginia yarımadasındaki Williamsburg'e yerleşti ve deniz üssü olarak Yorktown'ı tahkim etti.

Karar kendi içinde mantıklıydı. Burası, Portsmouth'dan daha sağlıklı bir mevki idi ve York Nehri kusursuz bir liman sunuyordu. Sorun, 5 Eylül'de Virginia Burnu açıklarında kargaşalı bir deniz çarpışmasından galip çıkan bir Fransız filosunun Chesapeake körfezine gelmiş bulunmasıydı. İngiliz kumandan Amiral Graves (1713-1787) tamirat için New York'a geri çekildi ve Cornwallis, Amerikan ve Fransız birliklerinin birleşiminden oluşan büyük ordu kuzeyden yaklaşırken kendini tamamiyle çaresiz vaziyette buldu.

26 Eylül'e gelindiğinde, müttefik ordusu Cornwallis tarafından terk edilmiş bulunan Williamsburg'de tamamen toplanmıştı ve iki gün sonra Yorktown'a doğru yola çıktı. Akşama doğru dış savunmaların önündelerdi. Manevra ve avcı çatışmasıyla geçen gün, müttefiklerin İngiliz mevkiini "yoklamasıyla" sürdü. Ertesi sabah, uyandıklarında Cornwallis'in siperi terkettiğini ve ana hat içerisine geri çekildiğini gördüler. Sonradan böyle yaptığı

BAHİRİYE TOPU, YORKTOWN. Donanma sadece kaleleri kuşatmak için yardıma çağırılmıyordu. General Cornwallis Yorktown'da bunun gibi gemi toparlarını savunmayı güçlendirmek için kullanmıştı.

AMERİKALILAR YORKTOWN İSTİHKAMLARINA HÜCUM EDİYORLAR. Amerikan ve Fransız birliklerinin İngiliz siperlerine yaptığı hücumlar ana çeperi kıramamış lakin mevziin tutulamaz olduğunu göstererek Cornwallis'i teslim şartlarını müzakereye itmişlerdi.

için fazlaca eleştirilmesine rağmen sayıca üçte bir dezavantajlı olduğundan ve kurtarma kuvvetlerinin varışı 5 Ekim'i bulacağından İngiliz generalin fazla seçeneği yoktu.

Yeni Hat

Yeni hatta çoğunlukla Cornwallis'in İngiliz ve Alman nizami askerleri bulunurken, seçkin Kraliçe'nin Kolcuları da dahil yerel askerler nehrin karşısındaki Gloucester'dan sorumluydu. Tasavvura göre, bu birim hem bir garnizon kurmaya hem de ikmal durumunu rahatlatacak hareketi gerçekleştirmeye çok uygundu. Gerçekte ise Kolcular; Virginia milisleri, Fransız bahriye silahendazları ve sömürge askerleri tarafından

en az nehrin öbür yanındaki arkadaşları kadar kesin şekilde savunma içerisine hapsedilmişlerdi.

Buna rağmen, gerçek kuşatma Yorktown'un kendisi üzerinde yoğunlaştı. İngilizlerin siperleri terk etmesi üzerinden çok geçmeden müttefikler buraları zaptettiler ve derhal her birinin arkasına kasabaya yöneltilecek topların üzerine yerleştirileceği mazgallar açarak hattı tersyüz etmek için çalışmaya başladılar. Bu görevi nispeten az bir zayıyla tamamladıktan sonra kendi esas işlerine başladılar ki bu işlerin boyutunu ifade etmek için, bir sonraki hafta boyunca, kuşatma katarı Williamsburg'dan yetişirken, yaklaşık 6000 kazık, 2000 çalı demeti ve 600 kum sepeti hazırlandığının söylenmesi yeterli olur.

6 Ekim günü alacakaranlıkta, görünürde İngiliz filosundan eser yokken, müttefikler kasabanın güneydoğusuna doğru ilk metrislerine başladılar. Savaş düzeni almış yaklaşık 3000 adam ile korunan yaklaşık 1500 işçi savunmanın güneydoğu çeyreğinden, yaklaşık 600-800 metrelik (1979-2625

Yorktown Kuşatması

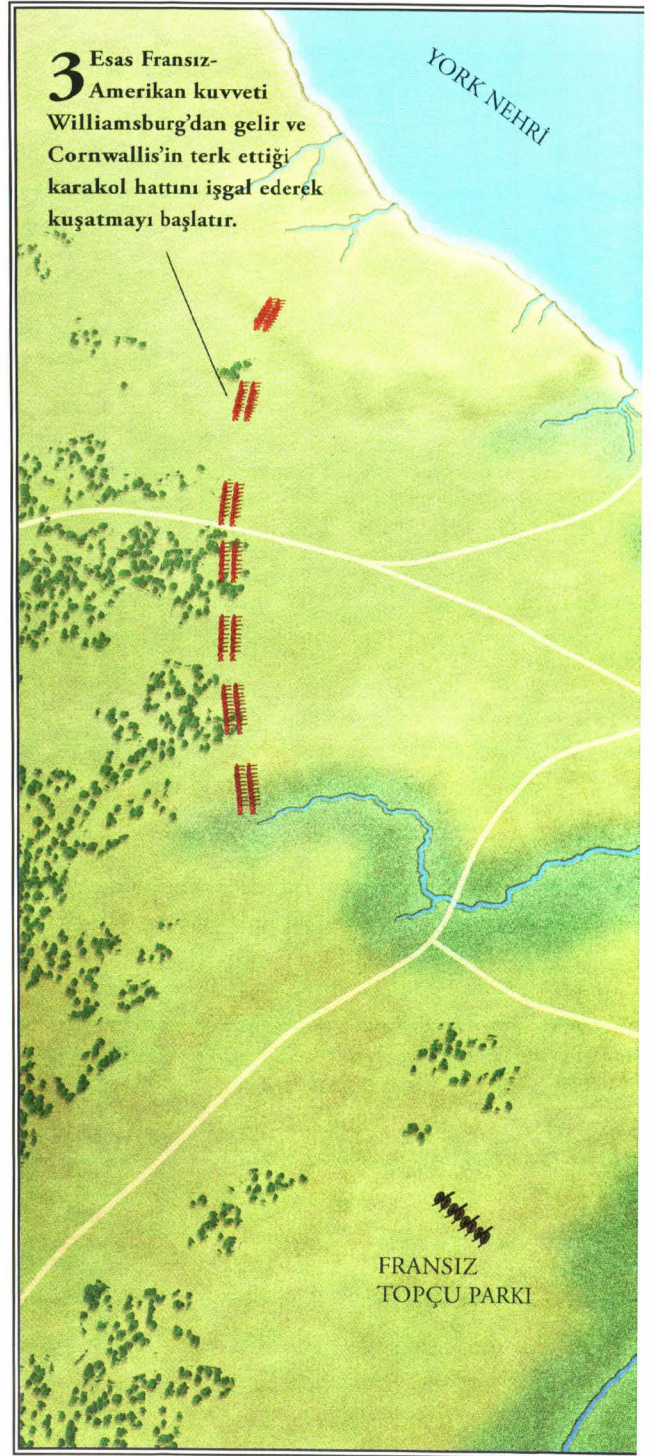
1781

Virginia yarımadasının York nehrine bakan kuzey kısmında yer alan Yorktown, Cornwallis'in gelişyle beraber kara tarafından bir toprak savunma hattı ile çevrelenmişti. 10 siperden meydana gelen savunmanın iki siperi Yorktown çayının dik yamaçlarını ve Williamsburg yolunu korumak amacıyla ana çeperin dışında; 3, 4 ve 5 numaralı siperler ise doğrudan içeride, şehrin gerisindeki bir koyağa hakim vaziyette bulunuyorlardı. Üç tane daha siper güneydoğuya, Wormley çayına bakıyor; 9 ve 10 numaralı son ikisi ise ana çeperin dışında güneydoğuda kalıyordu.

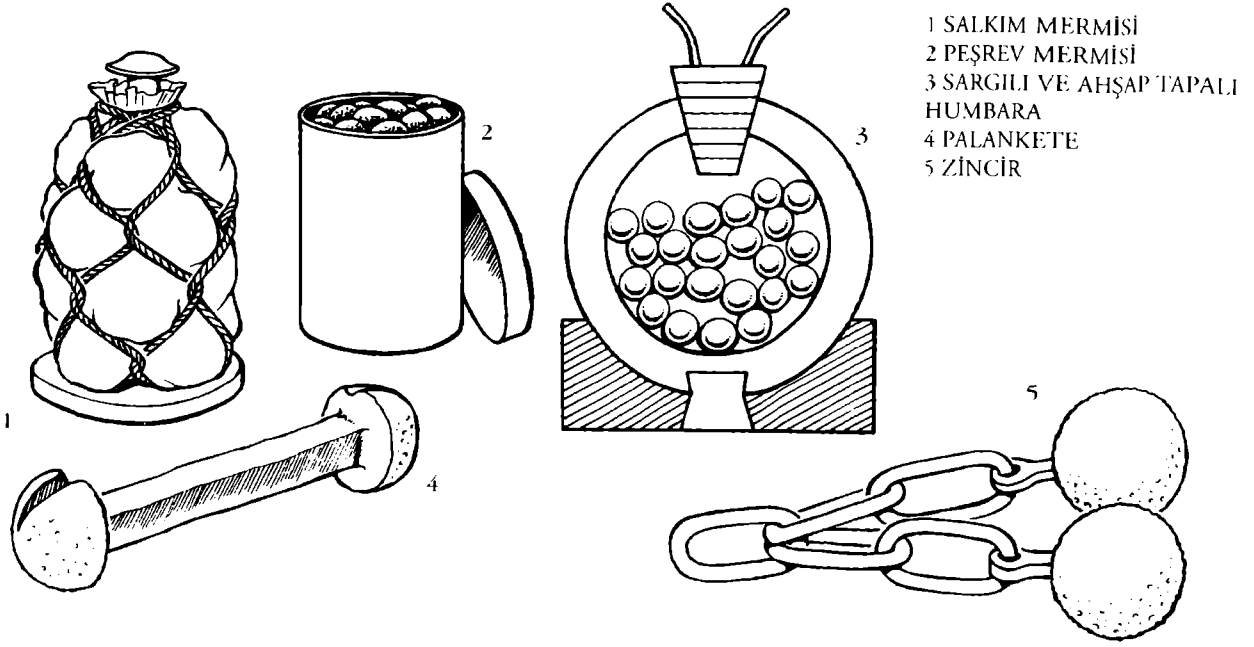
Fransız-Amerikan ordusu toprakları menzile sokmak amacıyla iki paralel metris kazmıştı. İkinci metrisin tamamlanmasıyla 9 ve 10 numaralı siperler alınarak İngiliz savunmasının altı oyuldu. İngilizler Gloucester Burnu üzerinden başarılı bir tahliye gerçekleştiremeyince 7000 askerleri, yani tüm Kuzey Amerika'daki askerlerinin çeyreğinden fazlası, esir edildi.

Virginia Yarımadası İngilizlere Chesapeake Körfezi'ndeki doğal limandan faydalanarak emin bir üs kurma olanağı sunuyordu ancak deniz hakimiyetinin yitirilmesi üzerine burası bir kapana dönüştü.

- 1 SALKIM MERMİSİ
- 2 PEŞREV MERMİSİ
- 3 SARGILI VE AHŞAP TAPALI HUMBARA
- 4 PALANKETE
- 5 ZİNCİR

ayak) bir savunma hattı kazdılar. Hafif kumlu toprağı kazması kolaydı, sabaha doğru siperler gün ışığında kazılmaya devam edilecek ve ilk muharip birliklerce doldurulacak kadar derinleşmişti.

İki gün sonra dört tabya ve beş batarya eklendi. 9 Ekim günü saat öğlen 3'te Fransızlar dört adet 12 funtluk ve altı adet havan ile bombardımana başladı. Amerikalılar iki saat sonra altı adet oldukça ağır 18 ve 24 funtluk, dört havan ve iki obüs ile ateşe katıldılar.

İkinci Hendek

11 Ekim gecesi bu toprakların örtüsü altında Yorktown savunmasının sadece 350 m. (1150 ayak) açığında ikinci metris için çalışmalar başladı. Gece boyu birkaç yanlış alarm oldu, fakat şafak vakti geldiğinde siper 750 m. (2460 ayak) uzunluğunda ve 1.5 m. (5 ayak) derinliğindeydi. Savunmadan kimsenin müdahale etmemesi şaşırtıcıydı, sonradan ortaya çıktı ki, Cornwallis bin adamı hasta olduğu için atıl kalmıştı ve kuşatmanın bu aşamasında baskın yapmak için adamlarını kullanamazdı. Gelgelelim ikinci metris için yapılan diğer çalışmalar 9 ve 10 numaralı siperlerin mevcudiyeti yüzünden engellenmişti. Dolayısıyla, Albay Alexander Hamilton (1755-1804) tarafından idare edilen Amerikan hafif piyadesi 14 Ekim gecesi

MÜHİMMAT. Toplara istenen etki için değişik tipte mühimmat doldurulabiliyordu. Salkım (1) ve Peşrev (2) sıkıca paketlenmiş filinta mermilerinden oluşuyor; ateşlendikleri zaman da yıkıcı kayıp verdiriyorlardı. İlkel bir bomba (3) kalıcı istihkamlara saldırılırken sıkça kullanılıyordu. Palankete (4) ve Zincir (5) daha ziyade deniz savaşlarında kullanılmakla beraber karada sabit savunmalara ve binalara karşı da kullanılabilirlerdi.

10 numaralı siperi, Fransızlar ise 9 numarayı almak için görevlendirilmişti. 30 dakika içerisinde, her iki mevkii de alınmıştı ve bunları tersyüz edip ikinci metrise katmak için çalışma başlamıştı.

Bu yenilgi sonunda Cornwallis'i harekete geçmeye mecbur bıraktı ve 16 Ekim günü sabah 3'te 350 adam metrisin arkasına kurulmuş iki bataryayı tahrip etmek için hücumla geçti. Başta her iki bataryaya ulaşmak ve toplamda yedi topun falya deliğini süngü ile tıkamakta başarılı oldular. Fakat kaçınılmaz karşı taarruz onları püskürttü ve altı saat içerisinde bataryalar yine çalışır durumdaydı.

İngiliz konumu artık savunulamaz haldeydi, çünkü savunmayı oluşturmak için kullanılan kumlu zemin bombardıman altında hızla çöküyordu ve kasabanın içinde de kayda değer bir yıkım yaratılmıştı. O akşam mevkii boşaltmak için hazırlıklar yapıldı. Gloucester

burnundan gemiler karşıya gönderildi ve takviyeli hafif piyade taburları ile Kraliyet Muhafızları'nın bin adamı emniyetli şekilde ertesi gün sabaha karşı saat 1'de geri çekildi. Bu noktada, maalesef, gemilerin ikinci seferi yapmak için dönmelerini bir hayati saat boyunca geciktiren kısa fakat şiddetli bir fırtına çıktı. Bir diğer tugayı tahliye için yeterli zaman halen mevcuttu, fakat o noktada müttefikler ne olduğunu fark edebilir ve bir şafak taarruzu ile seyrelmiş savunmayı çigneyip geçebilirlerdi. Cornwallis her şeyin bittiğinin farkına vararak halihazırda karşıya geçmiş olan adamlarını geri çağırdı ve teslimiyet koşullarını görüşmek üzere ateşkes talep etti.

Yorktown kuşatması, büyük ölçüde, Avrupalı askerler tarafından ve Avrupalı kuşatma savaşının olağan teknik ve taktikleriyle gerçekleştirilmişti. Buna rağmen, birçok fark bulunuyordu. Öncelikle, savunma taş duvarlar ve tabyalardansa, tamamen toprak tahkimattan meydana geliyordu. Toprağın kumlu ve kolay dağılır olması kaçınılmaz tahribatı sadece hızlandırmıştı. İkinci olarak, sözkonusu uzun mesafeler müttefiklerin harici müdahale korkusu olmaksızın hareketi sürdürebilecekleri anlamına geliyordu. yakında bir imdat kuvveti yoktu ve İngiliz stratejisi denizden takviye yapılmasına bağlıydı, ki bu henüz kuşatma başlamadan başarısızlığa uğramıştı. Üçüncü bir faktör iklim ve onunla beraber gelen yüksek hastalık oranıydı. Yakındaki çiftliklerden köle iş gücü sağlanmasına rağmen, sıcaklık siperlerin yapımı ve onarımını aksatıyor, bu esnada yayılan hastalık daha da güçten düşürüyordu.

Her iki ordu da zarar gördü, fakat Amerikalılar ve Fransızlar hatların biraz uzağında hastaneler kurmayı başarmışlardı, ayrıca taze yiyecekler ve temiz suya sınırsız olarak ulaşabiliyorlardı. Halbuki kuşatılmış İngilizler temiz suları ve taze yiyecekleri kıt, adeta bir hastaneyi savunuyorlardı. Dolayısıyla kuşatmanın esas sonucu, Avrupa'da gerçekleştirilmiş olsaydı bile aynı olabilirdi, sürdürüldüğü şartlar altında sadece hızlanmıştı.

Hint İstihkamları

Avrupa'da olduğu gibi Hindistan'da da kalıcı taş istihkamlara benzer bir güven duyuluyordu ancak

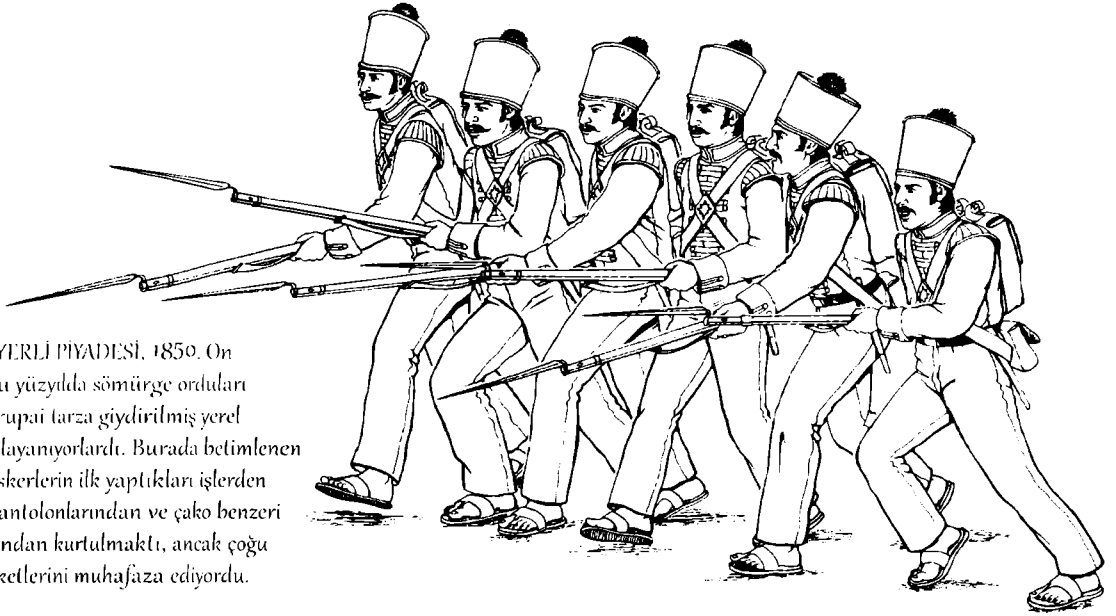
bunlar iki cinsti. Belirtildiği üzere, Avrupalılar ilk fırsatta tabyalı hisarlar yapmaya başladılar ve bir o kadar geleneksel bir tutumla kuşatmayı tercih ettiler. Hal bu ki Orta Hindistan'da yerel prenslere ait müstahkem şehirler çokluk halen yüksek ve yekpare taş surlara bel bağlanan ortaçağa özgü bir tabiattaydı. Dayanıklı olmalarına rağmen, - gerekli topların bulunması halinde- bu tür kaleler top ateşine karşı son derece savunmasızdı. Açılmış gedik veya gediklere tüm güçle hücum edilmesi Avrupalı bir ordu tarafından savunulmaları halinde olabileceğinden daha sık gerçekleşmesine rağmen, bu kaleler yukarıda özetlenen geleneksel yöntemler sayesinde fethediliyorlardı.

Tecrübeyle sabitti ki, Hindistan'da genellikle rastlanan sayıca büyük fakat düzensiz ordularla uğraşmanın en iyi yolu derhal hücumla girişmektir. Ayrıca, sömürgeci mücadele tarzı bilimsel metodlara dayanmaktan ziyade yerel kalelere taarruz etmeye hazırlıklıydı ki bu durum çoğunlukla yetersiz kaynakların zaman azlığıyla birleşmesinin sonucuydu. Acımasız bir savaş alanı üzerinde ve eş derecede acımasız bir iklimde, özellikle de ağır hareket eden mandaların bulunabilen tek yük hayvanları olmaları sebebiyle, hızlı şekilde ilerleyebilmek için ordular nadiren yeterli sayıda büyük top getirebiliyorlardı.

1857'de Delhi'de olduğu gibi topların intikalini bekleme süresinin uzaması hem hastalık hem de iklimin setliğinden kaynaklanan kabul edilemez bir zayıyata sebep olabiliyordu. Bu yüzden kısa vadede zayıyatı düşünmeksizin ilk fırsatta saldırmak çok daha iyiydi. Bu doğrudan yaklaşım kesinlikle Hindistan ile sınırlı değildi: Alamo'da 1836'da, Chapultepec'te 1847'de ve Puebla'da 1862'de görüldüğü üzere ilk ikisinde başarılı, sonuncusunda felaket getiren bir şekilde Güney ile Kuzey Amerika'da da kullanılıyordu. Bununla birlikte bu vakaların hiçbirinde söz konusu kaleler klasik türde değildiler.

Delhi Kuşatması: 8 Haziran-21 Eylül 1857

1857'deki Delhi Kuşatması olabildiğince tuhaf bir vakaydı; çünkü hangi ordunun kuşatan, hangisinin kuşatılan olduğunu ayırtetmek güçtü. Yok olmuş Babür imparatorluğunun başkenti olan şehir, görece

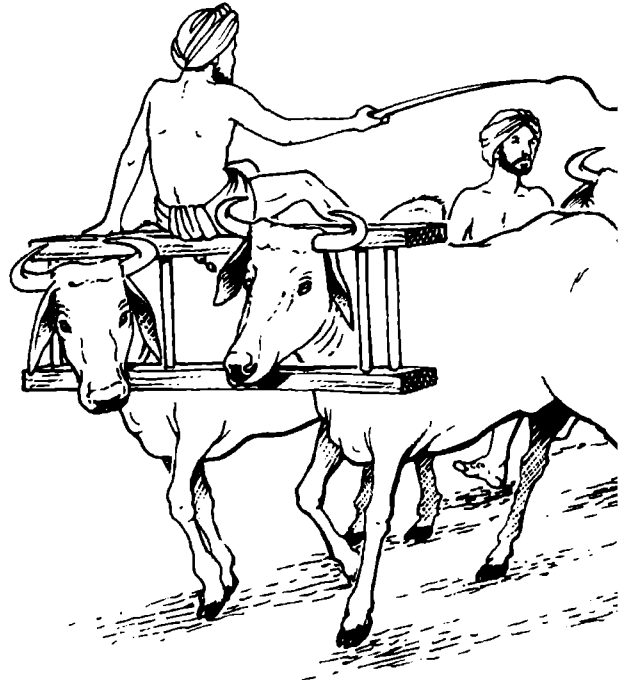
BENGAL YERLİ PİYADESİ, 1850. On dokuzuncu yüzyılda sömürge orduları çokluk Avrupalı tarza giydirilmiş yerel askerlere dayanıyorlardı. Burada betimlenen Bengalli askerlerin ilk yaptıkları işlerden biri ağır pantolonlarından ve çako benzeri türbanlarından kurtulmaktı, ancak çoğu kırmızı ceketlerini muhafaza ediyordu.

durgundu. Bunun için 10 Mayıs Pazar günü Doğu Hint Kumpanyası'nın Mirat yakınlarındaki askerleri arasında bir isyan patlak verdiğinde, asiler bölgesel bir olayı İngiliz hükümrancılığına karşı var gücüyle isyana çevirme umuduyla Delhi'ye çekilmişlerdi.

Kendi adlarına, İngilizler isyanın yayılmasına göz yummanın yaratacağı tehlikeden aynı şekilde haberdarlardı fakat üç sebepten dolayı adamakıllı engellenmiş vaziyettedirler. Öncelikle asker yokluğu çekiyorlardı ve başta toplanabilen tek birimler Bengal Atlı Topçuları'nın iki bölüğü, Nizami 9. Mızraklı Süvari Alayı, Nizami 75. Piyade Alayı ve Bengal Avcıları'nın iki taburu idi.

İkinci olarak ağır silah –ve onları çekecek manda – ve daha umutsuz vaziyette cephane sıkıntısı çekiyorlardı. Ordunun cephaneliği ile mühimmat deposu Delhi'de bulunuyordu ve şehir asiler tarafından ele geçirildiği sırada cephanelik patlatılmış; fakat depodaki 3000 fiş dolusu barut ele geçirilmişti. Bu nedenle İngiliz askerlerinin başta adam başı sadece 20 fişegi bulunurken, asiler bol miktarda cephaneyle donanmıştı. Tüm zorlukların tek bir bütün haline gelmesi sömürge savaşlarında alışılmış bir problemdi. Devasa mesafe, affetmeyen savaş alanı ve iklim birleşerek yeterince askerin, silahın ve cephanenin bir araya gelmesini güçleştiriyordu.

Her şeye rağmen, Delhi'ye doğru 30 Mayıs ve 8 Haziran'da yola çıkan ufak seferi kuvvetler Bitlice Saray'da 30.000 civarında asiye saldırarak bozguna uğrattılar. Delhi sadece 13 km. (8 mil) uzaktaydı

ve kılıç artıklarının peşinde hızla ilerleyen General Barnard şehrin kuzey kısmına hakim uzun bir sırtta iyi bir mevki tuttu.

Birliği ufak olmasına rağmen, Barnard derhal bir hücum girişmesi için hatırı sayılır bir baskı altındaydı. Öyle yapmış olsaydı, bu ilk cesur hamlede şehri zaptetmesi mümkündü. Hal bu ki bu durumda başarılı herhangi bir ani hücum ümidi, fena kurmaylık yüzünden heba oldu. Öncü takımlara kumanda eden subay, harekatta muhakkak anahtar bir rol oynaması gerekirken 13 Haziran sabahı sadece sözlü talimat aldı ve o zaman bile emirler öylesine muğlak ki, bunları yerine getirmeyi reddederek duruma açıklık getirilmesi için karargaha at sürdü. Durumu yakışıksız bir tartışma izledi ve Barnard otoritesini kabul ettirene kadar ani bir taarruz için fırsat kaçırdı.

Bununla beraber, Barnard hala bir şekilde hücum etme gereği üzerinde düşünüyordu. O gün sonradan, Genel Vali Lord Canning'e (1812-1862)'e bir mektupta anlattığı üzere:

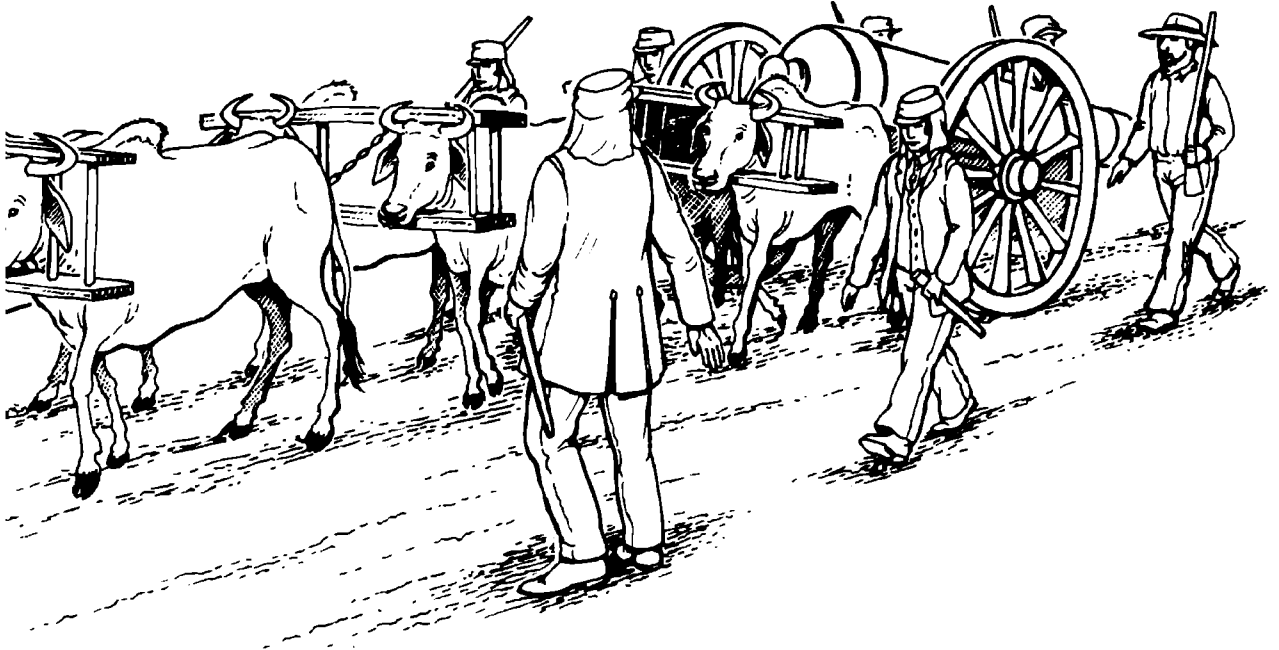
"Mevki o kadar güçlü ve imkanlarım o kadar elverişsiz ki, hücum veya alelade bir yaşama

eşit derecede güçtür, hatta imkansız diyebilirim. Geriye ölüm tehlikesini göze alarak şimdi yapmaya niyetlendiğim ani hücum girişmek dışında başka hiçbir şansım kalmadı. Eğer başarılı olursa, her şey yoluna girecek. Fakat aksi ölümcül olacak, çünkü geri çekilecek kadar yedek gücüm kalmadı. Kesin olan şu ki hepiniz Delhi'deki zorlukları küçümsediniz. Her kapı ile kanat tabyasında bir 24 funtlukları var ve atışları da mükemmel – bizimkinin beş katı. Ateşe hazır altı topumuz var, fakat onlarınkileri susturamıyoruz ve gerçekten kararlı bir hamle haricinde bir seçenek göremiyorum. Tanrı'nın izniyle bu sefer başarılı olduğumu duyacaksınız."

Kaynak Azlığı Beceriyi Arttırır

Bu esnada Barnard, basitçe gerekli kaynaklara sahip olmadığı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kaldı.

MANDALARIN ÇEKTIĞİ BAHİRİYE TOPU. Bahriye topları kıyıya yakın kullanılmak üzere gemiden indirildikleri zaman bahriye kundaklarında bırakılırlardı. Ancak, tıpkı burada 1857'de Hindistan'daki haliyle betimlendiği üzere, kara içine götürülmeleri gerektiği takdirde, iki tekerlekli karacı kundaklarına oturtulurlar ve insan yerine at veya manda gücüyle çekilirdi.

Sömürge Kıyafetinde İngiliz Askeri (1850)

Biraz kafa karıştırıcı olmak üzere, Hintli sepoylar gibi yerel askerlere ilk başlarda Avrupai üniförma giydirilirken sömürgelerde hizmet veren İngiliz ve diğer Avrupalı askerler kendi kıyafetlerini hızla yerel koşullara uydurmuşlardı. Bu asker ağır çakosunu yansıttı: beyaz bir örtüsü, ense perdesi ve kafayı güneş ışınlarından korumak üzere içinde astarı bulunan basit bir şemsiyerli kasket ile değiştirmiş. Anavatanında giyilen dar cepkenin yerini kısa ve hafif bir ceket, ağır yün pantolonun yerini ise daha hafif, mavi renkli pamuk veya keten bir muadili almış.

Takviyeler İngiliz kampına damla damla akarken binlerce fazlası asilere gidiyordu. Gelen her yeni isyancı birliği adeta bir görev gibi sırta karşı hemen bir hücumla girilerek varlığını duyuruyordu. Bu fena düzenlenmiş hücumların her biri yenilgiyle sonuçlanıyordu ama İngilizler mi şehirdeki isyancıları kuşatma altında tutuyor, yoksa isyancılar mı İngilizleri dağ sırtında kuşatma altında tutuyor, anlamak giderek güçleşiyordu. Barnard iki hafta sonra, 5 Temmuz'da, koleradan öldü. Selefî iki hafta sonra çöktü ve üçüncü kumandan ertesi gün yaralandı. O noktada Archdale Wilson (1803-1874) görevi devraldı ve bir düzen sağlamakla başarılı oldu. Fakat genel durumla ilgili hiçbir şey yapamadı. Temmuz ayının başında ordunun gücü takviyelerle kağıt üstünde yaklaşık 6600 adama çıkmıştı, fakat bu sayı süregelen zayıflık ve yayılan hastalık sayesinde kelimenin tam anlamıyla harcanıyordu.

Tek umut, buradaki İngiliz garnizonundan kurulu ve kayda değer sayıda sadık Sih askeri de içeren 4200 adamdan mürekkep seyyar bir kol olan Pencap Sahra Kuvveti'ne bağlanmıştı. Aynı şekilde, gelmesi bir ay alacak olsa da, düzgün bir kuşatma katarı sonunda toparlanmıştı.

Doğal olarak isyancılar çok geçmeden neler döndüğünü öğrendiler ve katarın yolunu kesmeyi denediler. Fakat yeni gelen Pencap birliğinin kumandanı John Nicholson (1822-1857), isyancılara saldırmak için izin aldı ve 25 Ağustos günü Delhi'den yaklaşık 29 km. (18 mil) mesafedeki Necefgerh'te taarruza geçti. Sayıca 2, belki 3 kat dezavantajlı olmasına rağmen, bir saat içinde ve iddia edildiğine göre sadece 25 ölü ve 70 yaralıya karşılık yaklaşık 800'den fazla isyancıyı öldürerek bozguna uğrattı; tüm topraklar ile levazımatı da ele geçirdi. Kesinlikle mükemmel bir küçük zaferdi, casuslar da şehirde büyük bir korku ve endişenin hüküm sürdüğünü bildiriyorlardı. Yine de 4 Eylül'de kuşatma katarı varana kadar büyük bir hücum gerçekleştirilemedi.

O zaman bile, Wilson şüphe içindeydi. İsyancıların sayısının 40.000'in üstünde olduğu, sayısız silahları için de fazlasıyla cephaneye sahip bulundukları tahmin ediliyordu. Yalnızca başmühendisi Richard Baird Smith'in (1818-1861) görüşleri, kendisini genel valiye şehrin alınamayacağını haber vermekten alıkouyordu. Onun yerine, Baird Smith bir plan

geliştirmekle görevlendirildi ve o da nehirle Kabil Kapısı arasında kalan duvarın kuzey kısmı boyunca çeşitli noktalara odaklanmayı seçti.

7 Eylül gecesi Mori tabyasının karşısına yerleştirilen ilk batarya iki bölümden oluşuyordu: beş ağır top ile Mori tabyasının kendisini hedef almış bir havan topu ve ilave top ile doğuya doğru 400 m. (1312 ayak) mesafedeki Keşmir Kapısı üzerinde

baskılayıcı bir ateş gücü sağlanması amaçlanıyordu. Bu batarya tümünden hazır hale geldiğinde, iki tanesi daha doğrudan Keşmir Kapısı'nın karşısına ve bir üçüncüsü de o tabya ile nehrin yanındaki Suluca tabya arasındaki perde surlardan sadece 146 m. (480 ayak) öteye konumlandırıldı. Şimdi nihayet ilerleme kaydedilmişti ve yetkin bir istihkam subayının idare ettiği uygun kuşatma silahlarıyla, kadim duvarlar yakın menzilden çökertildiler.

13 Eylül'e gelindiğinde, keşifler ortaya koydu ki gedikler kullanışlıydı – yani, merdiven veya başka araçlar kullanmaksızın hücum edilmeye müsaitti. Onun için tüm kuvvet beş kola ayrılmış ve kamp ile levazımatı süvarilerin nezaretine bırakarak yola koyulmuşlardı.

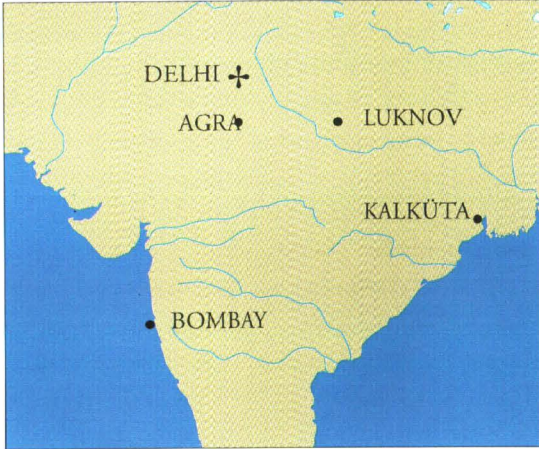
Nicholson'un emrindeki dokuz taburluk ilk üç kol, yani toplamda 2800 adam, Suluca tabyayı ve Keşmir Kapısı'nı almakla görevlendirilmişti. Binbaşı Charles Reid kumandasındaki neredeyse hepsi Gurka ve Peştun olan 850 kadar adamdan müteşekkil dördüncü kol ise başta Kabil Kapısı'nın hemen dışında bulunan Kişengünç banliyösünü almakla

*“...Feci derecede yavaş bir iş.
Hem kuvvetimiz yolumuzu
santim santim almamızı
gerektiren bu sokak savaşı için
çok zayıf hem de ne yazık
ki elimizdeki askerin bir
kısmına...hiç itimadım yok.”*
GENERAL ARCHDALE
WILSON, DELHI, 1857

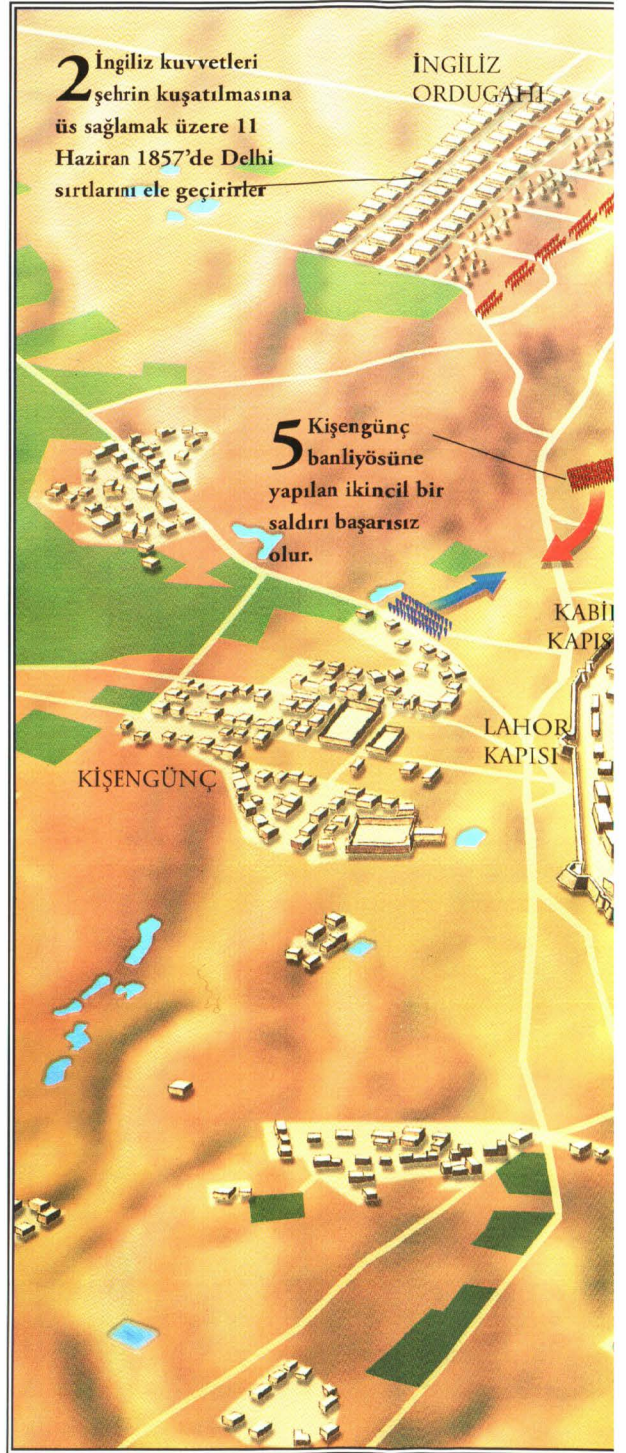
Delhi Kuşatması

1857

1857'de büyük oranda 8 kilometrelik (15mil) ortaçağ surlarına sıkışmış bulunan Delhi şehri, Cumna nehrinin batı kıyısında bir yarım daire çiziyordu. İngilizler 1804'de şehri ilk defa aldıklarında bazı üçgen tabyalar inşa edilmiş ve genel bir tamirat yapılmış olmakla beraber savunmayı modernleştirmek için başka bir çaba gösterilmemişti. Yine de surlar 7.3 metre (34 ayak) kadar yüksek ve hacimli inşa edildikleri için bol miktarda ağır top ve mühimmat ile dahi yıkılmaları zordu. Hint kalelerinde genellikle görüldüğü üzere kapıların bizzat kendileri bile yeterince muazzamlardı. Tek zayıf noktanın Kabil Kapısı dışında kalan Kişengünç banliyösü oluğu (yanlış biçimde) düşünülüyordu. Kuşatma nihayet Keşmir Kapısı yakınındaki surların bombardıman ile delinmesi ve açılan gedige nizami bir piyade hücumu yapılması ile sona erdi.

Delhi eski Mugal (Hint-Moğol) başkentiydi ve Kuzey Hindistan ovalarındaki merkezi konumu yanında, göstermelik imparatorun payitahtı olması hasebiyle halen hatırı sayılır bir politik önem arz ediyordu. Bu yüzden erkenden ele geçirilmesi şarttı.

3 7 Eylül'de Mori tabyasının karşısına kurulan birinci bataryayı Keşmir Kapısı ve Suluca tabya yakınındaki diğerleri takip eder.

7 İngilizler saraya hücum ettiği sırada bazı isyancılar tombaz köprüden kaçarlar.

4 Bir gedige ve yakınındaki Keşmir Kapısı'na bir ana hücum yapılır.

TOMBAZ KÖPRÜ

JUMNA RIVER

SARAY

CAMA MESCİT (CAMİ)

6 İngiliz kuvvetleri Keşmir ve Kabil Kapıları'nı almak için surların etrafını dolandıktan sonra şehir merkezine yönelirler.

1 Doğu Hint Kumpanyası'nın isyancı sepyoları şehri ve tepeleme dolu mühimmat deposunu ele geçirirler. Yakındaki garnizonlardan takviyeler gelir.

görevlendirilmişti. Bu, isyancıların ana hücum kollarını kanattan çevirmek üzere Kabil Kapısı'ndan huruç etmesini önlemek için elzemdi. Beşinci kol, ihtiyattaydı. Asıl plan, doğrudan saldırıydı, fakat şehrin içine ne zaman girecekleri sorusu kumandanlara kalmıştı. Kimsenin dar sokaklar ve geçitlerden oluşan labirente dalmaya gönlü yoktu ve dış savunma çemberi aşıldıktan sonra, isyancıların bozulup şehirden kaçacağı umut ediliyordu.

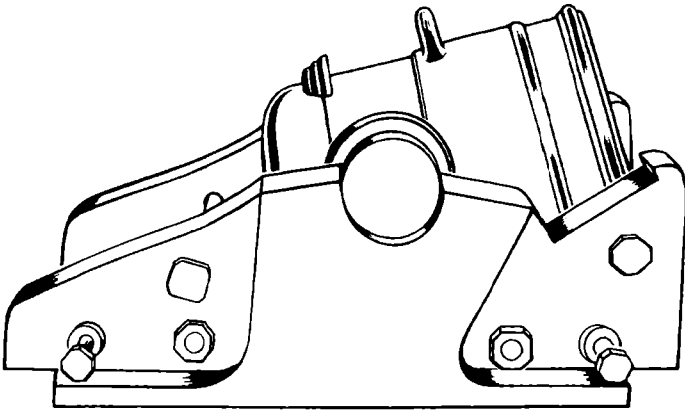
1 numaralı kola kumanda eden Nicholson bizzat Keşmir Kapısı ve Suluca Tabya arasında kalan merkezi gedige saldırdı. "Asker üstüne asker devriliyordu; düşman feryat ve küfürler ederek, muazzam şekilde ateşi sürdürdü. Öyle ki öfkeyle gedikteki taşları alıp taarruzculara meydan okuyarak aşağıya atıyorlardı." Bununla birlikte, Tuğgeneral Jones ikinci kol ile beraber Suluca Tabya'dan girerken, Nicholson gedigi almak için bastırıyordu. Beklenildiği üzere isyancılar şehrin içine geri çekildiler ve bu yüzden Nicholson Keşmir Kapısı'na doğru sur içine ilerlemeyi denedi.

Kapıdan Geçiş

Orada hücum gedikten değil, kapının kendisinden yapılacaktı. Hücum kıtasını kapıyı patlatmak için patlayıcı maddeler taşıyan istihkam erleri izliyordu. Bir kez daha, taarruzcular yoğun ateşle karşılaşmışlardı, fakat buna rağmen patlayıcıları yerleştirebildiler. Devasa kapılar yıkılır yıkılmaz, Albay Campbell 52. Piyade Alayı'nı öbür taraftan gelen Nicholson'ın adamlarıyla birleşmek üzere dosdoğru ileri sürdü. Şimdi, Binbaşı Reid'in 4 numaralı kol ile beraber beklediği umulan Kabil Kapısı'na varan surlar boyunca, daha ileriye doğru yürümek gerekiyordu.

Maalesef, buradaki saldırı oldukça kötü gitmişti. Banliyö, oldukça iyi eğitilmiş ve doğru savunma mevkillerinde bulunan 15.000 isyancı tarafından müdafa edilmişti. Daha kötüsü, Reid top sıkıntısı

KEŞMİR KAPISI'NA HÜCUM. Bu ondokuzuncu yüzyıl resminin 1857 Delhi kuşatmasından sunduğu alışılmadık bakış açısı şehri içeriden gösterirken İngiliz askerlerini kapılardan fırlar ve duvarlara tırmanır halde betimlemektedir. Kapıdan geçen ilk askerler 52. Piyade Alayı mensuplarıydılar.

ON DOKUZUNCU YÜZYIL BAŞINDAN KUŞATMA HAVANI. Bu havanı topu gibi dolaylı atış silahları diğer türlü geçit vermeyen duvarların ardına pallayıcı humbaralar atabildikleri için kuşatmalarda büyük önem taşıyorlardı.

çekiyordu ve buna rağmen ilerlemeye karar verdikten kısa süre sonra ağır şekilde yaralandı. Hemen arkasından kargaşa çıktı, astları birbiriyle çelişen emirler verdiler ve başıbozuk birliklerden biri dağılıp kaçınca, isyancılar bir karşı taarruza giriştiler ki bu dağ sırtına yarma taarruzu gerçekleştirme tehdidi taşıyordu. Süvari birliği yukarı yetişene kadar düşmanı yalnızca azimli top atışları uzak tuttu.

Buna rağmen, Nicholson surların etrafından ilerlemekte kararlıydı. Sonraki hedefi Lahor Kapısı idi, fakat müdafaayı atlatmak için sokaklara dalmaya kalkıştı ve çarçabuk vuruldu. Şehrin içindeki mukavemet noktalarına varmak için diğer teşebbüsler de eş derecede başarısızdı ve akşam çöktüğünde taarruzcular hala Suluca Tabya ve Kabil Kapısı arasındaki surlar arkasına hapsedilmiş vaziyetteydi.

Ağır zayıyatı, özellikle de Nicholson'ın kaybını haber alınca dehşete düşen Archdale Wilson, geri çekilmeyi önerdi, fakat sonraki sabah gelen haberler iyiydi. İsyancılar karanlıkta Kişengünç'ü boşaltmışlar ve çok geçmeden mühimmat deposu ve beraberinde sevindirici miktarda cephane ele geçirilmişti. Bununla beraber şehrin düşmesi söz konusu değildi, onun yerine sokak sokak alınması gerekiyordu. Bu acı şekilde yavaş ve zayıatlı bir işti. Lahor Kapısı teşebbüsü başarısız geçmişti, çünkü askerler savaşmayı reddetmişlerdi. Kapının düşmesi iki gün sürdü, fakat

bu nihayet sonun başlangıcıydı. Direniş genel olarak parçalanmaya başladı ve sokaklar bir süre emniyetsiz kalmakla beraber bir pare top atışı 21 Eylül'de resmi fethi haber verdi

Avrupai Sahra Tahkimatı

Avrupa'da sahra istihkamı, terimin ifade ettiği üzere, esasen geçici olmak üzere tasarlanır ve sahra ordusunun taktik hareketlerine yardımcı olmak, örneğin bir köprü başı mevziini yahut diğer taktik açıdan önemli mevkiileri emniyet altına almak veya savunma durumunda sadece top bataryalarını korumak için kurulurdu.

Sömürgeci faaliyetler bağlamında ise daha ziyade kalıcı tahkimata ihtiyaç duymamış bir kasaba veya yerleşim yerine karşı yönelen belli bir tehdide karşılık inşa edilirdi. Fransız ve Kızılderili Savaşları esnasında, sonradan Pittsburgh haline gelecek Duquesne Kalesi ve New York cephesindeki William Henry Kalesi gibi karakollar toprak tabyalar olarak kurulmuşlardı. Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndaki Savannah ve Yorktown kuşatmaları eş derecede iyi saha tahkimatı örnekleri verir. Her dört durumda da tahkimat, tahta siper kazıklarıyla donatılmış toprak şarampol ve siperlerden müteşekkildi, fakat kalıcı taş tahkimat ile birebir aynı bilimsel esaslara göre dikkatlice yerleştiriliyorlardı ve bu nedenle kuşatıcı ordular tarafından da aynı itinayla ele alınmaları gerekiyordu. Bununla beraber, Fransız ve Kızılderili Savaşları ile Amerika Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra böyle kuşatmalar sömürgeci mücadelede giderek daha az görülmeye başladılar ve bunun yerine doğaçlama tahkimata daha çok güvenildi.

Doğası gereği, bu tip doğaçlamaların sınıflandırılması mümkün değildir. Çok açık bir örneği 1879'da Natal'da Rorke's Drift'teki İngiliz deposunda alelacele yığılmış mısır çuvalları, bisküvit kutuları ve yük arabalarından kurulan barikattır (bununla beraber Zululara karşı gerçekleştirilen mevzubahis çatışmanın, can havliyle savaşılmış olsa dahi, günümüz bağlamında kuşatma olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı tartışmalıdır.) Müdafa şarapolleri çoğunlukla dikey dizilmiş kütük çitlerden oluşuyordu. Sığınaklar yatay

yerleştirilmiş kütüklerden inşa ediliyor ve ayrıca hudut müdafaasında, özellikle Güney ve Kuzey Amerika'da geniş ölçüde yer alıyorlardı. Fakat bunlar abluka haricindeki usüllerle nadiren kuşatılıyorlardı veyahut 1760'larda Pontiac ayaklanması esnasında birkaç vakada olduğu gibi, dikkatsizce açılan kapılardan girilerek, daha başlangıçta ele geçiriliyorlardı.

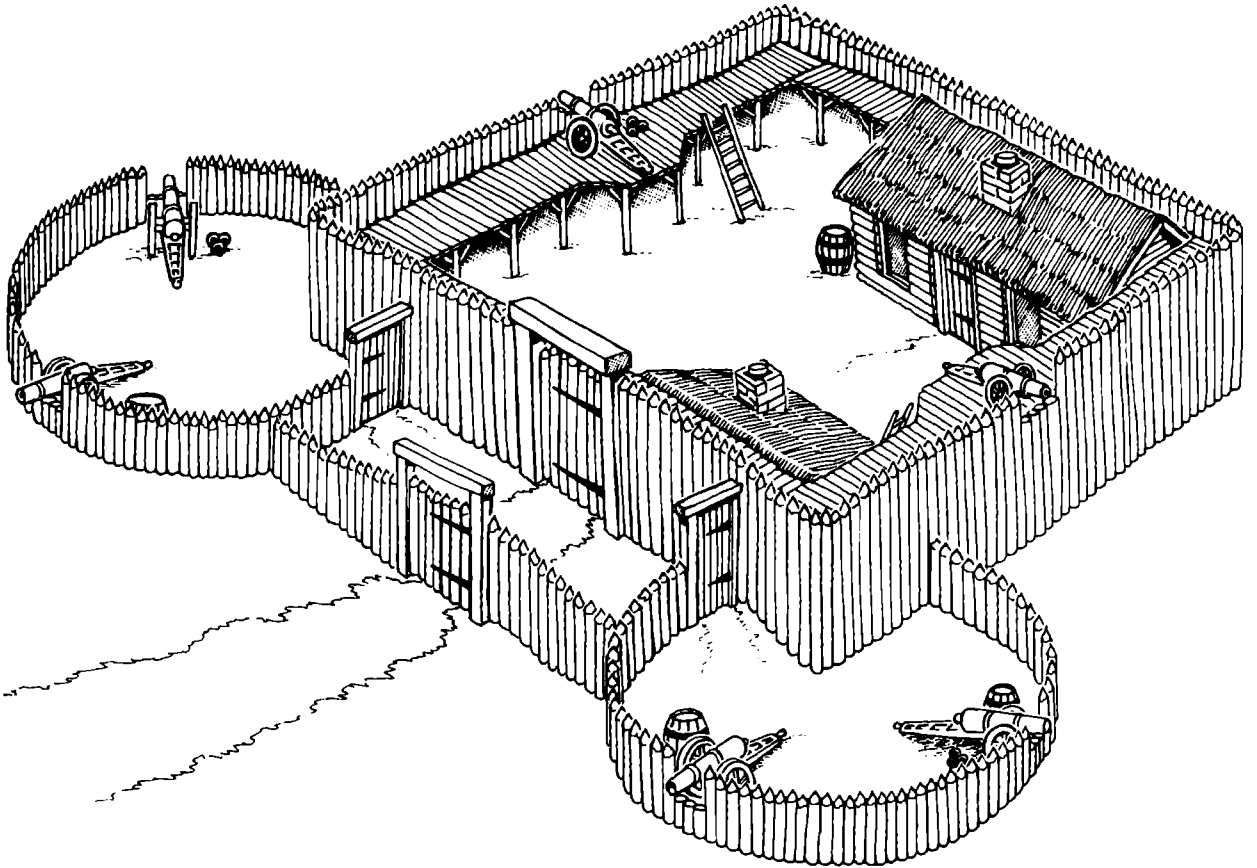
Diğer taraftan, 1835'teki Teksas devriminin ilk aşamaları esnasında San Antonio de Bexar'da inşa edilen Meksika savunmaları daha yerinde bir örnek teşkil eder:

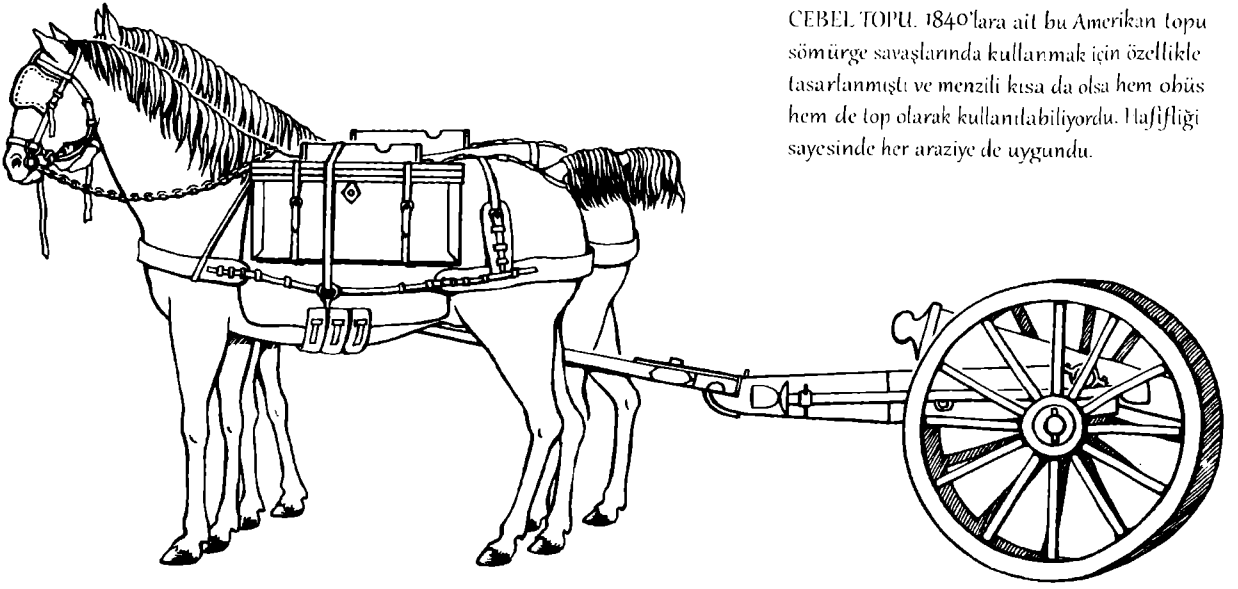
CHARLES KALESİ, KANADA. Pek çok hudut karakoluna tipik örnek teşkil eden Charles Kalesi Avrupalı askerlerden ziyade yerli kabilelerin saldırısına karşı koyacak biçimde inşa edilmişti. Basit kütük şarmpol yeterli koruma sağlıyor, hafif toplar ise daneden ziyade peşrev alıyorlardı.

"O sırada San Antonio kasabası etrafı yaklaşık yirmi ayak (6 metre) yükseklikteki bir dizi taş evle çevirili bir meydana mürekkepti. Bu binaların arasından farklı yönlere doğru uzanan sokaklar evlerin çatıları yüksekliğinde barikatlarla ve barikatın hemen dış tarafında, saldırı olması ihtimalinde sokakları taramak için toplar yerleştirilmiş geniş ve derin hendeklerle tamamen kapatılmıştı. Evlerin çatısı, piyadelerin mevzilenmesi amaçlanan köşelerin etrafındaki taş siperlikler hariç düzdü. Kilisede ve diğer erişilebilecek damlarda da döner sehpalara yerleştirilmiş toplar bulunuyordu." (William T. Austin)

Alamo: 23 Şubat-6 Mart 1836

Alamo, San Antonio de Bexar'ın hemen dışında bulunan eski bir İspanyol misyonu idi ve son zamanlarda, zorlu sınır muhafızlarından kurulu

CEBEL TOPU. 1840'lara ait bu Amerikan topu sömürge savaşlarında kullanmak için özellikle tasarlanmıştı ve menzili kısa da olsa hem obüs hem de top olarak kullanılabiliyordu. Hafifliği sayesinde her araziye de uygundu.

Presidial (derbentçi) süvari bölüklerinden biri tarafından kışla olarak kullanılıyordu. Bu yüzden, 1835'te Teksas'ta Amerikalıların önderlik ettiği isyana karşı Bexar'da karargah kurduğunda Meksikalı General Cos (1800-1854) tarafından mevkiin onarılarak tahkim edilmesi fevkalade olağandı. Cos'un Aralık ayında teslim olmasından sonra, Alamo'nun yeni Teksaslı, yahut İngiliz-Amerikan, garnizon için odak noktası haline gelmesi de bir o kadar doğaldı.

Ne yazık ki, geleneksel askeri koşullara göre bütün mevki savunulamaz haldeydi. Kütük barikatlar ve toprak setlerle yer yer güçlendirilmiş kerpiç duvarlar top ateşine dayanabilecek güçte değildi. Diğer yandan, duvarların etrafında farklı çaplarda 20 küsur top sıralanmış bulunuyordu. Yine de, son hücumdan önce 32 kişilik bir takviye gelmiş bulunmasına rağmen, yaklaşık 150 adamdan oluşan garnizon bunları kullanmakta yetersizdi.

Bununla beraber, General Santa Anna'nın (1794-1876) ordusu 23 Şubat 1836'da, kış ortasında dağlar ve çöller boyunca 560 kilometreden (350 mil) fazla mesafenin kat edildiği korkunç bir yürüyüşün sonunda Bexar'a ilk vardı. Ordu yolda geçirilen iki ayın sonunda yalnızca bitkin değil, fakat yüzlerce kilometreye yayılmış vaziyetteydi ve Alamo

duvarlarını birkaç saat içerisinde yıkabilecek ağır toplar, öncülere göre epey gerideydiler. Aslen, toplar ancak Alamo ele geçirildikten sonra vardılar.

Başlangıçta sadece iki obüs topu mevcuttu. Kısa namlulu bu silahlar mevzilerin tepesine humbara atmaya yarasalar da duvarları tahrip etmekte etkisizlerdi. İkinci gün, Alamo'nun 400 m. (1312 ayak) batısındaki bir bataryaya obüs toplarıyla beraber iki adet 8 funtluk top yerleştirildi "ve 18 funtluk ile başka bir silah hizmet dışı kalana dek canlı bir ateş devam etti."

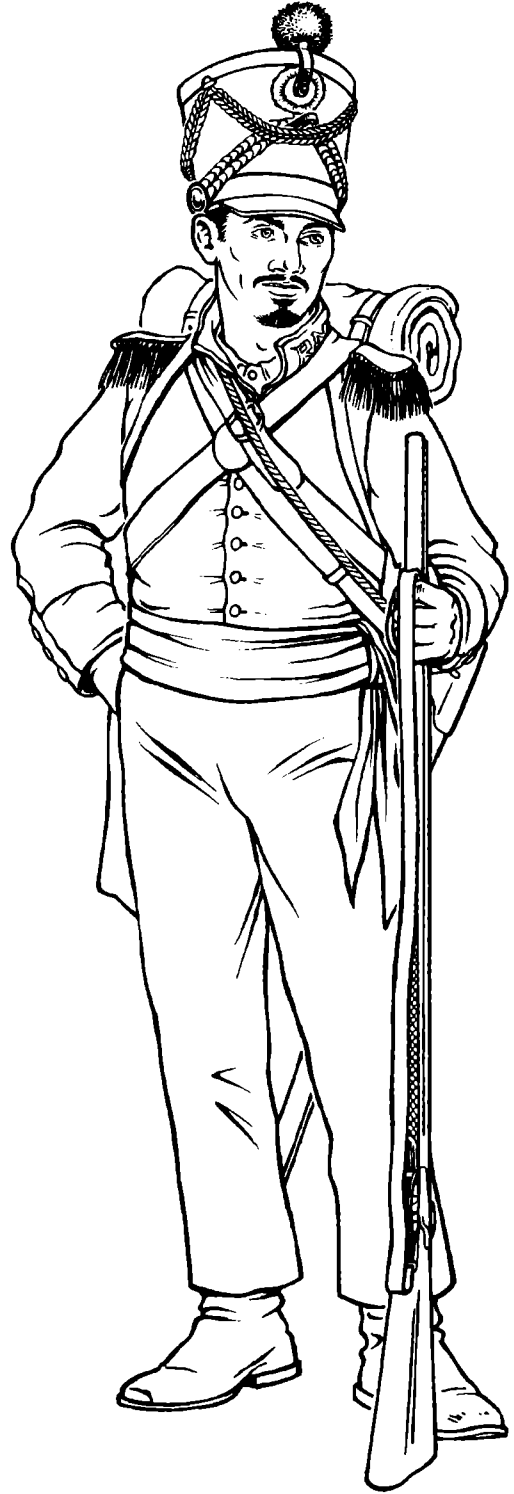
Sözü geçen 18 funtluk, önceden bir geminin topu idi ve birkaç ay önce Meksikalılardan Bexar'ı alma aşamasındayken Teksaslılarca güçbela kıyıdan sürüklenmişti. İroniktir ki, o kuşatmada herhangi bir rol oynayamayacak kadar geç gelmiş ve şimdi yeni başlayan hareketin daha başında battal edilmişti. 18 funtluk mühimmatı garnizon kumandanı William Travis (1809-1836) tarafından kuşatmanın ilerleyen günlerinde gönderilen ikmal listesinde öncelikli bulunduğundan topa ne kadar zarar verildiği belirsizdir. Alamo düşürükten sonra genel bir cephane sıkıntısı gözlemlenmediği halde, Teksaslıların topları oldukça çeşitli tiplerden oluşan bir derlemeydi. Üç tane daha donanma silahı –kısa menzilde peşrev atmak için kullanılan bir tromblon ve iki uzun 9

Meksikalı Piyade (1836)

Bu soldado nizami bir piyade taburundandır. Gedikli bir çekirdek kadro etrafına kurulan her piyade taburunda altı merkez bölüğü (bunlar taburun kalbini teşkil ediyorlardı) iki seçkin bölük (genellikle ihtiyatta tutuluyorlardı) ve bir hafif bölük (avcı birliği olarak hizmet görüyorlardı) bulunuyordu.

Bu soldado tarafından da gösterildiği üzere Meksika ordusunun üniformaları Fransızlardan çok etkilenmişti. Burada belirtilen, genellikle mavi renkteki tek sıra düğmeli yün ceketin yaka ve manşetleri kırmızı renkteydi. Yazları ise normalde beyaz renkte pamuk ceket giyilirdi. Benzer biçimde kışları gri yün, yazları ise beyaz renkte pamuk pantolon giyilirdi. Potinler sıklıkla açık terliklerle değiştirilebilirdi.

Muvazzaf hizmette çakonun üstüne genellikle beyaz bir pamuk örtü geçirilirdi. Bu dönemin Meksikalı nizamileri çokluk 1828'de yeni satın alınmış İngiliz yapısı Hindistan modeli filinta kuşanmışlardı. Ünlü Brown Bess'in daha ucuz bir lürevi olan bu silah 4.4 kg. (9 funt 1 ons) ağırlığındaydı ve ucuna 450 gr. (1 funt) ağırlığında on yedi pusluk bir süngü takılıyordu.

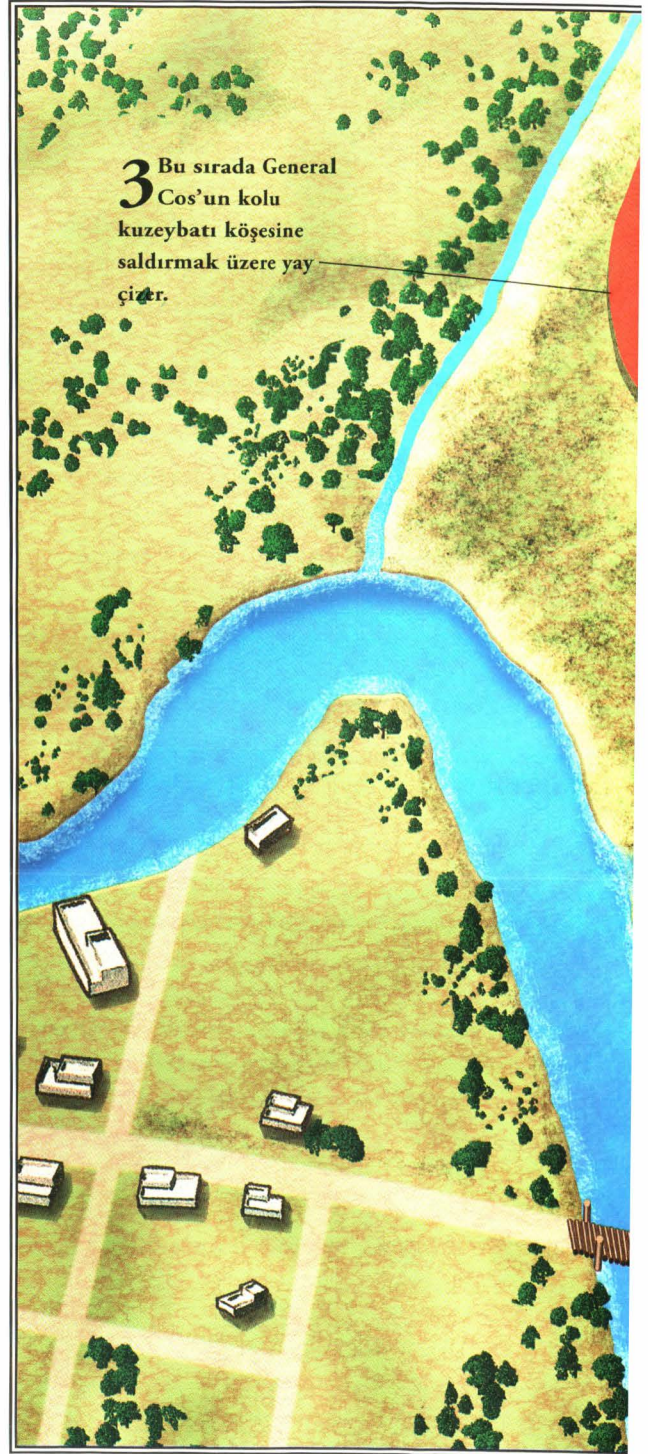
Alamo

1836

Alamo üç ana bölgeden oluşuyordu: evlenen, *Plaza* (avlu) yaşam mahalleri ve doğaçlama top mevkileri ile çevrelenmişti. İkinci olarak, Eski Alamo kilisesi ve *campo santo* yani mezarlık bu yerleşkeden doğuya doğru çıkıntı yapıyordu. En nihayet, esasen misyonun *conventosuna* (manastır) çilehane teşkil etmesi düşünülmüş bir başka yerleşke hemen kuzeydeki bir köşeyi kaplıyordu. Bunun da kuzeyinde alçak bir taş duvar yahut kazıklı çit ile çevrilmiş ikinci bir hara mevcuttu. Bunlardan başka ayça (lunette) yahut trampet (tambour) diye tasvir edilen bir taş veya kerpiç dış yapı ana kapıyı perdeliyordu. Teksaslıların karşısına çıkan ezici üstünlükteki asker sayısı, hele de Meksikalılar çok kollu bir taarruza kalkınca, işin sonunu neredeyse kaçınılmaz kılmıştı.

Alamo, o sıralarda Teksas'taki tek gerçek kasaba olan San Antonio de Bexar'ın dışında bir misyon olarak kurulmuş iken artık süvari kışlası şeklinde hizmet veriyordu. Camino Real, yani Meksika içlerini Birleşik Devletlere bağlayan ana yol üstündeki konumu burada bir çatışmayı kaçınılmaz kılmıştı.

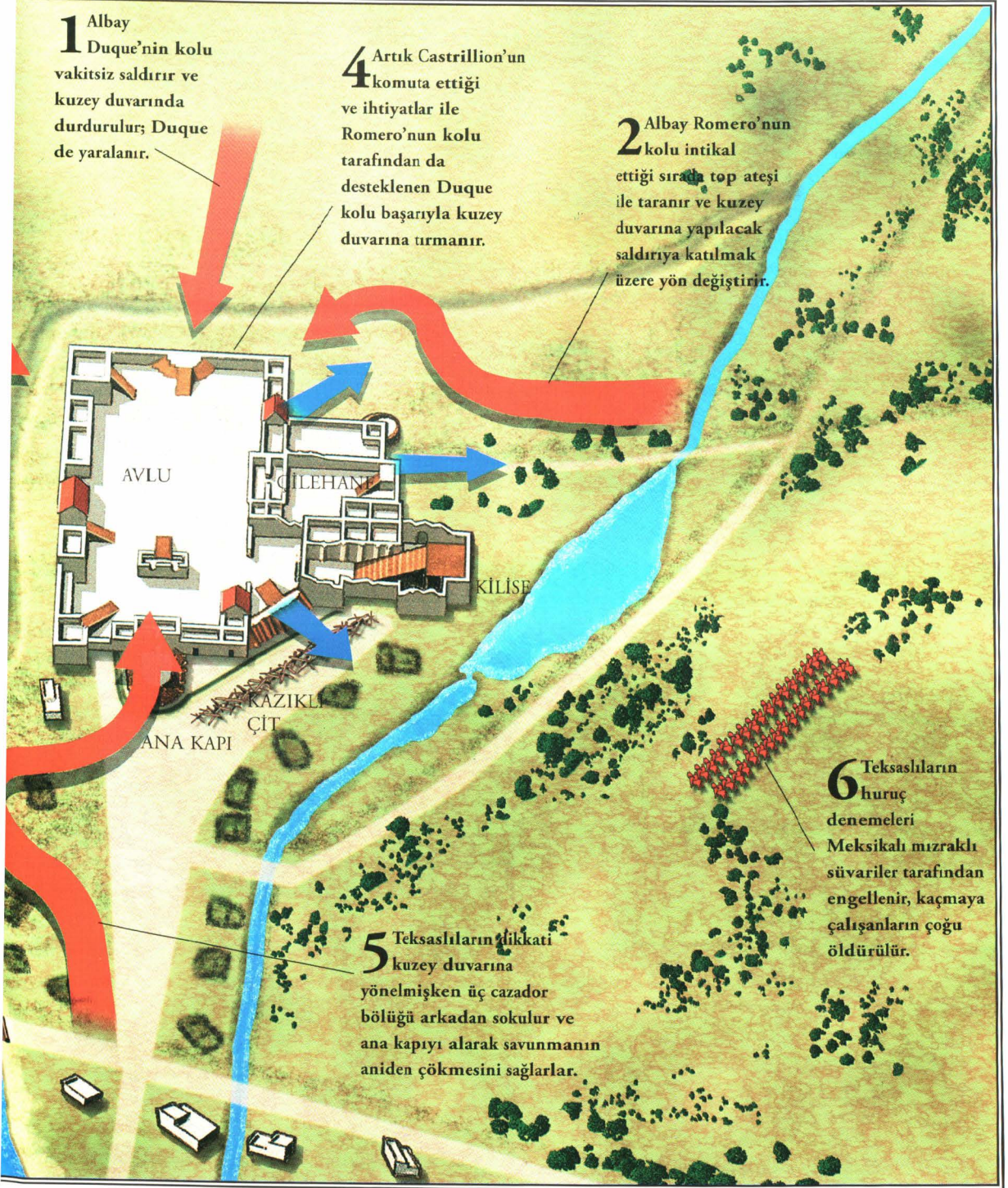
1 Albay Duque'nin kolu vakitsiz saldırır ve kuzey duvarında durdurulur; Duque de yaranılır.

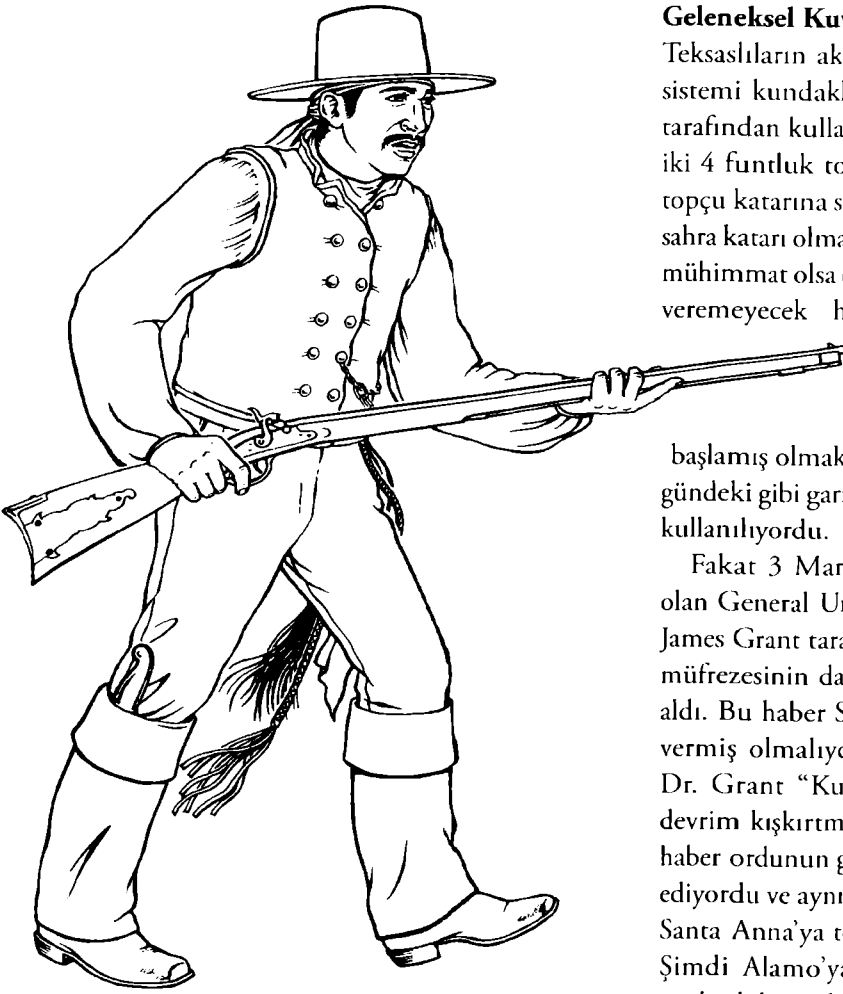
4 Artık Castrillion'un komuta ettiği ve ihtiyatlar ile Romero'nun kolu tarafından da desteklenen Duque kolu başarıyla kuzey duvarına tırmanır.

2 Albay Romero'nun kolu intikal ettiği sırada top ateşi ile taranır ve kuzey duvarına yapılacak saldırıya katılmak üzere yön değiştirir.

6 Teksaslıların huruç denemeleri Meksikalı mızraklı süvariler tarafından engellenir, kaçmaya çalışanların çoğu öldürülür.

5 Teksaslıların dikkati kuzey duvarına yönelmişken üç cazador bölüğü arkadan sokulur ve ana kapıyı alarak savunmanın aniden çökmesini sağlarlar.

TEJANO GÖNÜLLÜ. Teksas devriminin başında birçok Tejano yani etnik bakımdan Meksikalı olan Teksaslı, bağımsızlık için olmasa bile Santa Anna'nın merkezîyetçi rejimini devirebilmek amacıyla isyana katılmıştı.

funtluk- mevcuttu fakat çoğu Bexar ele geçirildiğinde veya Teksas'ta başka bir yerde bulunmuş eski İspanyol silahları gibi görünüyordular. Bazı top arabaları emprovize edilmek zorunda kalındı ve kalenin dönemdaş bir planı bir atölye önünde üç tane daha top namlusu göstermektedir. Bu nedenle, seyrek taciz atışları haricinde –zarar vermekten ziyade, muhtemelen müdafilerin moralini yüksek tutmak için yapılmıştı– Teksas topları kuşatma boyunca büyük ölçüde sessiz kaldı ve bir hücumla karşı salkım, peşrev ve hatta hurda çivi dolu vaziyette hazır tutuldu.

Geleneksel Kuvvetler

Teksaslıların aksine, Santa Anna hepsi Gribeauval sistemi kundaklara oturtulmuş ve talimli topçular tarafından kullanılan iki 8 funtluk, iki 6 funtluk ve iki 4 funtluk toptan mükemmel doğru düzgün bir topçu katarına sahipti. Sorun, bunun kuşatma değil sahra katarı olmasıydı ve muharebede savaşıcak kadar mühimmat olsa da, Santa Anna bunu gerçek bir zarar veremeyecek hafif silahlarla duvarları dövmek

harcamak istemiyordu. Bu nedenle, bataryalar hazırlanmış ve düzenli kuşatma çalışmaları başlamış olmakla beraber toplar ağırlıklı olarak ilk gündeki gibi garnizonu taciz etmek ve tüketmek için kullanılıyordu.

Fakat 3 Mart'ta, Santa Anna astlarından biri olan General Urre'dan (1797-1849) sonunda Dr. James Grant tarafından kumanda edilen bir isyancı müfrezesinin daha etrafını sardıklarına dair haber aldı. Bu haber Santa Anna'ya belirgin bir rahatlık vermiş olmalıydı, çünkü bir İngiliz casusu olan Dr. Grant "Kuzey Meksika boyunca genel bir devrim kışkırtmak" çabasıydı. Urre'dan gelen haber ordunun gerisinin emniyette olduğunu ifade ediyordu ve aynı gün üç tabur daha Bexar'a vararak Santa Anna'ya toplam 2370 adam sağlamış oldu. Şimdi Alamo'ya saldırmak için yeterli piyadesi vardı, dolayısıyla 6 Mart günü sabah 4'e bir hücum planlandı.

Harp Nizamı

Harekat dört kol tarafından gerçekleştirilecekti. İlkine General Martin Perfecto Cos kumanda ediyor ve *Aldama* Taburu ile *San Luis* Taburu'ndan üç nişancı bölüğünü ihtiva ediyordu. Albay Francisco Duque (1807-1841 veya 1842) emrindeki ikinci kol *Toluca* Taburu ve *San Luis*'in diğer üç bölüğünden meydana gelecekti. Albay Jose Maria Romer ise üçüncü kola kumanda edecekti ve *Matamoros* ile *Jimenez* Taburlarına sahipti. Her üç kol da alayların humbaracı bölükleri ve *Zapadores* Taburu'ndan oluşan ihtiyat birliği tarafından destekleniyordu ve küçük yan girişler veya kapılar bulunan Alamo'nun kuzey ucuna hücum etmeleri planlanıyordu. Albay

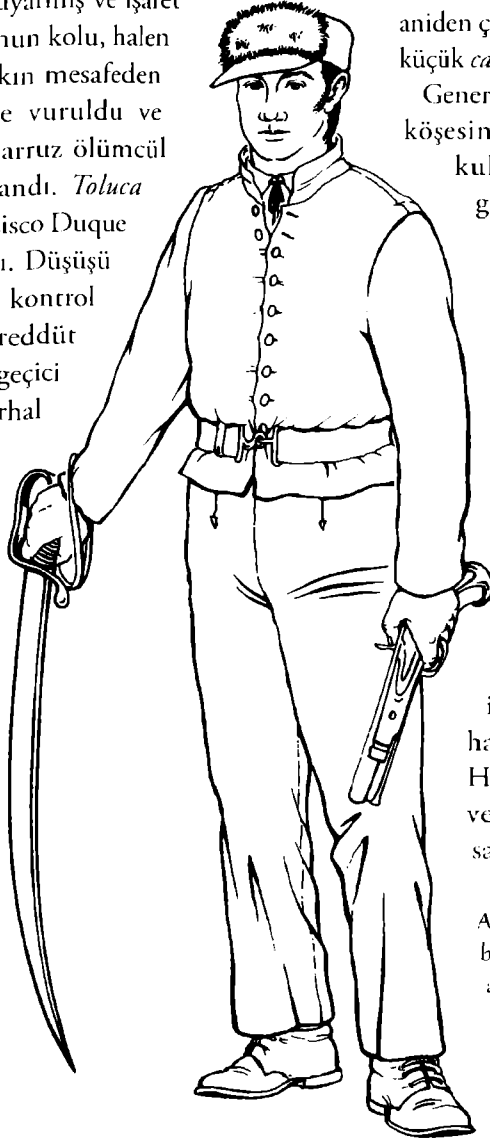
Juan Morales (1802-1847) tarafından kumanda edilen dördüncü "kol" *Matamoros, Jimenez ve San Luis*'ten seçilmiş sadece üç bölük *cazador* yani hafif bölükten oluşuyordu, fakat *plaza*'nın (avlu) ana kapısını kuşatmak gibi önemli bir göreve sahipti.

Gerçekte, plan kötü şekilde ters gitti. Her şey, üç hedefi de aynı anda vurmak için baskın yapmaya bağlıydı ve bunun için her dört kol da mevkiinde ve hücumu hazırlarken emrin boru sesiyle işaret edilmesi gerekiyordu. Ne var ki fazlasıyla heyecanlı bir asker *Viva Santa Anna!* (Yaşa Santa Anna) diye nara atınca, Teksaslıları uyarmış ve işaret erken verilmiş oldu. Romero'nun kolu, halen saldırı pozisyonundayken yakın mesafeden Teksaslıların peşrev ateşiyle vuruldu ve kuzeye kaçtı. Burada "ilk taarruz ölümcül top ve mermi ateşiyle karşılandı. *Toluca* Taburu'nun cesur albayı Francisco Duque yaralı düşen ilk adamlardan idi. Düşüşü üzerine, diğer üç kol cepheyi kontrol altına alırken, kendi kolu tereddüt içerisinde kaldı." Bu kontrol geçici bir durumdu. Santa Anna derhal askerlerin ilerlemesini emretti ve bu sefer tüm hücum birlikleri duvarın dibine doğru yığıldılar. Belli miktarda kargaşa çıkması kaçınılmazdı. Romero'nun kolu Duque'ninkiyle birleşmiş görünüyordu ve Albay Augustin Amat emrindeki yedek kolun müdahalesinin, Cos'un adamlarının büyük kısmını batı duvarının merkezine doğru ittiği belliydi, buna rağmen Sanches Navarro *Toluca* Taburu'nu yanlışlıkla üzerlerine ateş açmakla suçluyordu.

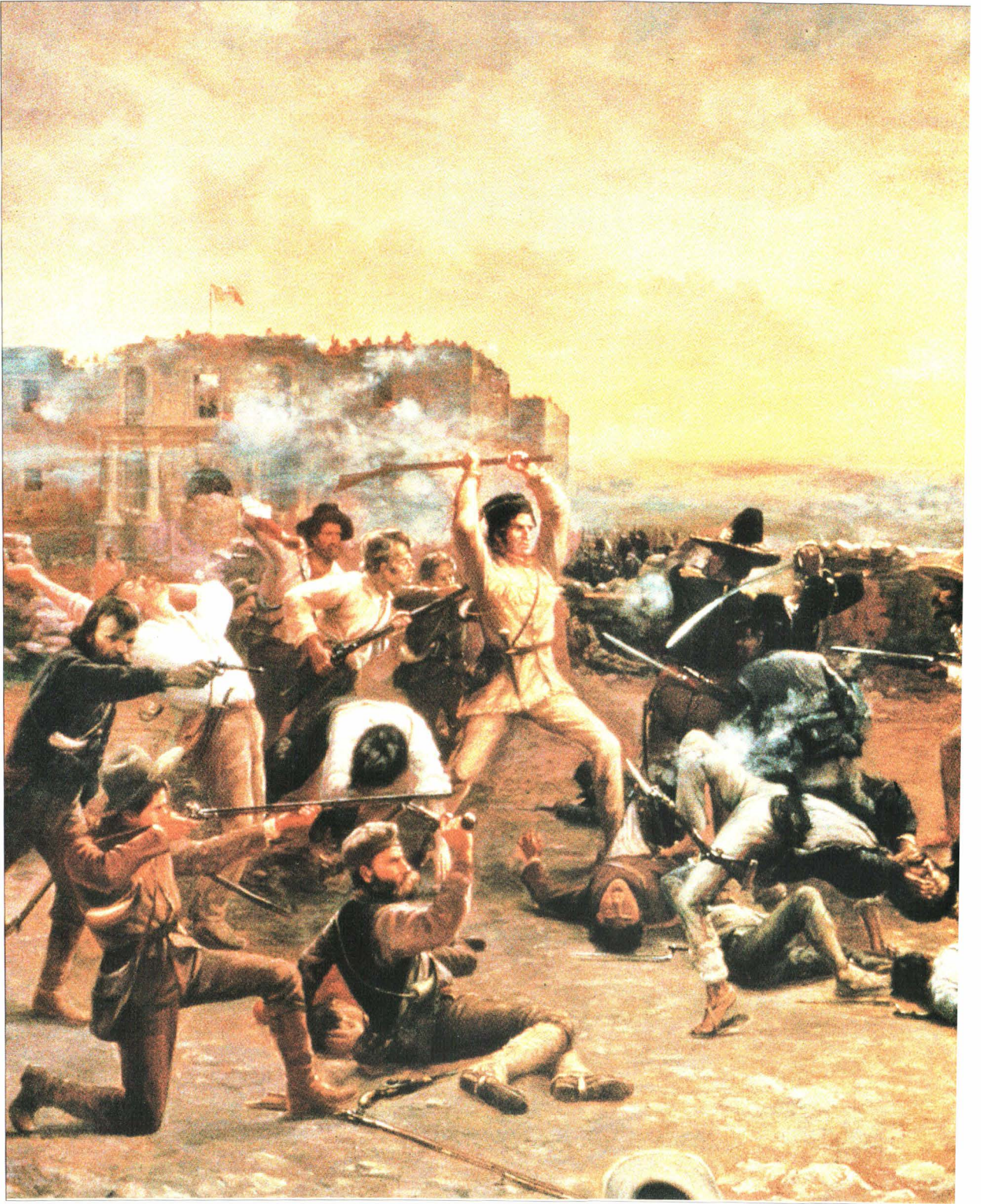
Gediğin İçine

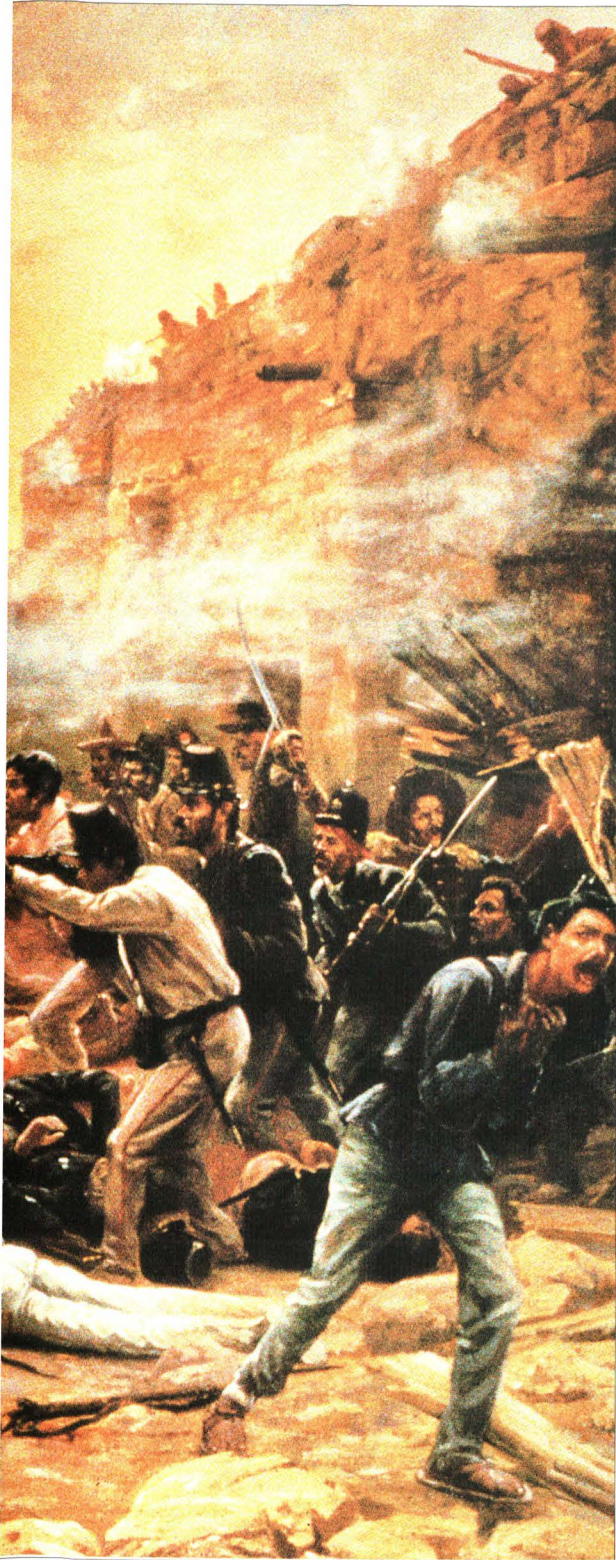
Çoğu Meksika kaynağı, askerlerin duvarların altına varır varmaz üstlerindeki savunmacıların top atışlarına karşı nispeten emniyette kaldıklarını ve merdivenle çıkarak yapılan hücumun korkunç derecede hızlı şekilde gerçekleştiğinden bahseder. Romero doğuda kalan yan kapıdan uzaklaştırılmış olsa da, Cos'un adamları kuzeybatıdaki kapıdan içeri akın etmişti. Bu esnada Amat ve Manuel Fernandez Castrillion (1836'da ölmüştür), yaralanmış Duque yerine komutanlık ederek, basitçe kuzey duvarına merdivenle çıktılar. Teksas savunmasının aniden çöküşüne kısmen Albay Morales ve küçük *cazadores* grubu da sebep olmuşlardı.

General Filisola (1789-1850) güneybatı köşesindeki *jacales* yani kulübeleri kullanarak yandaşlarını nasıl gizlediklerini ve sonra "gözüpek bir hamleyle" oradaki top platformunu kuşattıklarını anlatır. Bu, önceden ani şekilde duvara urmandıkları şeklinde yorumlanmıştır, fakat her iki tarafın da esas emirleri ve diğer Meksika kaynakları, aslen ana kapıyı kuşattıklarından bahseder. "Gözüpek hamle" bu yüzden, kapıya baskın yapmak ve sonra top platformunu ele geçirmek hedefiyle dış duvara tırmanarak değil ama arkadan ele geçirmek için yokuş yukarı tırmanarak hareket etmeyi kastediyor olabilir. Her durumda, Morales'in süratli ve profesyonel taarruzu Teksas savunması için ölümcül olmuştur.

AMERİKALI SUBAY. New Orleans Greys birliğinin tasvirlerine dayandırılan bu adam fok derisinden avcı şapkası ve daha sonradan Kuzey-güney Savaşı'nda Konfederate ordusunun benimsediğine çok benzeyen gri kot kumaştan bir üniforma giymektedir.

Halihazırda fazlasıyla yayılmış müdafiler ana hücumu durdurabilmek için korunaklı bir yer arayarak – avlunun etrafını çeviren binalarda veya kaçmak suretiyle- geri çekildiler.

Santa Anna bunun olacağını öngörmüştü ve General Ramirez y Sesma adamlarıyla beraber Alamo'nun doğusunda bekliyordu. Aslında, eş zamanlı üç huruç planlanmıştı: Biri sağdan, diğeri ortadan ve üçüncüsü soldan. Ancak, kuzeyden güneye doğru yapılacak huruç, Meksikalıların kuzey duvarı boyunca ilerlemelerinin baskısı sonucu, Teksaslıların planlanmış bir ricat yerine mevzilerini düşmana terk etmeleri ile bitti: "...onların bir çoğu...ovada uygun adımla yürümeye yetecek sayıda geldiler. Bitişikteki çetin ve dikenli araziden de faydalanmaya çalışıyorlardı. Bunu görür görmez, yaverim vasıtasıyla Dolores Alayı'ndan bir birlik istedim. Yarbay Don Juan Herrera, Albay Don Cayetano Montero, sahra terifişiyle yarbaylığa yükselen Dolores (Alayı) Teğmeni Don Juan Palacios ve Teğmen Don Jose Maria Medrano...(Teksaslıların) çaresiz direnişleri (süvarileri) bir an duraksatmadan aniden hücum edip onları kılıçtan geçirdiler."

İkinci huruç, merkezi *fortin*'den (kalecik) –yani büyük ihtimalle doğu duvarının ortasından çıkıntı yapmış yıkık *convento*'dan- geldi. Bu, Sesma'nın sonradan 50 adam gücünde olduğunu belirttiği çok daha ciddi bir hücumdu. İlk gruptan büyük olduğu halde sayılarını bir kere daha azımsamış olmalı: "önce Yarbay Don Ramon Valera'nın, Albay Don Santos Castillo'nun, Teğmen Don Leandro Ramirez'in ve Teğmen Don Tomas Viveros'un emrindeki Dolores Alayı'dan mızraklı süvarilerin onlara saldırmalarını talep ettim."

Bir tek mızraklı süvari birliğinin yetersizliği kısa sürede anlaşıldı zira Teksaslılar geldiklerini gördüler ve "hendekte mevzilenecek (büyük ihtimalle doğu

ALAMO'NUN DÜŞÜŞÜ yahut CROCKETT'İN SON DİRENİŞİ, ressam Jennings Onderdonk (1903). Meksikalı piyadelerin giydiği çakolar daha sonraki bir döneme ait olmakla beraber bu Alamo hücumunun belki de en gerçekçi betimlemelerinden biridir. Garnizon'un fiili ikinci komutanı olması mümkün gözüken Crockett'in kaderi ise hala tartışmalıdır.

duvarıyla aşığı yukarı paralel ilerleyen *acquia* yani sulama arkı) öylesine güçlü bir savunma yaptılar ki Teğmen Don Francisco Molino'ya Tampico'dan yirmi ve Veracruz'dan oniki mızraklı süvariyle beraber saldırmasını emrettim. Bunlar hiç tereddüt etmemekle beraber geri püskürtülmelerinden çekindiğim için Rio Grande'nin yüzbaşısı Don Manuel Barragan'ı, aynı birliğin albayı Don Pedro Rodrigues'i ve onlarla beraber birliklerinden onbeş adamı kanat taarruzu için istemek zorunda kaldım.”

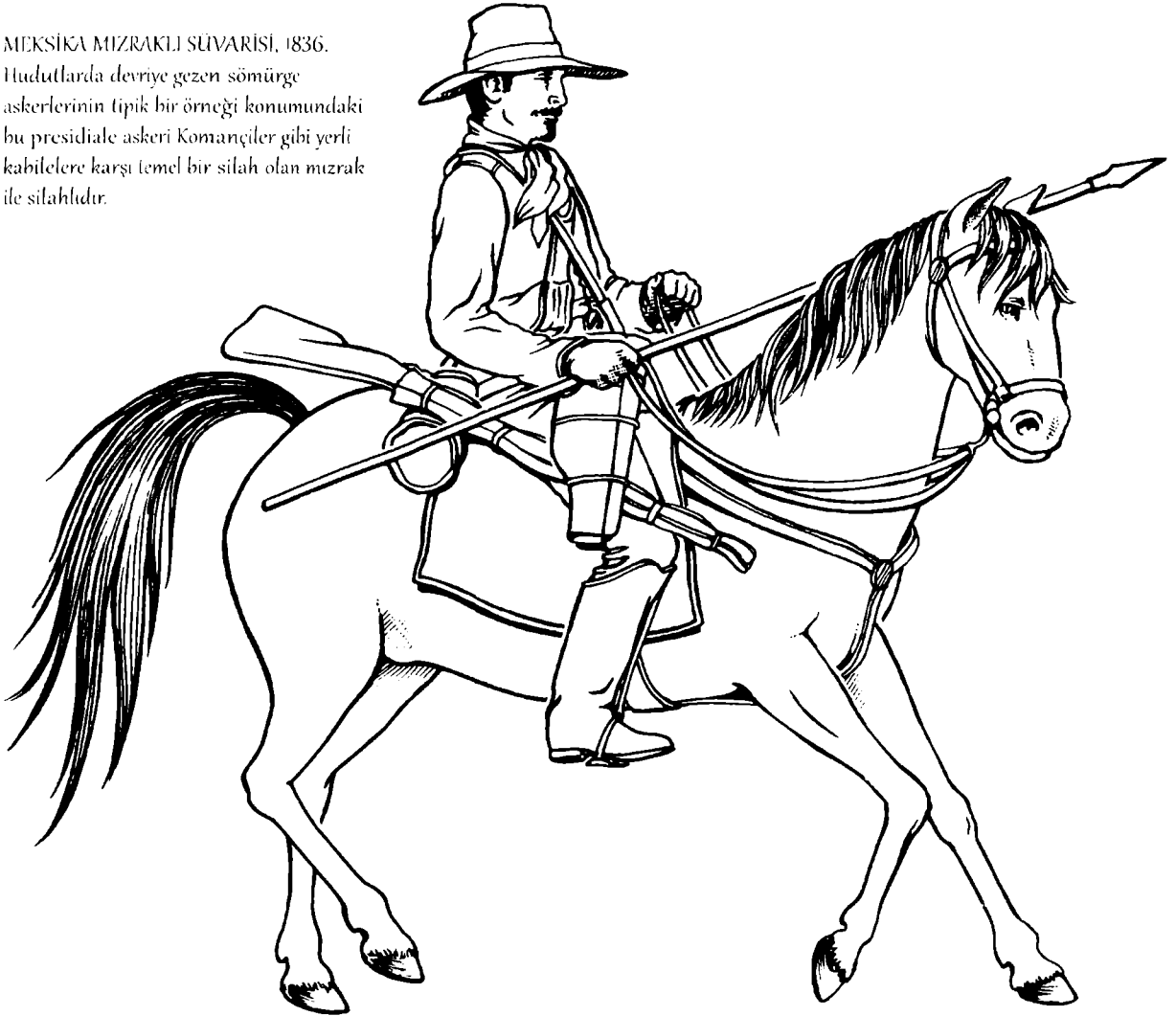
Sanchez Navarro'nun haritasında kiliseyi alçaktaki barakalara bağlayan kütük duvarının üstünden

kaçmaya çalışan üçüncü bir takım görülür. Bir kere daha, Sesma'nın anlattığı üzere: “...sahra terfisiyle Yarbay yapılmış Dolores Alayı'ndan yüzbaşılar Don Manuel Montellano ve Don Jose Fato ile İkinci Teğmen Don Jose Guijaro başka bir birlikle beraber alıkonmuşlar ve sol taraftaki *fortin*'den çıkanlara saldırıp hepsini öldürmüşlerdi.”

Alamo'nun içinde çatışma kısa bir süre daha sürdü. Sonunda, en az 187 Teksaslı Alamo'da veya kaçmak çabalarırken öldürüldü, fakat bazı Meksikalı kaynaklar gerçek rakamın daha yüksek olduğunu ve yaklaşık 20 adet yerel Tejano gönüllüyü de kapsadığını

MEKSİKA MIZRAKLI SÜVARİSİ, 1836.

Hudutlarda devriye gezen sömürge askerlerinin tipik bir örneği konumundaki bu presidiale askeri Komançiler gibi yerli kabilelere karşı temel bir silah olan mızrak ile silahlıdır.

iddia ederler. Kendi adlarına, Meksikalılar pahalıya patlayan 60 ölü ve 251 yaralıdan mürekkep bir zayıt bildirmişlerdir.

Doğaçlama

1857'de Lucknow ve 1862-63'te Puebla'da, normalde savunmasız olan bu kasabalar, alelacele barikat kurulmuş sokaklar ve mazgal açılmış binalarla tahkim edildiğinde, benzer savunmalar verilmişti. Çoğu zaman bu doğaçlama tahkimatın şaşırtıcı derecede sağlam olduğu tecrübe edildi. Sömürge seferleri esnasında bir gedik açabilecek kadar ağır topların devamlı kıt bulunması yüzünden, tahkimatla baş edebilmek için çoğu vakit eş derecede doğaçlama tekniklere ihtiyaç duyuluyordu

Dahası, on sekizinci yüzyıl boyunca Avrupa tarzı kalelere düzenlenen kitabına uygun kuşatmaların sayısız örneği olduğu halde, bunlar Napoleon Savaşları'nın sonuna doğru giderek azaldılar. Meksika'da San Juan de Ulloa kale adasının birçok kez İspanyol, Fransız ve Amerikan orduları tarafından kuşatıldığı doğrudur, fakat 1815'ten sonraki genel barış düvel-i muazzama'nın birbirlerinin sömürgeleri için pek fazla çekişmeyeceği anlamına geliyordu. Bunun yerine, yerel ordularla olduğu kadar isyancı sömürge ahalisinden de kurulu daha az bilindik türde ordularla savaşıyordu.

Uzak Karakollar

Bu durumun, taktik ve içerik bakımından yol açtığı değişiklikler temel olarak iki başlık altında toplanabilir. Öncelikle, halihazırda saldırılan ya da savunulan tüm kaleler ve kasabalar genelde artık denizden hayli uzak iç bölgelerde bulunuyor ve bu yüzden de, ister cephanelik ister filo olsun, herhangi güvenilir ikmal kaynağından uzak kalıyorlardı. Avrupa'da ve özellikle Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'da, orduların bulundukları bölgenin yürüme mesafesinden sadece

biraz uzakta bulunan yerlerde kuşatmalara girişmesi görülmedik şey değildi. Genellikle bu durum, bir dereceye kadar ilk dönemdeki sömürge seferleri için de geçerliydi. 1775'te Amerikalı asiler kış ortası olmasına rağmen Boston'ı kuşatmak için toplarını Ticonderoga'dan sürüklemekte başarıya ulaştılar, fakat kuşatma katarlarının deniz yoluyla getirilip hedefin sadece birkaç kilometre ötesine indirilmesi daha yaygındı. Gerçekten de, örneğin 1757'de Bengal'deki

Çandrenagor'da ve 1758'de Louisburg'da İngilizlerin kazandığı zaferlerde olduğu gibi, deniz topçusu desteğinin zafer için çok önemli olduğu erken dönem seferleri esnasında, deniz kuvvetleri daha doğrudan kullanılabiliyorlardı.

1815'ten sonra, odak limanın gerisine kaydı ki bu, kuşatmalar bir yana

sıradan askeri hareket için gerekli her tür şeyin karada uzun mesafelerden aktarılması anlamına geliyordu. İkmal güzergahı genellikle yetersiz ve düşman kuvvetleri bir yana, çeteler ve hatta haydutların müdahalesine dahi korkutucu derecede açıktı. Kaçınılmaz olarak bu durum, kuşatma çalışmalarının saldırı kısmına, kumandanların kullanabileceği topları sayı, ağırlık, ve daha önemlisi mühimmat cihetinden kısıtlayarak ket vurmuş oldu. Ciddi kuşatma çalışmaları kapsamında ağır silahları sadece donanmanın sağlayabildiği fark edilmişti ve birçok İngiliz sömürge seferi Hindistan'daki kalelere saldırmak için gereken ağır 18 ve 24 funtluk topları karanın epeyce içine taşıyan donanma tugaylarının yardımıyla gerçekleştiriliyordu. 1899-1902 Boer Savaşları kadar yakın bir tarihe dek, Güney Afrika'daki İngiliz ağır topçusu 12 cm'lik (4.7 pus) donanma toplarından oluşuyordu ve bu silahlar, HMS *Terrible*'dan bahriyeliler tarafından kullanılır vaziyette sahra kundaklarına yerleştiriliyordu.

Bir dereceye kadar, bu münferit zorluk orduların giderek kendilerini klasik anlamda kale

*“Travis, Alamo boyunca koşarak
duvara çıktı ve askerlerine
şöyle seslendi: “Haydi çocuklar,
Meksikalılar tepemize çıktı ve
biz de onlara ateş kusacağız.”*
JOE- SAĞ KALDIĞI BİLİNER
TEK TEKSASLI KILIÇ ARTIĞI,

1836

BAHRİYE TOPLARI, COLENSO MUHAREBESİ, BOER SAVAŞI. On dokuzuncu yüzyıl sonundaki Boer Savaşı kadar geç bir tarihte bile İngiliz ordusu sömürge savaşlarında genellikle kullanılan hafif sahra toplarını desteklemek üzere uzun menzilli bahriye toplarına dayanmaktaydı.

denmeyecek kasabaları savunur vaziyette bulmasıyla dengelenebilirdi. Fakat paradoksal biçimde, buraların teknolojik gelişmeler sayesinde çok daha çetin ceviz halini aldığı ortaya çıktı. Dolayısıyla burası yeni silahları incelemek için uygun bir noktadır.

Gelişen Ateş Gücü

On sekizinci yüzyıl boyunca ve aslında 1850'lere kadar, tüm piyade erleri ağızdan doldurulan, kaval namlulu filintalar taşıyorlardı. Bunlar ucuz, basit ve güçlü silahlardı, fakat isabetli menzilleri sadece 50 m. (164 feet) veya daha azdı —sahada yığılmış birliklere karşı bu mesafenin iki katı veya fazlasında etkili olabiliyorlardı. Bu kadar kısa bir menzil, bir avuç yivli tüfekli uzman asker bulunmasına rağmen, tahkimli mevkilere karşı etkili topçu bombardımanının korkutucu derecede yakın mesafelerde bile tüfek

ateşinden rahatsız olmaksızın gerçekleştirilebileceği anlamına geliyordu.

Hal bu ki, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısı boyunca üretim teknolojilerindeki yenilikler bir dizi gelişmenin ortaya çıkmasını kolaylaştırarak daha güvenilir kapsüllü mekanizma ve yivli tüfek ile beraber kullanılan konik Minié mermisinin geniş ölçüde yayılmasına yol açtı. Bu silahların artırılan menzil ve isabetleri —ki kısa süre sonra kuyruktan dolma tüfeklerin 1860'larda benimsenmesi ve meşhur Maxim silahı gibi tüfek kalibresindeki makineli tüfeklerin icadıyla daha da güçlendiler— bir gediğe kütleli piyade taarruzu biçimindeki geleneksel kuşatma sonucu üzerinde ciddi etkiler doğurdu. 1857'de Delhi'deki gedik hücumu muhtemelen türünün sonuncusu veya en azından son başarılı olanıydı. Bu gerçek, Amerikan İç Savaşı esnasında ve 1862'de Pueblâda Fransızlar Meksika hisarına hücum etmeye çalıştıkları zaman kanlı şekilde geri püskürtüldüklerinde tüyler ürpertici şekilde pekişecekti.

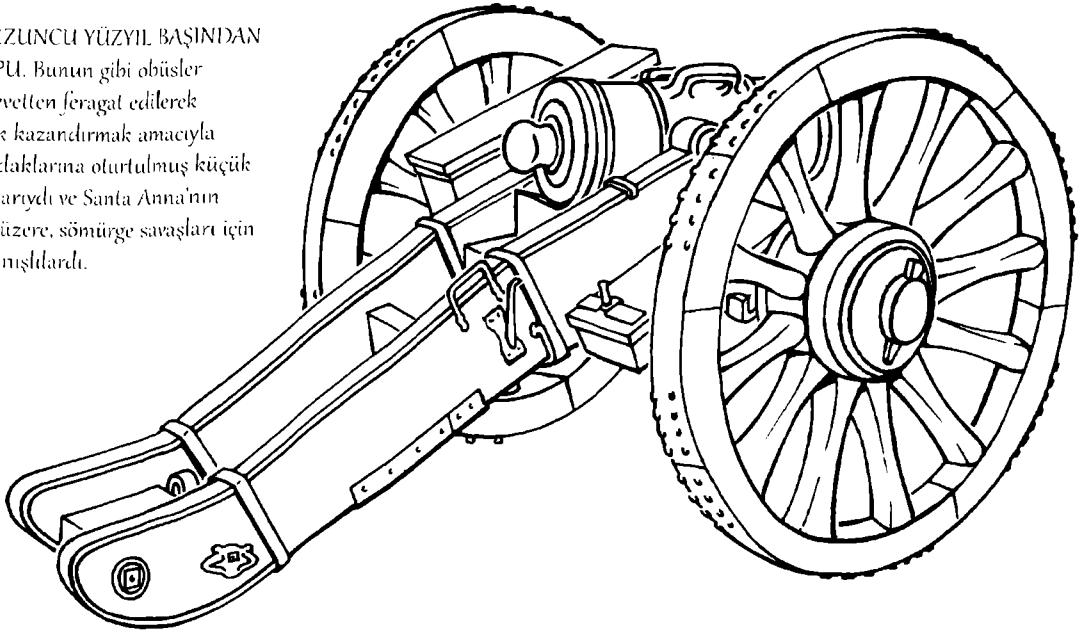
Piyade ateş gücündeki bu etkileyici artışın sonuçları, elbette, açık savaş alanında daha büyük siddetle hissedildi –ve Birinci Dünya Savaşı'na dek tam anlamıyla da anlaşılamadı. Fakat bunlar kuşatma harbinde ani ve gerçekten radikal değişikliklere yol açtılar, ki bu durum topçu teknolojisindeki koşut ilerlemelerle ancak kısmen ve yetersiz şekilde dengelendi. O zamana kadar saldırılamayan top mürettebatları şimdi 577 kalibre Enfield ve ardılları gibi mükemmel tüfeklerle önceden duyulmamış menzillerde vurulabileceklerdi. Bunun kaçınılmaz sonucu, topçuların bataryalarını tek atışla duvarlara zarar vermeyecekleri bir mesafede kurmak zorunda kalmalarıydı. Dahası, 1862'de Puebla'da General Charles de Lorencez'nin (1814-1892) kendi zararına anlayacağı üzere, yivli tüfeklerle beraber kullanılan yeni yivli toplar teknik açıdan daha isabetliydi, fakat uzun mesafede atış tanzimi yapmak ve ona göre silah ayarlamak da bir o kadar da zordu. Bu yapılması mümkün bir şeydi, fakat yeni beceriler gerektiriyordu ve bunlar da bir günde kazanılmıyordu.

Yeni Topçu

Topçuluktaki gelişmeler, bir dereceye kadar piyade silahlarıyla paralel ilerledi. Fakat bunlar şaşırtıcı biçimde geri kaldılar ve ağızdan doldurulan top kuyruktan dolma tüfeklerin ortaya çıkışından çok uzun süre sonra bile cephaneliklerde daha ağır basıyordu. Bunun, kuşatma süresince ağır ve isabetli ateş gerekmesi –özellikle artık uygulanan çok daha uzun menzillerden dolayı– ve düzgün nişan almanın topu doldurmaktan görece daha uzun sürmesi gibi geçerli sebepleri vardı. Dolayısıyla kıyı ve kale savunmasında kullanılan en ağır silahlar on dokuzuncu yüzyılın en sonuna kadar genellikle ağızdan doldurulan toplar idi.

Kuşatma silahları için daha önemlisi, namlu üretim teknolojisindeki gelişmelerdi. On sekizinci yüzyılda güvenilirlikleri sayesinde genelde pirinç –veya daha ziyade tunç– namlular topçuların ilk tercihiydi. Demir toplar daha ucuz ve hafifti, fakat geçmişte patlama eğilimi göstermişlerdi ve bu durum, doğrudan tehlikeli değilse de kalitesiz görünmelerine yol açmıştı. Bununla birlikte, tunç namlular kuşatma için uygun görülüyordu. Öncelikle kullanılacak topların kayda değer bir

ON DOKUZUNCU YÜZYIL BAŞINDAN
OBÜS TOPU. Bunun gibi obüsler
esasen kurvetten feragat edilerek
hareketlilik kazandırmak amacıyla
sahra kundaklarına oturtulmuş küçük
havan toplarıydı ve Santa Anna'nın
gösterdiği üzere, sömürge savaşları için
daha kullanışlılardı.

zarar yaratabilmesi için 18 funtluk veya daha iyisi 24 funtluk gülleri ateşleyebilmesi gerekiyordu, hal bu ki gereken boydaki tunç namlular taşınamayacak derecede ağırdı. Dahası, görece yumuşak metalin aşınması sonucu, atışlarda isabet giderek azalıyor ve hatta namlu eğiliyordu.

Dolayısıyla, hem iyi, hem kötü ünlerine rağmen uzman kuşatma toplarında demire karşılık tunçtan başka kullanılacak bir alternatif yoktu. Lakin 1850'lerde demir topların üretimi çok daha güvenilir bir hale geldi. Bunların üretimini çelik kalıplarla yapmak için teknikler geliştirildi ve ayrıca yiv açmak da artık mümkündü. Bu, en basit anlatımla, topların gerekirse daha güçlü sevk barutu ile doldurulabileceği ve böylece hem potansiyel menzillerinin artırabileceği hem de yiv açılmasıyla artan isabetlilik sayesinde topçuların atışlarını hedefe oturtmaya devam edebileceği anlamına geliyordu.

Yeni Toplar, Yeni Mühimmat

Top yapımındaki teknik gelişmeler mühimmatta kayda değer gelişmelerle eş gidiyordu. Delhi kuşatmasında, her iki taraftaki topçular birbirlerine kelimenin tam anlamıyla som demirden dane yağdırıyorlardı ki bunlar etkileri bakımından sadece kinetik enerjiye dayanıyorlardı. Hal bu ki bu güller yivlere sürüleliyordu ve bu da topçulara iki seçenek bırakıyordu: ya kaval namlu ile devam edecekler ya da yivi tutacak ve gerekli olan deviri sağlayacak bakır sargılı (sabot) kompozit bir mermiyi benimseyeceklerdi. Bunun küre

FRANSIZ ZULHAE, 1862. Kuzey Afrika'daki geçmiş tecrübelerin ardından bu zuhaf gibi hafif piyadeler bazen çok bol olabilen şalvar pantolonları benimsemişlerdi. Geleneksel olarak hafif piyadelerin pantolonları, kepleri ve de ceketleri mavi renkte olurdu.

şeklinde bir gülle yerine uzatılmış bir mermi ile en iyi şekilde gerçekleştirilebileceğini ve som danenin patlayıcı madde içeren bir mermi ile kolayca değiştirilebileceğini anlamları çok uzun sürmedi.

Patlayıcı humbara elbette atış ilminin ilk günlerinden beri kullanılıyordu ve genellikle ağır yanan bir fitilin keyfi şekilde tutuşturduğu içi barutla dolu bir demir gülden oluşuyordu.

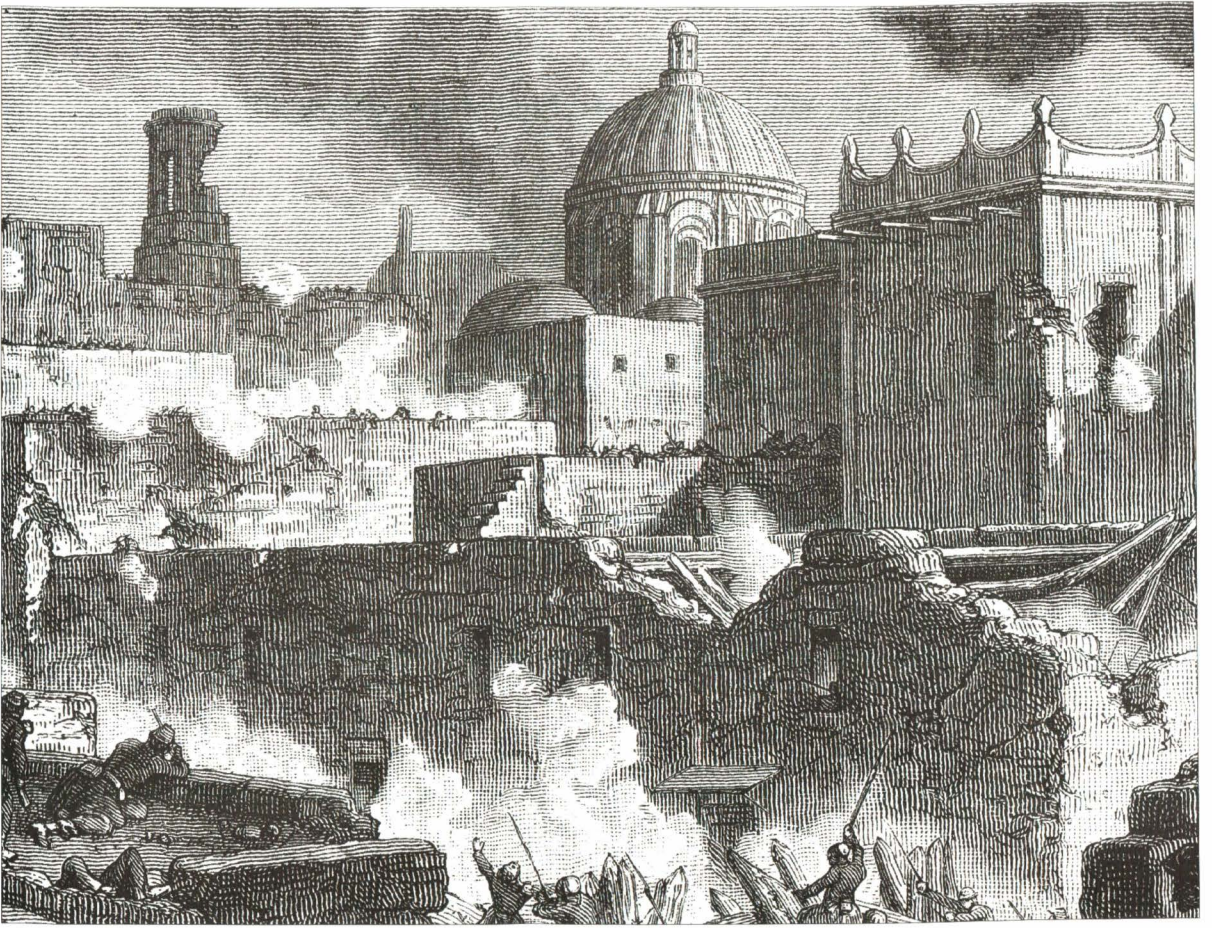
Aslında bunların küçük tipleri en eski el bombaları olarak kullanılıyordu ve hücum kıtaları için bir süre revaçta oldukları halde, 1756'da Kalkütada olduğu gibi, en başarılı biçimde bunları duvarlardan aşağı atan müdafiler tarafından kullanılıyorlardı. (En sonunda bunlar çizgi film anarşistlerinin taşıdığı bombaların modeli haline geldiler)

Müsademe kapsülünün –parlayıcı cıva ile kaplanmış bakır bir kapsül- icadı temas ile patlayan müsademeli tapayı ortaya çıkardı. Avrupalı kimyagerler kısa süre sonra “yüksek” patlayıcıları geliştirdi ki bunlar humbaraların yıkıcı gücünü veya en azından muhtemel yıkıcı gücünü, feci derecede artırmışlardı. Fakat sömürgeci bağlamda –binaların geniş alana yayıldığı bölgelerde– bu muhtemel yıkıcılık kimi zaman beklendiğinden çok daha az etki yarattı.

Çember Tahkimat

Neticede, bir kasabayı tahkim etmek gerektiği zaman, mühendisler artık tüm güçlerini merkezden uzak, büyük ve müstakil kalelerden oluşan bir çember yapmaya harcıyorlardı. Bunlar Quebec'teki Martello kuleleri gibi sadece asıl savunmaya ilave değil, bizzatıhi esas savunmalardı ve taarruzcuların bataryalarını daha uzağa, kasabanın içine ateş edemeyecekleri bir mesafeye gitmek zorunda bırakıyorlardı.

Bu kalelere ana çatışma hattı olarak bel bağlamanın bir dizi başka önemli avantajı bulunuyordu. Öncelikle, en avantajlı yere, yani civardaki herhangi bir izole tepe yahut başka yüksek araziye kurulabiliyorlardı ve böylece hem kasabayı yakından savundukları vakit olabileceğinden daha iyi bir mevzi işgal

PUEBLA KUSATMASI. Bu on dokuzuncu yüzyıl resmi doğrudan bir tanıklık eseri olmamakla beraber, şehri bina bina ele geçirmek zorunda kalan Fransızların karşılaştığı zorlukları tasvir etmek bakımından faydalıdır.

ediyorlar hem de taarruzcunun aynı mevziden faydalanmasını engelliyorlardı. İkincisi, kaleyi korumak istediği şehirden ayırmakla daha “safkan”, yani etrafını çeviren yapılara uyum sağlamak için kısıtlanmayan ve ateş hattı için sonradan gelen kent genişlemesi ve banliyö yapılarından çok daha az etkilenen bir tahkimat inşa etmek mümkün kılınıyordu. Üçüncü ve aynı derecede önemli olarak, dış kaleler çemberi üzerindeki savunma hattı klasik savunma çemberinden adamaklı büyüktü. Bu da müdafî açısından sırasıyla iki önemli avantaj doğuruyordu.

Öncelikle, böylesi bir kaleyi savunmak için gereken güçlerin dengesi epey değişti. Müdafî artık

tüm bir daireyi savunmak zorunda değildi, onun yerine sadece kaleleri tam mevcutla savunması ve garnizonu belli tehlikelere karşı seyyar ihtiyat olarak elde bulundurması yeterliydi. Öte yandan taarruzcu hem bu ciddi derecede genişlemiş savunma çemberini örtebilmek için hem de garnizon tarafından düzenlenecek saldırılara —ister basit bir hücum ister tam tekmil bir huruç olsun— dayanabilmek için orantısız şekilde, daha fazla adama ihtiyaç duyuyordu. İkinci olarak, elbette, topçuluktaki ve atış ilmindeki gelişmelere rağmen, artan menzil taarruzcunun şehre başarılı bir bombardıman gerçekleştirmesini güçleştiriyordu.

Dolayısıyla, ilgi şimdi esas hedefe değil, şehrin dışındaki bu bir veya birkaç kaleye yönelmişti. Teoride, kale ele geçirildiğinde veya terkedildiğinde, hakim konumu taarruzcunun doğrudan şehre ilerlemesine veya teslim olana dek şehri bombardımana

maruz bırakmasına fırsat veriyordu. Bu ihtimal, Chapultepec'teki merkezden uzak kalenin ele geçirilmesinin, Mexico City'nin ele geçirilmesine vesile olduğu Meksika-Amerika Savaşı esnasında tam olarak gerçekleşti. Buna rağmen uygulamada durum nadiren bu kadar düzgün işliyordu.

Puebla'da İki Muharebe: 1862-1863

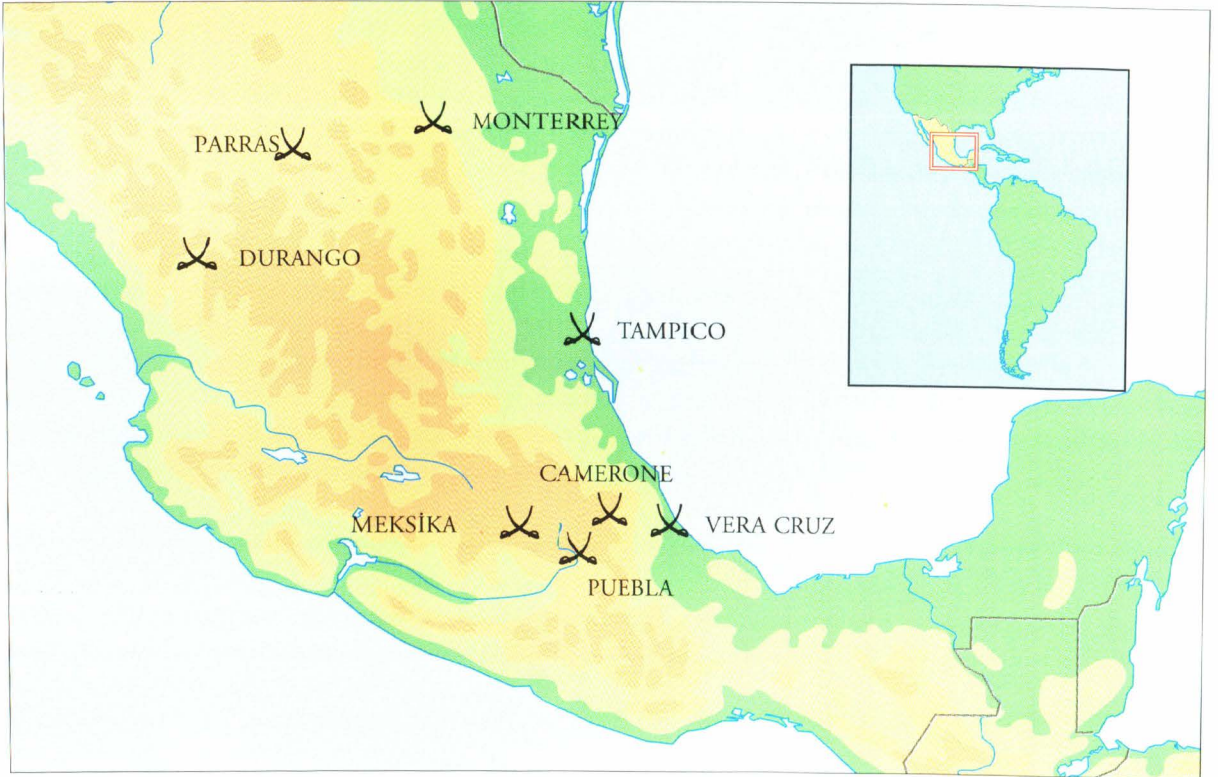
Teksa'sı 1836'da ve kalan Kuzey Amerika topraklarını da 1846-1848 Meksika-Amerika Savaşı'nda kayetmesinin ardından Meksika kriz dönemine girdi. Bu durum, 1860 yılı Aralık ayının sonunda liberallerin zaferiyle biten muhafazakarlar ve liberaller arasındaki bir iç savaşla doruğa ulaştı. Bu sırada her zaman tutarsız olan Meksika ekonomisi, hepten çökmüştü ve 1861 yılı Temmuz ayında Başbakan Juarez (1806-1872) ve Kongresi tüm dış borçların ödenmesini iki yıllık bir süreyle askıya aldığını

FRANSIZ-MEKSİKA SAVAŞI. Fransızlar sefere ülkenin içine, Mexico City'ye doğru savaşıarak başladılar –ki bu yol bir süre Puebla'da tıkanmıştı- ancak daha sonra direnişin kuzeydeki dağlara kayışına şahit oldular.

ilan etti. Karşılık olarak (baş alacaklılar) Britanya, Fransa ve İspanya, Vera Cruz limanını ve gümrük binasını kuşatmak için seferi birlik gönderdiler. Gerekli dikkati çektiklerinden ve en azından borcun bir kısmını ödemeye zorladıklarından, İngiliz ve İspanyol askerleri Nisan 1862'de geri döndüler. Fakat Fransızların başka düşünceleri vardı.

General Santa Anna bir zamanlar Meksikalıların demokrasiye hazır olmadığını ve diktatörlüğe muhtaç bulunduklarını ifade etmişti. Şimdi, yakın zaman önce yenik düşmüş muhafazakarlardan cesaret alan Fransa İmparatoru III. Napoleon (1808-1873) onlara istedikleri diktatörlüğü boşa gezen Avusturya Arşidükü Maximilian'ın şahsında kurma'ya karar verdi. Onu Meksika İmparatoru yapmak Fransız kanı dökülmesine sebep olacaktı, fakat karşılığında Fransa Amerika'da devasa bir imparatorluk ve Birleşik Devletler iç savaşla bölündüğünde tüm kıtaya hükmetme ihtimali kazanacaktı.

Aynı sene Mart ayında, General Lorencez, görünüşte Vera Cruz herkesin bildiği gibi sağlıklı hale geldiği için, fakat gerçekte Orizaba'yı işgal etmek amacıyla içerlere ilerledi. Halbuki diğer

yabancı birlikler gittiği zaman geri çekilmek yerine, tekrar ilerledi ve General Ignacio Zaragoza'yı (1829-1862) 28 Nisan'da Alcuizingo geçidinde yenerek, onu tahkimli Puebla şehrine geri çekilmeye zorladı. Burası, Mexico City yolunu kapatıyordu ve daha önceden 1847'de Meksika-Amerika Savaşı esnasında Tümgeneral Winfield Scott'ın (1786-1866) gerçekleştirdiği tam tekmil bir kuşatmaya sahne olmuştu.

Birinci Puebla Muharebesi: 5 Mayıs 1862

Lorencez zaferden emindi; iyi eğitilmiş 6000 gedikli askerinin kolaylıkla Zaragoza'yı şehirden çıkarabile-

5 MAYIS ZAFERİ. Fransızlara (kırmızı pantolonlular) karşı 1862'de Puebla'da kazanılan Meksika zaferi öylesine önemli addediliyordu ki 5 Mayıs halen Birleşik Devletler'in kimi güneybatı kısımları da dahil tüm Latin Amerika'da kullanılmaktadır.

ceğine inanıyordu. Müdafilerden sadece sayıca üstün değil ayrıca adamakıllı daha iyi şekilde de donanmışlardı. Fransızların yivli silahları bulunurken, Meksikalılar filintalar dahil çokluk yivsiz silahlarla donanmışlardı. Daha önemlisi, Zaragoza'nın topçusu Santa Anna'nın zamanından beri değişmemişti ve Gribeauval tarzı kundaklara monte, sadece dane veya peşrev atan eski İspanyol namlularını kapsıyordu. Öte yandan Fransız topları humbara atabilen yivli namlulara sahipti. Meksika muhafazakarları tarafından sağlanan istihbarata göre halk Fransız yanlısıydı ve Zaragoza'nın adamlarının sürülmesine yardım edecekti. Bu değerlendirme, aşırı iyimserdi. Halk gerçekten Juárez'e ve liberal rejimine karşı düşman olabilirdi, ama 1836'da olduğu gibi dış tehlikelere karşı hizipçi farklılıkları bir yana koymaya hazırdılar.

Geri cephesini güvene alan Zaragoza 4000 adamının büyük kısmını şehrin kuzey tarafındaki iki tepe kalesi olan Loreto ve Guadalupe arasındaki siperli bir hatta yerleştirdi. Lorencez 5 Mayıs'ta gelerek derhal Meksika hattına hücum etmeye karar verdi, zira Meksika ordusu hakır görüyor ve cesur bir hücumun mevkiyi kazanacağını düşünüyordu. Guadalupe Hisarı'nı hedef seçerek, Meksika toplarının ulaşamayacağı 2000 m. (6560 ayak) menzilden bombardımana başladı. Topçuları kısa süre sonra hedefi bulmuşlardı fakat Lorencez topçuluğun daha eski bir çağında yetişmiş bulunduğu için adamlarına menzili kısaltmalarını söyledi.

Topçunun yeni mevziinin çok dar bir ateş açısı sunduğunu çok geç farketti. Fakat geri çekilme ihtimali yoktu, o yüzden bunun yerine hisara bir piyade hücumu emretti. Hazırlıksız Fransızların iyice sipere girmiş kararlı düşmana karşı çok az seçenekleri vardı. İki Fransız albayı, alaylarının başında öldürülmüştü ve bir adam Fransız bayrağını surlara dikmeyi başardıysa da, derhal vurulmuş ve bayrak kibirli biçimde aşağı fırlatılmıştı. Sonra durumu daha kötüleştirmek için, Fransızlar geri çekilirken Zaragoza'nın süvarileri, Albay Porfirio Diaz (1830-1915) komutasında huruç etti ve onları açıkta yakaladı. Sonunda Fransızlar 462 kişinin öldürüldüğünü ve 6'sının esir düştüğünü kabul ettiler.

Şağanak yağmur muharebeyi sona erdirdi. Lorencez birkaç gün Zaragoza'nın dışarı çıkıp, açıkta savaştıkça kadar tedbirsiz olduğu ümidiyle bekledi. Bu nafile bir beklentiydi ve nihayetinde Orizaba'ya geri çekildi.

Yeni Sefer

Dönemin başat Avrupa gücüne karşı kazanılan zafer Juarez'e biraz vakit kazandırdı ve hala Latin Amerika'da *Cinco de Mayo* (Beş Mayıs) olarak kutlanmaktadır. Fakat Napoleon durumun Fransız ümitlerini boşa çıkarmasına izin vermeyecekti. General Elias Forey 21 Eylül 1862'de Meksika'ya çıktı ve Orizaba'daki Fransız ileri mevkiine hareket etti, fakat başta seferi başlatmak için acele ediyor gibi görünmüyordu. Bu esnada Puebla'da General Ignacio Comonfort (1812-1863) muhtemel Fransız teşebbüsüne karşılık seyyar bir tehdit olmak üzere bölgeye yeni bir birlik getirirken, General Jesus Gonzales Ortega (1822-1881) şehri iyice tahkim etmek için elinden geleni yapıyordu.

Şubat 1863'te, Fransız ilerlemesinden eser yokken, Juarez bizzat gelişmeleri gözlemlemek ve manevi destek vermek için Puebla'ya gitti. O sırada, diğer

cephelerden yüreklendirici haberler geliyordu, Fransız güçleri kuzeydeki kıyı şehri Tampico'dan ve batıdaki Jalapa'dan çıkarılmıştı. Fakat günler içerisinde, Fransızlar ilerlemeye başladı ve 16 Mart 1863'te yaklaşık 18.000 piyade, 1400 süvari, 2150 avcı ve 450 istihkam eri ile birlikte Puebla önlerine geldiler. Ayrıca 56 modern top ve tüm kalibrelerden 2.4 milyon atımlık mühimmatları vardı.

Aceleci bir hücum yerine, resmi bir kuşatma olacaktı. Forey karargahını şehrin güneyindeki yüksek bir tepede kurduktan sonra beş günü adamlarına şehrin etrafını kazdırarak geçirdi ve ancak ondan sonra bombardmana başladı. Bu sefer hedef batıdaki San Xavier hisarı idi ve hazırlanan

mühimmat da kusursuz ve etkiliydi. Bazı metrisler toplar ateşlenmeden evvel savunmanın yaklaşık 150 m. (490 ayak) yakınına kadar ilerlemişti. İlk bombardıman için dört gün tahsis edilmişti ve 27 Mart'ta bir hücum düzenlendi. Bu, kötü biçimde başarısız oldu, fakat iki gün sonraki ikinci teşebbüs başarılı şekilde hisarın ele geçirilmesini sağladı.

Bir hurucun gerçekleşmemesi Fransızları hayal kırıklığına uğratmıştı. Meksika savunması sadece hisarın 50 m. gerisindeki ilk binalara geri çekildi. Müdafiler kalenin düşüşünü öngördükleri için sokaklara barikatlar kurmuş, evlere mazgallar açmışlardı. Bu, Fransızların tekrar ilerledikleri zaman kendilerini zayıflatı bir sokak savaşında bulmaları anlamına geliyordu. İlerleme eziyetli derecede yavaş geçti ve 11 Nisan'a gelindiğinde önemsiz kazanımlar uğruna 7 subay ve 56 er ölmüş, 39 subay ve 433 er de yaralanmıştı. Beklendiği üzere, bazı subaylar hareketin kesilmesini savundu, fakat Forey devam etmekte kararlıydı.

Bu esnada, Fransızlar kırsal bölgelerde kendilerini ikmal de etmek zorundaydılar. Tüm sömürge seferlerinde olduğu gibi, mühimmatın büyük mesafeler boyunca düşman arazide sürüklenerek

*“Esas sıkıntı cepheye
kıtılgıydı. Silahlar çokluk eski
hurda filintalardı ve bana
söylenildiğine göre ölümlerin ve
yaralıların tüfeklerini almak
için bekleyen silahsız askerler
vardı...acımasız mücadele tam
iki ay sürdü.”*

SARAH STEVENSON, PUEBLA,
1863

getirilmesi gerekmişti ve tedarik ekipleri hem askerleri hem de hayvanları beslemek zorundaydılar. Bunlar, General Comonfort tarafından kumanda edilen küçük Meksika sahra ordusunun saldırısına açık vaziyetteydiler. Comonfort'un birçoğu gayrimizami birlik olan yaklaşık 7000 askerle Fransızlarla açık savaş alanında karşılaşmaya cesareti yoktu, fakat ikmal hatlarını kısıtlamak ve tedarikçilerin yolunu kesmek için yoğunlaşacak kadar sağduyusu vardı. 14 Nisan günü, Fransızlar Comonfort'un müfrezelerinden birini yakalayıp kargaşa içinde püskürterek karşılık verdiler fakat, sorunu çözdüklerine dair tüm beklenti kısa sürede yerle bir oldu.

O ayın sonraki günlerinde, Fransızlar Vera Cruz'dan üç milyon Frank değerinde altın, savaş malzemesi ve cephane taşıyan bir konvoy yolladılar ki bunun korunması için Yabancılar Lejyonu'ndan tek bir bölük görevlendirecek kadar kendilerine güveniyorlardı. Konvoyun yolu Meksikalıların Albay Milan komutasındaki kayda değer bir birliği tarafından 30 Nisan'da kesildi ve ancak 3 m. (10 feet)'lik duvarlarla korunan bir han olan Hacienda Camaron'da Lejyon'un fedakar direnişiyle kurtulabildi. Şimdi bir efsane gibi adlandırılan çatışmada, Yüzbaşı Danjou (1823-1865) ve bölüğü kelimenin tam anlamıyla son adama kadar çarpıştılar ve konvoyun güven içinde varışı kuşatmanın başarılı şekilde sürdürülmesi için hayati fark yarattı.

Yıpratma Savaşı

Bu esnada, ikmal şehirde de sorun haline geliyordu. İstihkamların geliştirilmesi konusunda epey şey yapıldığı halde şehre yeterince stok yapılmamıştı. Sonra, 8 Mayıs'ta, Fransız kumandanlardan General Achille Bazaine (1811-1888) uzakta büyük bir toz bulutu gördü. Bunun imdat kuvveti olduğunu doğru şekilde tahmin ederek, bir görev gücünü o gece ileri sürdü ve Comonfort'un ordugahına yaptığı baskın ile bin kişi zayıf verdirdi ve bin kişiyi de esir aldı yol. Bu yenilgi, sonun başlangıcını oldu.

O sırada müdafiler şehirdeki her köpek ve kediye yemişler ve artık portakal ağaçlarının yapraklarını

kemirme derecesine gelmişlerdi. Mühimmatları daha uzun dayandı. Fransa'dan sevkedilecek ve zahmetli şekilde kıyıda taşınacak fabrika yapımı humbaralara ihtiyaç duyan Fransızların aksine, Meksikalılar barut olduğu sürece som güle dökülebiliyor ve demode toplar için doğaçlama yöntemlerle hurda çivi yapıyorlardı. Fakat 12 Mayıs'ta Carmen kalesi düştü ve Ortega sonun yakın olduğunu farkettiler. 17 Mayıs'ta tüm silahların ve mühimmatın yok edilmesini emretti ve ardından Forey'le teslim olma koşullarıyla ilgili müzakereye başladı.

PIYADE ERİ, İMPARATORLUK ORDUSU, 1864. İmparator Maximilian bu resimden de görüldüğü gibi oldukça kullanışlı bir üniforma giyen fakat en nihayet güvenilmez bir ordu kurmuştu.

Birinci Puebla Muharebesi

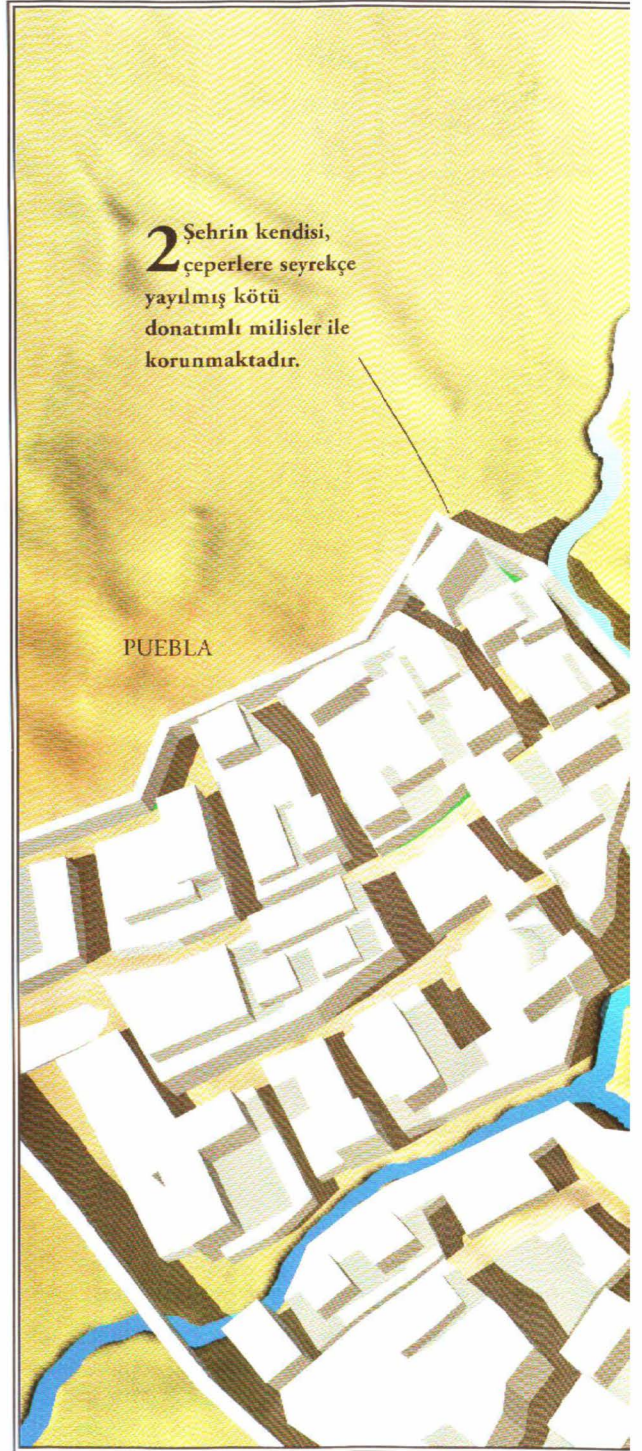
1862

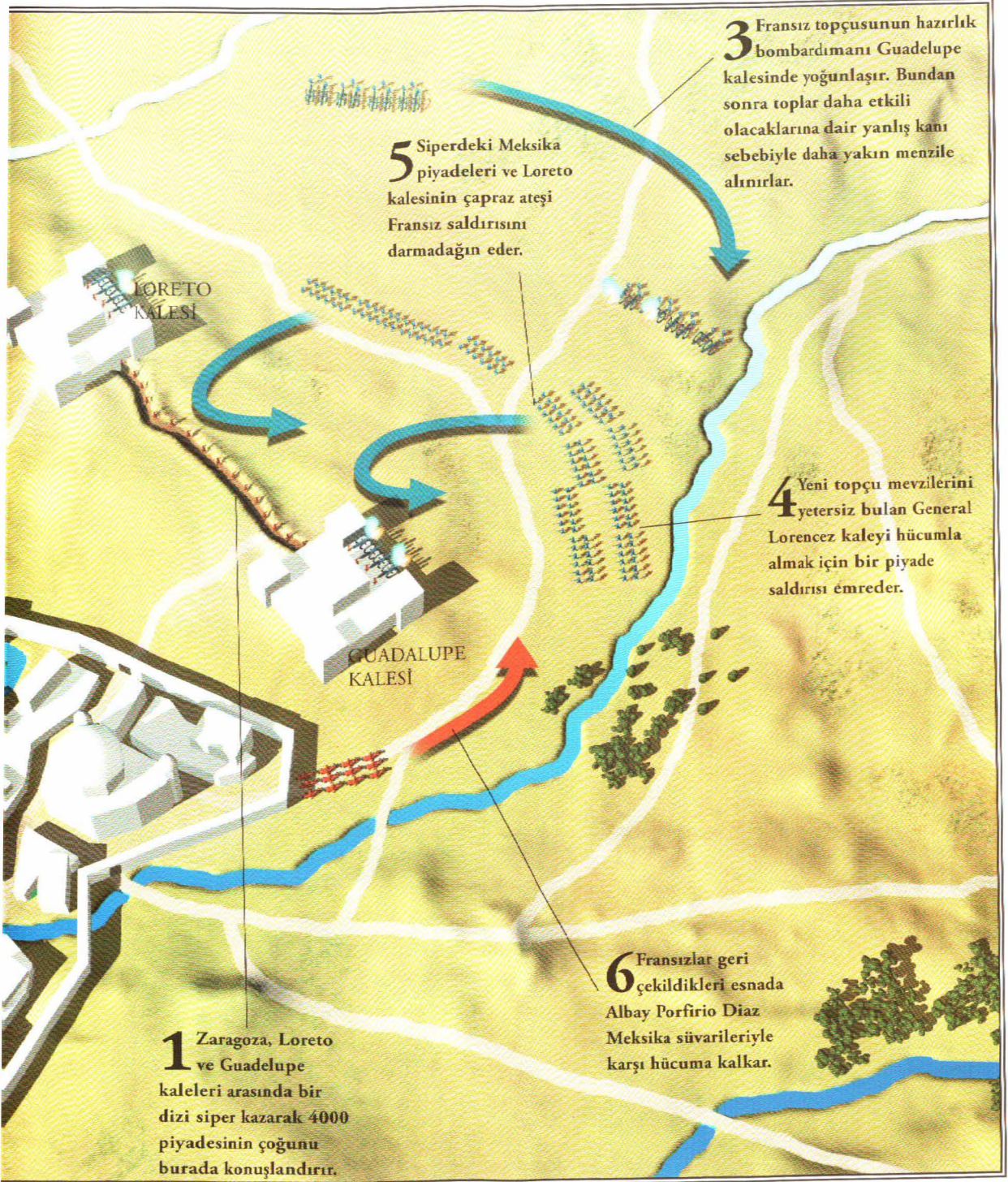
Puebla geleneksel bir perde sur ile değil ama nispeten çağdaş, müstakil kalelerden bir çember ile çevrelenmişti: Loreto ve Guadalupe kuzey kısmında, Carmen kalesi güneyde, San Xavier ve Santa Anna kaleleri ise şehrin batısında yer alıyorlardı. 1862'deki ilk hücum teşebbüsünde Loreto ve Guadalupe kaleleri arasına bir piyade siperi kazılmıştı lakin bu savunmaya içkin bir öge değil, Meksika sahra ordusuna bir savaş mevkii sağlamak için alınan geçici bir tedbirdi. Müttefiklerin bu mevziye yaptığı cephe hücumu ağır Fransız kayıplarına neden olmuş ve hareketin iptal edilmesiyle sonuçlanmıştı. Meksikalılar zaferlerini bir süvari hurucu ile perçinlemişlerdi.

1863'deki ikinci hücumda Fransızlar ilk teşebbüslerini San Xavier kalesine yoğunlaştırdılar ancak savunmanın altı ancak Carmen kalesinin de alınmasıyla oyuldu ve Fransızlar zafer kazanabildiler.

Puebla'nın stratejik önemi, basitçe, doğu kıyısındaki Vera Cruz Dağları'ndan Mexico City'ye uzanan yolu tıkamasından kaynaklanıyordu. Dolayısıyla, Eğer Fransızlar başkenti almak istiyorlarsa Puebla'yı ele geçirmeye mecburdular.

BENITO JUAREZ. Meksika başkanı Kızılдерli kökenliydi ve seçilmesi ülkeyi bölerek yabancı işgaline zemin hazırlamış da olsa, sebatkarlığı sonucunda Maximilian'ın gasıp rejimi yıkılmıştı.

Sonunda Puebla ellerine geçmişken, Fransızların artık Mexico City'ye girmek için karşılarında herhangi bir ciddi engel yoktu. Juárez başkent için savaşmak istedi, fakat emrinde sadece 14.000 asker bulunduğundan dolayı o ve Kongre San Luis de Potosi'ye geri çekildiler. Mücadele oradan devam etti ve sonunda; İngiliz silah kaçakçılarının getirdiği binlerce modern Enfield tüfeğinin de sayesinde, savaşı kazandılar. Ayrıca, kendi iç savaşlarını sona erdiren ve artık Fransızların geri çekilmesini talep edebilecek duruma gelen Amerikalılardan da siyasi baskı geldi.

Sonuç

Geleneksel taş perde surların terk edilmesi müdafilerin artık toprak tahkimata ve barikalara itimat ettiğini gösteriyordu. Bu gelişme, taaruzcunun bir veya daha fazla civar kaleyi alınmadıkça, ya da en azından etkisiz hale getirmedikçe, topçu veya piyadelerle hattı

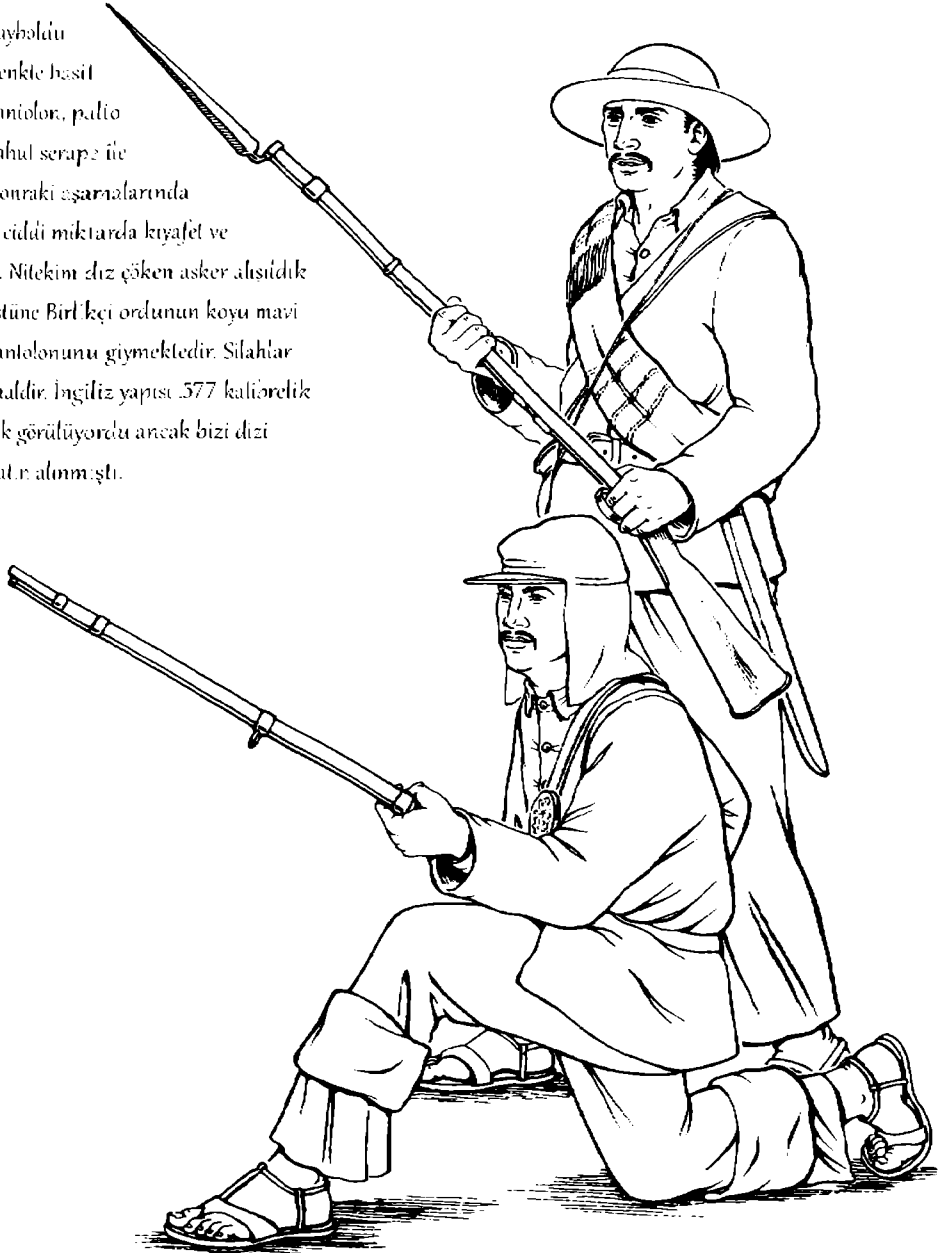
kırmaya çalışmasının anlamı olmadığından belli bir mantık içeriyordu, fakat müdafiyeye bir dizî avantaj da sağladı. Mevkiin ileri savunması kalelere bırakıldığı için, esas çeper daha seyrek tutulabiliyordu. Hatta sıklıkla milisler ve diğer gayrinizamiler tarafından tutuluyor ve garnizondaki kayda değer miktarda nizami askerin esas saldırı noktasına yoğunlaşmasını sağlıyordu. 1862'deki ilk Puebla muharebesi, bunun kusursuz bir örneğini teşkil eder: mevcut adamlarını etrafa yaymak yerine, Meksikalı kumandan General Zaragoza onları düşmanın esas hedefi olan kale siperlerinde bekletmiş, sonra o hücum tamamen ezilince karşı taarruza geçmişti.

Bu esneklik ayrıca tahkimatın kendisinde de görülür. Yekpare taştan imal edilen geleneksel perde surun inşaatı zor, bakımı, genişletilmesi veya değiştirilmesi pahalı idi. Hal bu ki hendek ve barikatlar kolayca uyduruluyor ve ihtiyaç doğdukça aynı hızla yapılıp kaldırılabilirlerdi. Dahası, sömürge seferlerindeki ağır topların genel kıtlığı düşünülürse, böylesi istihkamlar amaçları için oldukça etkili olabiliyorlardı. Örneğin, 1857'de Hindistan'da Delhi'yi savunan isyancılar, ortaçağa özgü taş duvarlarına büyük ölçüde bel bağlamışken, esas hücum girişildiğinde gedikler görece kolaylıkla açıldılar. Paradoksal biçimde barikatlı banliyö Kışengünç'de müdafiler yalnız taaruzcuları yenmedi, fakat beş yıl sonra Puebla'da olduğu gibi tehlikeli bir karşı hücum girişiler.

Her zaman olduğu gibi, geleneksel tahkimattan ziyade barikalara güvenilmesinde yeni bir durum yoktu. 1835'de San Antonio de Bexar'da, 1857'de Luknov'da ve 1863'te İkinci Puebla Muharebesi esnasında gerçekleşen müzmin sokak savaşının ilki tek örnek vermek gerekirse Napoleon'un Zaragoza kuşatmasında görülmüştü. Fakat, şunu söylemek doğru olur ki, çeşitli Avrupa güçleri kendi aralarında savaşmayı bıraktıktan sonra, doğaçlama istihkamlar sömürge muharebelerinin tanımlayıcı özelliği haline gelmiştir ve o barikatlar, basit siperler ve hatta dikenli teller, en sonunda on sekizinci yüzyıl Avrupa'sının ve sömürge seferlerinin sur perdelerinin, hendeklerinin ve tabyalarının yerini almıştır.

Meksikalı Piyadeler (1863)

Meksika ordusunun geleneksel Fransız tarzı üniforması savaşın baskısı altında kısa sürede kaybolmuş ve çoğu asker beyaz renkte basit bir pamuk ceket ve pantolon, palto yerine ise battaniye yahut serape ile savaşa gitti. Savaşın sonraki aşamalarında Birleşik Devletler'den ciddi miktarda kıyafet ve donanım satın alındı. Nitekim diz çöken asker alışıldık pamuk üniforması üstüne Birleşik ordunun koyu mavi ceketi ile açık mavi pantolonunu giymektedir. Silahlar da benzer biçimde ithaldir. İngiliz yapısı .577 kalibrelik Enfield tüfekleri en sık görülmüyordu ancak bizi dizi Amerikan tüfeği de satın alınmıştı.

DENİZ SAVAŞLARI

On sekizinci yüzyılın sonunda Avrupa'nın görkemli deniz güçleri –bilhassa İngiltere ve Fransa– onların altında Afrika ve Asya devletlerinin bahri basiretini gölgede bırakacak bir teknolojiyi bulunduruyorlardı. Dahası, on dokuzuncu yüzyıl süresince gemi ve silah gücüne dair bir dizi gelişme Avrupa'nın emperyal güçlerine sömürge yarışında giderek artan bir avantaj kazandırdı.

Donanmalar, sömürge savaşlarında Avrupalılara bir dizi belirgin avantaj kazandırdı. Gemiler dünyanın uzak köşelerine ağır silah gücü taşıyan yüzen bataryalardı. Yarattıkları tehdit, kıyı istihkamlarından gelen bombardımanlara dayanabilen demir ve daha sonra çelik zırhlı gemiler tasarlandığı zaman, on dokuzuncu yüzyıl boyunca giderek daha belirgin hale geldi. Sığ karinalı çelik topçekerler on dokuzuncu yüzyıl ortasından sonra geliştirildiğinde Avrupa deniz güçleri giderek artan biçimde nehir yukarı ilerlediler ve o güne kadar zapt edilmemiş ülkelerin içlerine girdiler. Donanmalar ayrıca hem amfibik hareketler hem de sadece askerlerin bir yerden diğerine nakliyesi için hareket kabiliyeti sağlıyorlardı. Bu yüzden sömürge

CEZAYİR BOMBARDIMANI, 1816. İngiliz Ressam Thomas Luny'nin (1759-1837) fırçasından. Deniz çarpışmaları İngiliz ve Amerikalı ressamlar için gözde konulardı.

savaşları büyük filo çatışmalarıyla maruf olmasa da, donanmalar yeni topraklar kazanmak ve kazandıkları bu toprakları elde tutmak bakımından tamamlayıcı ve çoğu zaman da belirleyici bir rol oynadılar.

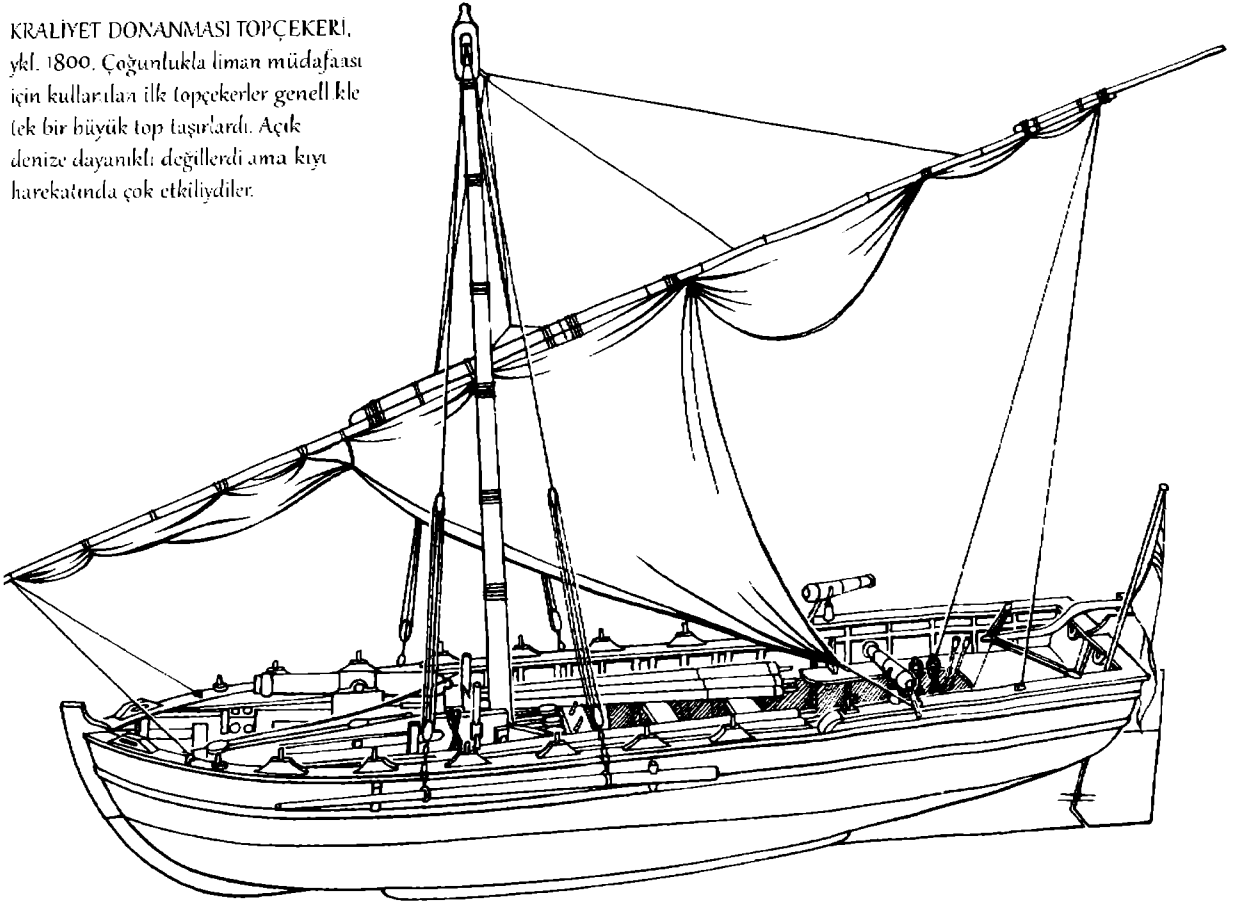
Amerika'da Başlangıç

Avrupalı saldırganlara karşı özgürlüğünü korumanın veya kazanmanın yolu çoğu zaman çatışmaya girmek için toplanacak deniz kuvvetinin gücü ve niteliğinden geçiyordu. Görev zorluydu: Avrupa standartlarına göre nispeten küçük bir savaş gemisi olan (544-1088 tonalito/600-1200 ton) bir fırkateyni inşa etmek bile zor bir işti ve eş kalınlıkta kereste biçmekten, demir çivi ve halat üretmeye kadar her görevin üstesinden gelebilecek tam donanımlı bir tersane gerektiriyordu. Sonra toplar –1800 yılında fırkateyn başına en az 36 tane- barut ve gülle bulunmalıydı. Gemiye idare etmek için adam lazımdı –bir fırkateynde en azından

200 tane- ve onların da verimli çalışabilmek için uzun süren, derinlemesine bir eğitimden geçmeleri şarttı. Ayrıca doyurulmaları ve bunlara maaş ödenmesi gerekiyordu, dahası gemilerin kendisinin de bakıma ihtiyacı vardı. Özellikle subaylar mesleklerini bilmeliler, deniz haritaları ve seyrüsefer gereçleriyle donatılmalıydılar. Tek bir fırkateyn bile karmaşık bir mekanizmaydı ve ancak büyük miktarlarda paralar toplayıp politik-askeri irade gösterecek bir ülke için kullanımı mümkündü. Bu bölüm Avrupa sömürgeciliğine direnmeyi başaran iki ülke üzerine odaklanıyor: Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya.

1775'te, Amerika Bağımsızlık Savaşı patlak verdiği sırada, İngiltere halihazırda muazzam bir deniz gücüydü. Amerikan sömürgeleri çoktandır İngiliz tarzı deniz nakliyatıyla uğraşıyorlar ve İngiliz tarzı gemiler yapabiliyorlardı. Esasen 13 isyancı sömürgeci iki tanesi hariç hepsinin donanması

KRALİYET DONANMASI TOPÇEKERİ,
yıl. 1800. Çoğunlukla liman müdafaası
için kullanılan ilk topçekerler genellikle
tek bir büyük top taşırlardı. Açık
denize dayanıklı değillerdi ama kıyı
harekatında çok etkililer.

vardı. Bu gemiler genellikle ufak, sıg karinalı idi – yani kıyı görevleri için uygundu fakat mukabil İngiliz savaş gemilerinden farklı değildiler, bu durum Kuzey Amerika sömürgelerini Avrupa yayılmacılığının diğer kurbanlarından oldukça farklı kılıyordu.

Gelişmeye başlayan Birleşik Devletlerin sıkı şekilde Avrupai tarz donanmanın izinde olduğu hissi, Bağımsızlık Savaşı'nın en belirleyici çatışmalarından biri olan Benedict Arnold'un (1741-1801) 1776'daki Champlain Gölü savunması ile kuvvetlenmişti. Bir Amerikan ordusu aceleyle İngilizlerin tuttuğu Kanada'yı işgal etti ve kısa süre sonra geri püskürtüldü. Arnold'un görevi geri çekilmeyi düzenlemek ve

göl tarafından gelecek İngiliz işgalini engellemektir. Tersane işçilerini çağırdı ve kadırgalar ile küçük topçerkerlerden müteşekkil bir filo inşa etmek için üç ay harcadı. Bitirği zaman, teknelerine toplamda yaklaşık 90 top yerleştirilmişti ve bunlar 700 adamla idare ediliyorlardı.

Amerikalıların rakibi küçük bir İngiliz filosuydu, Deniz Yüzbaşı Charles Douglas (1727-1789) Amerikalıları mürettebat, gemi ve top bakımından gölgede bırakan bir deniz gücü toplamış veya karadan taşıyıp getirmişti. Douglas hem sayı üstünlüğü hem de İngiltere'nin uzun yıllara dayanan donanma geleneği sebebiyle kendine güvenmekte haklıydı. Fakat onun durumunda kendine güven, adamakıllı yanlış hüküm vereceği bir seviyeye vardı. İngilizler 1776 yılının Ekim ayında Champlain Gölü'nde güneye doğru seyrederken, Yüzbaşı Douglas keşşalarını önden göndermeye tenezzül etmedi. Bu yüzden, bütün filosu Valcour Adası'nın arkasına saklanan Arnold'u yanlışlıkla geçip gitti.

İngilizlerin dikkatsizliği Amerikalılara rüzgar altı pozisyonu, yani rüzgar düşmana doğru eserken seyretme ve bu sayede deniz muharebesinin gidişatına karar verme avantajı verdi. Arnold avantajı kullanarak 11 Ekim'de tüm gün sürecek olan bir saldırı başlattı ve bu çarpışmayı kaybetti. Acemi tayfalar ve alelacele yapılmış gemiler ile anca bu kadarı yapılabiliyordu. Çatışmanın sonunda Arnold kurtulan gemilerini yaktı ve adamlarıyla beraber karaya sığındı. Yine

de bu kayda değer bir başarıydı, İngiliz filotillası Kanada'ya çekilmeye zorlanacak bir noktaya getirilmişti ve planlanan işgal engellenmişti.

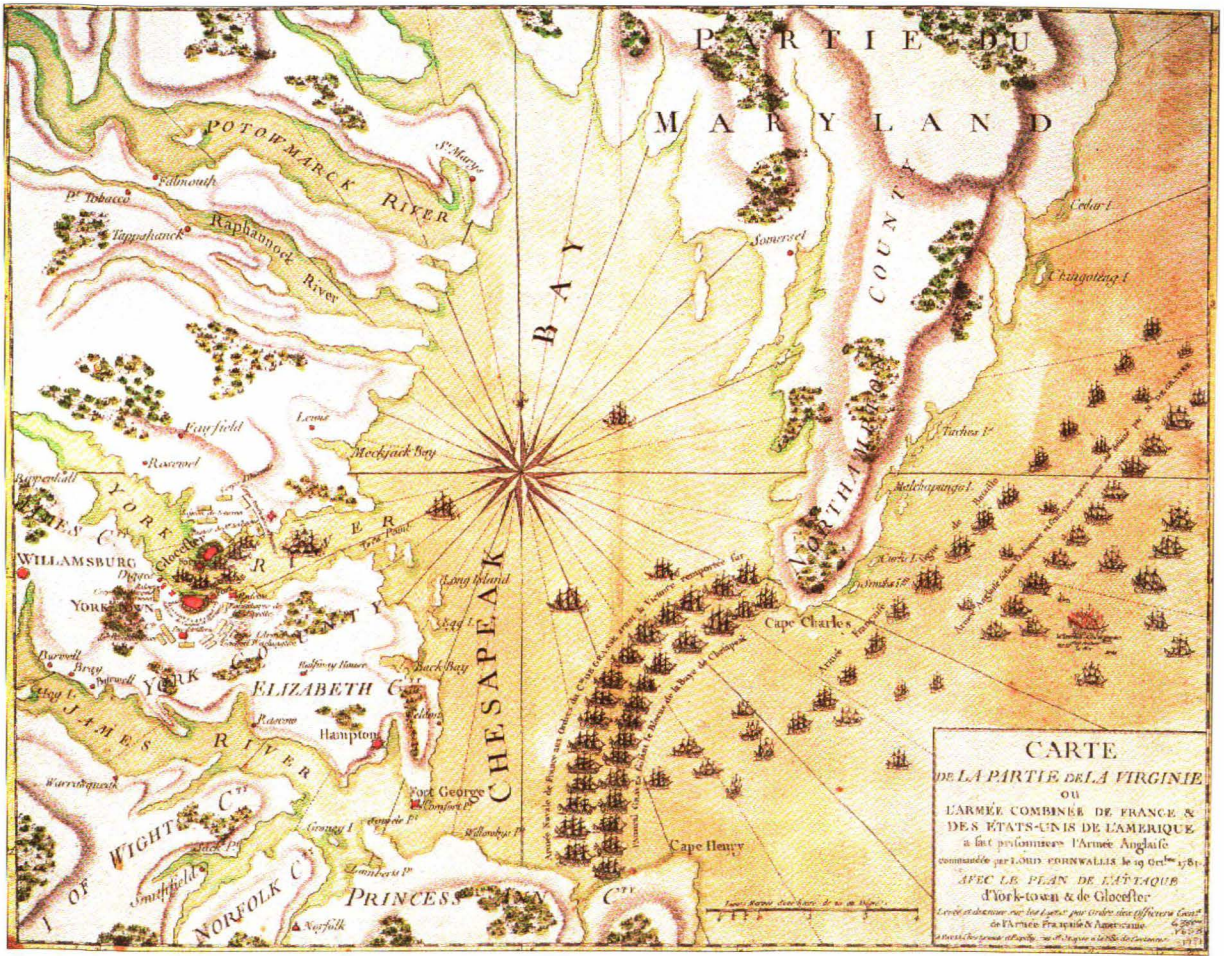
Ayrıca Amerikalılar korsan kruvazörlerinin gerekliliğini fark ederek Avrupa deniz harbi sisteminin parçası olduklarını kanıtladılar. 1775 yılında Kıta Kongresi, uskunaları kruvazörlere dönüştürmek ve birçok tekne daha yapmak üzere bir dizi adım attı, ayrıca savaş süresince Kongre, 600 İngiliz ganimetini aralarında payla-

şan Amerikalı ve Avrupalı toplam 1697 ödül avcısına yetki verdi. Amerika'nın en başarılı korsan kruvazörü kumandanı, 1773'te Virginia'ya yerleşmiş tecrübeli bir ticaret gemisi kaptanı olan John Paul Jones (1747-1792) idi. Kongre ona bir şalopa vererek İngiliz ticaret filosuna saldırmak üzere işe aldı.

Amerikan denizcilik gayretleri cesur fakat kısıtlı çaptaydı. Avrupa tarzı bir donanma bir gecede oluşturulamıyordu. Fakat Amerika şanslıydı, İngiltere'nin deniz gücünden rahatsız bir dizi Batı Avrupa ülkesi bu ülkeye karşı hareket etmeye gönüllüydü. Bu yüzden Amerikalı diplomatlar 1778'de Fransa'yla, ardından 1779'da İspanya'yla ve 1780'de Hollanda'yla birer antlaşma imzalamayı başardılar. Bu ittifak İngiltere'ye karşı deniz kuvvetlerinde üstünlük sağladı ve bu durum İngilizlerin işgalden korkarak donanmanın çoğunu anavatanda tutmalarına sebep oldu. (Fransızlar aslında 1779'da bir işgal teşebbüsüne giriştiler, fakat planları hastalık ve yetersiz teşkilatlanma yüzünden bozuldu.)

Fransa kralı XVI. Louis (1754-1793) Amerikalıların kullanması için ağır bir ticaret gemisi satın alıp teçhiz ettiğinde John Paul Jones bunu 40 toplu bir fırkateyine dönüştürdü ve adını (meşhur *Poor Richard's Almanac*'a ithafen) *Bonhomme Richard* olarak değiştirdi. Jones, Amerika Savaşı'nda aktif olan Kraliyet Donanması'nın küçük kısmına kumandasındaki bir Fransız filosuyla ciddi zarar verdi. Fakat bu gayretler her zaman eşgüdümlü gerçekleşmiyordu. Örneğin, 1779'da büyük bir Fransız filotillası Kongre'nin talebi üzerine Georgiadaki Savannah'ı kuşatma altına aldı.

*“Süratli olmayan hiçbir gemi
ile işim olmaz zira belaya
bulaşmaya niyetliyim.”*
JOHN PAUL JONES

Ama 1780'de Güney Carolina'daki Charleston düştü, çünkü Birleşik Devletler'in elindeki dört gemi şehre koyulmuş İngiliz ablukasını kaldırmayı hayal bile edemedi.

Bağımsızlık Savaşı'nı sona erdiren Fransız filosuydu. 1781'de Fransız gemileri Chesapeake Körfezi'nin girişini kapadılar ve bir imdat kuvvetinin etrafı sarılmış haldeki Lord Cornwallis (1738-1805) ile Yorktown'daki askerlerine ulaşmasını engellediler. Fransızlar 5 Eylül'de İngiliz kuvvetlerini Virginia Capes'te muharebeye çekti ve ardından Cornwallis mevkiini müdafaası imkansız bularak teslim oldu.

Birleşik Devletler savaştan sonra kendi küçük Avrupalı donanmasını oluşturmaya devam etti. Merkezi bir hükümetin kaynakları elinde olmadığından, Birleşik Devletler Donanması çok büyük değildi ve filo muharebelerindeki hat gemilerinden, ticaret gemilerine saldırabilecek

ABLUKANIN ZAFERİ, 1781. Washington'ur. 1781'de Yorktown'da Cornwallis'e karşı kazandığı zaferin bu haritasında Fransız gemileri Chesapeake Körfezi ağzını abluka ederken gösterilmişlerdir.

kruvazörlere odaklanılması kararı verilmişti. Fakat Birleşik Devletler tersanelerinde inşa edilen fırkateynler, 1812 Savaşı'nda kanıtlandıkları üzere, İngiliz muadillerine çok daha üstünlerdi.

En Büyük İngiliz Sömürgesi: Hindistan Vakası
Birleşik Devletler'in "modern" donanmalar safına katılması için tüm koşullar uygundu. Birleşik Devletler Kongresi sadece birçok faydalı ittifaklar kurmadı, zaten eski sömürgeler Avrupa askeri ailesine –her ne kadar kıdemsiz olsalar da– mensuplardı. Bazen başarıları taklit edilebiliyordu; örneğin, Fransa'ya karşı gerçekleşen Saint Dominique (günümüz Haiti'si) isyanı esnasında, Toussaint

L'Ouverture (1743?-1803) eski düşmanı Fransızlara karşı İngilizlerin yardımını almayı başarmıştı. 1803'te Fransız filosunun adadaki kuşatmasını kaldırmasını sağlayan İngiliz donanmasıydı.

Fakat birçok ülke bu kadar şanslı değildi, bu bakımdan Amerika'daki isyankar sömürgelerle Hindistan'daki bahri durumun bir karşılaştırmasını yapmak öğretici olacaktır. Hindistan, on sekizinci yüzyılın sonunda İngiliz Doğu Hint Kumpanyası kuvvetlerine –karada- meydan okuyabilecek güçte bir dizi güçlü devletten oluşuyordu. Bununla birlikte, askerî güç geleneksel olarak kara temelli idi. Maysor gibi büyük bir devlet bile sadece hafif silahlarla donanmış küçük bir filoya sahipti ki bu İngiliz ateş gücüne denk değildi.

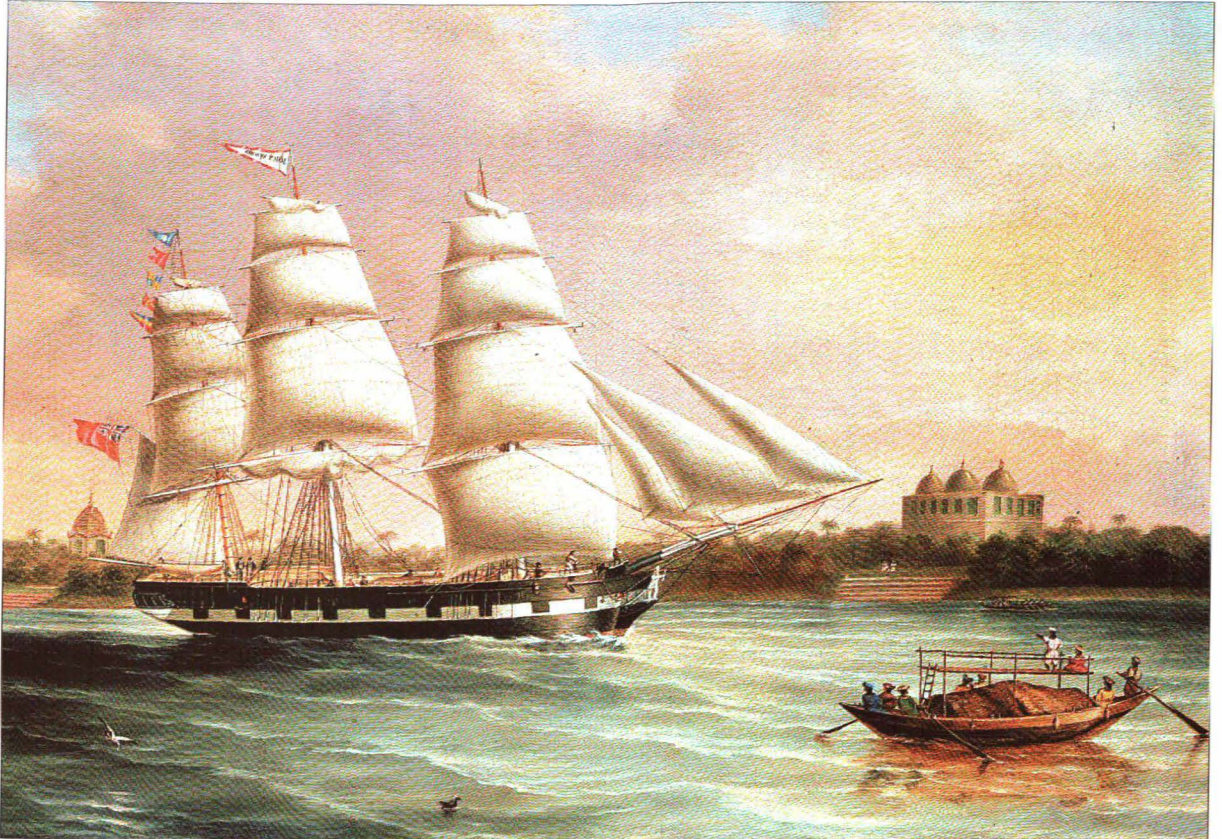
Hintli hükümdarlar bağımsızlığın devamına giden yolun donanmanın gelişmesinden geçeceğini geç olmadan fark ettiler. Maratalar İngilizleri taklitle bir filo kurdular. Fakat 1775'te iki İngiliz savaş gemisi Marata filosuyla denizde karşılaştı ve en büyük iki gemisini kolayca havaya uçurdu. Maysor da İngilizlerle

deniz gücü konusunda yarışmaya çalıştı. Fakat 1780'de Hintliler Koramiral Sör Edward Hughes (1720-1794) komutasındaki bir İngiliz filotillasıyla karşılaştılar ve ciddi şekilde zayıf olduklarını gördüler. En büyük Maysor gemisi 24 ila 26 top taşıyordu ve tayfası etkili bir deniz topçuluğu talimi görmüş olsa bile hemen hiçbir şekilde İngiliz fırkateynine rakip değildi. Hughes Maysor filosuyla çarpışmaya girmede bile; onun yerine filikalarını kullanarak iki en büyük düşman gemisine rampa edince geri kalanlar kaçtılar. Bu şartlar altında, Hint donanmasının faaliyetlerinin az olması şaşırtıcı değildi.

İngiliz deniz gücü, İngiliz İmparatorluğu'nun Hindistan'ı fethetmesini, hakimiyetini ve bunu hem yerel direniş hem de Fransızlara karşı korumasını

DOĞU HİNT KUMpanyası GEMİSİ, 19. YÜZYIL ORTASI.

Burada betimlenene benzer ticaret gemileri korsanları kaçırtmak için sık sık İngiliz donanması gemilerinin görünümünü taklit ederlerdi. Hindistan ile ticaretin korunması bu yüzyıl boyunca Kraliyet Donanması'nın ana hedeflerinden biriydi.

sağladı. Hindistan'ın hakimiyeti konusunda İngilizlerin Fransızlara galibiyeti, büyük ölçüde İngiltere'nin deniz yoluyla asker taşıyabilmesindendi. Benzer şekilde büyük 1857-1859 Hint İsyanı'na İngiltere denizdeki hakimiyeti sayesinde süratle ve etkin şekilde karşılık verebilmişti. Halihazırda Hindistan'da bulunan askerleri taşıyan donanma gemilerinin yanı sıra, Asya'daki Singapur ve Hong Kong gibi askerî üslerden hızla takviyeler gelmişti. Donanma topları, bilhassa Kavnpor ve Luknov çatışmalarında, isyanı bastırmakta özellikle kayda değer bir rol oynamıştı.

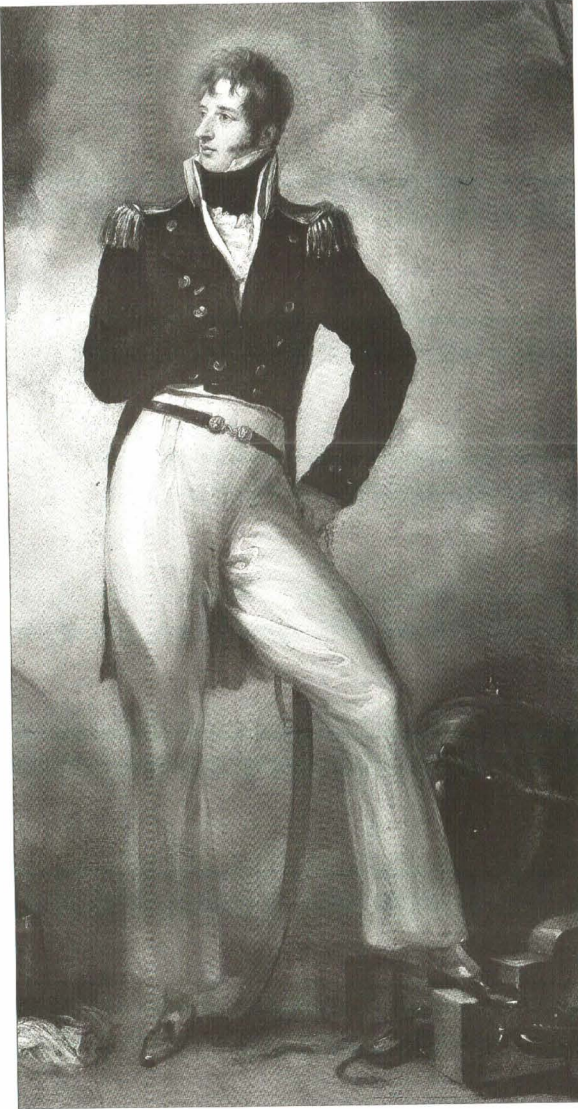
Ödünç Donanmalar

On sekizinci yüzyılın son zamanlarında Hint mihracelerinin Avrupa gemileri ve mürettebatına erişim imkanı yoktu. Fakat Avrupa'yla yakın ilişkileri olan devletlerin veya müstakbel devletlerin durumu oldukça farklıydı. Özellikle, İspanya ve Portekiz'den bağımsızlığını kazanma teşebbüsleri esnasında Şili ve Brezilya'daki devrimciler Avrupa gemileri alabilmiş ve bunları büyük ölçüde İngiliz ve Amerikalı mürettebatla idare edebilmişlerdi. Şili'deki devrimcilerin başkomutanı Bernardo O'Higgins (1778-1842) gibi adamlar Avrupalılarla anladıkları bir siyasi dilden konuşabiliyorlardı –özellikle İngiltere, İspanya'nın büyük imparatorluğunu parçalamaya gönülsüz değildi. Benzer biçimde, birçok eğitimli Avrupalı, Yunanistan ile derin bir kardeşlik bağı hissediyor ve bu durum birçok ülkenin Osmanlı Türklerine karşı yürüttükleri bağımsızlık savaşında Yunanlılara bahri yardımda bulunmasına sebep oluyordu.

Şili'deki devrimciler İspanyol kara kuvvetlerine karşı hatırı sayılır başarı kazandılar. Yine de O'Higgins'in Chacabuco'da büyük bir zaferi garantiledikten sonra belirttiği gibi: "Deniz hakimiyeti olmadıkça bunun gibi yüz tane muharebe anlamsız kalacak"tı. Fakat Şili'nin herhangi bir donanma geleneği yoktu. O'Higgins ve siyasi müttelikleri İspanyollarla yüzleşecek bir donanmayı sıfırdan yaratmanın imkansızlığını fark ederek yabancı denizciler istihdam etmeye ve gemi satın almaya başladılar. 1819'a kadar İngiltere ve Kuzey Amerika'dan yaklaşık 1400 subay ve adam çekmişlerdi. Bu yüzden ilk Şili donanmasının neredeyse tüm subay ve gemicilerinin üçte ikisi İngiliz ya da Amerikalıyken ancak 400 bahriyeli Şilili idi.

En çarpıcı kişilerden biri on dokuzuncu yüzyılın en gösterişli denizcilerinden olan 10. Dundonald Kontu Thomas Cochrane (1775-1860) idi. Cochrane, 1814'te kariyeri yüz kızartıcı bir suç yüzünden kesilene dek Kraliyet Donanması'nda çok başarılı bir kaptandı: menkul kıymetler borsasını hile ile yönetmeye yardım etmekten mahkum olmuştu.

THOMAS COCHRANE. 10. Dundonald Kontu, tıpkı Peter Stroebing'in bu tablosunda görüldüğü gibi, bilinçli biçimde kendini bir deniz kahramanı olarak yansıttak bir imaj yaratmıştı.

Şövalyeliğini kaybetti, donanmadan atıldı ve bir süre hapse konuldu. 1817 yılının Nisan ayında hâlâ kaybettiği kaptanlığını geri kazanmak için mücadele ediyordu ki İngiltere'deki Şilili bir delege onu yeni Şili Donanması'na komuta etmek üzere işe aldı.

Valdivia Baskını: 3-4 Şubat, 1820

Açıkçası Cochrane İspanya'nın oldukça zayıf düşmüş ve yetersiz eğitilmiş donanmasına karşı bile olsa, devrimcilerin başarı ihtimalini pek yüksek görmüyordu. İngiltere'yi terk etmeden evvel, durumun daha adil olması için çabaladı ve Şili Donanması için sonradan *Rising Star* adı verilen deneme aşamasındaki silahlı bir buharlı gemi sipariş etti. Fakat inşaat gecikti ve Cochrane bu gemi olmaksızın Güney Amerika'ya doğru yola çıktı. Şili'ye vardığında, Cochrane'in emrine üç fırkateyn, üç brik ve bir şalopa verildi. Fırkateynlerden biri oldukça etkileyiciydi, yakın zamanda ele geçirilmiş ve *O'Higgins* adı verilmiş 50 toplu bir İspanyol harp gemisi. O dönem Pasifik'teki

NIEBLA'DAKİ TOP BATARYALARI. Niebla, Valdivia'yı ele geçirmek için Lord Cochrane'in yaptığı bir dizi hareket sırasında hücum edilen Şili kalelerinden biriydi. Kalenin zayıflığı tüm topların denize bakıyor olmasından ileri geliyordu.

İspanyol Donanması'nın gücü belirsizdi, fakat en azından iki fırkateyn ve birçok korvete sahip olmaları mümkündü.

Sonuçta, Şili'nin yeni donanması diğer gemilerden ziyade kara hedeflerine karşı kullanılıyordu. Cochrane'in asıl hedefi İspanya'nın Pasifik'teki donanma üssü olan Callao Limanı'ydı ki burası Lima şehrinin iskelesi olarak kullanılıyordu. Cochrane 1819 yılının büyük bölümünü bu üsse hummalı saldırılarla geçirdi. Şubat ayındaki ilk hücum sis yüzünden engellenmişti. Nihayet iki Şili fırkateyni limana girdiğinde hafif rüzgardan dolayı başarısız olmuş ve kıyı bataryaları tarafından iki saat boyunca topa tutulmuşlardı. (Cochrane buharlı gemisine kavuşmuş olsaydı, o şekilde tuzağa düşmeyecekti.)

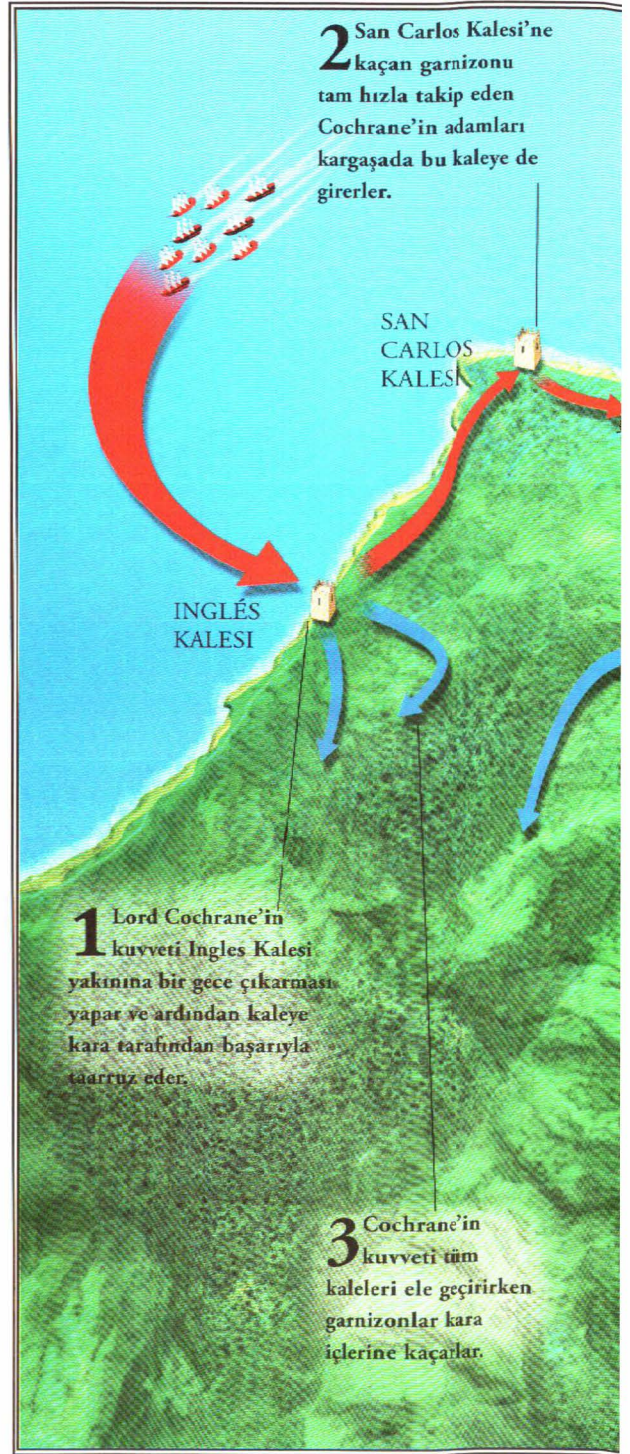
Valdivia Baskını

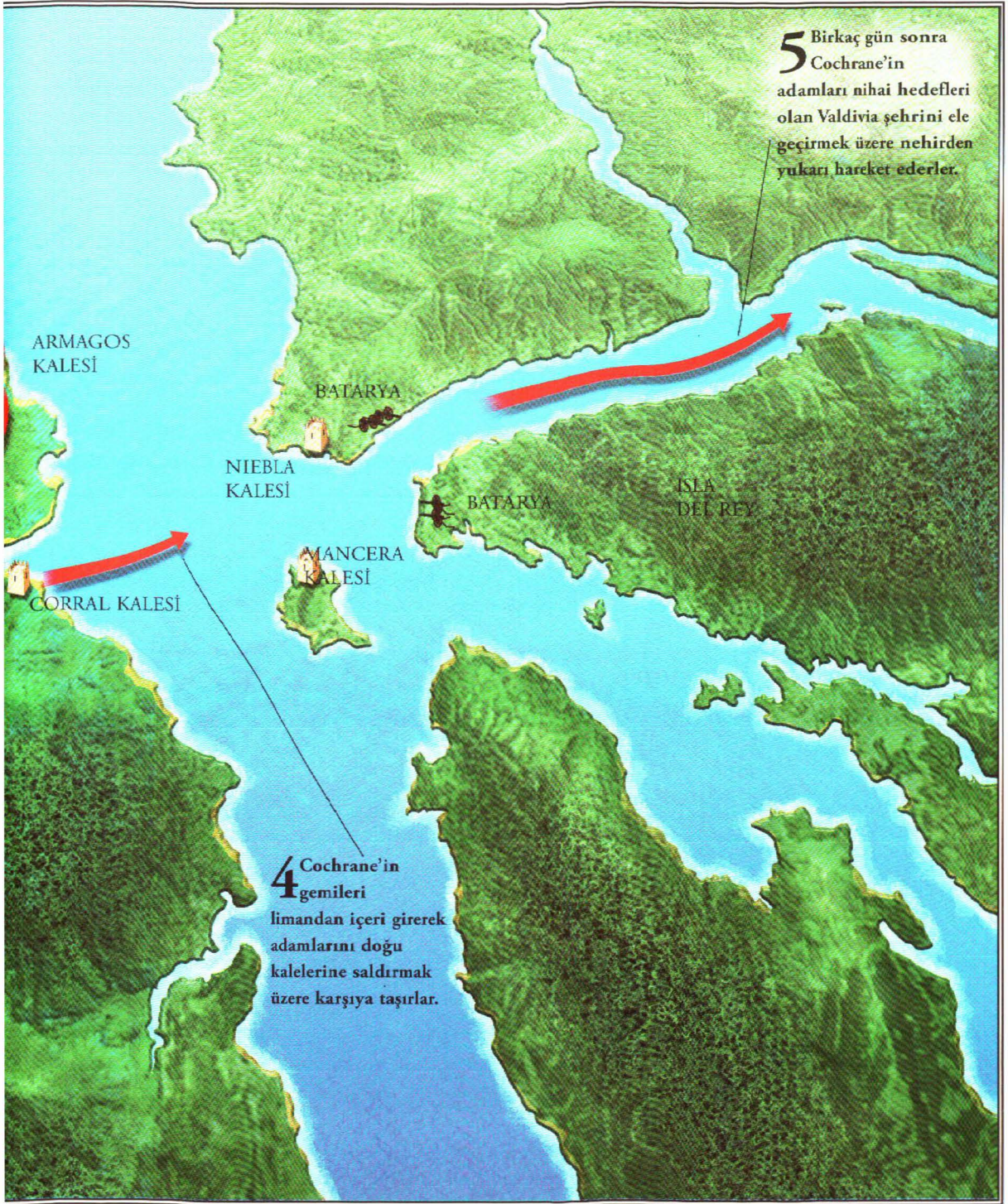
1820

Lord Cochrane'in Şilililer ve paralı askerlerden müteşekkil küçük kuvveti, Valdivia şehrine ulaşmak için halen İspanyolların elinde bulunan suyunun ağzında mukim dokuz kale ve tahkimatı geçmek zorundaydı. Hücum, denizciler ve bahriye silahendazlarının Ingles Kalesi yakınında gerçekleştirdikleri bir gece çıkarması ile başladı ve ardından Cochrane'in adamları kara yönündeki iki noktadan kalan kalelere hücum ettiler. Böylece bir domino etkisi yaratarak kaçan İspanyol askerlerini kaleden kaleye takip ettiler ve her şaşkın garnizonu esir ederek liman ağzını güvene aldılar. Bu sırada Cochrane'in gemileri Corral Kalesi'nde hazır bekleyen bir kara kuvvetini alıp karşıdaki doğu kıyısında mukim Niebla ve diğer kalelere taşımak üzere limana girdiler. Mevziini güvene aldıktan sonra Cochrane'in nehir yukarı ilerlediği Valdivia şehri mukavemet etmedi.

Güney Şili'deki Valdivia, isyankar kolonide İspanyolların elinde kalmış bulunan son limandı. Buranın fethiyle Şili fiilen bağımsızlığını kazanmış oldu.

Mart'taki ikinci teşebbüste Cochrane esas kuvvetlerin önünden patlayıcılarla dolu bir tekne gönderdi, fakat tekne battı ve acele şekilde geri çekilmek zorunda kalındı. Bundan sonra Cochrane limanı ablukaya aldı ve kıyı boyunca bir dizi korsan saldırısı düzenledi. Sonunda Ekim ayında, Cochrane artık yüzer mania korunan Callao Limanı'na bir kez daha girmeyi denedi. Maniayı kırabilmek için önce bir burlota gönderdi. Fakat rüzgarsızlıktan yol alamadı ve İspanyol topçusu tarafından vuruldu. Şilililer tarafından sal üzerinden atılan Congreve roketleri ise büyük ölçüde hedef dışına yöneldi ve denize düştü.

Callao'daki hatasından sonra açıkça burnu sürtülen Cochrane, emir olmaksızın güneydeki Valdivia

Limanı'na bir saldırı planladı. Üç gemisini üsse göndererek, diğerlerine Callao'yu gözetlemelerini emretti. Sonra sancak gemisi *O'Higgins*'le Valparaiso'nun 800 km (500 mil) güneyindeki Valdivia'ya doğru yola çıktı. Valdivia, Şili'nin İspanya elindeki son kıyı istihkamıydı. Burası, kaleler ve topraklarla korunan dar bir girişe sahip geniş bir demir yeri idi. Şehrin kendisi tam 26 km (16 mil) yukarıda kalıyordu.

O'Higgins Valdivia'ya 17 Ocak 1820 akşamı vardı, Cochrane mevkiyi gözetlemek için bir dizi savaş hilesine başvurdu. Gemisinde bir İspanyol bayrağı dalgalanıyor ve limanın gerisinde duruyorken, ertesi sabah çok erken vakitte Cochrane bizzat kendisi bir filikaya binip, limanın etrafında kürek çekerek suyun derinliğine ve toprakların yerlerine baktı. Bir İspanyol subayıyla beraber kılavuz bir kaptan limana doğru rehberlik etmek için gemiye geldiğinde ikisi de esir alındı. Ayrıca Cochrane'in şansı yaver gitmişti: Garnizona maaş getiren *Potrillo* briki *O'Higgins*'in

GECE TAARRUZU. Valdivia'ya hücumuna başlangıç teşkil eden Cochrane'in Ingles Kalesi'ne yönelik gece çıkarmasının modern bir sanatçı tarafından yorumu. Valparaiso Deniz Müzesi koleksiyonundan.

İspanyol bayrağına kanmış ve tek bir top atılmadan ele geçirilmişti.

Gece Taarruzu

Keşfinin ardından Cochrane cüretli baskını için daha fazla adam toplamak amacıyla yola koyuldu ve 250 Şilili asker, bir uskuna ve bir brik ile geri döndü. Valdivia, dört ana kalede bulunan yaklaşık 2000 kişilik bir garnizon ve ağır silah gücüyle çok güçlü biçimde tahkim edilmişti. Fakat Cochrane zayıf yönlerini fark etmişti: Kalelerin topları denizden gelecek bir saldırıya göre ayarlanmıştı. Dolayısıyla, Cochrane kara yönünden bir gece taarruzu planladı. 3/4 Şubat gecesi 300 adamını yerleştirdi ve birliklerini kıyıdan içeri sürdü. Ufak birlik karanlıkta İngles Kalesi'ne tırmandı ve burada bir grup dikkati üzerine çekerken, diğerleri sessizce kalenin arkasında bekleyerek başarılı bir baskın taarruzu düzenledi.

Garnizon birinci kaleden San Carlos Kalesi'ne kaçtı, fakat Cochrane'in adamları onları kovalarken beraberce kapıya vardılar. Aynı, üçüncü ve son mevzi olan Corral Kalesi'nde de gerçekleşti. İspanyol askerlerinin büyük kısmı silah bırakarak kumandanlarını teslim olmaya zorladılar. Cochrane'in gemileri işte o sırada kanalın doğu kısmındaki kalelere saldırarak adamları taşımak için limana girdi, fakat garnizonları savaşmayı bırakmaksızın Valdivia şehrine kaçtılar.

6 Şubat'ta iki küçük gemi askerlerle Valdivia'ya doğru nehir yukarı ilerledi. Onlar varmadan önce, şehir sakinleri ortaya çıkarak valinin kaçtığını söylediler. Cochrane şehirde hakimiyet sağlamayı başardı ve bu esnada büyük miktarda askeri levazıma el koydu.

Mükafat ve Taltifat

Valdivia'daki muhteşem başarısının ardından, Cochrane'in maaşı ikiye katlanır ve 8000 hektarlık (20.000 dönümlük) bir araziyle ödüllendirilirken,

Şili Donanması'nın subay ve askerleri özel madalyalar aldılar. Fakat denizcilere yeni Şili Hükümeti'nin parası olmadığından ödeme yapılmamıştı; bu kadar küçük bir filo bile desteklenemiyordu. Fakat birçok denizcinin firar etmesi ve Cochrane'in istifa tehdidi üzerine hükümet nihayet parayı toplayabildi. Ancak 1822'ye gelindiğinde hükümet bir donanma için kaynak bulunmadığına karar verdi.

Cochrane 1822-1825 yılları arasında Latin Amerika'da bir başka devrimci donanmaya, Brezilya'ninkine, komuta etmeye devam etti. Değişik ülkelerden gelen, farklı dillerde konuşan ve farklı kademelerde talim görmüş denizcilerden mürekkep karma bir mürettebatı yönetmek büyük ihtimalle heves kırıcı bir deneyimdi. Bu

zorluklar Cochrane'in 4 Mayıs 1823'te Portekiz filosuyla ilk karşılaşması ile özetlenebilir. Cochrane, 11 Portekiz harp gemisi ile karşılaştığında 5 Brezilya gemisiyle beraber denizdeydi. İngiliz kumandan cesurca Portekiz hattının merkezine saldırdı, fakat eğitimsiz topçuları ateşi sürdüremedi ve düşman gemilerinden herhangi birine zarar vermeyi başaramadılar. Bu esnada, Cochrane'in diğer dört gemisi amirallerinin saldırımları için verdiği işareti görmezden geldiler.

Cochrane, Krallık Donanması tarafından görevine iade edilmeden evvel Yunanistan hizmetinde bir başka heves kırıcı dönem geçirdi. Fakat Yunanlılar diğer bahriyelerin artıklarıyla idare etmek zorunda değillerdi. Yunanlıların Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Bağımsızlık Savaşı 1821'de başladığında Batı Avrupa ve ötesindeki Yunan hayranları arasında ilgi ve sempati uyandırmıştı. Yunan devrimciler 1826'da neredeyse bastırılmışlardı fakat Batı güçleri araya girdi ve bir müttefik donanması 1827 yılında Navarin Körfezi'nde Osmanlıları kolayca bozguna uğrattı.

Kuzey Afrika: Tehditten Fırsata

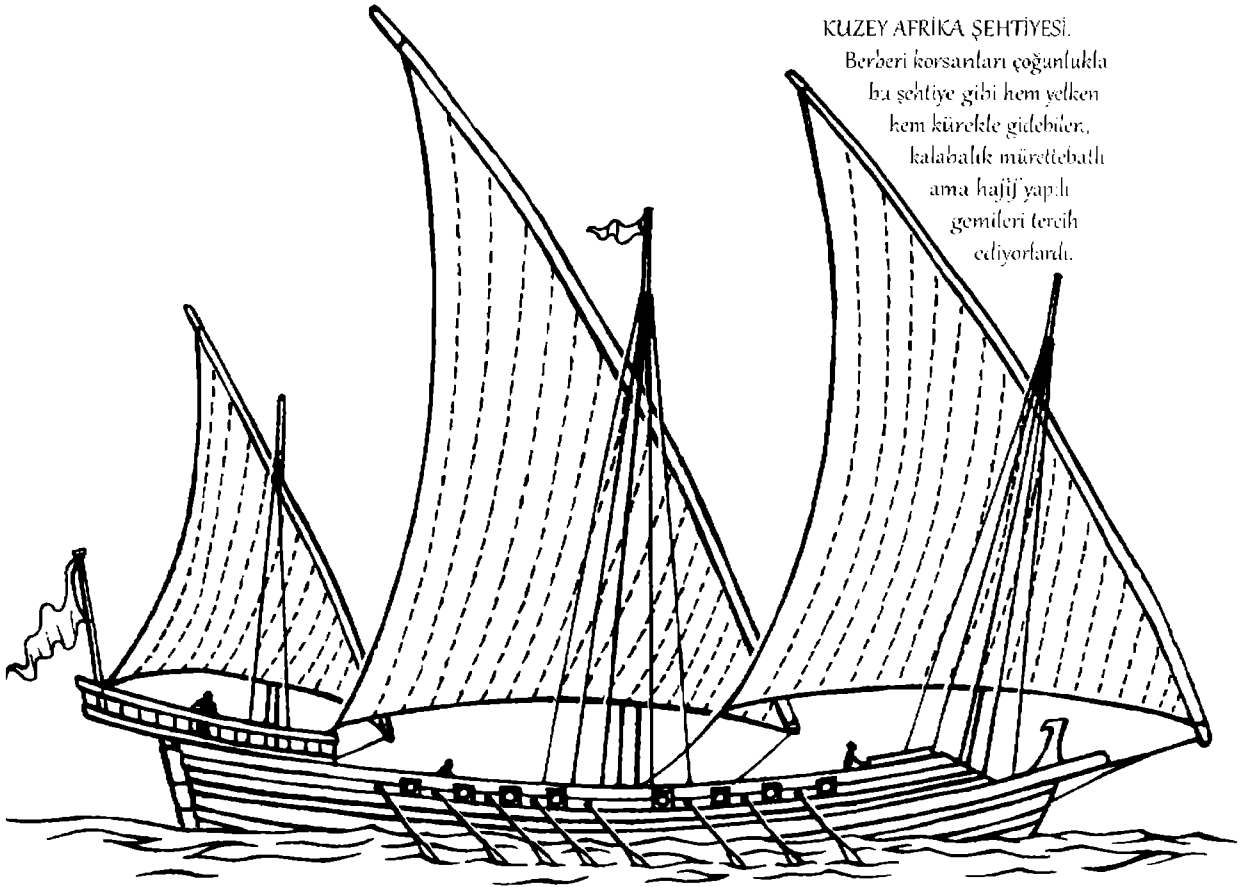
1800'de Avrupa donanmaları, Osmanlı'nın gevşek otoritesi altındaki büyük ölçüde bağımsız bir bölge

*"Aileye sadakat topluma sadakatle,
topluma sadakat millete sadakatle
ve millete sadakat de insanlığa
sadakatle birleştirilmelidir.
Geleceğin vatandaşı bir dünya
vatandaşı olmalıdır."
THOMAS COCHRANE*

olan Mağrip'in filolarına karşı kesin bir üstünlüğe sahipti. Şimdinin Fas, Cezayir, Tunus ve Libya gibi modern devletlerini oluşturan Garp Ocakları Batılılar tarafından "Berberistan" –zalim barbarlar diyarı- olarak biliniyordu. Bu İslam devletleri yüzyıllardır denizde cihat –veya Avrupalıların tabiriyle korsanlık- ediyor ve Hristiyan gemi trafiğini hedef alıyorlardı. Sürate ağır toplar ve gemilerden çok daha fazla bel bağlayan bu deniz akıncıları kadirgalar ve şehtiyeler (küçük üç direkli hem kare hem latin yelkenli gemiler) kullanıyorlardı. Fakat Hristiyan deniz trafiğine saldıran bu korsanlar sayıca çok ve marifetli idiler. Batı Avrupa güçleri Garp Ocakları'nın yöneticilerine, özellikle de Cezayir Dayısı'na haraç ödemeyi daha kolay ve ekonomik buluyorlardı.

Ancak Garp Ocakları, henüz başlangıç aşamasındaki Amerika Birleşik Devletleri indinde

beklenmedik bir düşmanla karşılaştılar. Kuzey Amerika sömürgeleri İngiltere'den bağımsızlıklarını kazandıklarında, Akdeniz'deki gemileri artık İngiliz anlaşmaları tarafından korunmuyordu. Amerikan ticaret gemileri kısa süre sonra saldırıya uğradılar ve yüzden fazla Birleşik Devletler denizcisi Cezayir'de esir düştü. Birleşik Devletler Hükümeti boş bir hazine ve herhangi bir uzlaşmayı zayıflık olarak gören siyasi muhalefetin birlikte yarattığı zorluklara rağmen senelerce bir fidye üzerinde anlaşmaya çalıştı. Dolayısıyla 1794'te Birleşik Devletler Kongresi özellikle de Garp Ocakları'yla savaşmak için bir donanmanın yaratılmasını emretti ve altı fırkateynin (*United States, Constitution, Congress, President, Chesapeake* ve *Constellation*) inşaatı başladı. Amerikan deniz gücü doğmuştu.

KUZEY AFRİKA ŞEHTİYESİ.

Berberi korsanları çoğunlukla
bu şehtiye gibi hem yelken
hem kürekle gidebilen,
kalabalık mürettebatlı
ama hacij yapı
gemileri tercih
ediyorlardı.

Buna rağmen, Birleşik Devletleri'nin Akdeniz'deki ilk harp gemisi, karavele tipi fırkateyn *George Washington*, 1800 yılında savaşmaktansa haraç ödemek üzere Cezayir Dayısı'na gönderilmişti. Birleşik Devletler ayrıca Cezayir'in hâlâ elinde tuttuğu esirleri geri alabilmek için büyük bir haracın parçası olarak Cezayir Dayısı'na bir fırkateyn de vermişti.

Fakat haraç, geçici bir çözümdü ve 1803'te küçük bir Amerikan gücü ve Berberi korsanları arasında savaş patlak verdi. Başta, işler Amerikalılar için iyi gitmiyordu. Eğer Kuzey Afrikalıları yakın muharebeye çekebilselerdi, Amerikan gemileri düşmanınkine göre daha güçlüydü. 31 Ekim 1803'te 36 toplu fırkateyn *USS Philadelphia* bir düşman gemisini Trablus Limanı civarında kovalarken karaya oturdu. Fırkateynin kumandanı Deniz Yüzbaşı William Bainbridge (1774-1833) gemisini ve mürettebatını Amerikan hükümetine utanç verecek biçimde savaşmadan teslim etti. Bu felaket Birleşik Devletler'in Akdeniz filosunu sadece ağır fırkateyn *Constitution*, üç adet 12 toplu uskuna ve iki adet 16 toplu brikten ibaret

ABD DENİZ PİYADELERİ'NİN DOĞUŞU. C. H. Waterhouse'un bu çarpıcı dönemdaş suluboya tablosu ABD Deniz Piyadeleri'ni 1805'te, Trablus'taki Derne'de mukim korsan kalesi'ni ele geçirirken göstermektedir. Bu hareket Deniz Piyadeleri Marşı'nda "Trablus Kıyılarına" mısraı ile anılmıştır.

bıraktı. Daha fenası, Trabluslular *Philadelphia*'yı kendileri kullanmak üzere tamir ettiler. Durum, ancak Amerikalı subay Stephen Decatur (1779-1820) limana bir mürettebat sokup *Philadelphia*'ya rampa ettiği ve onu demirlediği yerde yaktığında eşitlendi ki bu olay Birleşik Devletler Deniz Piyadeleri marşında anıtlştırılmıştır. Ağustos 1804'te, yaklaşık 400 kişilik bir kara birliği Libya Çölü'nden saldırırken, küçük Amerikan filosu Trablus'u ablukaya alıp bombardımana tuttu.

Durum 1812 Savaşı'na dek böylece kaldı, fakat Birleşik Devletler Berberi saldırılarının küçük düşürücü etkisinden çıkamamışlardı. 1812 Savaşı'nı bitiren antlaşmadan günler sonra -daha doğrusu Birleşik Devletler gemilerinin Akdeniz'e girmesi güvenli hale gelir gelmez- Birleşik Devletler Cezayir'e

savaş ilan etti. İngiltere'ye karşı bir dizi zafer kazanmış olması sebebiyle, Birleşik Devletler Donanması daha da güven içerisinde hareket ediyordu. Böylece 17 Haziran 1815'te, Berberi Savaşı'nın ilk çarpışmasında, Stephen Decatur'ın filosu Cezayir firkateyni *Meşuda*'yı yendi. Sonra Cezayir'e yöneldi ve bombardımanla tehdit etti. Cezayir Dayısı bu güç gösterisi karşısında neredeyse derhal pes etti ve 30 Haziran'da Birleşik Devletler'e en iltifata mazhar devlet statüsü kazandıran ve haraç ödemesini sona erdiren bir anlaşma imzaladı.

Açık ki Garp Ocakları ne gemilerin ağır toplarına karşılık verebilir ne de kendi gemileri Avrupalı harp gemilerini püskürtebilirdi. Cezayirli ertesi yıl Avrupa gemilerinin üstünlüklerini kanıtladıkları daha da ciddi bir tehditle karşı karşıya kaldılar. 27 Ağustos 1816'da İngiltere, Amiral Lord Exmouth'u (1757-1833) beş kalyon ve 16 diğer ufak harp gemisi ile Hollandalı firkateyn filosunun eşliğinde Cezayir'e gönderdi. Exmouth bir ultimatom verdi: ya Cezayir Hristiyanların esaretine son verecek ya da sonuçlarına katlanacaktı.

Cezayir Dayısı cevap vermeyince Avrupa harp gemileri şehri bombalamaya başladılar ve neredeyse sekiz saat boyunca, Cezayir'i 40.000 top güllesi ve humbaralarla dövdüler. Cezayir'in top bataryalarından açılan karşı ateş sonucu İngilizler 818 zayıt verdiler. Fakat sadece çok şanslı bir atış bir İngiliz gemisine zarar verebilir veya batırabilirdi. Dikkat çekici bir örnek olan *HMS Impregnable* isminin hakkını verdi: gövdesine 233 büyük gülle yemiş olmasına rağmen batmamış ve tamirat için Cebelitarık'a varabilmişti. İngilizler yediklerinden çok daha büyük bir darbe vurdular. Limandaki Cezayir gemilerini, kara bataryalarını ve şehrin büyük kısmını yerle bir ederek 1600'den fazla Hristiyan esiri serbest bıraktılar.

İngiliz filosu 1819'da ve 1824'te tekrar Cezayir'e döndü. Her iki durumda da, bombardıman tehdidi Cezayir Dayısı'nın İngiliz taleplerine boyun eğmesini sağladı. 1824'te de, bir İngiliz donanmasının tehdidi Tunus Beyi'ni Hristiyan kölelerinin satışını durdur-

USS PHILADELPHIA'NIN YANIŞI. Berberi korsanların ele geçirdikleri bu Amerikan gemisi, Mağripliler kendi amaçları için kullanamamışlar diye, Amerikalılar tarafından Trablus Limanı'nda ateşe verilmişti.

maya zorladı. 1828'de iki İngiliz ticaret gemisinin ele geçirilmesinin ardından Tanca ablukaya alındı. Avrupa donanmaları muzafferdi ve Garp Ocakları denizden gelen saldırılardan kendilerini koruyamıyorlardı. Cezayir'in düşüşüyle durumdan ders alındı. Cezayir Dayısı ve Fransızlar arasındaki ilişki 1827'de, Cezayir Dayısı Fransız konsolosuna yelpaze ile vurduğu zaman koptu. Fransızların cevaben limana koyduğu üç yıllık abluka en nihayet Cezayir'in işgal edilip Fransız sömürgesi yapılmasıyla sonuçlandı. Fransız donanması 675 gemi hacmindeki işgal filosuna Akdeniz boyunca olaysız şekilde eşlik edebildi ve Cezayir kıyısını Türklerin beklenen kurtarma teşebbüsünü engellemek için ablukaya aldı.

Buhar Devrimi

İngiltere'nin Cezayir'e yönelttiği 1824 tarihli tehdide bir yenilik de dahildi: ahşap gövdeli ve üç toplu vapur *HMS Lightning* 1822'de suya indirilmişti, fakat ilk defa aktif harekatta kullanılıyordu. Gelişmiş ülkelerin donanmaları, buharla çalışan ve akıntı ile rüzgara bağımlı olmayan gemilerin potansiyelini hızla fark etti. İlk buharlı harp gemisi, *USS Fulton*, 1814'te inşa edilmişti ve görüldüğü gibi, Cochrane yeni kurulan Şili donanmasını desteklemek üzere daha 1818 kadar erken bir tarihte bir buharlı gemi sipariş vermişti. 1822'de Kraliyet Donanması'nın savaş gemilerini limanlardan çekmek için *Monkey* ve *Comet* adlı iki buharlı römorkörü vardı. Fakat kısa süre sonra İngiliz donanmasının Afrika akarsularını keşif için harp gemileri sipariş etmesiyle buhar sömürgeci amaçlara da hizmet etmeye başladı.

İlk buharlı gemiler hayli kusurluydu. Kazanları sık sık patlıyor ve sürekli makineleri bozuluyordu. Ağırlardı ve çok yakıt tüketiyorlardı. Ayrıca gemi çarkları düşman ateşine karşı savunmasızdı. Fakat 1840'larda buhar gemileri için etkili bir uskur pervane geliştirildi. Bu onları daha sağlam hale getirdiği gibi tam borda ateşi için alan da açmış oldu.

Buharlı gemilerin düşman limanlarına saldırıda faydaları 1840'ta, İngiliz ve Avusturya donanmaları

Mısırlı Mehmet Ali Paşa ile savaşa giriştiklerinde anlaşılmıştı. Mehmet Ali, Fransa'dan teknik yardım alarak 1830'larda içinde 10 büyük kalyon da bulunan büyük bir filo yaratmıştı. 1840'ta, Batılı güçler müdahalenin gerekli olduğuna karar verdiler. Bir İngiliz filosu, İskenderiye'de Mısır filosunu ablukaya aldı: İngiliz gemilerinin çok eğitilmiş bir mürettebatı olması yanında humbara mermileri de içeren modern silahlara sahip bulunmaları Mısırlıların onlarla denizde karşılaşmayı göze alamamalarına yol açtı.

İngiliz ve Avusturya deniz kuvvetleri Mısır Ordusu'nu Suriye'den çıkardı.

3 Kasım 1840'ta, İngiliz harp gemileri Mısırlıların elinde bulunan Akka şehrini bombaladılar. Filonun buharlı gemileri kıyıya sokuldular ve bu sayede topları şehrin duvarları ile binalarına ciddi zarar

verebildi. Bu yakına girmiş gemilerin birinden atılan bir humbara mermisi, kalenin barut deposunu infilak ettirdi. İngiliz gemileri toplamda 40.000 gülle ateşlediler ve bunun ardından garnizon Akka'yı tahliye etti. İstimbotlar sayesinde, bombardımanlar önceye nazaran çok daha öldürücü sonuç vermişti.

Birinci Afyon Savaşı

Buhar gemileri Batılı filoların zor kuvvetinin kara içlerine taşınmasına olanak verdi ki potansiyelleri 1839-42 Birinci Afyon Savaşı'nda en açık biçimde görülmüştür. Çin hükümetine, yasadışı olan afyon dahil, dış ticarete razı gelmesi için baskı yapmak hususunda kararlı olan İngilizler büyük çaplı bir sefer başlattılar. 25 kalyon, 14 buharlı gemi, 9 destek gemisi ve 10.000 askeri muharebeye soktular. Donanmanın başarı için gerekliliği kanıtlanmış oldu. Geleneksel donanma gemileri; anahtar noktalara ateş gücü taşıma kudretleri, başlıca Çin mevkillerini ablukaya alabilmeleri ve dört kıyı ticaret merkezinin ele geçirilmesi konusunda kilit rol oynadıkları için varlıkları zorunluydu.

Çin'in İngiliz kalyonlarına ve hatta bir fırkateyne bile direnebilecek gemisi yoktu. Çin cönkleri etkileyici şekilde büyük oldukları halde Batılı harp

“Batı milletleri buharlı ulaşım sayesinde tüm dünyanın tek bir aileye dönüşeceğini ümit etmektedirler.”

TOWNSEND HARRIS, ABD
POLİTİKACISI

gemileri kadar güçlü inşa edilmemişlerdi ve silah güçleri rakiplerine yaklaşamıyordu bile. 1840'ta İngiliz fırkateynleri 74 Çin cöknünü Pearl Nehri'nde mahvettiklerinde bu ders kafalara sokuldu.

Buharlı gemiler daha etkiliydi, çünkü nehirlerde seyredebiliyorlardı. Ayrıca artık demir gövdelerle teçhiz edilmeye başlamışlar ve böylece düşman ateşine karşı daha mukavemetli olmuşlardı. Tek başına hareket ettikleri zaman bile bu gemiler çok sayıda Çin cöknünü yok edebilirdi. Böylece *Nemesis* –İngiliz Doğu Hint Kumpanyası'nın demir gövdeli 700 tonluk yandan çarklı gemisi– 11 Çin savaş cöknünü Ocak 1841'de Kanton civarında yok etti.

1842'de Amiral Sör William Parker (1781-1866) savaşı sona erdirecek ve sonucu belirleyecek bir taarruz -Nancing'e bir hücum- düzenlemeye karar verdi. Harekat Yangzi Nehri yoluyla yapılacaktı. İngiliz harp gemilerini nehir yukarı yedeklemek için Doğu Hint Kumpanyası'nın etkileyici bahriye bataryalarına da sahip buharlı gemileri çağırıldı. Bunlar bir dizi büyük kaleyi bir çırpıda yıktılar, büyük kanalı kapattılar

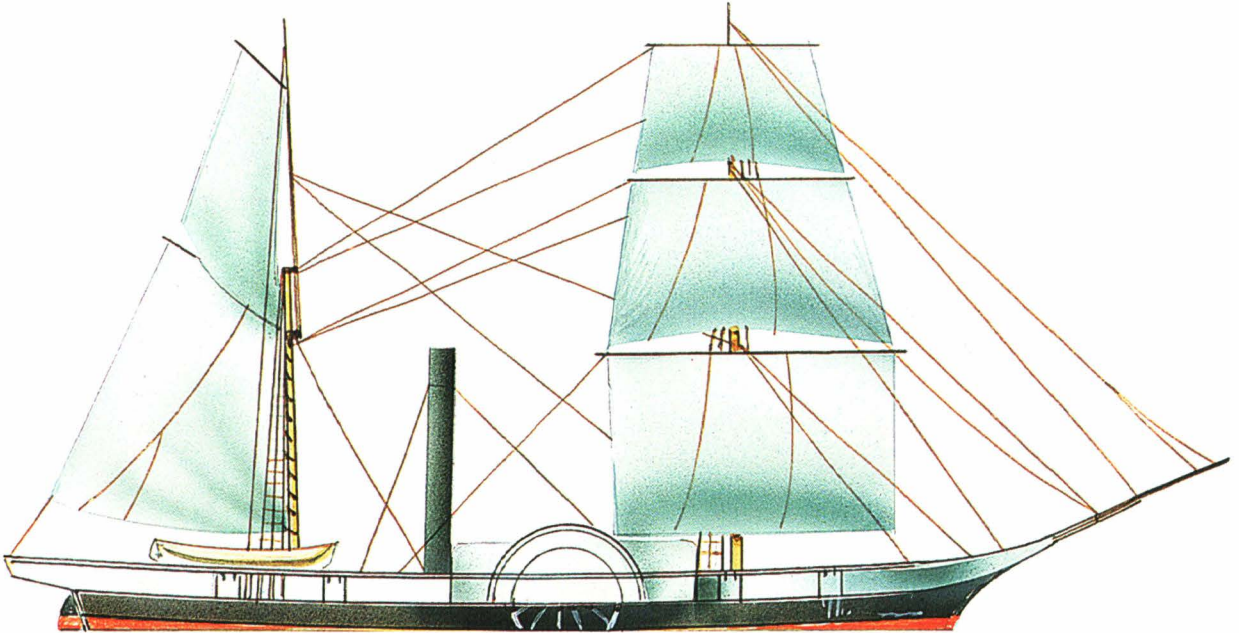
DEMİR GÖVDE. Doğu Hint Kumpanyası'nın 1839'da denize indirilen yandan çarklı demir fırkateyni *Nemesis* Okyanus aşırı gitmeye muktedir ilk demir gövdeli İngiliz savaş gemisiydi ve Birinci Afyon Savaşı'nda başrol oynamıştı.

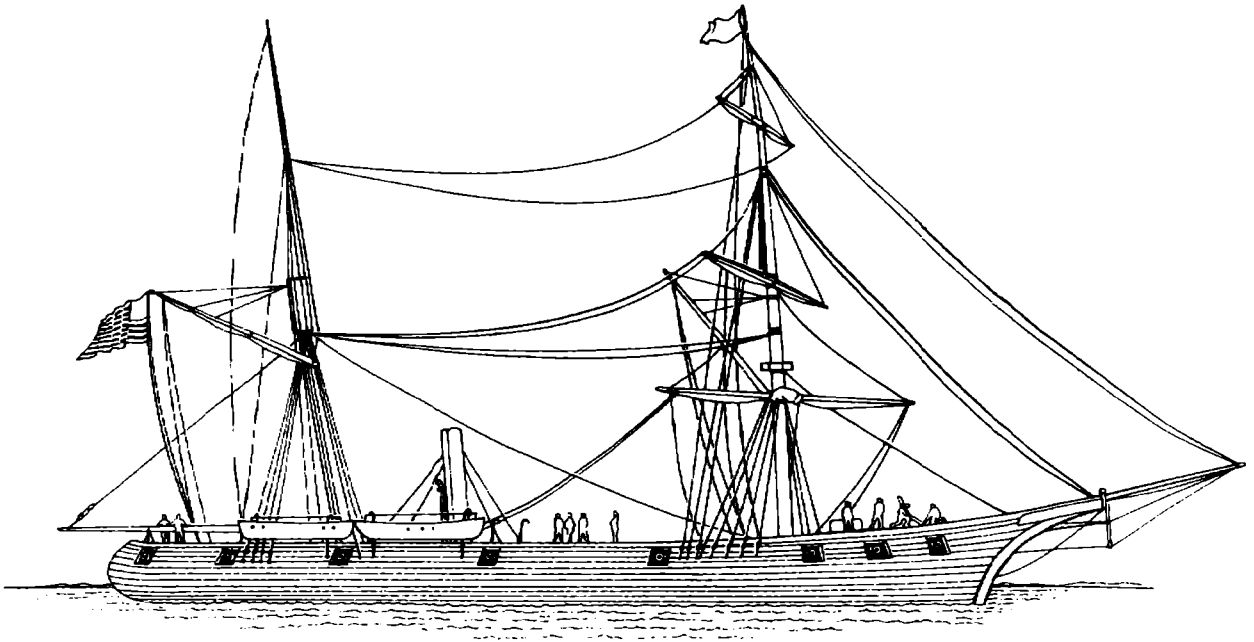
ve Çin Hükümeti yabancılara büyük ticari hürriyet tanıyan bir antlaşmayı kabul etmeden önce bizzat Nancing'i tehdit ettiler.

Meksika'da Ara Fası

Buhar gücü ayrıca modern Batılı deniz güçlerinin Meksika'yı bağımlılık ilişkisi içinde tutmasına yardımcı oldu. 27 Kasım 1838'de Amiral Baudin'in komutasındaki bir Fransız kuvveti Vera Cruz'u bombaladığında istimbolcular tarafından yedekte çekilen gemileri humbara mermileri ateşlediler. Meksikalı sahil bataryalarının bu tehdide karşı yapabilecekleri çok az şey vardı.

Dahası, Birleşik Devletler donanması, buharlı gemiyi 1846-48 Meksika-Amerika Savaşı'nda gerekli ve faydalı bir harp vasıtası olarak benimsedi. Birleşik Devletler Donanması Meksika Körfezi'ndeki Meksika limanlarını daha savaş ilan edilmeden önce ablukaya almaya hazırlandı. Tuğamiral David Conner'a (1792-1856) Vera Cruz'a saldırmak için birçok ana muharebe gemisinin yanı sıra, nehir yataklarından geçebilmek için talep ettiği sığ karinalı buharlı gemiler verildi. Bahriye Nazırı George Bancroft (1800-1891) Meksika donanmasının siparişi üzerine o sırada New York tersanesinde inşa edilen beş buharlı gemiye el koydu. Meksika hükümeti açık biçimde buhara

19. YÜZYIL ORTASINDAN TOPÇEKER. 1860'lardan tipik bir ABD zırhlı istimbotu. Buharlı gemilerin halen tam arma yelkenle donatıldıkları ve kömürden tasarruf etmek için çoğu zaman yelkenle seyrettikleri hatırla tutulmalıdır.

dayalı savunmanın gerekliliğini görmüştü, fakat nefis-i müdafaa için gereken bu gemileri edinmekte zorlanıyordu.

1847 yılında Amerikalılar, Meksika Körfezi'nde çok çeşitli büyük bir filoya sahipti. Bir kalyon, iki yelkenli fırkateyn, altı şalopa ve iki brik ile bir buharlı fırkateyn ve altı küçük buharlı gemiden müteşekkil bu filo General Winfield Scott'a 9 Mart 1847'de Vera Cruz taarruzunda eşlik etmişti. Taarruz, buhar gücü sayesinde şehre yaklaşabilen gemilerin deniz bombardımanı ile başladı. Sonra 65 filika şehirden çok uzak olmayan bir kumsala bir Amerikan ordusu çıkardı. Meksikalılar kumsalı korumaya kalkışmadılar bile. Beş saatten az sürede, Amerikan filosu 8600 adamdan fazlasını tek bir can kaybı olmaksızın karaya taşımıştı. Donanma vazifeye devam etti ve karaya ihraç edilen bahriyelilerin idaresindeki gemi topları şehri bombardıman ettiler.

Açıktı ki Meksika ikinci sınıf bir deniz gücüydü. Tüm savaş boyunca Meksika donanması Meksika Körfezi'ne tek bir gemi bile göndermedi. Meksika

tarafından görevlendirilmiş ödül avcılarının bile şansı yoktu: sadece bir tanesi bir Birleşik Devletler gemisini ele geçirebildi.

Daha İyi Bir Topçekerin İnşaata

1840'a kadar çoğu donanma buharlı gemisi, ana muharebe gemilerini limandan içeri veya dışarı yedekte çekmek yahut muhaberat amacıyla kullanılıyordu. Fakat yapım hızı ve silah gücü 1830'larda arttı. Örneğin Akka bombardımanında büyük faydası görülen *HMS Gorgon* iki adet 25.4 cm'lik (10 pusluk) ve dört adet 32 funtluk top taşıyordu. Buharla çalışan topçekerlerin gerçek gelişimi, ilk defa 1845'te bir İngiliz topçekerine yerleştirilen uskur pervane teknolojisinin kullanılması ile gerçekleşti. Bir uskur pervane, çarktan çok daha kullanışlı ve daha önemlisi, özellikle de demir gövde ile inşa edilmişse, düşman ateşine karşı daha sağlamdı. İngiliz tasarımcılar fırsatları görmüş ve küçük, sık karinalı, kıyıya yakın seyredebilecek bir harp gemisi olan *HMS Fairy*'i prototip niyetine inşa etmişlerdi.

Topçekerler faydalarını 1854-56 Kırım Savaşı esnasında kanıtladılar. İngiliz gemilerinin etkisi Fransızların, Rusların ve Amerikalıların yeni tür harp

gemilerine karşı ne kadar savunmasız olduklarını görerek kıyı savunmalarını geliştirmelerine yol açtı. Fakat Güney Amerika, Afrika ve Asya'nın büyük kısmı gerekli önlemleri almadı ve kısa sürede yeni teknolojiye karşı ne kadar savunmasız oldukları ortaya çıktı.

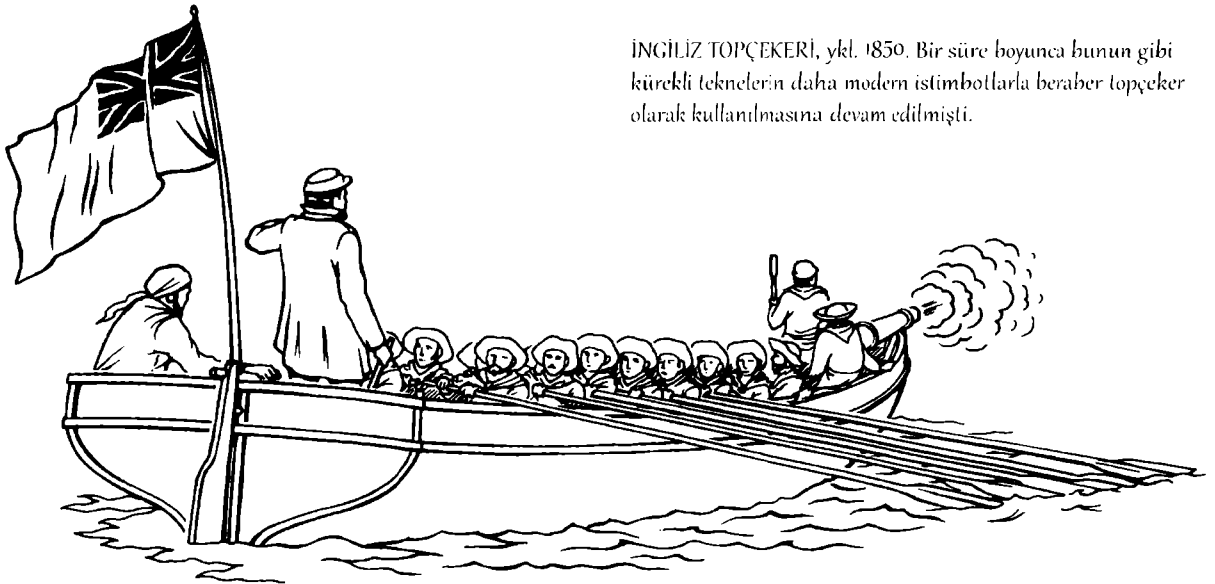
Etkili Yıldırma: Abluka Tehdidi

Hem Birinci Afyon Savaşı hem de Meksika-Amerika Savaşı'nda, Batılı donanmalar sık sık korkutucu bir iktisadi silah kullandılar: ablukaya alma. Batı tarzı küçük filolar bile bir limanı ticarete kapatabiliyordu ve dünyanın ikinci veya üçüncü sınıf güçleri buna karşılık veremiyordu.

Taarruzi ablukanın kötü şöhretli örneklerinden biri 1850'deki Don Pacifico vakası idi. Yunanistan Türklerden bağımsızlığını kazanmıştı, fakat modern bir ordu ve deniz gücü kuracak kaynaklardan yoksundu ve bu da ülkeyi Batı baskısına açık hale getiriyordu. 1847'de, David Pacifico adındaki bir Portekiz Yahudisi, Yahudi aleyhtarı bir ayaklanmada maddi zarara uğradı. Yunan Hükümeti zararını tazmin etmeyi reddetti, fakat onun bir kozu vardı: İngiliz pasaportu taşıyordu. Pacifico şikayetini İngiliz parlamentosuna taşıdı ve 1850'de Kraliyet Donanması Atina'nın Pire Limanı'nı iki ay boyunca, Yunan Hükümeti durumu düzeltene dek, ablukaya

aldı. Don Pacifico vakası aşırı bir örnektir, fakat böyle ablukalar on dokuzuncu yüzyıldaki sömürge politikasının sık görülen unsurlarıydı. Filodaki gemiler nadiren bir top attığı halde abluka sömürgeci savaşların en etkin araçlarından biriydi.

Fakat belirtilmesi gerekir ki, teknolojik üstünlük bile insani hataları engelleyemez. Bu konuda ibretlik bir vaka 1865'te Haiti Adası'ndaki İngiliz menfaatlerini korumak üzere gönderilen *Bulldog* isimli İngiliz çarklı şalopasının başına gelenlerdir. *Bulldog*'un kumandanının düşman partiler arasına girmesine sert tepki gösteren isyancı reisi İngiliz konsolosluğuna saldırarak buradaki birçok sığınmacıyı öldürmüştü. Geminin kaptanı Deniz Yarbay Wake bunun üzerine verdiği bir ultimatoma tatminkar bir yanıt alamayınca isyancılar tarafından tutulan bir kaleyi 23 Ekim 1865'te bombaladı. Fakat limanın haritası kötü çizilmişti ve yarbay belki de koşullara göre fazla küstahtı. *Bulldog* kıyıda tüfek menzili dahilinde kayalara çarptı. Karaya oturmuş ve sarılmış haldeki gemi topraklarını ve yetenekli topçularını etkili biçimde kullanarak kalenin cephaneliğini şanslı bir atış sonucu tutuşturmanın yanı sıra asi *Valorogue* gemisini ve bir başka tekneyi batırdı. Bir Amerikan harp gemisi *Bulldog*'u açığa çekmeye çalıştı, fakat başarısız oldu. Sonunda, Amerikalılar kurtulanları

İNGİLİZ TOPÇEKERİ, ykl. 1850. Bir süre boyunca bunun gibi kürekli teknelerin daha modern istimbottlarla beraber topçeker olarak kullanılmasına devam edilmisti.

güvenli bir yere taşımaya yardım ederken, yarbay gemisini ateşe verdi.

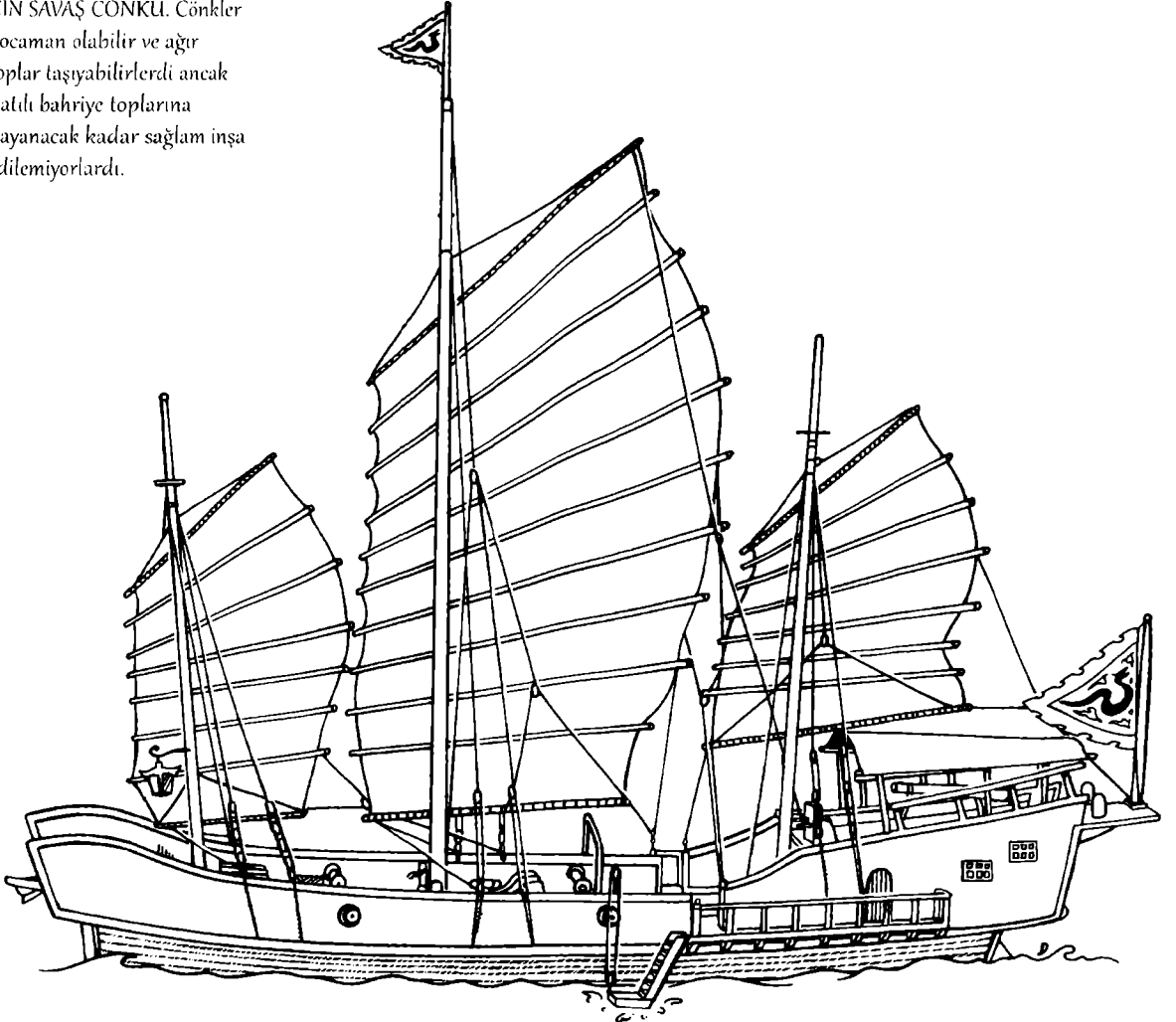
İkinci Afyon Savaşı: Fatşan Çayı, 1857

Batılı güçlerin limanları kapatmaktan ziyade açmaya gayret ettikleri Çin'de abluka daha etkisizdi. Çin'i Avrupa ticaretini –Avrupa koşullarıyla- kabul etmeye zorlamak amacı Birinci Afyon Savaşı'nda gerçekleşmiş gibi görünüyordu. Fakat Batılılar daha da lehlerine koşullar istediklerinden çatışma yenilendi. İngiltere ve Çin arasında savaşın kıvılcımları, yine İngiliz korumasında olduğunu iddia eden fakat bu sefer sadece sallantılı kanıtı olan birileri tarafından çakıldı. 1856'da Çin yetkilileri açıkça kaçakçılıkla

ilgisi olan Çinlilere ait bir gemi olan *Arrow*'u bordaladılar. Tutuklanan 12 Çinli dokunulmazlıkları olduğunu iddia etti, çünkü gemide İngiliz bayrağı dalgalanıyordu ve Çin yetkilileri eylemleriyle bu bayrağa hakaret etmişlerdi. Bir hücum planlayan İngiltere'ye kısa süre sonra Fransa da (bir Fransız misyonerin idamı üzerine) katıldı. İkinci Afyon Savaşı (1856-60) büyük ölçüde İngiliz ve Fransız donanmalarının Çinli düşmanlarıyla aralarında gerçekleşen düzensiz bir dizi çatışmadan ibaretti.

1857'de topçekerlerin gelmesini bekleyen Müttefik donanması kıyı kalelerine saldırılar düzenleyerek savaşı başlattı. Çinlilerin yine büyük bir filosu vardı, fakat bu Batılı harp gemileriyle eşit

ÇİN SAVAŞ CÖNKÜ. Cönkler kocaman olabilir ve ağır toplar taşıyabilirlerdi ancak Batılı bahriye toplarına dayanacak kadar sağlam inşa edilemiyorlardı.

koşullarla karşılaşabilecek gibi değildi. Onun yerine Çinliler Müttefik harp gemilerine ateş sallarıyla başarısız hücumlar yaptılar.

800'den fazla savaş gemisinden ibaret asıl Çin filosu, nehrin 5 km (3 mil) yukarısındaki Fatşan Çayı'nda mevki aldı. 20 tekne ise 6.4 km (4 mil) nehir yukarı gönderilmişti. İngiliz komutan Amiral Sör Michael Seymour (1840-1904) 1 Haziran 1857'de nehrin yukarısına denizciler ve bahriye silahendazları dolu filikaları çeken dört topçeker ve iki kiralanmış buharlı gemi götürdü. Seymour nehir kenarındaki bir kaleye hücum etmek için durdu ve Komodor Henry Keppel'i (1809-1904) Çin filosunun üzerine gönderdi.

Keppel'in ufak birliği düşman mevkiine vardığında Çinliler direndiler ve topçekerlere ateş ettiler; Keppel'in gemileri de neredeyse aynı anda nehrin çamur bankına tehlikeli biçimde saplandılar. Fakat komodor filikalarını ileri sürdü ve Çin gemilerinin heyecanla İngiliz denizcilerin üzerine ateş açmaları mahvolmalarına sebep oldu. Topçuları yeniden silahlarını doldurana dek filikalar Çin gemilerinin ilk sırasına kadar gelip rampa ettiler. Çinli mürettebat gemilerini savunmak yerine canlarını kurtarmak için suya atladı.

Keppel Çin gemisi filosunun yakılmasını emretti ve kalan 20 tekneye doğru nehir yukarı devam etti –bu, İngilizleri hem ateş gücü, hem mürettebat hacmi bakımından aşan bir kuvvetti. Çinliler bir tuzak kurmuşlardı. Gemileri sığınan arkasına demirlenmişti ve İngiliz botları orada, Çin mevkiine 366 m (1200 ayak) mesafede çakılıp kalmıştı. Çinliler ateşe başladılar. Keppel, hızlı şekilde geri çekildi, fakat daha sonra akıntı arttığına ikinci bir saldırı düzenledi. Çinliler yine gemilerinden kaçtılar.

Fatşan Çayı'ndaki İngiliz birliklerinde 13 ölü, 44 yaralı vardı; Çin'in insan kaybı muhtemelen çok da yüksek değildi, çünkü mevkiilerini tutmamışlardı. Fakat 800'den fazla teknelerini kaybetmek Çinlilerin saygınlığına büyük bir darbe vurmuştu. Böyle büyük

ÇİN TİCARET CÖNKÜ, ykl. 1900. Bunun gibi yelkenle hareket eden küçük tekneler, savaşta ve barışta, arka planda görülen Avrupa tarzı gemiler tarafından devre dışı bırakılmışlardı.

bir birliğe karşı bu zaferin gerçekleşmesi birçok sebeple açıklanır. Öncelikle, İngiliz denizcileri sığ karinalı vapurlarla düşmana ulaşmayı başarmışlardı. Diğer belirleyici bir sebep disiplindi. Fatşan Çayı'ndaki filotilla bir yüzyıldan fazla süredir Kraliyet Donanması'nda gelişen profesyonelliğin ürünüydü. Mürettebat güverteden ateş etmek, kürek çekmek ve beraberce rampa etmek üzere talim görmüştü. Buna karşılık düşük maneviyatlı Çin güçleri ise, talimden ve savaşma isteğinden yoksundu.

Amiral Seymour 28 Aralık 1857'de yaklaşık 30 gemiyle Kanton'u topa tuttu, ardından askerler karaya çıktı ve şehri aldılar. İngilizlerin ve Fransızların amacı, Çin yönetimini yabancı elçilerle görüşerek yeni bir antlaşma imzalamaya zorlamaktı. İngiliz elçisi Lord Elgin (1811-1863) Kanton alındıktan sonra

müzakerelerde bulunmak istedi fakat görmezden gelindi. Bunun üzerine Şangay'a gitti ve taleplerini yineledi. Ardından Elgin'in askerî danışmanları, başkente yaklaşmayı engelleyen Peyiho Nehri'nden yukarı seyrederek elçiyi zor kuvvetiyle Beyicing'e götürmek için bir plan yaptılar.

Çin birlikleri Elgin ve refakatçilerinin Peyiho'ya bir saldırı planladıklarını önceden öğrenmişlerdi, dolayısıyla nehrin ağzındaki Taku Kalesi'ni güçlendirdiler ve nehir kenarında açıkta kalan her yere bambu kazıklar yerleştirdiler. Seyrüsefere müsait kanal sadece 180 m (600 ayak) genişliğinde olduğundan müdafiler herhangi bir düşman gemisini batırabilecekleri konusunda kendilerine güveniyor olmalıydılar. Fakat İngiliz topçekerler gelip işe koyulduklarında durum değişti. Çinliler, mürettebatın halatları kıydan çekerek idare ettiği burlotalarla topçekerleri tahrip etmeye çalıştılar fakat bu düzenek bozulana dek İngilizler halat çekicilerine ateş ettiler. Sonra, karaya çıkan müfrezeler nehir kalelerini birer birer aldılar. Topçekerler nehri kapayan Çin cönklerinden bariyeri yıktılar ve Lord Elgin'i kendileriyle buluşması için çağırarak nehir yukarı ilerlediler.

Barbar elçinin Beyicing'e ilerlemesi gibi korkunç bir durumla karşılaşan Çin, 26 Haziran 1858'de Tiencin'de bir antlaşma imzaladı. Fakat antlaşmanın koşullarından biri, imzalandıktan sonra bir yıl içerisinde Pekin'de onaylanmasıydı. Çin yetkilileri bir dizi oyalama taktiğine başladılar ve Müttefikler kısa süre içerisinde Çin'i Avrupa'nın karşı konulmaz gücüyle etkilemek için yeni bir deniz gücü gösterisi yapmak mecburiyetinde olduklarını anladılar.

Peyiho Nehri Yenilgisi

Tuğamiral Sör James Hope (1808-1881) kumandayı Nisan 1859'da alarak, Peyiho Nehri'nin ağzını zorlamaya doğru yola koyuldu. Fakat kaleler önceki yılın utanç verici olaylarından sonra güçlendirilmiş ve üç adet kazıklı bariyer nehri kapatmıştı. Daha büyük İngiliz gemileri sığlık nedeniyle belli mesafede

TAKU KALELERİ. 21 Ağustos 1860'taki başarılı İngiliz-Fransız taarruzunun ardından kalelerden birinin hali. Bu kaleleri savunan Çinli piyadelerin cesareti ve dayanıklılığı sömürgeciler tarafından övülmüştü.

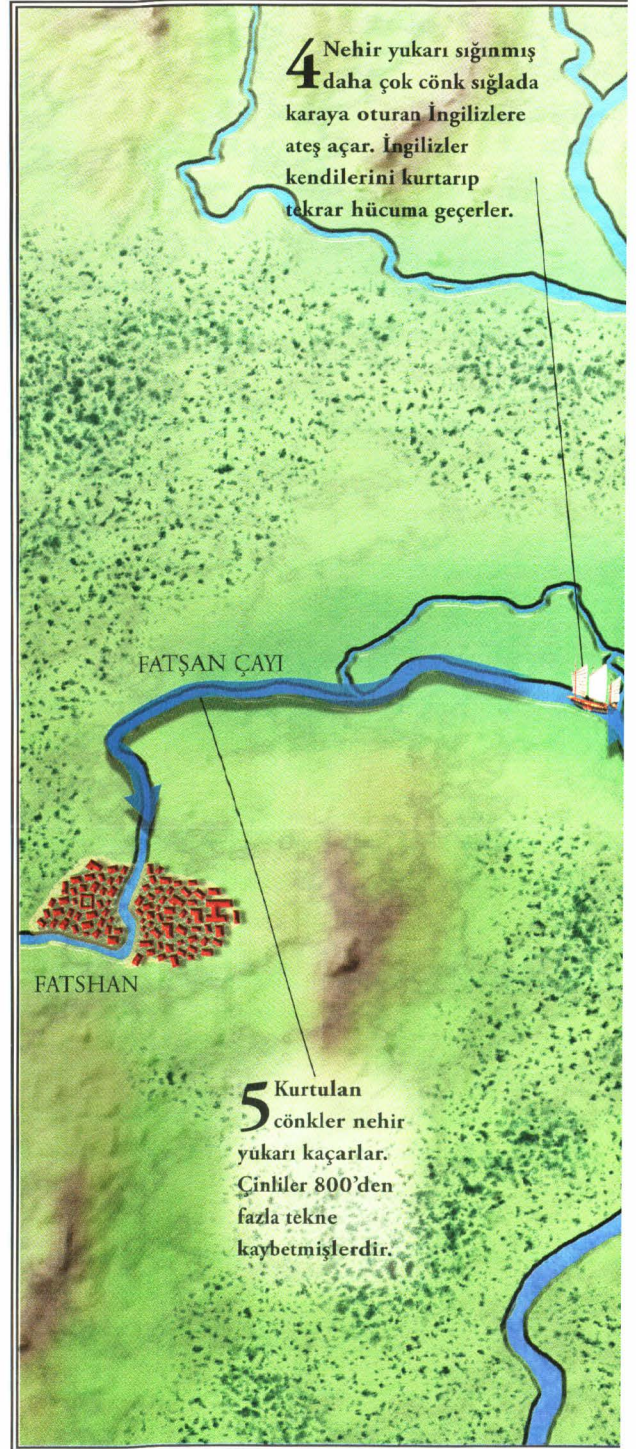
Fatşan Çayı Muharebesi

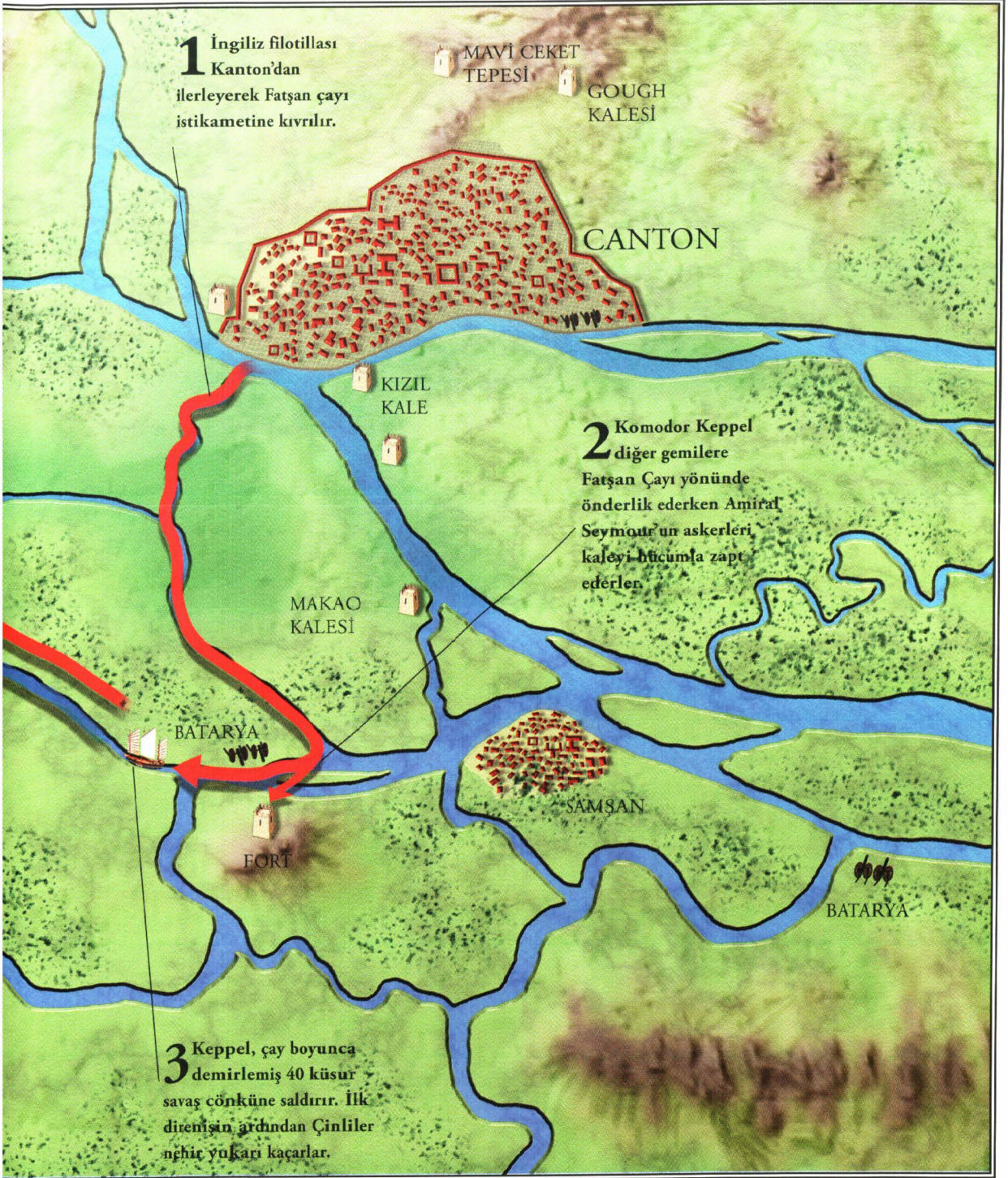
1857

Dört topçeker ve iki kiralanmış vapurdan müteşekkil bir İngiliz kuvveti, bir filika filotillasını büyük sayıda Çin cönkünün demirlediği Fatşan Çayı'na doğru 5 km (3 mil) nehir yukarı yedekte çekti. İngiliz komutan Amiral Sör Michael Seymour güney kıyısındaki kaleyi bir piyade kuvvetiyle alırken Komodor Henry Keppel ileri seyretti. Çin gemileri akarsu boyunca demirlemiş vaziyette mevkilerini korudular. Kızgın bir ateş teatisi vuku bulurken topçekerler çamur banklarına oturdular ama filikalar ileri devam ederek Çinliler toplarını doldurmadan önce cönklerle rampa ettiler. Keppel Çin teknelerini ateşe verdikten sonra nehir yukarı seyretti. İki İngiliz topçekerinin bir diğer cönk kuvvetinden 366 m (1200 ayak) mesafede yine çamura oturması, geri çekilip sular yükselince tekrar saldırılarına neden oldu. Tekrarlanan İngiliz hücumları karşısında kalan Çin gemileri nehir yukarı Fatşan Köyü'ne doğru kaçtılar.

1857'de İngilizler Kanton'a hakimdi. Ancak iç suyollarından bir labirent Çinlilerin kolaylıkla İngiliz mevzilerini taciz edebilmesini sağladığından Çin filosuna bir saldırı elzem olmuştu.

durmak zorunda kalıyordu. Hope topçekerlerini içeri gönderdiğinde, kendilerine bırakılmış dar kanalda manevra yapmanın, özellikle de ağır Çin ateşi altında, imkansız olduğunu görmüşler ve Çin ateşinin İngiliz topçularının kara mevkillerinden atışları kadar isabetli olduğunu fark etmişlerdi. Bu tehdide karşılık, Hope'un gönderdiği çıkarma birlikleri çamura saplandılar. Kaleler sağlam kaldı ve kalın toprak duvarları İngiliz mermilerini adeta emdi. Sonunda İngilizler 89 ölü ve 345 yaralı zayıyla geri çekildiler.

1859'daki Taku Kalesi muharebesi Avrupalıların donanma üstünlüklerine rağmen her zaman kazanmadığı gerçeğine etkileyici bir kanıt oldu. Hope'un Taku Kaleleri'ne aceleci taarruzunun gösterdiği üzre; kararlı bir düşmana karşı başarı kazanmak, teknolojik üstünlüğün yanı sıra dikkatle plan kurmayı ve organize olmayı gerektiriyordu. Fakat Çinliler çok da uzun süre sevinemediler zira 1860'ta Taku Kaleleri'ne ilerleyen daha büyük bir İngiliz-Fransız gücü eş zamanlı kara ve nehir saldırısı sayesinde bunları 21 Ağustos 1860'ta aldı. Lord Elgin Beyicing'e ulaştı ve amaçladığı anlaşmayı kazandı.

Çin hükümeti denizdeki teknoloji dezavantajından şüphesiz haberdar olduğu gibi Batı tarzı gemileri ve bahriye talimini benimsemek için de kaynakları bulunuyordu. Sahip bulunmadığı şey, birkaç istisna haricinde, bunu gerçekleştirmek için siyasi irade idi. Çin, Tayping ve Niyen isyanlarını bastırmak için işe yarayan bir topçeker inşa etmişti. Fakat bahri bakımından en büyük Batılılaşma atılımı 1862'de Vampir Filo'nun yaratılmasıydı. Aynı yıl, saltanat

vekili Prens Kung (1833-1898) Çin Denizi'ndeki korsanlarla savaşmak için Batılıları kiralamıştı. İmparatorluk hükümeti İngiltere'den kayda değer bir Avrupalı deniz kuvveti –dört şalopa, iki topçeker ve ikmal gemisi olacak bir vapur- satın almıştı. Bu birlik, 1863'te Hong Kong'a vardı ve Kraliyet Donanması'ndan Çin amirali olarak müfrez görevde çalışan Yüzbaşı Sherard Osborn'un (1822-1875) kumandasına verildi. Fakat, Osborn kendisini sadece Çin imparatorluk hükümetinin emrinde saydığından, neredeyse anında sorunlar çıkmaya başladı. Oysa yerel soylular bu kazançlı kaynağın kontrolü için yarışıyorlardı. Filo kısa süre sonra lağvedildi, çünkü saltanat vekili, hükümet kendi çöküşüne ilerlerken, gemileri hırslı ve ahlaksız ellerden koruyamadı.

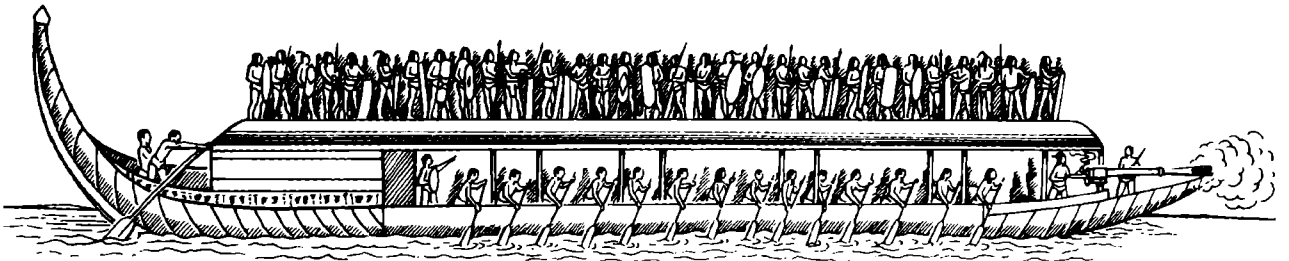
Korsanlığa Karşı Dünya Savaşı

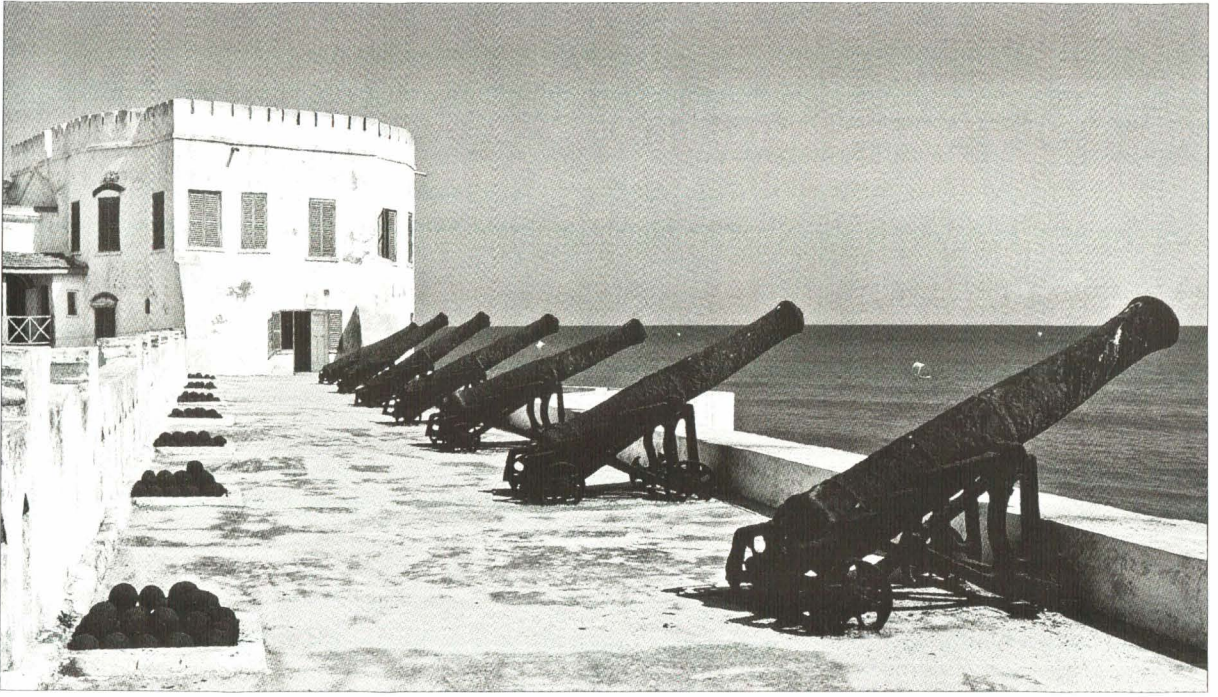
Garp Ocakları vakasında gördüğümüz gibi, batının ileri teknoloji donanmaları on dokuzuncu yüzyılda deniz haydutluğuna artık izin vermeyecekti. Pek çok bölgede ticari gemilerinin yağmalanması Akdeniz'den Malezya'ya yüzyıllardır hayatın parçası olmuştu.

Korsan gemileri genellikle hıza ve düşmana rampa etmek amaçlı kalabalık mürettebata dayalı hafif teknelerdi. Bu korsanlar büyük ateş gücüne sahip bir Batı gemisi ve bunun iyi eğitim almış mürettebatına saldırmayacak kadar akıllıydı. Dolayısıyla Batılı deniz güçleri, özellikle de İngiliz donanması, nehir yukarı, tehlikeli kıyılar boyunca ve rüzgara karşı düşmanlarının izini sürmek zorunda kalıyorlardı. Elbette yine vapurlar vazgeçilmez bir unsurdur.

Korsanlık, on dokuzuncu yüzyılın ortasında Malay Takımadası'nda yaygındı. Bölgede ticaretin büyük kısmı nehirlerle dayanıyordu ve kıyıları gözetecek merkezi bir yönetim bulunmuyordu. İngiliz deniz siyaseti karşılaştıkları yerde korsanlara saldırma politikası güdüyordu. 1820'lerin sonunda,

DYAK SAVAŞ PRAHUSU. Bu hafif ve süratli gemiler düşman gemilerine rampa etmek için hızlarına ve kalabalık mürettebatlarına güvenen korsanlar tarafından Kuzey Borneo kıyılarında yoğun biçimde kullanılmışlardı.

CAPE COAST KALESİ, GANA. Altın Sahili'nde stratejik bir mevkii işgal eden bu kale yüzyıllar boyu okyanus aşırı köle ticaretinin önemli bir merkezi olmuştur.

bir Kraliyet Donanması filosu Perak kıyısında korsanlarla savaştığında deniz nakliyatını savunmanın yanında bölgedeki İngiliz menfaatlerini de artırdı ve İngiliz denizcilerine kıymetli bir savaş tecrübesi sağladı. 1831'de ve sonradan 1838'de İngilizler, gerçek bir korsan tehdidinden ziyade, bölgede nüfuzlarını arttırmak adına Keda sultanlığına saldıran sözde korsanlarla savaştı. Korsanlarla savaşmak şüphesiz İngilizlerin etki alanını Penang, Singapur ve Melaka'daki yerleşim yerlerinin ötesinde genişletmelerine yaradı.

Çoğu zaman bu tür korsan avcılığı teşebbüsleri, kaptanların müdahale ihtiyacını fark edip buna uygun hareket etmeleriyle neredeyse tesadüfi gerçekleşiyordu. Malaya'da bu tür seferlerin büyük kısmı, on dokuzuncu yüzyılın en ilginç maceraperestlerinden biri olan ve 1841'de Sarawak mihracesi ilan edilen James Brooke'un (1803-1868) isteği üzerine gerçekleşiyordu. Brooke korsanlara karşı kendi Malezya yelkenlilerini idare eden yerel birliklerini kullanarak savaş başlatıyordu. Fakat

mümkün olduğu zamanlarda, Brooke civardaki harp gemilerini, özellikle de 1843-1849 yılları arasında bölgede konuşlandırılmış *HMS Dido*'yu çağırıyordu.

Yelkenli gemiler, ister Güney Çin Denizi'nde ister İngilizlerin 1830'da Kasımi Araplarının korsan faaliyetlerini durdurmak için müdahale ettiği Basra Körfezi'nde olsun korsanlara karşı kayda değer şekilde başarı gösteriyordu. Fakat korsan çeteleri için şalopa veya fırkateynin yaklaşamayacağı nehir yukarı veya sığ noktalara sığınmak çok kolaydı. İş bitirmek için Kraliyet Donanması yavaş yavaş buharla çalışan topçekerleri devreye soktu. Güney Çin kıyısındaki korsan faaliyetleri, topçekerlerin korsan inlerine girmesiyle giderek sona erdirildi.

Buna rağmen Batılı donanma güçleri hiçbir zaman ticaret gemilerine yapılan saldırıları tamamen durduramadı. Mihrace Brooke bu problemi 1863 yılının Mart ayında sekiz teknelik bir filo Sarawak'ta başarısız bir korsan avı yaptığında şöyle özetledi: "Onlar sivrisinekleri kovalayan bir fil sürüsü gibiydiler." Fakat İngilizler, *Pax Britannica* prensibine, bu fikir uyarınca denizlerde barışı koruyan Kraliyet Donanması'nın başarıları ile geçerlilik kazandırmakta başarılı oldular.

KOMODOR PERRY. Burada tören üniformasıyla görülen Matthew C. Perry en çok Japonya'yı batıya açılmaya zorlamasıyla hatırlanır.

Köleliğe Karşı Savaş

Buharlı gemiler ayrıca Kraliyet Donanması'nın her şeyden çok savaştığı köle ticaretini ortadan kaldırmak için yaptığı teşebbüslerde de elzem olduklarını gösterdiler. İngiltere köle ticaretini 1807'de yasaklamıştı fakat bu oldukça kârlı bir ticaretti ve tüccarlar çarçabuk, yelkenli savaş gemilerinin çoğunu süratle geçebilecek zarif ve hızlı tekneler donattılar. Köle gemilerini yasadışı ticaretlerine dair kanıtlarla yakalamanın tek yolu onları Afrika kıyısında tutuklamaktı, bu kıyı şeridi zor iklim koşullarına ve küçük, tuhaf limanlara sahipti. Bu kıyıda kullanılan Buharlı gemiler, İngiliz kuvvetleri için en etkili araç oldular.

On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında, İngiltere'nin en önemli faal donanma gücü özellikle köle ticaretiyle savaşılabilmek için Batı Afrika'da konumlandırılmıştı. Bir filo, köle gemisi ele geçirdiğinde erkek ve kadınları azad ediyor ve İngiltere sömürgesi olan Sierra Leone içindeki Freetown'a götürüyordu. Köleciler ayrıca Hint Okyanusu ve Doğu Asya'da da konuşlanmıştı. Bir örnek vermek gerekirse, 1821 ve 1823 yılları arasında *HMS Menai* fırkateyni Mauritius'taki üssünden köle tacirlerine saldırmıştı.

1850'lerde Önlüyor Filo, genellikle kıyıya yakın devriye geziyordu ki bu taktik buhar gücü sayesinde gerçekleştiriliyordu ve denizciler arasında sarıhumma hastalığından ölüm oranı yüksek olsa bile gerekliydi. Önlüyor Filo sadece Avrupalı köle simsarlarına karşı değil, ayrıca bu ticaretle uğraşan yerel yöneticilere karşı da hareket ediyordu. En önemlisi 1851 yılında şimdi Nijerya'da bulunan Lagos'a düzenlenen saldırı idi. Yoruba kralları artan İngiliz tenkidine rağmen yüzyıllardır büyük çapta köle ticaretiyle uğraşıyorlardı. 1851'de İngiliz Hükümeti köle ticaretinin yasaklanmasını isteyen bir taht adayını

Lagos hükümdarına karşı destekledi. İngiliz desteği kazanılmaya değerdi: Büyük bir İngiliz filosu limanı bombardımana tutarak büyük kısmını harap etti ve sözkonusu adayın tahta çıkmasını sağladı. İngiliz buharlı gemisi *Penelope* bombardımanında anahtar bir rol oynadı. İngiltere 1861'de Lagos'u İngiliz sömürgesi olarak topraklarına ilave etti ve şimdi Nijerya olan kalan kısmını 1887'de kuşatarak devam etti.

Dünyayı Batı Ticaretine Açmak

Dünyanın birçok bölgesi Batı ticaretini kucaklarken, bazı ülkeler limanlarını sömürgeci güçlere açmakta isteksizdi ya da en azından Batılılara göre durum böyleydi. Bu yüzden 1826'dan itibaren

Birleşik Devletler gemileri (başarılı) bir çabayla, hükümdarların gözünü korkutarak Amerikalı tüccarlara kapsamlı kapitülasyonlar vermelerini sağlamak amacıyla Hawaii'ye gönderildi. Özellikle İngiltere, topçekerler göndererek tüccarlarına özel muamele etmeye mecbur bırakmayı adet edinmişti. Öyle ki Başbakan Palmerston'un (1784-1865) haritada topçekerlerinin gönderildiği yerleri bulamaması alay konusu olmuştu. Fakat en etkin müdahalelerden bir tanesi Amerikalıların liderliğinde gerçekleşmişti: Japonya'nın dışa açılması.

Japon hükümeti on yedinci yüzyıldan beri Batı etkisinden neredeyse tamamen izole bir siyaset uyguluyordu. Fakat Birinci Afyon Savaşı Çin gibi büyük bir gücün bile bir ticaret anlaşmasına zorlanabileceğini gösterince, Batılı spekülörler Japon pazarından elde edebilecekleri çıkarların hayalini kurmaya başladılar. Ayrıca, Asya'yla ticaret yoğunlaştığından Japonya kıyılarında kazaya uğrayan

denizcilerin tedavisi de tartışmalı bir mesele haline gelmişti. Dolayısıyla Birleşik Devletler Hükümeti, o istese de istemese de, Japonya ile bir anlaşma yapılması gerektiğine kanaat getirdi. Matthew C. Perry (1794-1858) 1852'de Birleşik Devletler Doğu Hint filosu tuğamirali olarak atandı ve Japonya'yı kazazede Amerikalıların iyi tedavi edileceğini garantileyen bir anlaşma ile ticarete açma görevi verildi. Perry ancak kendini koruma amaçlı güç kullanacağı yönünde kesin emir almıştı, fakat ciddi şekilde donatılmış bir filo açıkça Japonya'yı Birleşik Devletler'in gücü ve büyüklüğüyle etkilemek üzere planlanmıştı. Perry'nin kuvveti Edo Körfezi'ne (şimdiki Tokyo) Temmuz 1853'te vardı ve Japonlar beklenildiği üzere etkilendiler. Gerçekten de özellikle de buharlı fırkateynler *Mississippi* ve *Susquehanna*'dan etkilenmişler ve bunlara "kara gemi" adını vermişlerdi. Perry mesajını ilette ve döndü, Japon yönetimine bu sayede seçenekleri düşünmek için vakit tanıyordu. Amerikalılar Mart 1854'te döndükleri zaman, Japon hükümeti Kanagawa Antlaşması'nı imzalamaya hazır, dolayısıyla Japonlar Amerikan taleplerine razı geliyorlardı.

Japonya'nın açılma öyküsü genellikle bu noktada biter, fakat aslında Japonların Batı ile ticaret ortağı

ABD TOPÇEKERLERİ 1846'da, Meksika'da Tabasco Nehri'nden yukarı çıkıyorlar. Komodor Perry, ABD Anavatan Filosu'nun Meksika Körfezi'ndeki temel Meksika limanlarını ablukaya alma teşebbüslerinin bir parçası olarak, Tabasco nehrinin yukarılarına yaptığı bir huruç ile ün kazanmıştı.

olarak kaderlerini kabullenmeleri on yıl aldı ve bu, oldukça kayda değer bir zorlama gerektirdi. 15 Ağustos 1863'te, bir İngiliz filotillası itaate mecbur bırakmak için Kagoşima'yı bombaladı. Bu çatışma, durumu sonuca bağlayamadı. Burada İngiliz donanmasının en yeni teknolojisi olan kuyruktan dolma Armstrong topları ilk kez kullanılmıştı fakat muharebede bu topların bir çoğu kaza yapınca Kraliyet Donanması ağızdan dolma toplara sonraki 15 yıl boyunca geri döndü ve Japonya sorunu çözülmemiş vaziyette kaldı.

Fakat sonraki yıl müttefik bir İngiliz, Fransız, Hollanda ve Amerikan donanması bu işi tamamına erdirdi. Nagato Prensi, Şimonoseki Boğazı'nı güçlü bataryalara sahip bir dizi kıyı kalesiyle kapatmıştı. Müttefik güçlerin 18 gemisi kalelere dikkatle ayarlanmış saldırılar düzenledi. 5-8 Eylül 1864'te, 4 günlük bir süreçte sırayla kalelere ilerlediler ve her birini Japon savunmacıların karşılık verebileceğinden çok daha isabetli ve yıkıcı olan ağır bir bombardımanla yumuşattılar. Her bir garnizonun cesareti kırıldığında

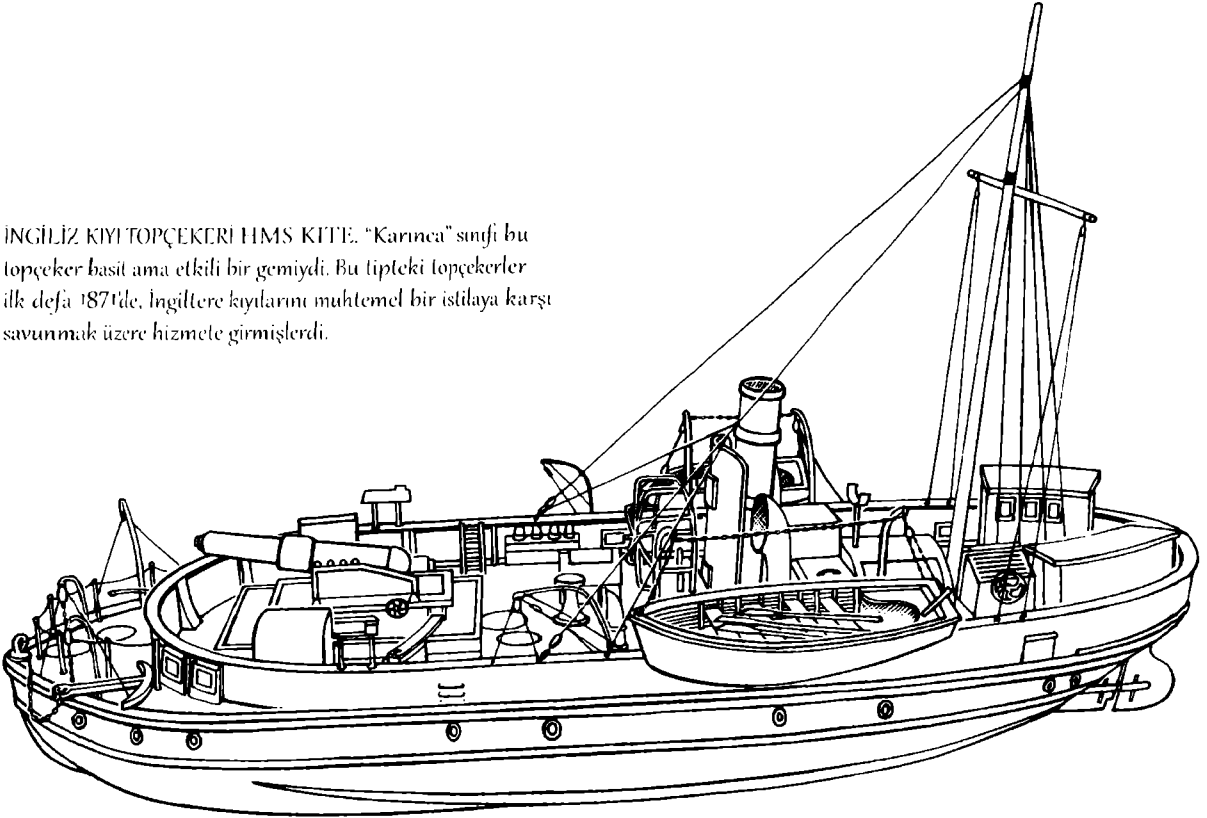
veya kaçtığında ise, silahendazlar ve denizciler karaya çıkarak buldukları topları tikiyor veya el koyuyordu. Tamamıyla başarılı olan Şimonoseki Boğazı çıkarması Japonya'nın ticarete açılmasının son aşamasıydı.

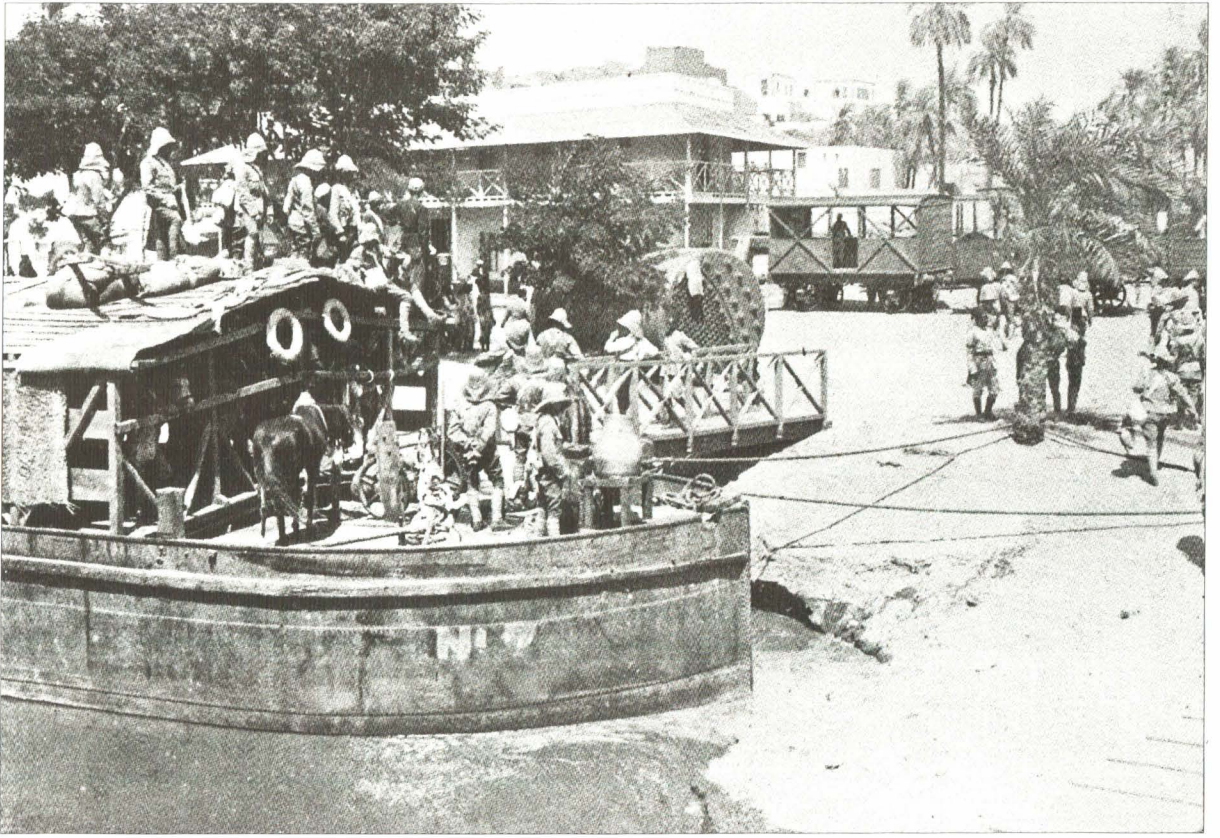
Nehir Yukarı

1824-26 Birinci Burma Savaşı kadar eski bir tarihten beri gemileri nehir yukarı sürmek sömürge savaşlarının temel bir unsuruydu. Burma vakasında, İngiliz deniz gücü tek bir buharlı gemiye, Doğu Hint Kumpanyası'nın *Diana* isimli gemisine sahipti. Bu, 100 tonluk ve 45 kilovatlık (60 beygircü) makinesi olan bir çarklı römorkör idi. Değerini kanıtlayan *Diana*'nın topları bir dizi Burma harp gemisini harap etmişti. Daha önemlisi, İngiliz gemilerini İravadi Nehri'nden Mandalay'a çekiyordu ve bu sayede bir donanma tugayı için hem ateş gücü hem de asker sağlıyordu.

Sevk gücü için kullanılan bir römorkörle bile, geniş karinalı ahşap yelkenli gemiler nehir yukarı

İNGİLİZ KIYI TOPÇEKERİ HMS KITE. "Karıncı" sınıfı bu topçeker basit ama etkili bir gemiydi. Bu tipteki topçekerler ilk defa 1871'de, İngiltere kıyılarını muhtemel bir istilaya karşı savunmak üzere hizmete girmişlerdi.

seyirde zorlanıyordu. Bu yüzden 1835-42 İkinci Seminol Savaşı'nda, Birleşik Devletler güçleri merkezi Florida nehirlerinde altı düz olan Mackinaw botlarını kullanıyordu. Bu ufak, kürekli teknelerin her biri sadece 20 adam taşıyabiliyordu, fakat bu harekatta Florida bataklıklarında hareket kabiliyeti sağlanabilmesi bakımından yeterliydi. Amerikan birlikleri ayrıca daha büyük nehirlerde vapurlar kullanıyordu. Buharlı gemilerin karinası ahşap okyanus gemilerinden daha sığ idi ve giderek artan oranda demirden yapılıyorlardı; böylece karaya otursalar bile ciddi hasar görmüyorlardı. 1850'lerde bu gelişmiş tür buhar güçlü topçekerler kullanılmaya başlanır başlanmaz, Avrupalıları ve Amerikalıları durdurmak imkansız hale geldi.

Asya geniş nehir ağı yüzünden saldırıya maruz kaldı. İngilizlerin Çin nehirlerini nasıl kullandığını ve Çinlilerin kendilerini bu yeni tehditten korumakta nasıl zorlandıklarını önceden gördük. 1850'lerde başlayan ve daha uzun süren bir teşebbüste, Ruslar Amur Nehri boyunca topçekerlerle ilerleyerek Orta

İNGİLİZ NEHİR TOPÇEKERİ. Bu tekne 1890'larda Doğu Sudan'da asker taşımaktadır. Topçekerler Afrika'nın tehlikeli topraklarından askerleri geçirerek ve verimli bir ikmal vasıtası olarak vazgeçilmez bir rol oynamışlardır.

Asya'ya ulaştı. 1860'larda, Fransızlar bile Mekong Nehri'nden yukarıya ilerleyerek ve yanlış şekilde bu rotanın onları Güney Çin'e götüreceğini düşünerek Vietnam'ı işgal etmeye teşebbüs ettiler.

Nehirlerin sömürgecilik dönemindeki en istikrarlı ve kayda değer kullanımı, Afrika kıtasının büyük kısmının gitgide kuşatılması hareketidir. "Afrika Yağması"nın en büyük zorluğu, Avrupalı gözlerle neredeyse geçilmez görünen yollardan iç kısımlara ilerlemek idi. Avrupalılar Afrika sıcağına veya hastalıklarına alışık olmadıkları halde nehirler bir çözüm sunuyorlardı.

Batı Afrika

Batı Afrika ticaretten ziyade Avrupa rekabeti ve ulusal gurur sebepleriyle hem Fransa, hem de İngiltere'nin ilgisini çekiyordu. On yedinci yüzyılda, Fransızlar

Fransızların Kuzey Afrika Seferleri

1855-93

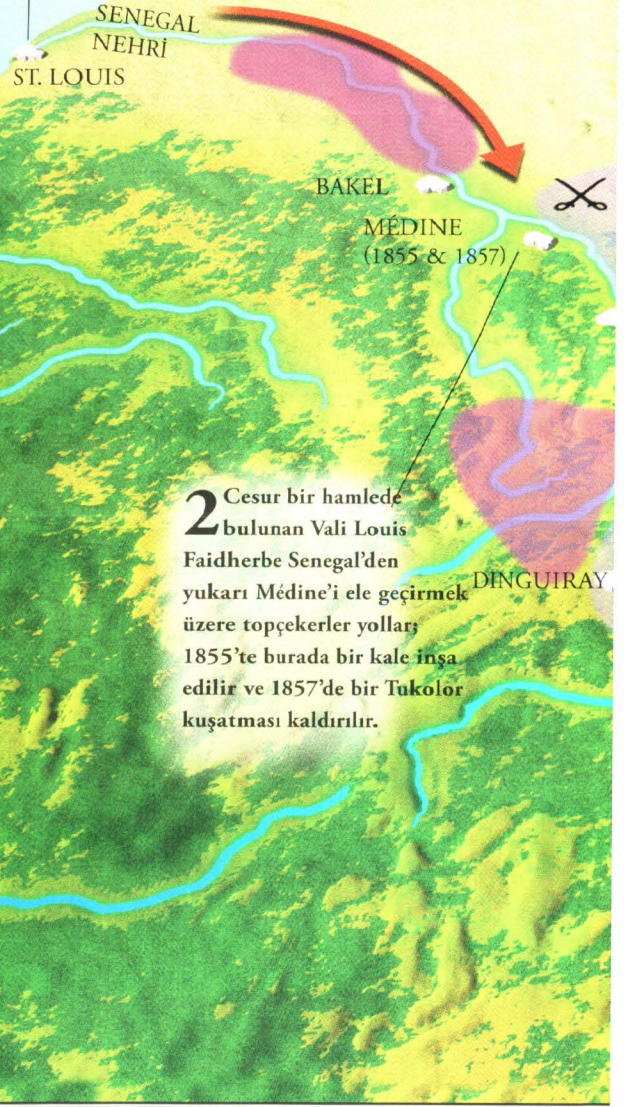
St. Louis'de üslenen Vali Faidherbe Senegal Nehri'nden nakliyat ve iç bölgelere erişim için faydalanarak kuvvetlerini kademe kademe ilerletti. İlk çatışma 1855'te, Fransız komutasındaki birlikler Senegal'de ilerleyip Médine'de bir kale kurdukları vakit gerçekleşti. Ardından Faidherbe Senegal'in aşağı kısımlarını bir dizi kale ile sağlama aldı.

Fransızların iç bölgelere ilerleyişi, Avrupa karşıtı bir cihat ilan eden Tukolor hükümdarı Elhac Ömer'de kuşku uyandırmıştı. Nijer Vadisi'nin fethi için yapılan bir plan 1876'da tekrar canlandırıldı. 1878'de bir Fransız kuvveti Sabouciré'deki Tukolor Kalesi'ni yıktı. Bu kuvvetin hedefi, bir yandan istikametinde demiryolu döşediği bir yandan da üzerinde yüzdürmek için parçalara ayrılmış halde topçekerler taşıdığı Nijer Nehri'ydi. 1880'de Kita'da bir kale inşa ettiler. Bazı ayaklanmaları bastırdıktan sonra, birçok Tukolor merkezinin alındığı 1886'da ilerleme yeniden başladı. 1893'te Timbuktu'nun alınmasıyla son adım atılmış oldu.

Günümüzün Senegal ve Mali devletlerinden müteşekkil olan Fransız Sudan'ı, Batı Afrika'nın büyük su yolları olan Senegal ve Nijer nehirlerinden yukarı gidilerek fethedilmişti.

1 Fransızlar ticaret üslerini korumak amacıyla, 1850'lerde St. Louis'deki limanlarından nehir yukarı harekatta bulunmaya başladılar.

2 Cesur bir hamlede bulunan Vali Louis Faidherbe Senegal'den yukarı Médine'i ele geçirmek üzere topçekerler yolları. 1855'te burada bir kale inşa edilir ve 1857'de bir Tukolor kuşatması kaldırılır.

YEREL
MÜSLÜMAN
DEVLETLER

TUKOLOR
İMPARATOR-
LUĞU

4 Fransız ilerleyişi,
sözümüne "tedip"
edilmiş halkların isyanları
ve Tukolor saldırıları
yüzünden birkaç sene
durur.

6 Yukarı Nijer'de
bir sene "bayrak
gösterdikten" sonra
1893'te küçük bir kuvvet
Timbuktu'yu kolaylıkla
ele geçirir.

TIMBUKTU
(1893)

BANDIAGARA

HAMDALLAHI

JENNE

SEGOU (1892)

NIJER
NEHRI

BAMAKO
(1883)

3 Fransızlar güçlü
yerel direnişe rağmen
1870'lerde Senegal
ve Nijer arasında bir
demiryolu için arazi
araştırması yaparlar.

5 1892'de Fransızlar
Bamako'dan (1883'te
ele geçirilmişti) Segou'ya
ilerler ve Tukolorları
muharebede yenerek
burayı zapt ederler.

NIORO

SABOUCIRÉ
(1878)

KITA (1880)

Senegal Nehri'nin ağzında St. Louis adında bir ticaret merkezi kurdular. St. Louis büyük bir köle limanı haline geldi, fakat 1820'lerde köle ticareti yasaklandı ve girişimciler başka ticaret malları aramaya başladılar. Bu da kısa süre sonra onları Senegal Nehri'ni Niger kıvrımına kadar kontrolünde bulunduran iç kısımlardaki Tukolor İmparatorluğu'yla anlaşmazlığa düşürdü.

1852'de, Fransız hükümeti iç bölgelere bir saldırı izni verdi, bunun amacı iç bölgelerdeki ticareti kontrol altına alıp Berber ve Afrikalı araçları bertaraf etmektir. Tam hareket serbestisi tanınan St. Louis kumandanı General Louis Faidherbe (1818-1889) 1854 yılında, Senegal Nehri boyunca, gemiyle ikmal edilip seyrüsefere kontrol ve koruma sağlayabilen kaleler kurmaya başladı. Fransız ilerleyişi Tukolor İmparatorluğu hakimî Elhac Ömer (1797-1864) tarafından idare edilen büyük bir cihatla aynı ana denk geldi. Cihadın asıl düşmanı animistler idi, fakat dinî amaçlar kısa sürede Fransızlarla savaş ile de birleşti.

Fransız İleri Karakolları

1855'te Fransızlar Senegal Nehri'nde seyrüsefere elverişli en yüksek nokta olan Médine'de, Tukolor topraklarının derinlerinde bir kale kurmuşlardı. Nisan 1857'de Ömer Médine'i kuşattı. Bu haber Vali Faidherbe'e ulaştığında, bölgeyi dönemin nehir mücadelesine model olan bir sefer ile kurtarmak için yola çıktı. Faidherbe 500 adamı, iki müsella vapura topladı. Tekneler akıntıya oturana dek nehir yukarı seyretiler, bunun üzerine askerler karaya indirilerek vapurlar hafifletildi ve Médine'in dışında gemilere tekrar binecekleri şekilde karadan yürütüldü. Piyade hücumu ve vapurlardan bombardımanının birleşimi Tukolor kuvvetlerini kaleden sürdü. Bu, yaygın bir durumdu. Sığ karinalı bir vapur asker ve

ikmal taşıyarak nehir yukarı gidebilirdi. Her şeyin ötesinde, vapurlar kolaylıkla top ve hatta karadan taşınması imkansız olan ilk dönem makinalı tüfeklerini kolaylıkla ulaştırabilirdi.

Belki de Batı Afrika'daki Fransızlar nehir gemilerini, Fransız Donanması'ndaki subaylar sömürgeci hareketle yakından alakalı olduklarından bu kadar çok kullanmışlardı. İkinci İmparatorluk dönemi boyunca, Fransa'yı Hindic'in'e bulaştıran Fransız donanma subayları idi. Üçüncü Cumhuriyet'te, çoğu zaman

sivil üstlerini görmezden gelerek Afrika'da yayılma sağlayan da hep donanma idi.

Batı Afrika'ya ikinci Fransız taarruzu 1876'da, Deniz Albayı Louis-Alexandre Briere de l'Isle (1827-1896) Senegal valisi olduğu zaman başladı. Bir Fransız Batı Afrika İmparatorluğu kurma planı, askerleri ve savaş malzemelerini süratle sorunlu noktalara taşınması kudreti üzerine kuruluydu. Bu plan

*“Kıyılarımızdan birkaç günlük
gemi yolculuğu mesafesinde büyük
nehirler ve göller ile sulanan akıl
almaz derecede bereketli devasa
araziler uzanmaktadır... Bu
bölgeler ticaretimiz için sınırsız
fırsatlar, tükenmez kaynaklar
ve sanayiimiz için umulmadık
pazarlar sunamaz mı?”*
MAURICE ROUVIER, FRANSIZ
HÜKÜMETİ BÜTÇE KOMİSYONU

hem nehir hem de demir yolunu kullanıyordu.

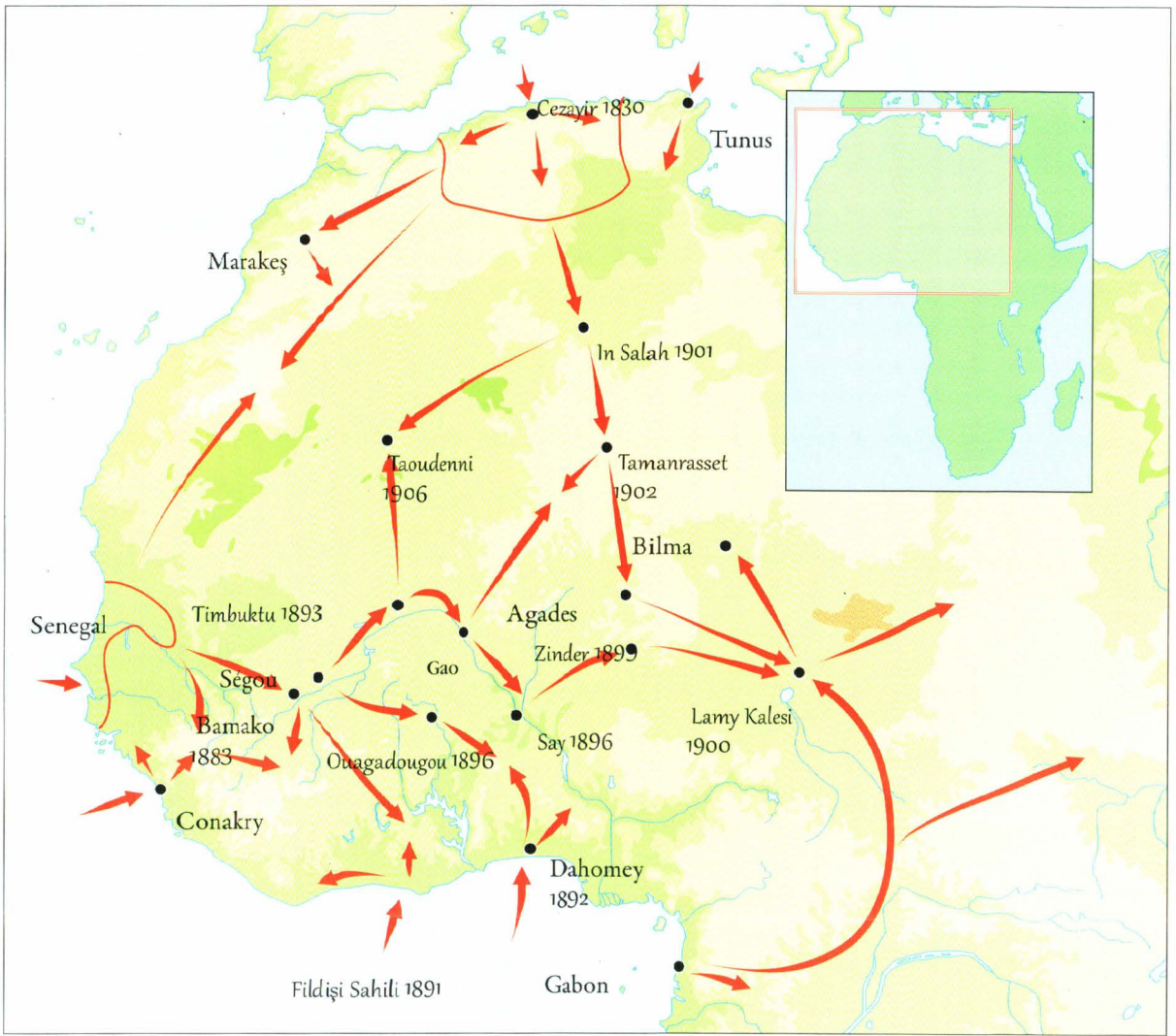
1870'ler ve 1880'lerde, İngilizler ve Fransızlar Nijer Nehri'ne hakim olmak için bastırdılar. Her iki ülkenin de yönetimi, rakibinin Tukolor İmparatorluğu'nun çöküşünün avantajına kullanacağından korkuyordu. Sonuçta, Nijer Nehri'ni açmayı ilk başaran Fransızlar oldu. Sonrasında bir topçeri, karadan parçalara ayrılmış vaziyette taşıdılar ve tekrar monte ederek nehre indirdiler. 1891 yılında Fransızlar 95 mm'lik (3.7 pus) kuşatma toplarını silah güçlerine eklediler. Bu silahlar, yeni yüksek patlayıcı melinitli humbara ateşleyebiliyordu. Bu son gelişme Batı Afrika şehirlerini harap edebilirdi.

Fransızların Batı Sudan fetihlerinin son aşaması, 1893 yılında Tîmbuktu'nun ele geçirilmesi idi. Şehir, altın dönemine nazaran hayli gerilemişti, fakat hâlâ zorlu bir engeldi. Sonuçta, şehrin kuşatılması donanma ve bahriye silahendaz birliklerinin

Fransız Lejyoneri (1890)

1831'de kurulan lejyon ağırlıklı, Fransız subaylarının komuta ettiği yabancı (Avrupalı) askerlerden oluşuyordu. Lejyonerler Fransa'nın bütün büyük savaşlarına katılmışlardı ama en çok Fransa'nın Kuzey Afrika, Benin, Madagaskar ve Doğu Asya'ya yönelik sömürgeci yayılmasında rol oynamışlardı. Fransa'nın emperyal savaşlarında lejyonerlere giderek daha da geliştirilen tüfeklerin kuşandırılmasıyla Afrikalı yerliler karşısındaki üstünlükleri de iyice artmıştı. Afrika'da üslenmiş çoğu lejyoner gibi bu asker de güneşten korunmak için bir kumaş üstlüğün takıldığı yassı tepeli bir şemsiyerli kasket olan ünlü kepiyi giymektedir. Bu tür askerler sık sık Batı Sudan'da topçerlerle eşgüdümlü kullanılırlardı. Taşıdığı Lebel Model 1886 tüfegi 8 mm (0.3 pus) çapta, 10 kurşunluk bir şarjörü olan sürgü mekanizmalı bir silahtır ve bir iğne süngü de takılabilmektedir. Lebel, İkinci Dünya Savaşına dek, on yıllar boyunca, lejyonun standart silahı olarak kalmıştır.

arasındaki bir yarışa dönüştü. Bir silahendaz albayı olan Etienne Bonnier iki kolla şehre ilerledi. Bu şerefi paylaşmak istemediğinden seferin iki topçekeri olan *Mage* ve *Niger*'e Nijer üstündeki Mopti demir yerinde kalmalarını emretti. Fakat gemilere kumanda eden Deniz Yüzbaşı Boiteux de şan kazanmak için hevesliydi. Boiteux emirlere itaat etmeyerek nehir yukarı Timbuktu'ya seyretti. 16 Aralık 1893'te şehre giren ilk askerler, kurtarıcı olarak karşılanan 19 denizciden oluşan bir müfreze idi. Kano filosuyla nehir yukarı çıkan ordu kolları şehre sonra ulaştılar.

Afrika'nın Yağması

Nijer Nehri yatağı için İngiliz ve Fransızların arasındaki rekabet bir dizi şiddetli bölgesel çatışmaya

FRANSIZLAR BATI AFRİKA'DA. Fransız teşebbüslerinin Senegal ve Nijer nehirlerini izlemesiyle nakliye ve lojistik problemleri büyük ölçüde kolaylaşmıştı.

yol açtı. 1880'lerin ortasında, iki ülke Batı Afrika'yı aralarında bölmek için bir barış müzakeresine karar verdi fakat diğer Avrupalı güçler buna karşı çıktılar. Sonuç, 1884-1885'te Afrika'nın büyük kısmını yağmacı sömürgeci güçler arasında bölüştüren Berlin Batı Afrika Konferansı idi. Fakat konferanstaki önemli bir nokta, bir devletin etkin işgal olduğuna dair kanıt göstermeksizin iç bölgelerde hak iddia edemeyeceğiydi. Bunun etkisi topçekeri nehirlerde önemli hale getirirken, genel olarak deniz kuvvetlerini de her zamankinden daha mühim bir konuma yükseltti.

Batılı deniz güçleri Afrika'nın büyük kısmında su olmasa bile mücadele verdiler. Sebebi açıktı: Harp gemisi büyük ölçekli yüzen bir batarya olduğundan, donanmalar yüksek miktarda kalifiye topçu neferi bulunduruyordu. Donanmalar ayrıca makinalı tüfekleri daha çabuk benimsemişlerdi, çünkü gemilerin ateşlenebilecek sabit bir platform sağlamalarının yanı sıra bu silahlar ağır ve karada taşınmaları zordu. Bu yüzden donanmalar genellikle ordu öncülerine Afrika'nın iç kesimlerine giderken katılacak olan özel tugaylar sağlıyordu. Örneğin, denizciler İkinci Asante Savaşı'nda (1873-74) bir roket birliği oluşturmuş ve 1880'de Sudan'da makinalı tüfekleri kullanmışlardı. Denizciler ve büyük gemi topları ayrıca Boerlere karşı 1899-1902 yıllarındaki

zafere büyük katkıda bulunmuştu. Buharlı topçeker sayesinde, Afrika nehirlerinde olağanüstü atılımlar gerçekleştirmek ve aksi takdirde denen yerlere girmek mümkün hale gelmişti.

Kongo bölgesi, bataklıklar, yağmur ormanları ve hastalıkların ölümcül birleşimi yüzünden bilhassa erişilmezdi. Galli araştırmacı Henry Stanley (1841-1904) 1870'lerin sonunda anlaşmaları müzakere etmek ve Belçika kralı II. Leopold için bir dizi kışla kurmak amacıyla oraya gönderilmişti. 1884-85 yılındaki Berlin Konferansı'nda, Avrupalı güçler Leopold'e, eğer fethedebilirse, muazzam bir bağımsız eyalet hibe etmişlerdi. Yerleştirilen kraliyet yöneticileri bunu, Kongo'nun karmaşık nehir ağını kontrol ederek ve nehirde giden vapurlardan büyük bir filo oluşturarak gerçekleştirdiler. Stanley Kongo'da ilk vapuru 1881'de suya indirdi; gemi, küçük, tek tek numaralandırılmış parçalar halinde karadan yaklaşık 400 km (250 mil) boyunca taşınmıştı. Monte edilir edilmez bir topçeker Stanley Şelalesi'ne doğru nehir yukarı 1450 km (900 mil) ilerleyebilirdi ve onun arkasında Kongo bir diğer 800 km (500 mil) boyunca seyrüsefere müsaitti. Leopold'un Kongo Bağımsız Devleti bölgeye yatırım yapılan paranın

yüzde doksanını kullanarak 1887'den 1896'ya kadar çok pahalı bir nehir filosu geliştirdi.

Nehirlerde hakimiyet, Belçika tarafından kuvvetlerinin hızla ilerlemesini sağladı. Bu hareket kabiliyeti 1890'lardaki Kongo Bağımsız Devleti ve Swahili köle tüccarları arasında gerçekleşen bir dizi kanlı çatışmadan meydana gelen sözde Arap Savaşları'nda belirleyici oldu. Kongo Bağımsız Devleti'nin nehir filosu, ana Arap şehirleri Nyangwe ve Kasongo'ya ulaşılmasını kolaylaştırdı.

Özellikle de yeni tür sığ karinalı, zırhlı topçekerlerin geliştirildiği 1880'ler ve 1890'lardan daha fazla örnek kolayca sunulabilir. Alman donanmasının hafif kruvazörleri ve topçekerleri Kamerun ve Tanganyika'da Alman hakimiyeti kurulmasını mümkün

*“Yerkürede ulaşılammış
tek bölgeyi uygarlığa açmak,
bütün bütün halkları kuşatmış
karanlığı delmek, bu terakki
yüzyılına yakışır bir kutsal
dava olacaktır.”*
BELÇİKA KRALI II. LEOPOLD

kıldılar. 1890'larda, İngiliz kuvvetleri Nijer deltası bölgesine (Güney Nijerya) girdiklerinde, donanma tekneleri gerekli olan nakliyatı yaptığı gibi, köyleri de bombardımana tuttu. 1892 yılında Fransızların Dahomey'yi istilası büyük ölçüde *Topaz* isimli topçekerin desteğiyle gerçekleşmişti, ki bu Oueme Nehri'nden yukarı, ordu öncülerine paralel şekilde ilerlemişti. Portekiz bile, 1890'larda Mozambik'i fethi esnasında topçekerleri Incomati ve Zambezi nehirlerinde kayda değer şekilde kullanmıştı.

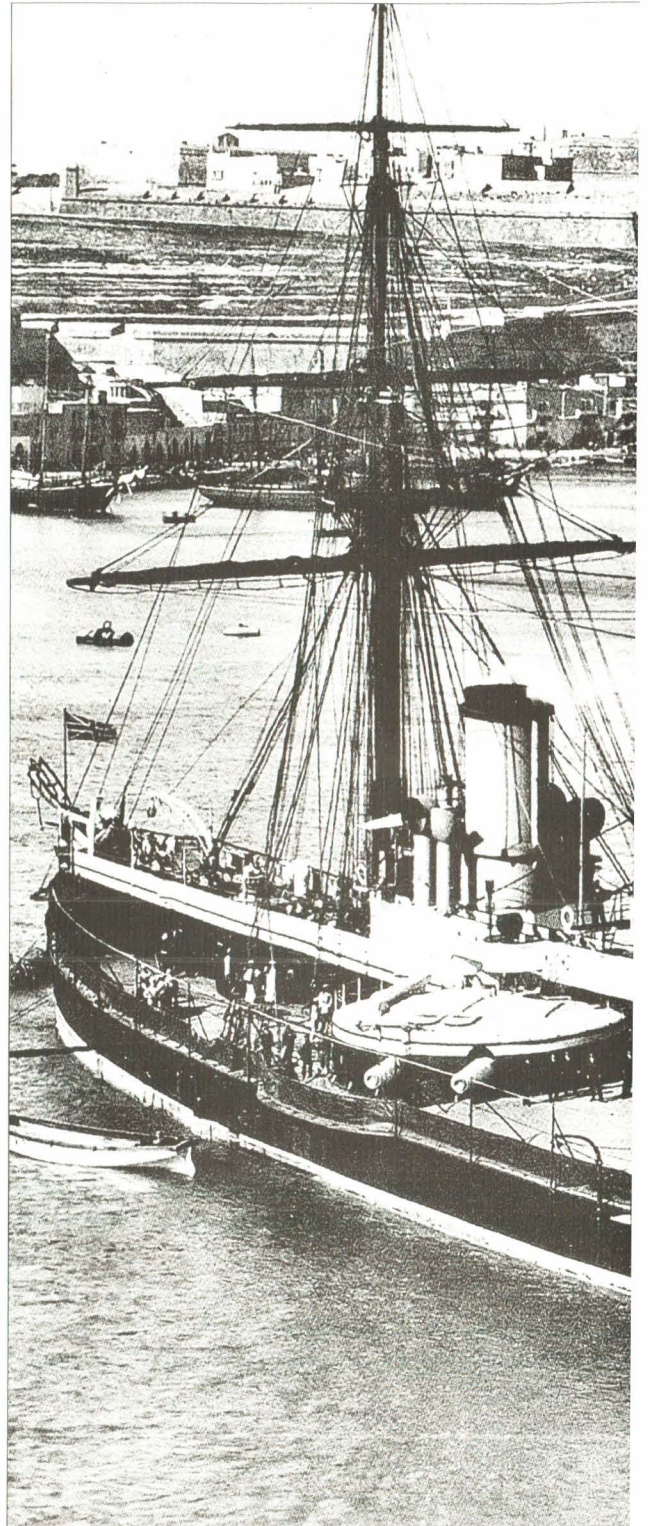
Mısır ve Ötesi: İskenderiye Bombardımanı, 1882
İngilizlerin 1882'deki Mısır istilası belki de sömürgecilik savaşlarındaki donanma kullanımının en güzel örneğidir. Hikaye, özellikle de 1869 yılında yapımı tamamlanan Süveyş Kanalı'ndaki seyrüsefere dayanır. Kanal, İngiltere ve sömürgesi olan Hindistan'ın arasındaki yolculuğu yaklaşık 9000 km (5590 mil) kısaltıyordu. Açıktı ki, kanalın istikrarı İngiliz otoritelerine büyük bir menfaat sağlıyordu. Fakat 1876 yılında, Mısır Hidivi İsmail Paşa (1830-1895) iflas etti. İngiltere ve Fransa beraber bir protektora kurmak üzere hareket ettiler, böylece alacaklarının ödenmesini sağlayacaklardı. Domino etkisinin bu klasik örneğinde protektora millivetci

bir harekete ve büyük bir hükümet krizine neden olacaktı. General Arabi Paşa (1841-1911) ülkede kontrolü ele geçirdi ve Batılıları dışarıda tutmak için İskenderiye'yi tahkim etmeye başladı.

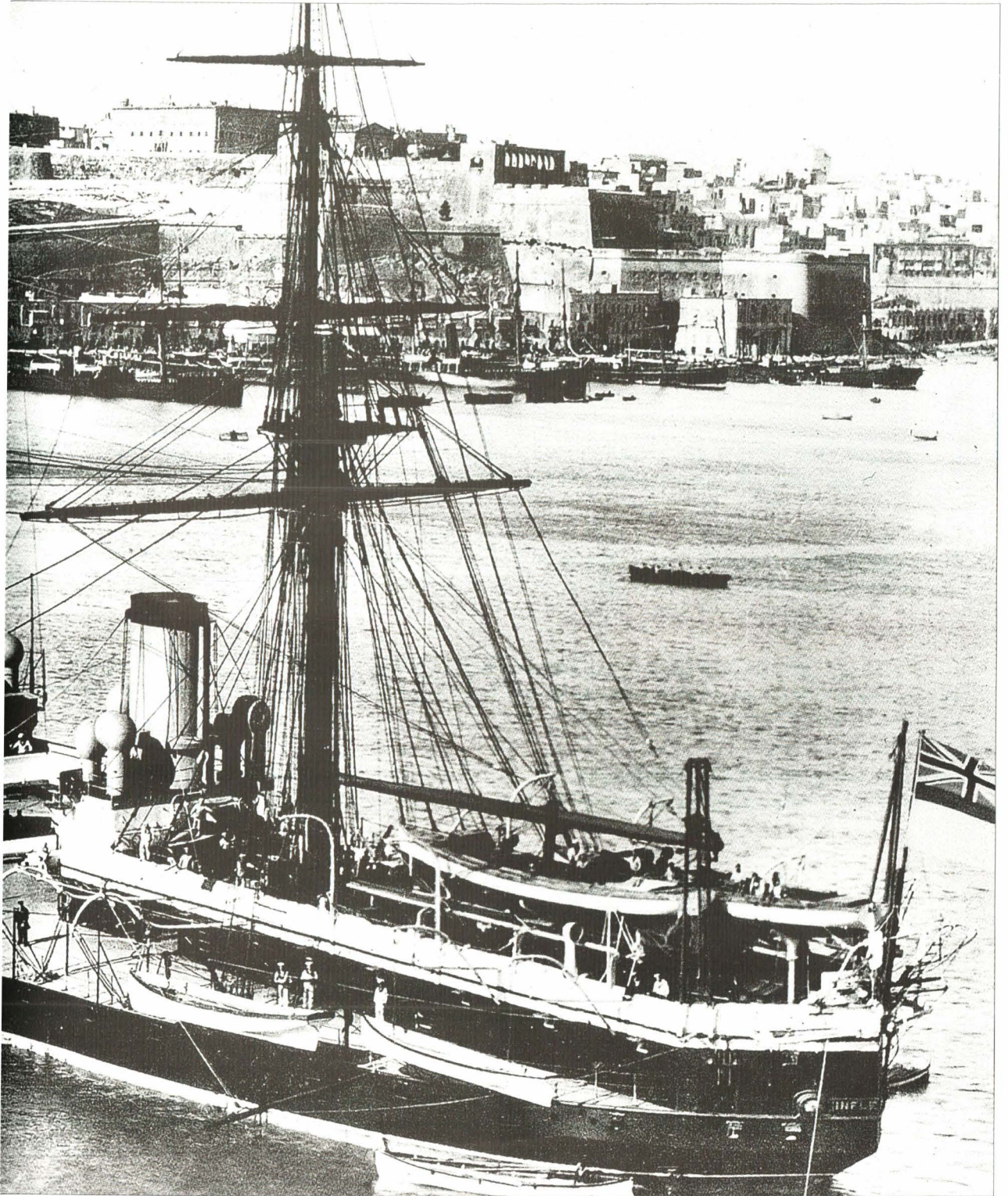
Büyük bir müşterek İngiliz-Fransız ordusu Arabi Paşa'nın gözünü korkutmak için Mayıs 1882'de Mısır'a gönderilecekti ama Fransızlar sonradan buna katılmamaya karar verdiler. Dolayısıyla İngiliz Hükümeti Amiral Sör Beauchamp Seymour'a (1821-1895) İskenderiye'nin savunmasının güçlenmesini önleme görevi verdi fakat o emirlerini aşarak şehrin teslim olmasını istedi. Seymour'un emrinde toplam 97 modern top taşıyan sekiz muharebe gemisi ve beş topçeker bulunuyordu. İngilizlerin karşısında 9.6 km (6 mil) uzunluğunda, daha az modern cinsten olsa da iyi topraklarla donanmış kaleler bulunuyordu.

Arabi Paşa teslim olmayı reddetti ve dolayısıyla 11 Temmuz 1882 günü sabah 7'de Seymour şehrin bombardımanını emretti. İngiliz denizciler neredeyse bir yıkım ekibi kadar sistemli çalışıyorlardı. Bir kale öbeğine nişan alıyorlar, sonra bu top seti sustuğunda bir sonraki öbeğe geçiyorlardı. İngiliz muharebe gemileri Mısırlıların karşılık veremeyeceği mesafeden yıkıcı bir ateş gücüne sahipti: En gelişmiş zırhlı olan *HMS Inflexible* dört adet 40 cm'lik (16 pusluk) topa sahipti. Sığ karinalı topçekerler kalenin o kadar yakınına gelebiliyordu ki, aynı *Condor* topçekerinin Murabıt Kalesi'ne yaklaştığı zaman olduğu gibi, müdafiler topraklarını düşmana çeviremiyorlardı. İngiliz bombardımanı bir gecede terk edilen Mısır kalelerini ve arkasındaki şehrin çoğunu harap etti. Pek az zayıt veren İngilizler meramlarını yeterince anlattıktan sonra, tekrar diplomasiye döndüler, fakat çaresiz kalan Mısır Hükümeti Süveyş Kanalı'nı imha etmekle tehdit edince, ülkenin kontrolünü ele geçirmek için 16 Ağustos 1882'de bir seferi kuvvet karaya çıktı.

Hikaye burada bitmiyor. İngiliz idaresi kanalı korumak için sadece Mısır'da değil, ayrıca Doğu Sudan'da da İngiliz hakimiyeti talep etti. Fakat Nil'e kadar varan bir müdahale, kendisinin mehdi olduğunu iddia eden Muhammed Ahmed İbnüseyyid

HMS INFLEXIBLE. 1876'da hizmete giren Inflexible gövde ortasına yerleştirilmiş döner kulelerdeki dev toplarıyla "modern" tasarıma sahip bir zırhlı muharebe gemisiydi. Inflexible ayrıca Kraliyet Donanması'nın elektrikle aydınlatılan ilk gemisiydi.

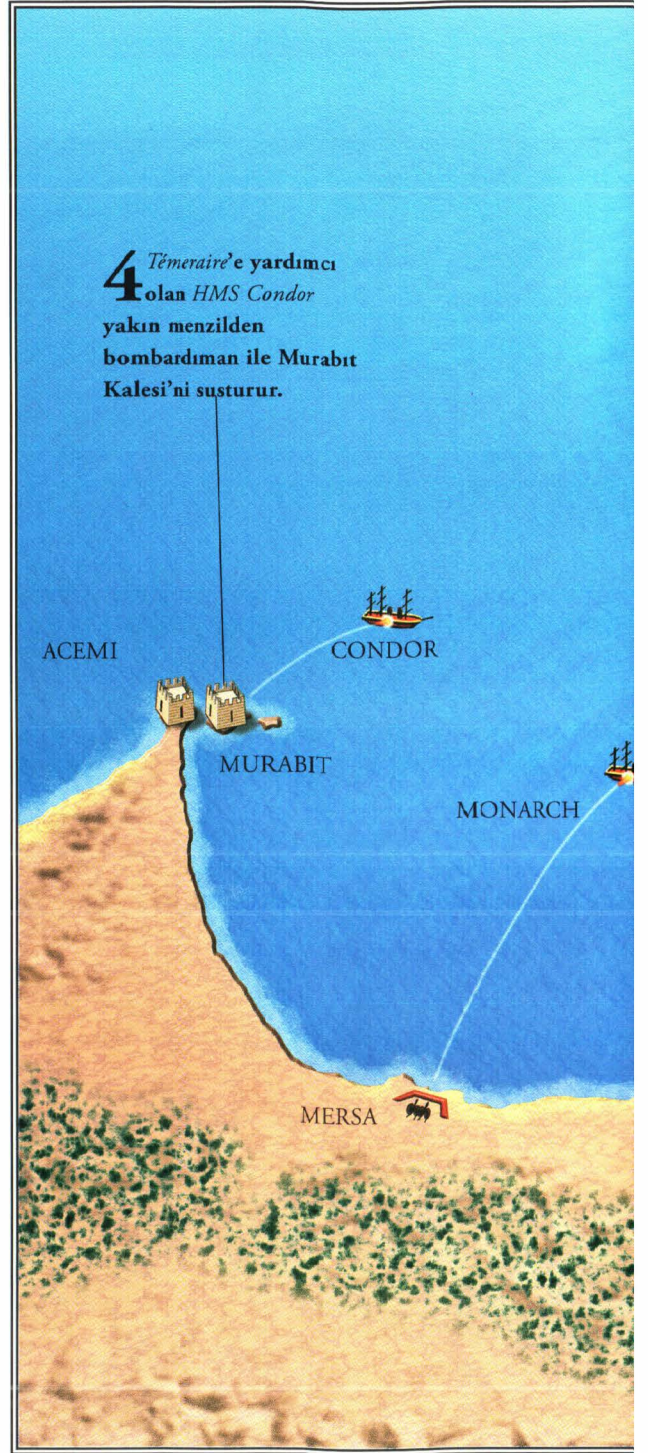
İskenderiye Bombardımanı

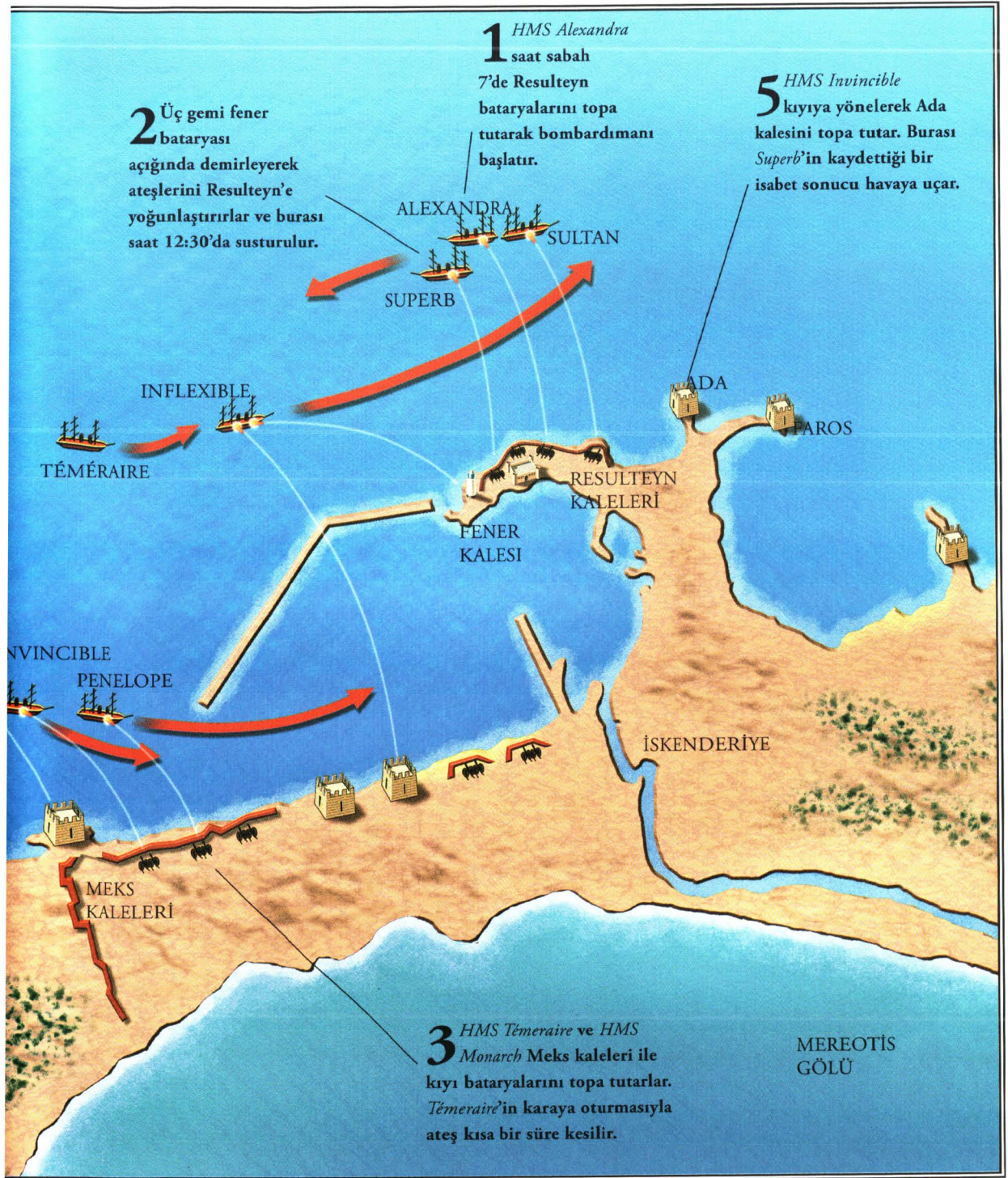
1882

11 Temmuz 1882 günü saat sabah 7'de sarayı ve limanı perdeleyen Resulteyn mevzilerinin bombardımanı Kraliyet Donanması'nın İskenderiye hücumu başlamış oldu. Üç geminin Resulteyn'in batı ucuna demirleyip sürekli ateş ile tahkimatı susturmasına kadar İngiliz filosu bir ileri bir geri giderek yoğun ateşe devam etti. Bu sırada *HMS Téméraire* ve *HMS Monarch*, Meks kaleleri ve daha batıdaki bataryalar ile savaşa tutuşmuşlardı. Bu garnizonlar ateş kesince üç gemi en batıdaki Murabıt Kalesi'yle yakın menzilde savaşmak üzere hareket etti. Ada kalesine yönelik kıyı hücumu ile sona eren bombardımanın son evresinde *HMS Superb*'in yaptığı şanslı bir atış bu istihkâmın cepheliğini havaya uçurdu. Ertesi gün yapılan müzakerelerin ardından Mısırlılar teslim oldular. Bombardımanın şehirde başladığı yangınlar günlerce devam etti.

Akdeniz'i Kızıldeniz üzerinden Asya'ya bağlayan Süveyş Kanalı'na hakim bulunduğu için İskenderiye Avrupa güçleri için stratejik önemi haizdi.

Abdullah (1844-1885) tarafından başlatılan bir cihadi tetiklemedi. Sudanlılar hem Mısır, hem İngiltere'den bağımsız olmak istiyorlardı ve sömürgeci baskılara karşı ciddi bir savaş verdiler. Mehdi, General Charles Gordon'ı (1833-1885) Yukarı Nil'deki Hartum'da tuzağa düşürdü ve Ocak 1885'te, yardım varmadan önce, hepsini katletti.

1898'de General Horatio Herbert Kitchener (1850-1916) Gordon'ın öcünü almak ve Mehdi ordusunu ortadan kaldırmak üzere Hartum'a ilerledi. Afrika'da çoğu zaman olduğu gibi, Kitchener'in kara kuvveti top ve makineli tüfek ile silahlı oldukları halde yukarı Nil'e doğru seyreden topçekerler tarafından destekleniyordu. Gemiler Nil'in çavlanlarında elle çekiliyorlardı fakat gerekliliklerini kanıtladıkları Omdurman muharebesinde düşmanı bombardımana tuttular ve ordunun sol kanadını korudular. Sonucu belirleyecek şekilde, seri ateşli topları ve Maxim makineli tüfekleri ile Kitchener'in Hecinsüvar Birliği'nin ricatini örttüler.

Mehdiciler Orta Afrika'daki Gabon'dan Sudan'daki Faşoda'ya kadar gelmiş Fransız birliğine karşı da

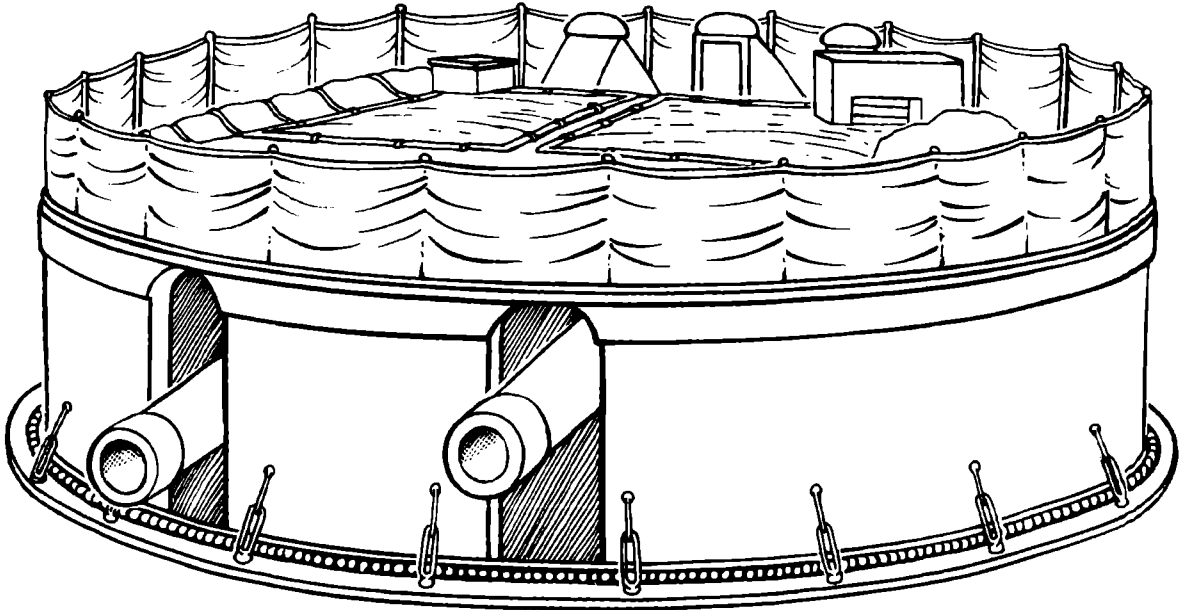
daha iyi bir iş çıkaramadılar. Fransızlar 25 Ağustos 1898'deki Faşoda muharebesinde, Hartum'da Gordon'ın güçlerinden ele geçirilmiş iki vapur tarafından çekilen kayıklar ile Batılı teknolojisine denk olmaya çalışan Mehdiciler tarafından saldırıya uğradılar. Fakat bunlar yaklaşamadılar bile, Fransız şarjörler tüfekleri fazlasıyla iyiydi.

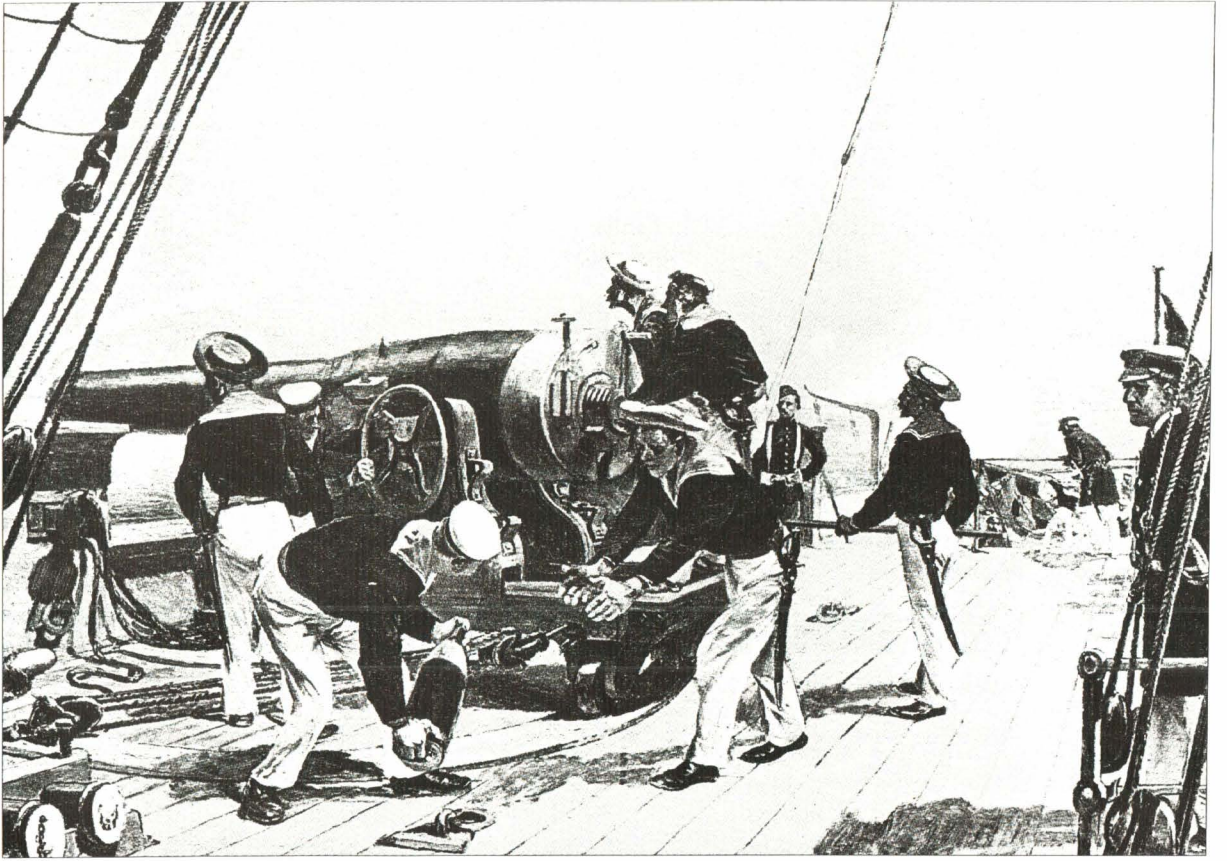
Japonya ve Batı Teknolojisi

Birleşik Devletler hariç, Batı sömürgeciliğinin tehdidi üzerine Avrupa teknolojisini tamamen kucaklayan tek ülke Japonya'ydı. Japonya dersini almıştı ve 1876'da Batılı "ganbot diplomasisi"ni Kore'de uygulayarak kendisi sömürgeci bir güç haline geliyordu. Japon donanmasının birinci nesli genellikle Avrupadan satın alınmış harp gemilerinden ibaretti, fakat Japon Hükümeti kısa süre içerisinde gemi yapımı ve donanma talimini kendisi uygulamaya başladı.

Bunun sonucu Japonya ve Çin'in Kore'nin hakimiyeti için savaştığı 1894-95 Çin-Japon Savaşı'nda görülebilir. Her iki donanma da kayda değer ölçüde Batılılaşmıştı. Çin Donanması 12 büyük harp gemisi içeriyordu. Japonya, daha yeni bir güç olarak ancak 10 gemiye daha az topa ve üç Çin zırhlısına nazaran daha zayıf bir zırha sahipti. Fakat Amiral İto (1843-1914) emrindeki Japon

HMS INFLEXIBLE'İN TOP KULESİ. Hidrolik bir sistem ile 360 derece dönebilen kuleler sayesinde toplar hedefi yakalayana kadar tüm gemiyi döndürme zorunluluğu ortadan kalkmıştı.

İSKENDERİYE BOMBARDIMANI. Batılı donanmalarının başarısının anahtarı, 1880'lerdeki bu kuyruktan dolma model gibi topları hızla doldurup isabetli biçimde ateşleyebilen mürettebatta saklıydı.

Donanması çok daha iyi talim görmüştü ve Çin büyük bir donanmanın lojistik ihtiyaçları konusunda ustalaşmamıştı. Çin ikmali o kadar kötüydü ki birçok büyük kalibreli humbara patlayıcı yerine çimento veya kum ile doldurulmuştu. Japon Donanması birçok limanı ve Tayvan Adası'nı ele geçirdi.

Japon Donanması 17 Eylül 1894 yılında gerçekleşen Yalu muharebesinde rüşünü açıkça ispat etti. Çin filosu Yalu Nehri'nin ağzına doğru ilerleyen bir asker konvoyuna refakat ediyordu. Japon filosu belirdiğinde, Çinli Amiral Ting (1836-1895) muharebeye tutuştu. Her iki filo da Batılı tarzda savaştılar, fakat Çinliler Japonlardan bir nesil geride görünüyordu. Çinli kama düzeni Amiral Ting'in mahmuzlamaya dayanmayı düşündüğünü gösterir. Japonlar mevcut en modern toplar olan 15 cm (6 pus)

altındaki kalibrelerde fakat çok seri ateşli silahlara bel bağlamışlardı. Japonlar sıkı bir pruvva hattı içerisinde seyrederken Çin gemilerine ateş yağdırmış ve Çinliler daha yakın mesafeye gelmeden onlara epey hasar vermişlerdi. Günün sonunda, sadece altı Çin gemisi yüzer vaziyetteydi ve Japonların denizdeki üstünlüğü savaşın sonuna dek kırılmadı.

Sonuç

Dünyanın geri kalan büyük kısmı, Amerika ve Japonya'nın Avrupa donanma teknolojisi ve taktiklerini benimsemekteki başarısını taklit edemediler. Bu yüzden, ardı ardına Asya, Afrika ve Latin Amerika devletleri Batı hakimiyetine o ya da bu şekilde yem oldular. Yüzyıllardır olduğu gibi, donanmalar zengin, merkezileşmiş ve bu karmaşık askeri makinaları yaratma iradesi ile yeterli kaynağa sahip bulunan devletlerin mahsulü olmuştur. Avrupalılarla, sömürgeleştirdikleri insanlar arasındaki farkı yaratan herhangi diğer zorlayıcı güçten ziyade, deniz gücü olmuştur.

ÇEVİRMENİN NOTLARI

1812 Savaşı (1812-15): İngiliz İmparatorluğu ile genç Amerika Birleşik Devletleri'nin karşı karşıya geldiği savaştır. İngiliz savaş gemilerinin Amerikan gemilerine el koymaları, Amerikalı denizcileri zorla kendi hizmetlerine almaları ve Kanada sınırındaki Kızılderilileri Amerikalılara saldırtmaları neticesinde çıkmıştır. Denizde ve karada üç yıl süren çatışmaların ardından savaş öncesi duruma dönülmesini öngören Gent anlaşması ile düşmanlıklar sona ermiştir.

Amerikan İç Savaşı (1861-65): Afrikalı kölelerin tarım emeğine dayalı bir ekonomiye sahip 11 A.B.D eyaletinin birlikten ayrılıp bağımsız bir Konfederasyon kurma kararı almasıyla çıkan Amerikan İç Savaşı, dört yıl süren kanlı çatışmaların ardından Birlik taraftarlarının kesin zaferi ile sona ermiştir. Endüstri çağının bu en büyük savaşında asker ve sivil 600,000 kişi hayatını kaybetmiştir.

Asante Savaşları (1823-1901): Günümüzün Gana'sını teşkil eden topraklarda meydana gelen beş ayrı savaştır. Neticede, Akan halkının kurduğu Asante İmparatorluğu İngiltere tarafından yıkılıp ilhak edilmiştir.

Carlosçuluk Savaşları (1833-39): Liberaller tarafından desteklenen İspanya Kraliçesi II. Isabel ile veraset kanununa göre kadınların İspanya hükümdarı olamayacağını bahane eden muhafazakarların desteklediği amcası Don Carlos arasında cereyan eden iç savaştır. Özellikle Katalonya ve Bask topraklarında yoğunlaşan çatışmalar Isabel'in zaferi ile sona ermiştir.

Cortes: 1812 yılında ilan edilen İspanyol anayasasının yürütme organı, millî meclis.

Çako: Sertleştirilmiş keçe üstüne deri kaplanarak imal edilen, altı dar üstü daha geniş bir boru biçimindeki askeri başlık.

Filinta (alm. *Flinte* sözcüğünden): Çakmaklı mekanizmayla çalışan yivsiz tüfek.

Fransız ve Kızılderili Savaşları (1754-1763): Amerika'daki sömürgelerinin halkı tarafından desteklenen İngiliz İmparatorluğu ile Fransız ordusu tarafından desteklenen Kanada'daki Fransız sömürgeciler ve onların Kızılderili müttefikleri arasındaki savaştır. Yedi Yıl Savaşları'nın Amerika cephesi olarak da değerlendirilir. Sonuçta İngiltere 1763 Paris anlaşması ile tüm Kanada'yı ele geçirir ancak savaşın masraflarını çıkartmak için Amerikan sömürgelerine getirilen ağır vergiler Amerikan Devrimi'nin baş sebebi olur.

Fransız-Prusya Savaşı (1870-71): Prusya'nın gitgide güçlenmesinden endişe duyan Fransa'nın, Alman Şansölyesi Otto von Bismarck'ın diplomatik tuzağına düşerek başlattığı on dokuzuncu yüzyıl'ın en önemli savaşıdır. Prusyalılar üstün teşkilatlarıyla Fransa'yı çok ağır bir yenilgiye uğratarak Paris'i işgal etmişler ve Alman devletlerini birleştirerek Alman İmparatorluğunu kurmuşlardır.

Funt (libre): Bir birimi 450 gram dengindeki ağırlık ölçüsü.

Hererolar: Güney Afrika'nın yerlisi olan Bantu dil ailesine mensup bir halktır. Topraklarını sömürgeleştiren Almanlar tarafından 1904-07 arasında büyük bir kıırma uğratılmışlardır.

Husar: Macar kökenli, kılıç kullanmakta usta hafif süvari sınıfı. Özellikle keşif için kullanılırlardı.

Impi: Kral Şaka tarafından mevcudu 10,000 kişi olarak sabitlenen Zulu askeri birimi.

İberya Savaşları (1808-1814): Napoleon Bonaparte'ın Portekiz ve İspanya'yı işgali ardından

bu iki ülkenin Wellington Dükü Arthur Wellesley komutasındaki bir İngiliz ordusu desteğinde verdiği kurtuluş savaşlarıdır.

Kaffir Savaşları (1779-1879): Güney Afrika'nın yerlisi olan Xhosa halkının Hollandalı ve İngiliz sömürgecilere karşı verdikleri dokuz adet savaştır.

Köpek Askerler: Kabile farklılıklarına karşı çıkmasıyla ve beyazlara karşı duyduğu nefretle ünlenen bir Çeyen askeri cemiyeti.

Laager: Ağır ahşap arabaların çember biçiminde yan yana dizilmesiyle kurulan sahra istihkamı. Özellikle Güney Afrikalı Boerler ve A.B.D süvarileri tarafından kullanılmıştır.

Maratalar: 96 aşiretten müteşekkil, Hindu dinine mensup bir asker toplumdur. 1674-1818 tarihleri arasında devam etmiş büyük bir imparatorluk da kurmuşlardır.

Mayzor: 1399-1947 tarihleri arasında devam etmiş olan ve Vodeyar hanedanı tarafından yönetilmiş bulunan en güçlü Güney Hindistan devletlerinden biridir. Hindistan direnişinin efsanevi önderleri Haydar Ali ve Tipu Sultan da bu krallığın mensubuydular.

Meksika-Amerika Savaşı (1846-47): Teksas'ın 1845'de A.B.D ile birleşmesini Meksika'nın kabul etmemesi üzerine çıkan savaştır. Meksika çok ağır bir yenilgiye uğramış, Kaliforniya, New Mexico ve Arizona dahil topraklarının yarısından fazlasını kaybetmiştir.

Mugal İmparatorluğu: 1526 yılında Babür Şah tarafından kurulan ve kağıt üstündeki varlığı 1858'de sona eren Hint-Türk devletidir. On yedinci yüzyılda dünya gücü olmuş, 1757'deki Plassey Muharebesi ile çöküş sürecine girmiştir.

Plastron: Göğüslük ve sırtlık olmak üzere iki yekpare parçadan oluşan süvari zırhı ve bu zırhı kullanan ağır süvarilere verilen genel isim.

Presidial: Meksika topraklarındaki derbent karakolları.

Pus: Bir birimi 2,5 santimetreye denk olan uzunluk birimi.

Ravelin: Bir müstahkem mevkiî güçlendirmek için tabyalar arasında kurulan fazladan siperler.

Semafor: Bayraklar ile gerçekleştirilen görsel iletişim sistemi.

Serape: Sık dokunmuş renkli kumaştan Meksika battanyesi.

Sih: Günümüzde dünya üzerinde 26 milyon inananı bulunan, Hindistan'ın Pencap bölgesinden doğma Hinduizm-Sufizm sentezi Sihizm dini mensubu. Sih erkeklerin saç ve sakallarını kesmeleri yasaktır ve üstlerinde hepsinin baş harfi "K" olan beş obje (Kaça, Keş, Kara, Kanga ve Kirpan) taşımak zorundadırlar.

Şarapol: genellikle toprak destekli ahşaptan inşa edilen savunma duvarı.

Şeşhane tüfeği: Namlusunda altı adet yivden oluşan bir set bulunan kapsül mekanizmalı tüfek.

Tomahavk: Kızılderililerin savaş baltası

Topçeker: Ağırlığı 500 tonun altındaki sığ karinalı küçük savaş gemisi.

Tukolor İmparatorluğu: Tıcani Halifeliği olarak da bilinen, Batı Afrikalı Fulani halkı tarafından kurulmuş devlet. Elhac Ömer tarafından 1848'de kurulmuş, 1890'da Fransızlar tarafından yıkılmıştır.

SEÇME BİBLİYOGRAFYA

- Alison, Archibald. *History of Europe from the Commencement of the French Revolution to the Restoration of the Bourbons* (14 vols). London: Blackwood, 1848.
- Amery, L.S., et al (eds.) *The Times History of the War in South Africa* (7 vols). London: 1900–1909.
- Atwood, Rodney. *The March to Kandahar*. London: Pen & Sword, 2008.
- Becching, Jack. *The Chinese Opium Wars*. New York: Harcourt Brace, 1975.
- Blunt, Wilfrid. *Desert Hawk: Abd el-Kader and the French Conquest of Algeria*. London: Methuen, 1947.
- Buchanan, John. *The Road to Guilford Courthouse: The American Revolution in the Carolinas*. New York: John Wiley, 1997.
- Chandler, David G. *Atlas of Military Strategy—The Art, Theory and Practice of War, 1618–1878*. London: Arms & Armour Press, 1980.
- Churchill, Winston S. *The River War: An Historical Account of the Reconquest of the Soudan* (2 vols). London: Longmans, Green & Co., 1899.
- Detaille, Edouard. *L'Armée Française: An Illustrated History of the French Army, 1790–1885*. New York: Waxtel, 1992.
- Edgerton, Robert B. *Like Lions they Fought: The Zulu War and the Last Black Empire in South Africa*. New York: Free Press, 1988.
- Farwell, Byron. *Queen Victoria's Little Wars*. New York: W.W. Norton & Co., 1972.
- Fiske, John. *The American Revolution* (2 vols). Cambridge: The University Press, 1896.
- Forbes, Archibald, Henty, G.A., Griffiths, Arthur, et al. *Battles of the Nineteenth Century* (2 vols). London: Cassell and Company, 1896.
- Forbes, Archibald. *The Afghan Wars*. New York: Charles Scribner's Sons, 1892.
- Furneaux, Rupert. *The Zulu War: Isandlwana and Rorke's Drift*. New York: J.B. Lippincott Co., 1963.
- Gray, John S. *Custer's Last Campaign: Mitch Boyer and the Little Bighorn Reconstructed*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1991.
- Hanna, H.B. *The Second Afghan War, 1878-79-80* (3 vols). London: 1899–1910.
- Hannah, W.H. *Bobs, Kipling's General*. Hamden, CT: Archon Books, 1972.
- Haythornthwaite, Philip J. *The Colonial Wars Source Book*. London: Arms & Armour Press, 1995.
- Hopkins, Peter, *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*. New York: Kodansha, 1992.
- Ideville, Count d'. *Memoirs of Marshal Bugeaud* (2 vols). London: Hurst and Blackett Publishers, 1884.
- Irving, Washington. *Life of George Washington* (5 vols). 1856.
- Jarymowycz, Roman. *Cavalry from Hoof to Track* (with a Foreword by General Donn A. Starry). War, Technology, and History Series, Robert Citno (series editor). Westport: Praeger Security International, 2008.

- Kruger, Rayne. *Good-Bye Dolly Gray: The Story of the Boer War*. New York: J.B. Lippincott Co., 1960.
- Laurie, George B. *The French Conquest of Algeria*. London: H. Rees, Ltd., 1909.
- Lodge, Henry Cabot. *The Story of the Revolution* (2 vols). New York: Charles Scribner's Sons, 1898.
- Mackesy, Piers. *The War for America 1775–1783*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1993.
- McBride, Angus. *The Zulu War* (Osprey Men-at-Arms series). London: Osprey Publishing Ltd, 1979.
- McElwee, William. *The Art of War: Waterloo to Mons*. Bloomington: Indiana University Press, 1974.
- Morris, Donald B. *The Washing of the Spears*. New York: Simon & Schuster, 1965.
- Pakenham, Thomas. *The Scramble for Africa: The White Man's Conquest of the Dark Continent from 1876–1912*. New York: Random House, 1991.
- Pakenham, Thomas. *The Boer War*. New York: Random House, 1979.
- Porch, Douglas. 'Bugeaud, Gallieni, Lyautey: The Development of French Colonial Warfare', in *Makers of Modern Strategy: From Machiavelli to the Nuclear Age* (ed Peter Pared). Princeton: Princeton University Press, 1986.
- Porch, Douglas. *The French Foreign Legion: A Complete History of the Legendary Fighting Force*. New York: Harper Collins, 1991.
- Porch, Douglas. *The French Foreign Legion*. New York: Free Press, 1991.
- Reitz, Deney. *Commando: A Boer Journal of the Boer War*. London: Faber & Faber, Ltd., 1929.
- Roberts, Field-Marshal Lord. *Forty-One Years in India*. New York: Macmillan and Co., 1897.
- Robertson, William Spence. *Rise of the Spanish-American Republics as Told in the Lives of Their Liberators*. New York: D. Appleton and Company, 1921.
- Robson, Brian. *The Road to Kabul: The Second Afghan War, 1878–1881*. Gloucestershire: Spellmount, 2007.
- Smith, Richard J. 'Chinese military institutions in the mid-nineteenth century, 1850-1860', in *Journal of Asian History*, 8:2 (1974), pp122-161.
- Snook, Mike. *How Can Man Die Better: The Secrets of Isandlwana Revealed*. London: Greenhill Books, 2006.
- Urwin, Gregory J.W. *The United States Cavalry: An Illustrated History, 1776–1944*. Norman: University of Oklahoma Press, 2003.
- Vandervort, Bruce. *Wars of Imperial Conquest in Africa, 1830–1914*. Bloomington: Indiana University Press, 1998.
- Wilkinson-Latham, Robert. *Northwest Frontier, 1837–1947* (Osprey Men-at-Arms series). London: Osprey Publishing Ltd, 1977.
- Young, John Robert. *The French Foreign Legion*. New York: Thames & Hudson, 1984.
- Websites
- <http://www.britishbattles.com> – Analysis and maps of British battles from the Norman Conquest to the Boer War.
- <http://calisto.slv.vic.gov.au/latrobejournal/issue/latrobe-68/fig-latrobe-68-004a.html> – for detailed map of Siege of Delhi, 1857.
- <http://www.nps.gov/libi/> – Little Bighorn Battlefield National Monument.
- <http://www.pdavis.nl/China2.htm> – For maps and a detailed account of the battle of Fatshan Creek.

RESİM VE ÇİZİMLER

Tüm harita ve çizimler **JB Illustrations** tarafından yapılmıştır.

Alamy: 73 (North Wind Picture Archives), 121 (North Wind Picture Archives), 233 (Ariadne Van Zandbergen)

Art Archive: 58/59 (Buffalo Bill Historical Center, Cody, Wyoming), 212

Art-Tech/Aerospace: 223

Art-Tech/MARS: 21, 34, 47, 61, 108/109, 115, 194, 237

Bridgeman Art Library: 135 (Lauros/Giraudon), 206/207 (Royal Exchange Art Gallery, London), 219 (Collection of the New York Historical Society), 220/221 (Peter Newark Historical Pictures)

Cody Images: 46, 84, 96, 244/245, 249

Corbis: 9 (Bettmann), 140 (Hulton-Deutsch Collection), 210 (Bettmann)

De Agostini Picture Library: 74 (M. Seemuller), 150/151, 156

Brandon Durwood: 99

Getty Images: 6/7 (Charles Edwin Fripp/Bridgeman Art Library), 10 (Time & Life Pictures), 152 (Hulton Archive), 166 (Hulton Archive), 190/191 (Hulton Archive), 228/229 (Hulton Archive)

Tim Giddings: 51

Kepi Blanc/French Foreign Legion: 122

Library of Congress: 50, 63, 67, 88, 89, 162, 169, 204, 227, 234, 235

Mary Evans Picture Library: 38/39, 44, 110/111, 132, 146

Photo12.com: 11 (ARJ), 14/15 (ARJ), 78/79 (Oronoz), 138 (Hachedé), 139 (Hachedé), 197 (Hachedé)

Photos.com: 36, 45, 91, 93, 103, 116, 128/129, 145, 159, 180, 211

Joe Rawlinson (www.pepeschile.com): 213

"Olağanüstü... Mükemmel yapılmış bir tarih araştırması ve en önemli savaşların ustalıklarla hazırlanmış görselleri bir arada."

New York Times

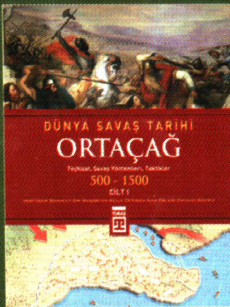
DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: İMPARATORLUK ÇAĞI,

1776'dan 1914'e, Afrika, Asya ve Kuzey Amerika'da geçerli muharebe yöntemlerini anlatıyor.

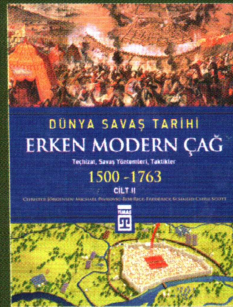
Kitap, İngiltere, Fransa ve İspanya'nın dev denizasıırı imparatorluklar kurdukları ve yerli halkların bağımsızlıkları için sömürgecilere direndikleri bir çağda mücadeleyi kazanabilmek için gerek duyulan eşsiz taktikleri inceleyip, savaş sanatında, bir bakıma ne kadar az şeyin değiştiğini gözler önüne seriyor.

UZMANLAR TARAFINDAN HAZIRLANAN BU KİTAPTA BULACAKLARINIZ...

- İmparatorluk Çağı'nda (1776-1914) taktikler, savaş teknikleri, silahlar ve askeri gereçlerin siyah-beyaz ve renkli çizimlerle hikayeleri...
- Özenle seçilmiş 20 savaşa dair renkli haritalar; Ayacucho Muharebesi, Yorktown Kuşatması, Batı Afrika Nehir Seferleri gibi Dünya Tarihi'nin dönüm noktaları...
- George Washington, Simon Bolivar, Herbert Kitchener, Zulular, Kızılderili Savaşları, Afgan Savaşları, Sudan Mehdisi, İmparator Menelik, Buharlı Gemiler, Fransız Yabancılar Lejyonu, Gurkalar, Vatansever Avcılar vb. İmparatorluk Çağı'na damga vurmuş kişiler, özel birlikler, olaylar...

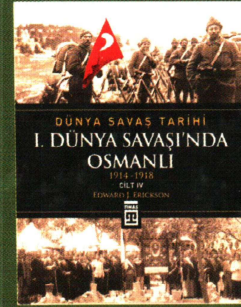
I. CİLT

II. CİLT

III. CİLT

IV. CİLT